

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВЕКЛИЧ ЄВГЕН ГРИГОРОВИЧ

УДК 342.9+351.741

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

08 – Право

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Є.Г. Веклич**

Науковий керівник – **Доценко Олександр Сергійович**, доктор юридичних наук, професор

Київ–2025

АНОТАЦІЯ

Веклич Є.Г. Адміністративно-правові засади організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2025.

У дисертації, на основі комплексного аналізу наукових напрацювань вітчизняних учених у галузі адміністративного права, національного законодавства, правоохоронної практики та іноземного досвіду, визначено адміністративно-правові засади організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України, з урахуванням особливих порядків правового регулювання та умов воєнного стану.

Зважаючи на еволюційний шлях формування та розвитку функції організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування в органах поліції, виокремлено декілька основних періодів становлення та розвитку Ситуаційних центрів Національної поліції, а саме: 1) радянський (1922–1990 рр.) – реорганізовано кадрову систему, створено декілька правоохоронних підрозділів, у тому числі й штабні підрозділи, на які на початку покладалися функції карально-репресивного характеру, а згодом організаційно-аналітичного забезпечення діяльності «міліції» в частині аналізу злочинності, контролю за станом оперативно-службової діяльності, розробки управлінських рішень щодо проблем охорони правопорядку. Згодом, штабні підрозділи були наділені лише функціями контролю, інспекції та планування роботи органу внутрішніх справ; 2) «незалежний» (1991–2015 рр.) – період початкових реформ у правоохоронній сфері України, створення та розвиток штабних підрозділів МВС України з наділенням персоніфікованих завдань, функцій, прав та обов'язків, а також започаткування аналітичної роботи та інформаційного забезпечення діяльності підрозділів по боротьбі зі злочинністю; 3) «сучасний» (з 2016 р. по т.ч) – створення Ситуаційних центрів Національної поліції для збирання, аналізу та

узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій.

Визначено адміністративно-правовий статус Ситуаційних центрів Національної поліції України як систему нормативно закріплених цільових, організаційних та компетенційних елементів, спрямованих на реалізацію поліцейських повноважень щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку шляхом збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану.

До елементів адміністративно-правового статусу Ситуаційних центрів Національної поліції України слід віднести: I) цільовий блок; II) організаційний блок; III) компетенційний блок.

Залежно від оперативної обстановки на території країни, обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, наявності сил і засобів поліції, необхідних для їх ліквідації, а також від отриманої інформації про загрозу або вчинення терористичного акту, Ситуаційні центри Національної поліції України виконують завдання в таких режимах: 1) поточному (плановому) – контрольована оперативна обстановка на території; наявність інформації про можливість виникнення надзвичайної ситуації або вчинення терористичного акту; введення в державі підвищеного ступеня готовності.; 2) надзвичайному (позаплановому) – ускладнення (дестабілізація) оперативної обстановки на території; наявність інформації про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації (стихійне лихо, аварії, катастрофи, епідемії, епізоотії, масові порушення громадського порядку та ін.), терористичного акту; введення в державі повного ступеня готовності; 3) воєнному – воєнні дії на території

держави; введення в державі правового режиму воєнного стану; наявність збройної загрози; окупація територій; ракетні обстріли.

Основними формами та методами діяльності итуаційних центрів Національної поліції України при таких режимах є аналітичний моніторинг оперативної обстановки з прогнозуванням, збиранням, узагальненням та аналізом отриманої інформації, з подальшим плануванням та забезпеченням діяльності керівництва Національної поліції України, органів і підрозділів Національної поліції України, державних органів сектору безпеки і оборони України.

Науково доведено доцільність створення регіональних Ситуаційних центрів Національної поліції України із завданням кримінального моніторингу регіонів країни, який включатиме збір, обробку, моделювання та прогнозування криміногенної ситуацій, що дозволить підвищити ефективність управлінської діяльності, удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення, організувати діяльність територіальних підрозділів Національної поліції України, з ефективним прийняттям управлінських рішень (у тому числі й за особливих умов) та використанням поліцейського персоналу із можливим залученням інших інституцій сектору безпеки і оборони, громадськості.

Обґрунтована необхідність правового закріплення функції оперативного реагування у Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України (2016 р.) як однієї з цілей діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України, спрямованої на підвищення ефективності діяльності поліції в умовах жорсткого дефіциту часу та ресурсів, збройних ризиків, з метою реагування на надзвичайні події та прийняття невідкладних управлінських рішень у тому числі й в умовах воєнного стану.

Запропонований алгоритм діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України за умов правового режиму воєнного стану: оперативна обстановка (доба, місяць, квартал, півроку, рік) – аналітичне супроводження оперативної обстановки – аналіз ризиків – оперативний аналіз – аналіз наслідків – прийняття управлінських рішень.

Науково доведено доцільність упровадження та реалізацію безпекової ініціативи у проєкті запропонованої національної концепції «Безпечна громада», на основі якого окреслені перспективні шляхи розвитку Ситуаційних центрів Національної поліції України, зокрема упровадження можливостей кримінального аналізу з використанням аналітичних технологій («штучний інтелект»; One Login, FACE Recognition, Internet of Things Technologies, VideoAnalytics та ін.) як потужного інструменту збору, аналізу та використання відкритої інформації з різних джерел.

Ключові слова: Ситуаційний центр, Національна поліція України, адміністративно-правовий статус, правове регулювання, повноваження, протидія злочинності, публічна безпека, публічний порядок, організація, правовий режим, надзвичайний стан, воєнний стан, взаємодія.

ANNOTATION

Veklych E.G. Administrative and legal principles of organization of the Situation Centers of the National Police of Ukraine.

PhD thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 - Law - National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2025.

The dissertation, based on a comprehensive analysis of scientific developments of domestic scholars in the field of administrative law, national legislation, law enforcement practice and foreign experience, defines the administrative and legal framework for organizing the activities of the Situation Centers of the National Police of Ukraine, taking into account the special procedures for legal regulation and martial law conditions.

Considering the evolutionary path of the formation and development of the function of organizational and analytical support and operational response in police bodies, several main periods of the formation and development of the Situation Centers of the National Police have been distinguished, namely: 1) Soviet (1922–1990) – the personnel system was reorganized, several law enforcement units were created, including headquarters units, which were initially entrusted with functions of a punitive and repressive nature, and later with organizational and analytical support for the activities of the “police” in terms of crime analysis, monitoring the state of operational service activities, and developing management decisions on problems of law and order protection. Subsequently, headquarters units were endowed only with the functions of control, inspection and planning of the work of the internal affairs body; 2) "independent" (1991–2015) - the period of initial reforms in the law enforcement sector of Ukraine, the creation and development of headquarters units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with personalized tasks, functions, rights and responsibilities, as well as the launch of analytical work and information support for the activities of units to combat crime; 3) "modern" (from 2016 onwards) - the creation of Situation Centers of the National Police to collect, analyze and summarize information about the most resonant criminal, administrative offenses, terrorist acts

and other events, ensuring coordination and management of police forces and means in the event of a complication of the operational situation or the occurrence of emergency situations.

The article defines the administrative and legal status of the Situation Centers of the National Police of Ukraine as a system of statutory target, organizational and competence elements aimed at exercising police powers to protect human rights and freedoms, combat crime, and maintain public safety and order by collecting, analyzing and summarizing information on criminal and administrative offenses, terrorist acts and other events, as well as ensuring the management of police forces and means in the event of a complicated operational situation, emergencies or martial law.

The elements of the administrative and legal status of the Situation Centers of the National Police of Ukraine include: I) target block; II) organizational block; III) competence block.

Depending on the operational situation on the territory of the country, the extent of the consequences caused by the emergency, the availability of police forces and means necessary to eliminate them, as well as the information received about the threat or commission of a terrorist act, the Situation Centers of the National Police of Ukraine perform tasks in the following modes 1) current (planned) - controlled operational situation on the territory; availability of information about the possibility of an emergency or a terrorist act; introduction of a high degree of readiness in the state 2) extraordinary (unplanned) - complication (destabilization) of the operational situation on the territory; availability of information about the threat or occurrence of an emergency (natural disaster, accidents, catastrophes, epidemics, epizootics, mass disorder, etc.), a terrorist act; introduction of a full state of readiness in the state; 3) military - military operations on the territory of the state; introduction of the legal regime of martial law in the state; presence of an armed threat; occupation of territories; rocket attacks.

The main forms and methods of operation of the National Police of Ukraine's situation centers under such regimes are analytical monitoring of the operational

situation with forecasting, collection, summarization and analysis of the information received, followed by planning and support of the activities of the National Police of Ukraine's leadership, bodies and units of the National Police of Ukraine, and state bodies of the security and defense sector of Ukraine.

The article scientifically proves the expediency of establishing regional Situation Centers of the National Police of Ukraine with the task of criminal monitoring of the country's regions, which will include collection, processing, modeling and forecasting of criminogenic situations, which will increase the efficiency of management activities, improve information and analytical support, organize the activities of territorial units of the National Police of Ukraine, with effective management decision-making (including under special conditions) and the use of police personnel with the possible involvement of other institutions of the security and defense sector and the public.

The author substantiates the need for legislative consolidation of the operational response function in the Regulation on the Situation Center of the National Police of Ukraine (2016) as one of the tasks of the Situation Centers of the National Police of Ukraine aimed at improving the efficiency of police activities under conditions of tight time and resource constraints and armed risks, with a view to responding to emergencies and making urgent management decisions, including under martial law.

The author proposes an algorithm for the activities of the Situation Centers of the National Police of Ukraine under the legal regime of martial law: operational situation (day, month, quarter, six months, year) - analytical support of the operational situation - risk analysis - operational analysis - analysis of consequences - management decision-making.

The author scientifically proves the feasibility of introducing and implementing a security initiative in the draft of the proposed national concept "Safe Community", which outlines promising ways of developing the Situation Centers of the National Police of Ukraine, in particular, the introduction of criminal analysis capabilities using analytical technologies ("artificial intelligence", One Login, FACE

Recognition, Internet of Things Technologies, VideoAnalytics, etc.) as a powerful tool for collecting, analyzing and using open information from various sources.

Keywords: Situation Center, National Police of Ukraine, administrative and legal status, legal regulation, powers, crime prevention, public security, public order, organization, legal regime, state of emergency, martial law, interaction.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Веклич Є. Г. Становлення та розвиток Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 49–55. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.4.7>

2. Веклич Є. Г. Адміністративно-правовий статус Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 4 (86). С. 59–65. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.8>

3. Веклич Є. Г. Повноваження працівників ситуаційних центрів Національної поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2024. № 72. С. 36–39. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.6>

4. Веклич Є. Г. Організаційно-правова діяльність ситуаційних центрів Національної поліції України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені Вернадського*. Серія «Юридичні науки». 2025. № 1. Т. 36 (75). С. 48–53. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.1/08>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Доценко О. С., Веклич Є. Г. Особливості функціонування Ситуаційних центрів Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації: матеріали XIX наук.-практ. семінару (Київ, 20 черв. 2024 р.)*. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 16–20.

6. Доценко О. С., Веклич Є. Г. Ситуаційні центри Національної поліції України у забезпеченні безпеки в умовах воєнного стану. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали XI міжнар. наук.-практ. онлайн- конф. (Одеса, 24 жовт. 2024 р.)*. Одеса : ОДУВС, 2024. С. 5–7.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	13
ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	24
1.1. Генезис становлення та розвитку Ситуаційних центрів Національної поліції України	24
1.2. Адміністративно-правовий статус Ситуаційних центрів Національної поліції України	45
1.3. Нормативно-правове забезпечення організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України	70
Висновки до розділу 1	89
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	93
2.1. Організаційно-правова діяльність Ситуаційних центрів Національної поліції України	93
2.2. Правові режими діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України	115
2.3. Повноваження працівників Ситуаційних центрів Національної поліції України	136
2.4. Взаємодія Ситуаційних центрів Національної поліції України з іншими суб'єктами публічної адміністрації.....	156
Висновки до розділу 2	175

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	178
3.1. Іноземний досвід адміністративно-правового регулювання Ситуаційних центрів та його імплементація в Україні	178
3.2. Удосконалення організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України	194
Висновки до розділу 3	212
ВИСНОВКИ.....	215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	223
ДОДАТКИ.....	249

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГУНП	Головне управління Національної поліції
ДОАЗОР	Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування
КК	Кримінальний кодекс
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ
НПУ	Національна поліція України
РНБіО	Рада національної безпеки і оборони
ст.	стаття
США	Сполучені Штати Америка
СЦ	Ситуаційний центр
СЦ НПУ	Ситуаційний центр Національної поліції України
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина
УОАЗОР	Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Правоохоронна діяльність є складовою державної політики, що реалізується уповноваженими органами державного управління через застосування запобіжних, примусових, юридичних, силових та інших заходів впливу на охоронювані суспільні відносини. У свою чергу, правове регулювання виступає як владний вплив на суспільні відносини, що реалізується державою через всі юридичні засоби з метою їх закріплення, упорядкування, розвитку та охорони.

Глибинні перетворення в Україні на шляху формування правової держави, охоплюють усі сфери суспільства та вимагають удосконалення діяльності органів державної влади, включаючи органи сектору безпеки й НПУ як їх структурної складової, з акцентом на виконання адміністративних функцій. НПУ, виконує широкий спектр завдань, спрямованих на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, охорону публічного порядку та забезпечення публічної безпеки. Більшість цих завдань реалізується в процесі застосування інформаційних технологій при прийнятті управлінських рішень, що дозволяє не тільки проводити поглиблені, диференційовані, багатоваріантні розрахунки окремих економічних, соціальних, фінансових та інших показників, але й удосконалювати методичний апарат планування діяльності органів і підрозділів НПУ.

СЦ є важливим інструментом для організації інформаційно-аналітичної підтримки управлінських процесів. Стандартний цикл управління включає моніторинг стану об'єкта, оповіщення, аналіз та обробку інформації про стан об'єкта, прогнозування розвитку ситуації, математичне моделювання, постановку завдань, взаємодію з іншими елементами сектору безпеки та оборони, координацію дій сил і засобів, інформування керівництва, підготовку інформаційно-аналітичних, звітних документів та оцінку результатів. Виходячи з наведеного, СЦ НПУ повинні розглядатися як одна з ключових технологічних

основ сучасного стратегічного управління в системі НПУ. Вони можуть бути представлені у вигляді організаційно-технічних комплексів, що базуються на інформаційному та програмному забезпеченні, яке забезпечує підтримку управлінських рішень на основі комплексного моніторингу оперативної обстановки та аналізу впливу на рівень публічної безпеки. Технологічні інструменти, які використовуються у рамках діяльності СЦ НПУ, створюють умови для ефективної роботи аналітичних та експертних підрозділів, що дозволяє їм безпосередньо впливати на прийняття управлінських рішень стратегічного рівня. Це досягається за рахунок оперативного інформування керівництва Національної поліції про поточну ситуацію, а також прогнозування розвитку оперативної обстановки з урахуванням наявних загроз та тенденцій. Ураховуючи високу ефективність, гнучкість та швидкість ухвалення рішень, СЦ НПУ доцільно інтегрувати як складову частину автоматизованої інформаційно-аналітичної системи «Безпечне місто», яка сприятиме формуванню єдиного інформаційного простору для забезпечення публічної безпеки, оптимізації реагування на загрози та підвищенню рівня координації між усіма суб'єктами, залученими до превентивної та правоохоронної діяльності.

Такі ключові пріоритети посилюються збройною агресією РФ проти України (2014 р.) та повномасштабною війною (2022 р.) зумовлюючи суттєве ускладнення криміногенної ситуації. Крім того, ракетні обстріли об'єктів цивільної інфраструктури, напади на населення та активні бойові дії на значній території держави призвели до фіксації значної кількості злочинів проти основ національної безпеки, а також миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. В умовах, коли одним із стратегічних пріоритетів для країни залишається боротьба зі злочинністю, криміногенні реалії вимагають ефективного механізму реагування з боку держави. Відтак, діяльність СЦ НПУ набуває особливого значення й спрямоване на виконання завдань, які стоять не тільки перед правоохоронними органами, але й країною в умовах реальної війни та воєнного стану.

Теоретичну основу дослідження становлять здобутки учених-представників адміністративно-правової науки й державного управління, які присвятили свої наукові доробки правоохоронній діяльності, зокрема: В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, М. І. Ануфрієв, Г. В. Атаманчук, О. М. Бандурка, В. О. Басс, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, С. Г. Братель, А. С. Васильєв, В. В. Галунько, І. П. Голосніченко, С. М. Гусаров, С. Ф. Денисюк, О. С. Доценко, О. Ю. Дрозд, В. О. Заросило, Д. П. Калайнов, Т. О. Коломосьць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, М. В. Лошицький, О. М. Музичук, О. В. Негодченко, О. І. Остапенко, В. М. Плішкін, А. М. Подоляка, О. П. Рябченко, О. Ю. Салманова, Р. А. Сербин, Є. В. Сергієнко, О. Ю. Синявська, Є. Ю. Соболев, В. В. Сокурєнко, В. В. Чумак, К. В. Шкарупа, О. С. Юнін, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиш та ін.

Окремі проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації в частині оперативного реагування на правопорушення та організаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинності були предметом наукових напрацювань С. В. Васюк, І. О. Васильєва, В. В. Вітвіцького, О. В. Винника, В. Л. Грохольського, А. В. Дашковської, Р. В. Дмитрика, І. Д. Пастуха, В. П. Петкова, О. Ф. Сальнікової, О. М. Соловей, Д. Б. Ступак, О. С. Форостяна та ін.

Водночас, не применшуючи здобутки вказаних учених, слід констатувати, що в більшості наукових праць питання реалізації адміністративно-правового статусу розглянуто поверхнево або в розрізі окремих його аспектів. Незважаючи на значний науковий доробок, комплексно адміністративно-правові засади організації діяльності СЦ НПУ у суттєво оновленій системі правоохоронних органів не розглядалися. Невизначеними у науковому плані залишаються роль, місце і засоби таких центрів у сфері діяльності поліції. Окреслені обставини зумовили обрання такої теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема даного дослідження ґрунтується на положеннях Цілей сталого розвитку

України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 237/2023; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019-2023 рр., затверджених Постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 р. № 454. Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 24 вересня 2021 р. (протокол № 1).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є отримання нових результатів у вигляді наукових висновків щодо адміністративно-правових засад організації діяльності СЦ НПУ з обґрунтуванням на основі проведеного дослідження найбільш ефективних шляхів удосконалення з урахуванням процесів реформування, національних правових традицій та позитивного іноземного досвіду.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- визначити етапи становлення й розвитку СЦ НПУ;
- розкрити адміністративно-правовий статус СЦ НПУ;
- встановити особливості нормативно-правового забезпечення організації діяльності СЦ НПУ;
- розглянути організаційно-правову діяльність СЦ НПУ;
- з’ясувати особливості діяльності СЦ НПУ при особливих правових режимах;
- систематизувати повноваження працівників СЦ НПУ;
- сформулювати концептуальне бачення шляхів підвищення взаємодії СЦ НПУ з іншими суб’єктами публічної адміністрації;

– узагальнити іноземний досвід функціонування СЦ та розробити пропозиції щодо його використання у практиці діяльності НПУ;

– запропонувати шляхи удосконалення організації діяльності СЦ НПУ.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини у діяльності НПУ щодо протидії злочинності.

Предметом дослідження є – адміністративно-правові засади організації діяльності СЦ НПУ.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких визначається метою та завданнями наукового пошуку, об’єктом та предметом дослідження, зокрема: *історико-правовий метод* допоміг розкрити генезис становлення та розвитку СЦ НПУ (підрозділ 1.1.); *логіко-семантичний та догматичний* методи використано для дослідження теоретичних і нормативно-правових положень організації діяльності НПУ, адміністративно-правового статусу СЦ НПУ (підрозділи 1.2, 1.3); *системний* – для визначення механізму адміністративно-правового забезпечення діяльності СЦ НПУ (розділи 2); *структурно-функціональний* – для розгляду особливостей організаційно-правової діяльності СЦ НПУ (підрозділ 2.1), у тому числі при особливих правових режимах (підрозділ 2.2); *контент-аналізу* – дозволив виокремити права та обов’язки СЦ НПУ, а *класифікації* – здійснити їх систематизацію (підрозділи 2.3); *моделювання* – при розробленні шляхів взаємодії СЦ НПУ з іншими суб’єктами публічної адміністрації (підрозділ 2.4); *порівняльно-правовий* – задля узагальнення іноземного досвіду функціонування СЦ та формулюванні пропозицій щодо його використання у практиці діяльності НПУ (підрозділ 3.1); *формально-логічний* метод виступив універсальним способом формування аргументів, висновків та пропозицій з удосконалення законодавчої регламентації діяльності СЦ НПУ (підрозділи 1.3, 2.2, 3.2); *статистичний* – з метою аналізу та узагальнення емпіричної інформації, яка стосується теми дослідження (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.4), а *прогностичний метод* окреслив

перспективи діяльності СЦ НПУ за допомогою адміністративно-правових засобів, у тому числі й в умовах воєнного стану (підрозділи 2.2, 2.4, 3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані щодо діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; результати анкетування 234 респондентів, правова публіцистика тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі вперше в Україні визначено адміністративно-правові засади організації діяльності СЦ НПУ, з урахуванням особливих порядків правового регулювання, поліцейської практики та умов воєнного стану. Сукупність висновків і рекомендацій мають важливе значення для забезпечення максимальної оперативності й результативності роботи у правоохоронній сфері.

вперше:

– визначено адміністративно-правовий статус СЦ НПУ як систему як систему нормативно закріплених цільових, організаційних та компетенційних елементів, спрямованих на реалізацію поліцейських повноважень щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку шляхом збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану;

– обґрунтована необхідність правового закріплення функції оперативного реагування у Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України (2016 р.) як однієї з цілей діяльності СЦ НПУ, спрямованої на підвищення ефективності діяльності поліції в умовах жорсткого дефіциту часу та ресурсів, збройних ризиків, з метою реагування на надзвичайні події та прийняття невідкладних управлінських рішень у тому числі й в умовах воєнного стану ;

– запропонований системно-функціональний підхід до практичної

реалізації форм та методів діяльності СЦ НПУ при особливих правових режимах (надзвичайний, воєнний) – аналітичний моніторинг оперативної обстановки з прогнозуванням, збиранням, узагальненням та аналізом отриманої інформації, з подальшим плануванням та забезпеченням діяльності керівництва НПУ, органів і підрозділів НПУ, державних органів сектору безпеки і оборони України;

– розроблений алгоритм діяльності СЦ НПУ за умов правового режиму воєнного стану: оперативна обстановка (доба, місяць, квартал, півроку, рік) – аналітичне супроводження оперативної обстановки – аналіз ризиків – оперативний аналіз – аналіз наслідків – прийняття управлінських рішень й з доповненням розділу II «Режим та форми діяльності СЦ поліції» Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України (наказ Національної поліції України від 30.06.2016 р. № 545) таким режимом;

– науково доведено доцільність упровадження та реалізацію безпекової ініціативи у проєкті запропонованої національної концепції «Безпечна громада», на основі якого окреслені перспективні шляхи розвитку СЦ НПУ, зокрема упровадження можливостей кримінального аналізу з використанням аналітичних технологій («штучний інтелект»; OSINT, One Login, FACE Recognition, Internet of Things Technologies, VideoAnalytics та ін.) як потужного інструменту збору, аналізу та використання відкритої інформації з різних джерел;

удосконалено:

– теоретичні положення щодо розуміння складових адміністративно-правового статусу СЦ НПУ: цільовий блок (мета та принципи діяльності СЦ НПУ; завдання, функції); організаційний блок (організаційна структура центру; розподіл повноважень; реалізація цільових елементів в поточному (плановому) та надзвичайному (позаплановому) режимах; внутрішня та зовнішня взаємодія); компетенційний блок (права та обов'язки центру, працівників);

– розподіл функцій СЦ НПУ на *основні* (аналізу, обліку, прогнозування, планування, контролю, координаційна, організаційна, які визначають організаційно-правову діяльність СЦ НПУ, їх призначення в системі НПУ); *спеціальні* (добір та розстановка кадрів; прийняття оперативних рішень; прогнозування кризових ситуацій, ускладнень оперативної обстановки, планування дій по їх вирішенню; оперативне реагування на зміну обстановки та ін.); *забезпечувальні* (фінансове, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення);

– систематизацію нормативно-закріплених завдань СЦ НПУ на аналітичні, координаційні, інформаційні, оперативно-забезпечувальні, запобіжні, які визначають функціональну спрямованість діяльності;

– зміст компетенційного блоку СЦ НПУ: 1) наділені певними правами, що дозволяє сприяти забезпеченню охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; 2) закріплені обов'язки дозволяють державі вимагати виконання поставлених перед таким суб'єктом публічної адміністрації;

дістало подальший розвиток:

– основні етапи розвитку СЦ НПУ: радянський (1922–1990 рр.) – реорганізовано кадрову систему, створено штабні підрозділи з функціями карально-репресивного характеру, які включали контроль, інспектування, планування роботи органу внутрішніх справ; «незалежний» (1991–2015 рр.) – створення та розвиток штабних підрозділів МВС України з наділенням персоніфікованих завдань, функцій, прав та обов'язків, започаткування аналітичної роботи та інформаційного забезпечення діяльності підрозділів по боротьбі зі злочинністю; «сучасний» (з 2016 р. по т.ч) – створення СЦ НПУ для збирання, аналізу та узагальнення криміногенної інформації, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій;

– критичне осмислення нормативно-правового забезпечення організації діяльності СЦ НПУ, яке носить відомчий, підзаконний характер, що є однією з характерних відмінностей механізму адміністративно-правового регулювання;

– наукове обґрунтування наділення регіональних СЦ НПУ завданнями кримінального моніторингу регіонів країни, який включатиме збір, обробку, моделювання та прогнозування криміногенної ситуацій, що дозволить підвищити ефективність управлінської діяльності, удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення, організувати діяльність територіальних підрозділів НПУ, з ефективним прийняттям управлінських рішень (у тому числі й за особливих умов) та використанням поліцейського персоналу із можливим залученням інших інституцій сектору безпеки і оборони, громадськості;

– концептуальне бачення правового забезпечення співпраці СЦ НПУ з іншими органами та підрозділами поліції, суб'єктами публічної адміністрації в Інструкції з організації взаємодії Ситуаційного центру Національної поліції України з іншими органами і підрозділами, в якій першочергово визначити стратегічну, досудову, внутрішню та зовнішню інформаційно-аналітичні форми взаємодії з виокремленням оперативних задач на кожній з них.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у дисертаційному дослідженні висновки й пропозиції впроваджені та можуть використовуватись у:

– *науково-дослідній роботі* – при подальшому вирішенні проблемних питань, пов'язаних з дослідженням організації діяльності органів і підрозділів НПУ;

– *практичній діяльності НПУ* – для розроблення й удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів щодо збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також організацію забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану (акт впровадження

Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України від 14.03.2025 р.);

– *освітньому процесі* – для підготовки підручників, курсів лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з курсів «Публічне адміністрування», «Управління в правоохоронних органах», «Стратегічне управління в публічній сфері», «Забезпечення законності в публічному управлінні» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10.04.2025 р. № 39-ОП).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, доповідалися та оприлюднені у виступах автора на науково-практичній конференції та семінарі, зокрема: «Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації» (м. Київ, 20 червня 2024 р.); «Стан та перспективи розвитку адміністративного права України» (м. Одеса, 24 жовтня 2024 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладені у шести наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також у двох тезах, що опубліковані у збірниках матеріалів науково-практичної конференції та семінарі.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають в себе дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (265 найменувань на 26 сторінках) та додатків (на 15 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 263 сторінки, із яких обсяг основного тексту – 209 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Генезис становлення та розвитку Ситуаційних центрів Національної поліції України

В умовах розвитку України, як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, однією із гарантій становлення української державності є забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя. Відповідно до ст. 17 Конституції України, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [115].

Глибинні перетворення, що відбуваються в Україні на шляху до формування правової держави, охоплюють усі сфери суспільства та вимагають удосконалення діяльності всіх органів державної влади, включаючи органи сектору безпеки і НПУ як їх структурну складову, з акцентом на виконання адміністративних функцій. Персонал НПУ, виконує широкий спектр завдань, спрямованих на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, охорону публічного порядку та забезпечення публічної безпеки. Більшість цих завдань реалізується в процесі здійснення адміністративної діяльності, тобто через застосування працівниками НПУ норм адміністративного законодавства. Однак, адміністративно-правові основи діяльності окремих структурних підрозділів НПУ, незважаючи на теоретичну та практичну важливість цієї проблеми, не отримали достатнього вивчення в науковій сфері адміністративного права.

Як вірно відзначає М. М. Тишлек, для ефективної побудови сучасної системи адміністративно-правового регулювання органів і служб НПУ складно

переоцінити досвід минулого, за допомогою якого, можна виявити не лише загальні аспекти розвитку силових структур, але і його особливості за тих чи інших історичних умов. Крім цього, набутий досвід дає можливість врахувати прогалини, помилки і здобутки у системі забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [195], і використати його в умовах сьогодення. Оскільки, функція кадрового забезпечення управління в органах поліції, має еволюційний характер розвитку – розгляд її сучасного стану функціонування не можливий без звернення до історичного досвіду формування та розвитку [234].

Як відзначає О. В. Винник, для виконання функцій управління у кожному органі є відповідний апарат на чолі з керівником. На сьогоднішній день таким апаратом є штаб, який забезпечує координацію діяльності підрозділів по захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань при вирішенні завдань боротьби зі злочинністю, охороні громадського порядку і забезпеченні громадської безпеки. Його виникнення було зумовлене ускладненням процесів управління, збільшенням обсягів циркулюючої інформації, яка потрібна для підготовки управлінських рішень. Наявність штабу – об'єктивно необхідна категорія сфери управління, властива будь-якій соціальній системі. Його існування та діяльність спрямовані на забезпечення найбільш ефективного функціонування основних служб і усієї системи в цілому [53].

Становлення та розвиток СЦ НПУ безпосередньо пов'язаний із реформування оперативно-штабної діяльності органів внутрішніх справ (до 2015 р.). За свідченням В. М. Плішкіна, перші згадки про окремих осіб чи групи осіб, які виконували у правоохоронних органах допоміжну роль – надавали допомогу суб'єкту управління в ухваленні ним рішень та у реалізації останніх, сягають корінням XVII ст. Так, при воєводах призначалися особи, «потрібні бояри», які б здійснювали розвідку місцевості, охорону військ, вибір місць дислокації та інші обов'язки [167, с. 161]. За часів Петра I переважно у всіх стройових частинах ввели посаду квартирмейстера, до обов'язків якого

входили допомога командирів у створенні, пересуванні і розміщенні військ, вивчення місцевості й складання карт, планів, тощо. Згодом квартирмейстерська служба стала називатися службою генштабу. 7 червня 1718 р. була заснована Головна поліція. Спочатку штат поліції складався із заступника генерала-поліцмейстера, 4 офіцерів і 36 нижніх чинів. Діловодство в Головній поліцмейстерській канцелярії вели дяк і десять йому підлеглих. Поліція не лише стежила за порядком в місті, але і виконувала ряд господарських функцій, займалася благоустроєм міста – мощенням вулиць, осушенням болотистих місць, прибиранням сміття тощо [167, с. 165]. У зазначений історичний період, хоча поняття штабу в його сучасному розумінні ще не існувало, певні його елементи вже почали формуватися. Функції, які виконували спеціальні посадові особи в армійському командуванні збройних сил Росії, у багатьох аспектах нагадували сучасну штабну роботу. Надалі, в період з 1730 по 1916 рр., значних змін у структурі штабу не відбувалося, а історія їх становлення в сучасному розумінні розпочинається з 1922 р. [55, с. 11].

Зважаючи на еволюційний шлях формування та розвитку функції організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування в органах поліції, пропонуємо виокремити декілька основних періодів становлення та розвитку СЦ НПУ.

1) *перший етап – радянський* (1918–1990 рр.) – реорганізовано кадрову систему, створено декілька правоохоронних підрозділів, у тому числі й штабні підрозділи, на які на початку покладалася функція карально-репресивного характеру, а згодом організаційно-аналітичного забезпечення діяльності «міліції» в частині аналізу злочинності, контролю за станом оперативно-службової діяльності, розробки управлінських рішень щодо проблем охорони правопорядку. Згодом, штабні підрозділи були наділені лише функціями контролю, інспекції та планування роботи органу внутрішніх справ.

Вперше організація штабної діяльності органів внутрішніх справ на території України почалася в період існування української держави під

керівництвом Гетьмана Скоропадського. У цей час був створений Штаб Гетьмана, що володів широкими повноваженнями. До адміністративних (канцелярських) функцій належали призначення та звільнення зі служби, надання відпусток і відряджень, а також надання допомоги від Гетьмана. У внутрішньодержавній сфері Штаб займався, у тому числі й протидією злочинності [56]. Штаб складався з чотирьох відділів, які включали шість підрозділів. Зокрема: Перший відділ – начальник штабу гетьмана та Гетьманська похідна канцелярія; Другий відділ – гетьманський комендант; Третій відділ – Гетьманський господар; Четвертий відділ – загін особливого призначення та особливий загін. Штаб мав широкі повноваження та займався питаннями призначення та звільнення зі служби, відпустками, відрядженнями всіх чинів Головної квартири Гетьмана, справами надання допомоги від Гетьмана тощо [219].

Варто відзначити, що на початку «радянської влади», створені штабні підрозділи називалися «інструкторський» та «інформаційний» відділи. Пізніше при їх функціонуванні, такі підрозділи вони були реорганізовані в інструкторсько-інспекторський відділ, який згодом увійшов до складу сформованої в кінці 1919 року Інспекції Головного управління міліції [154, с. 12]. До структури такого органу належали: Організаційно-адміністративне управління, Головне управління примусових робіт (з жовтня 1922 р. – Головне управління місць позбавлення волі), Центральне управління з евакуації населення, Головне управління комунального господарства. В систему органів внутрішніх справ на місцях входили губернські, повітові, міські і волосні відділи, управління виконкомів Рад, місцеві органи міліції та карного розшуку, місця позбавлення волі, місцеві органи Центrorозшуку, губернські, міські та повітові відділи комунального господарства [159, с. 137].

Одним із перших органів правопорядку, на який покладалися завдання координації дій у боротьбі з анархією, спекуляцією та саботажем, був губернський головний штаб боротьби з контрреволюцією, створений 30 січня 1918 р. Штаб мав право здійснювати арешти та обшуки, усувати безлад і

передавати винних осіб суду революційного трибуналу, а також боротися з хуліганством, пияцтвом і торгівлею спиртними напоями. У різних містах України місцеві ради та військово-революційні комітети створювали комісаріати громадської безпеки для боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями. У своїй діяльності Головний губернський штаб та комісари громадської безпеки в інших містах спиралися на озброєні робітничі дружини і загони Червоної гвардії. Важливу роль у становленні штабних підрозділів відіграв Закон «Про створення Коша охорони республіканського ладу», ухвалений у 1919 році. Це формування створювалося для охорони республіканського ладу, внутрішнього порядку і спокою в Українській Народній Республіці, а також для забезпечення вольностей і прав народу в складі МВС [248].

Подальший розвиток організаційної діяльності в центральному апараті та на місцях спричинив створення у січні 1929 року адміністративно-організаційного відділу. Цей відділ, зокрема, виконував функції правового регулювання діяльності міліції, організаційно-штатної та кадрової роботи, а також інформаційного забезпечення. Трансформація системи органів внутрішніх справ у 20-х рр. XX ст. була зумовлена низкою факторів: зміною політичної ситуації, обсягом і характером виконуваних функцій, специфікою фінансування органів державного управління, переведенням фінансування органів міліції на місцевий бюджет, а також відмовою від «надзвичайщини» в умовах нової економічної політики. Таким чином, у цей період формування штабних підрозділів та української міліції загалом відбувалося у складних умовах: бракувало кадрів, матеріально-технічна база була слабкою. Варто зазначити, що часто міліція використовувалася радянськими органами як каральний інструмент для боротьби з населенням, яке виступало проти влади більшовиків. Проте основною функцією міліції залишалося забезпечення правопорядку та захист громадян від злочинності, і цю функцію вона, попри труднощі, виконувала.

На початку 1931 р. була заснована Головна інспекція по міліції. Цей підрозділ реалізував такі елементи штабних функцій як інспектування діяльності міліції та карного розшуку; оперативне управління діяльністю цих структур; розробка структури, штатів і положень, що регламентують організацію центральних і місцевих органів; нормотворча робота; вивчення динаміки, структури та виявлення основних тенденцій зміни злочинності; узагальнення і розповсюдження передового досвіду охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю [12, с. 96]. Структурні підрозділи, які забезпечували у правоохоронній системі штабну функцію

У першій половині 60-х рр. XX ст. було ухвалено низку нормативних актів, що регулювали діяльність органів міліції. Це дозволило значно підвищити ефективність та законність їх роботи у боротьбі зі злочинністю. Як результат, у МВС та Управліннях внутрішніх справ у 1961 р. почали створюватися перші підрозділи штабного характеру – організаційно-методичні, контрольно-методичні та методичні відділи. Однак, в силу свого правового положення ці апарати не могли в повному обсязі задовольняти потреби в координації діяльності служб та підрозділів органів внутрішніх справ [134]. Початком процесу зародження самостійної штабної служби стало створення в 1967 р. організаційно-інспекторського управління в МВС СРСР, вони виконували функції інспектування, контролю, планування, підготовки організаційно-розпорядчих документів, а також відповідали за інформаційно-аналітичну роботу. Незабаром після цього штабні апарати з аналогічною назвою з'явилися в МВС союзних та автономних республік. Основні функції цих апаратів (забезпечувати координацію діяльності лінійних служб та вирішувати інші управлінські завдання) поступово розширювалися та конкретизувалися [122, с. 91]. З метою удосконалення організаційної роботи та управління правоохоронних органів, а саме міліції у 1971 р. у МВС УРСР та Управліннях в областях були утворені штаби як основні органи управління, які займалися аналізом злочинності, здійснювали контроль за станом

оперативно-службової діяльності, розробляли управлінські рішення щодо найважливіших проблем охорони правопорядку [153; 53].

У 1972 р. прийнято перше Положення «Про Штаб МВС СРСР». В цьому нормативному акті штаб був визначений як орган управління, який повинен забезпечувати в організаційному відношенні підготовку та втілення в життя управлінських рішень керівництва Міністерства внутрішніх справ СРСР. На основі Положення про Штаб МВС СРСР в цілях уніфікації штабної діяльності у 1973 р. було розроблено «Типове положення про Штаб Міністерства внутрішніх справ». В ньому передбачалося, що штаб повинен включати оперативний відділ з черговою частиною, організаційно-аналітичний, організаційно-штатний, організаційно-інспекторський відділи та канцелярію [89, с. 25]. Працівники штабів активно залучалися до роботи товариських судів. Вони не лише займалися оформленням та аналізом матеріалів щодо різних правопорушень, але й часто виступали на засіданнях судів, інформуючи громадськість про правопорушення вчинені членами колективу, виконували роль комунікатора органу правопорядку й громадськості.

Прийняття Положення про Штаб МВС стало новим стимулом для організації та вдосконалення системи управління, а також підвищило ефективність роботи органів внутрішніх справ.

Наприкінці 70-х рр. XX ст. відбуваються певні організаційні зміни. Однією з ефективних форм роботи, спрямованої на покращення якості діяльності штабів, залишалася практика відбору найкращих представників трудових колективів для їх направлення до органів міліції. У 1983 р. штаб центрального апарату та штаби МВС, Управлінь в областях були перетворені на інспекторські управління (відділи, відділення, групи), які фактично виконували лише функції контролю, інспекції та планування роботи. Штаби міськрайлінорганів були ліквідовані. У 1986 р. до структури новостворених організаційно-інспекторських управлінь, відділів, відділень були повернуті підрозділи інформації та аналізу, а також чергові частини, а в Управліннях були створені організаційно-інспекторські відділення та створені посади інспекторів

з аналізу, планування та контролю. На організаційно-інспекторські управління МВС було покладено комплексний аналіз оперативної обстановки в країні [13].

Таким чином, варто наголосити, що радянський період розвитку штабних підрозділів важливий тим, що започаткував створення штабних підрозділів й став поштовхом до появи СЦ НПУ у вигляді сьогодення. Незважаючи на всі особливості тоталітарного режиму, стало зрозумілим, що організаційно-управлінська діяльність, її якість та ефективність суттєво впливають на результативність роботи правоохоронного органу. Рівень відповідності організаційно-управлінської діяльності значною мірою залежить від стану інформаційно-аналітичної, контрольної, планової, координаційної та кадрової роботи. Таким чином, штабні функції перестали бути другорядними та набули значно більшого значення, що призвело до створення спеціальних підрозділів, до яких залучалися висококваліфіковані фахівці. Це дозволило усунути частину недоліків у роботі апарату МВС, уникнути серйозних прорахунків у координації діяльності галузевих служб при вирішенні комплексних питань, організації системи інформації, оцінці ефективності діяльності всієї системи управління, організації інспектування та контролю [147; 53].

2) *другий етап* – «*незалежний*» (1991–2015 рр.), який характеризується розвитком правоохоронної системи незалежної України.

Однією з ключових характеристик сучасного світу є значне зростання обсягу інформації та її важливості, а також прагнення суспільства до прозорості в економічних, культурних і наукових зв'язках, що базуються на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях. У контексті посилення міждержавних відносин, конкурентної боротьби за вплив на міжнародній арені, всебічного використання сучасних технологій та формування економічних ринків, питання захисту державних секретів залишаються актуальними. В Україні активно відбувається процес побудови інформаційного суспільства, що відкриває великі можливості для динамічного та ефективного розвитку суспільства, держави та міжнародної спільноти. Однією з характеристик цього процесу є інформаційні відносини, в межах яких реалізується право суб'єктів

на доступ до інформації. Ці відносини виникають у зв'язку зі збором, розповсюдженням, перетворенням та використанням інформації.

Тому, в умовах незалежності розпочалася реформа правоохоронних органів, зокрема МВС України та його структурних підрозділів. Протягом декількох років з дня проголошення незалежності були затверджені майже всі основні положення стосовно діяльності структурних підрозділів і управлінь МВС України – Штабу (Про затвердження Положення про Штаб МВС України: Наказ МВС України від 9 грудня 1991 року №501), Головного управління кадрів (Про затвердження Положення про Головне управління кадрів МВС України : Наказ МВС України, від 6 червня 1992 року № 334), інспекції по особовому складу (Про затвердження Положення про інспекцію в особовому складі ОВС : Наказ МВС України від 6 грудня 1991 року № 553) та ін.

Розпорядженням Президента України від 7 жовтня 1992 р. було вперше затверджене Положення про МВС України незалежної України (Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Розпорядження Президента України від 7 жовтня 1992 р. № 157/92), а штаб МВС України (на правах Головного управління) став самостійним структурним підрозділом міністерства, який під безпосереднім керівництвом міністра внутрішніх справ забезпечував координацію та узгодження дій галузевих служб міністерства, органів і підрозділів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю й охороні громадського порядку, що було особливо важливо на перших порах становлення української міліції [89, с. 34].

Як відзначають юристи-правники, процес удосконалення управлінської діяльності продовжувався, і в зв'язку з цим у серпні 1994 р. Кабінет Міністрів України затвердив нову організаційну структуру центрального апарату МВС України [11]. Продовженням реформаційних процесів органів внутрішніх справ стало затвердження у 2003 р. Положення про Управління правового забезпечення Головного штабу МВС України, затвердженим наказом МВС України № 1350, а у 2005 р. – затверджено Положення про Головний штаб МВС України (наказом МВС України № 99/2005).

У подальшому, наказом Міністерства внутрішніх справ України № 505 затверджено «Положення про штаб Головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті» [196]. Положенням були чітко окреслені завдання, функції, права та обов'язки штабів, визначено, що штаб організовує свою роботу згідно з перспективними і поточними планами у взаємодії з іншими структурними підрозділами. Основна мета створення та функціонування штабу відповідно до вищеназваного Положення полягала в організації інформаційної діяльності, вдосконаленні інформаційної системи; проведенні комплексного аналізу оперативної ситуації та розробці на його основі пропозицій щодо покращення оперативно-службової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ; перспективному плануванні діяльності органів внутрішніх справ на основі наукових прогнозів; проведенні комплексного інспектування органів внутрішніх справ; організації нормотворчої діяльності. Щодо організаційної структури органів внутрішніх справ, вона включає багаторівневу сукупність різних за своїми функціями структурних підрозділів, об'єднаних у систему.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії й державами-членами від 16 вересня 2014 р. офіційно закріпила прагнення нашої держави приєднатися до ЄС у найближчій історичній перспективі [239]. Однак для досягнення цієї амбітної мети необхідно вдосконалити функціонування державних інституцій. Важливою складовою системних перетворень правоохоронної системи є завершення реформи поліції, яка не лише є найчисельнішим правоохоронним органом, але й найближчим до населення, несучи основний тягар щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, а також протидії найнебезпечнішим формам злочинності.

Загострення політичної ситуації в останні роки вивело окремі проблеми, у тому числі й правоохоронні на передній план. Почали відбуватися процеси євроінтеграції, які переорієнтацію пріоритетів у діяльності з колишньої

«міліції» на органи НПУ, поглиблення функцій соціально-правового обслуговування населення.

Звертаємо увагу на те, що зміни в законодавчій сфері правоохоронної діяльності розпочалися з ухвалення Закону України «Про Національну поліцію» 2 липня 2015 р. [195]. Це стало початком нового етапу в розвитку української правоохоронної системи. Важливо зазначити, що поліція тепер є центральним органом виконавчої влади. Як підкреслює М. Самбор, це не випадково, оскільки поліцію виокремлено в самостійний інститут, позбавлений політичної складової. Раніше правоохоронний орган очолював Міністр внутрішніх справ України, який, окрім адміністративних обов'язків, був і політичною фігурою. Тому посада голови НПУ повинна бути виключно посадою менеджера-професіонала [213, с. 150].

З появою нового правоохоронного органу, започатковано створення оновленої структури поліцейського відомства. Тому, підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування НПУ були створені на заміну штабним підрозділам та затверджено Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України [172]. У той же час, відповідно до Закону України від 27 лютого 2014 р. № 795-VII «Про внесення змін до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» з метою приведення його у відповідність із Конституцією України, постанови Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» [174], постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 633 «Про внесення змін до Положення про Міністерство внутрішніх справ України» [187] та для організації діяльності підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення і оперативного реагування Національної поліції України, наказом МВС України від 22 січня 2016 року № 39 затверджено Типове положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях, місті Києві. Цим

наказом визнано нечинним наказ МВС України від 24 травня 2013 року № 505 «Про організацію діяльності штабних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України». Типове положення визначає основні завдання, функції, повноваження УОАЗОР, які є структурними підрозділами головних управлінь НПУ в Автономній Республіці Крим, місті Севастополі, областях та місті Києві. Однак, 22 грудня 2024 р. прийнятий новий наказ НПУ № 1345, яким затверджено Типове положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві [229].

Організаційно-аналітичне забезпечення є тією консолідуючою основою, в якій найбільш чітко виявляється практика застосування організаційних та аналітичних форм щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг. Не менш важливою функцією підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування НПУ вважається функція моніторингу оперативної обстановки та реагування на її зміни (оперативне реагування). Зміст і призначення цієї функції полягають у здійсненні цілодобового моніторингу оперативної обстановки, прогнозування, прийняття рішення та безпосередньої координації нарядів патрульної поліції, груп реагування патрульної поліції та інших нарядів поліції із метою організації невідкладного прибуття працівників поліції до заявника або на вказане місце події [42].

Необхідно підкреслити, що контрольні завдання та функції є характерними для будь-якого суб'єкта управління, оскільки контроль є невід'ємною частиною управлінського процесу. Завдання підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування щодо здійснення контролю пов'язані з реалізацією інформаційної політики держави органами поліції лише в тій мірі, в якій об'єкти контролю стосуються інформаційного забезпечення діяльності НПУ. Це стосується, насамперед,

завдань з проведення систематичного аналізу та перевірок стану обліково-реєстраційної дисципліни в підрозділах поліції. Неправильна реєстрація даних про злочини, правопорушення та інші події не тільки є серйозним порушенням закону, але й призводить до спотворення даних про оперативну обстановку та тенденції злочинності як на місцевому, так і на державному рівнях, що, своєю чергою, може стати підставою для ухвалення управлінських рішень на основі хибних даних. Варто зазначити, що компетенція підрозділів оперативного реагування та контролю не обмежується лише перевіркою стану обліково-реєстраційної дисципліни. Ці підрозділи також відповідають за планування в діяльності НПУ та її структурних підрозділів і посадових осіб, що включає дотримання стратегії в сфері кібербезпеки, а також врахування відповідних стандартів у правоохоронній діяльності та виконанні службових обов'язків, що може бути проконтрольоване підрозділами оперативного реагування та контролю [242].

Виконання моніторингових завдань тісно пов'язане з інформаційним забезпеченням діяльності органів НПУ. Моніторинг є безперервним спостереженням за станом навколишнього середовища та управлінням ним через своєчасне інформування про можливість виникнення несприятливих, критичних або неприпустимих ситуацій [85, с. 60]. До інформаційно-аналітичних завдань ДОАЗОР належать: вивчення, аналіз та узагальнення результатів і ефективності поліцейської діяльності, виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, вжиття заходів у межах компетенції для їх усунення; підготовка для керівництва МВС, НПУ, інших зацікавлених органів державної влади, громадськості інформаційно-аналітичних та довідкових матеріалів з питань формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг, що мають комплексний характер та охоплюють декілька напрямів діяльності НПУ [172]. Відповідно, зазначена діяльність може характеризуватися двома аспектами: перший полягає у необхідності

дотримання стандартів у сфері захисту інформації в діяльності самих підрозділів оперативного реагування та контролю, а другий – у тому, що вказані підрозділи наділені компетенцією щодо здійснення контролю за дотриманням стану інформаційної безпеки в діяльності інших підрозділів НПУ. Контроль, як явище, має бути охарактеризовано, оскільки він реалізується через втілення декількох форм управлінської діяльності, таких як проведення нарад, розсилання листів-роз'яснень щодо аспектів правозастосування українського законодавства, а також здійснення контрольних перевірок різного формату. Всі ці адміністративно-управлінські інструменти, перш за все, визначають роль і коло компетенції підрозділів оперативного реагування та контролю як суб'єкта реалізації адміністративно-правового механізму забезпечення інформаційної безпеки в діяльності НПУ.

На сьогодні наша держава стикається з безпрецедентною військовою, політичною, економічною та психологічною агресією. Це випробовує на міцність систему забезпечення національної безпеки, яка змушена функціонувати в умовах постійного протистояння небезпечним зовнішнім та внутрішнім загрозам, що підтверджується статистичними даними щодо експертної оцінки загроз національній безпеці. Ця проблематика має особливе значення не лише для практики забезпечення національної безпеки сучасної демократичної держави, але й для юридичної науки, формування наукової концепції адміністративно-правового забезпечення національної безпеки та окремих суб'єктів її забезпечення.

Одним з ключових суб'єктів у цій сфері є РНБіО України, яка виступає координаційним центром для залучення всіх наявних резервів та можливостей публічної адміністрації для реагування на існуючі та нові виклики, зумовлені агресією з боку РФ, а також для розробки нових підходів та пошуку нестандартних рішень в умовах швидкої зміни політичних, економічних, соціальних та інших факторів як всередині України, так і з боку іноземних партнерів, які надають нам підтримку. На цей орган покладається не лише координація та контроль за діяльністю публічної адміністрації у сфері

забезпечення національної безпеки і оборони, але в існуючих умовах він повинен генерувати нові стратегічні та тактичні підходи до вирішення наявних проблем, вживати заходів щодо комплексного застосування сил і засобів при реагуванні на існуючі та потенційні загрози. Це досить складні завдання для реалізації, адже чим більшою є агресія з боку ворога, тим більше ресурсів та зусиль має витратити держава на перемогу над ним [67].

Тут варто наголосити, що при аналізі взаємозв'язку між національною та державною безпеками слід враховувати їх відмінності за масштабами соціальних структур. Це включає особу як одиничний елемент у будь-якій соціальній структурі, суспільство як сукупність взаємодіючих у різних формах осіб, а також державу як специфічну форму соціального об'єднання і організації спільності, що забезпечує регулювання і супідрядність інтересів різних соціальних груп, чий інтереси і безпека захищаються і забезпечуються. Також необхідно враховувати ступінь збігу інтересів об'єктів безпеки.

Національна безпека є ширшим поняттям, ніж державна безпека. Розмежування змісту та обсягу державної і національної безпеки ґрунтується на тому, що перша орієнтована на захист державної безпеки через систему органів влади та управління, а також через державно-визначені і офіційно закріплені ідеології, політики, економічні системи тощо. Зміст і обсяг національної безпеки відрізняються від державної за системою інтересів громадян, організацій і соціальних структур, які не відносяться до офіційно проголошених. Для державної безпеки, як частини національної, характерна орієнтація на захист державних утворень через систему державних органів влади та управління. На цьому рівні розглядається суспільна безпека як стан і підтримка громадського порядку, безпека державного устрою, продовольча безпека тощо. При збігу або відсутності антагоністичних суперечностей між інтересами різних соціальних груп можливе зближення державної і національної безпеки [118, с. 16].

Безпека в контексті оцінки діяльності є засобом забезпечення інтересів особи, суспільства та держави. Водночас, безпека виступає як ціль діяльності

національних держав, громадських спільнот та людства в цілому. Ця діяльність є об'єктивно існуючим чинником та потребою: чим повніше вони реалізовані, тим краще захищені, з точки зору безпечного існування, всі інші блага. Отже, ефективна діяльність держави та суспільства щодо створення безпечних умов існування забезпечує нормальне, безперешкодне та природне функціонування і розвиток суспільних відносин.

Варто зазначити, що суспільна безпека, як об'єктивно існуюча реальність, відображаючись у суспільній свідомості, формує певний суспільний настрій і створює масові та індивідуальні стереотипи, які характеризуються відчуттям захищеності інтересів, що охороняються правом, наявністю почуття безпеки стосовно різних загроз, включаючи злочинні посягання, а також відсутністю страху перед ними. Таким чином, суспільна безпека створює атмосферу громадського спокою, обстановку, в якій людина може не боятися загроз. Це означає, що кожен громадянин, з точки зору суспільної безпеки, може бути впевнений у тому, що його інтереси, права, що охороняються законом, свободи, життя, здоров'я, майно, гідність і спокій, а також інтереси суспільства надійно охороняються та захищаються державою [163, с. 101].

З огляду на свою значну соціальну важливість, суспільна безпека суттєво впливає на зміст і форму права, виступаючи як одна з його ключових детермінант. Інтегруючи загальноправові принципи, суспільна безпека значною мірою визначає зміст права, забезпечуючи максимальний захист благ, що охороняються правом. У цьому контексті кожна галузь права, а також їх інститути і категорії, повинні відповідати концепції безпеки як постійної та невід'ємної складової людського існування. Ключовим елементом у структурі поняття суспільної безпеки в контексті правової інтеграції має бути система гарантій самого права, а також забезпечення правового захисту особистості та суспільства. Виконання цієї вимоги передбачає надійність права і правової системи, тобто їхню цілісність, ясність, визначеність та стабільність, а також обов'язкову відповідність загальноправовим принципам і загальнолюдським цінностям [233].

Не вдаючись до наукових дискусій, а підтримуючи І. Зозулю зазначимо, що національна безпека – це стан країни, при якому відсутні або мінімізовані реальні зовнішні і внутрішні загрози її національним цінностям, інтересам і національному способу життя, забезпечується реалізація життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави [90]. Національна безпека визначається як рівень захищеності життєво важливих інтересів індивідуальних громадян, соціальних груп, суспільства в цілому та держави, а також національних цінностей і способу життя від різноманітних реальних зовнішніх та внутрішніх загроз. Це рівень захищеності, що гарантує суверенітет і територіальну цілісність держави, стабільність суспільства, добробут особи та забезпечує можливість прогресивного розвитку нації. Важливим аспектом є захист особи, суспільства та держави від правопорушень, відновлення порушених прав та відшкодування заподіяної шкоди.

Одним із ключових напрямів забезпечення національної безпеки є захист від правопорушень, забезпечення відновлення порушених прав та відшкодування заподіяної шкоди. В умовах збройного конфлікту кримінальні правопорушення суттєво змінили криміногенну ситуацію в країні, призвівши до появи нових, раніше невідомих воєнних злочинів, що значно вплинуло на виконання завдань кримінального провадження. Це стосується забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування та судового розгляду, щоб кожна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, була притягнута до відповідальності відповідно до своєї вини з дотриманням належної правової процедури.

Продовжуючи відмітимо, що питання розвитку стратегічних комунікацій в Україні вперше було піднято у 2014 р. в рамках рішень, ухвалених на саміті НАТО в Уельсі, спрямованих на підтримку України в умовах агресії з боку рф. Альянс висловив готовність надати Україні консультативну, практичну та матеріально-технічну допомогу, включно з розглядом питання щодо започаткування проєкту створення загальнодержавного центру стратегічних комунікацій та ситуаційних центрів у складі ключових органів влади.

Безсумнівним є те, що створення єдиної системи ситуаційних центрів державних органів, що входять до сектору безпеки і оборони, а також інших органів державної та місцевої влади, є одним з ключових шляхів досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони. Важливим аспектом є забезпечення ефективної координації цієї системи з використанням можливостей Головного ситуаційного центру України, а також формування умов для її взаємодії із Ситуаційним центром НАТО (SITCEN) [211].

Тому, доленосним рішенням, яке передувало створенню СЦ НПУ й зумовлене метою забезпечення інформаційно-аналітичного супроводження діяльності РНБіО України щодо координації і контролю за діяльністю органів виконавчої влади, правоохоронних органів та військових формувань у сфері національної безпеки і оборони у мирний час, в особливий період, у тому числі в умовах воєнного стану, в умовах надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, стало створення та забезпечення діяльності Головного ситуаційного центру України [200]. РНБіО України фактично має повноваження ініціювати створення органів, які виконують допоміжні або консультативні функції та є частиною системи суб'єктів, що забезпечують національну безпеку і оборону. Ці органи функціонують як окремі структури, підпорядковані або підконтрольні виключно керівництву чи апарату відповідного органу;

3) *третій етап* – «сучасний» (з 2016 р. по т.ч), ознаменувався створенням СЦ НПУ, з метою збирання, аналізу та узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій, а також затвердження Положення про організацію діяльності такого центру [176]. Пізніше, відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015), рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про створення та забезпечення

діяльності Головного ситуаційного центру України» (Указ Президента України від 28 лютого 2015 року № 115 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 січня 2015 року «Про створення та забезпечення діяльності Головного ситуаційного центру України») та з метою вдосконалення діяльності СЦ НПУ внесені зміни до такого Положення [188].

Сучасний розвиток суспільства відзначається підвищенням значущості та ролі інформатизації у всіх аспектах життєдіяльності. Забезпечення повної, своєчасної та достовірної інформації про ситуації та процеси, що виникають і відбуваються в різних сферах життєдіяльності регіонів, є критично важливою умовою для організації системи ефективного управління їхнім розвитком. Тому, у 2021 р. Указом Президента України введено в дію рішення РНБіО від 4 червня 2021 року «Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки і оборони», яким визнано за необхідне розширення та подальший розвиток єдиної мережі ситуаційних центрів, до складу якої мають входити Головний ситуаційний центр України, Урядовий ситуаційний центр, ситуаційні центри органів сектору безпеки і оборони, ситуаційні центри центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а також резервні та рухомі ситуаційні центри [253].

Таким нормативно-правовим актом поставлено завдання оснащення уніфікованим програмним та апаратним забезпеченням із інформаційно-аналітичного супроводження прийняття управлінських рішень, яке має включати: сховище даних та систему керування базами даних; інструменти аналізу та візуалізації даних від різних джерел, а також побудови прогностичних моделей на їх основі; модуль геоінформаційних систем і технологій для створення та роботи з наборами геопросторових даних; захищений відеоконференцз'язок для забезпечення синхронного обміну аудіовізуальною інформацією в режимі реального часу; електронні комунікаційні мережі для забезпечення обміну інформацією, включаючи

передачу даних та аудіовізуальної інформації з різними ступенями обмеження доступу між комунікаційними вузлами, ситуаційними центрами та іншими суб'єктами інформаційного обміну; технічну підтримку програмно-апаратного комплексу для забезпечення стійкого і безперервного функціонування, тестування, конфігурації та відстеження продуктивності згідно з визначеним регламентом [253]. Як результат, необхідність інтеграції зусиль щодо організації вищезазначених ситуаційних центрів потребує глибоких досліджень та є нагальною потребою сьогодення.

Таким чином, зважаючи на шлях формування та розвитку функції організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування в органах поліції, виокремлено декілька основних періодів становлення та розвитку СЦ НПУ, а саме: 1) радянський (1922–1990 рр.) – реорганізовано кадрову систему, створено декілька правоохоронних підрозділів, у тому числі й штабні підрозділи, на які на початку покладалися функції карально-репресивного характеру, а згодом організаційно-аналітичного забезпечення діяльності «міліції» в частині аналізу злочинності, контролю за станом оперативно-службової діяльності, розробки управлінських рішень щодо проблем охорони правопорядку. Згодом, штабні підрозділи були наділені лише функціями контролю, інспекції та планування роботи органу внутрішніх справ; 2) «незалежний» (1991–2015 рр.) – період початкових реформ у правоохоронній сфері України, створення та розвиток штабних підрозділів МВС України з наділенням персоніфікованих завдань, функцій, прав та обов'язків, а також започаткування аналітичної роботи та інформаційного забезпечення діяльності підрозділів по боротьбі зі злочинністю; 3) «сучасний» (з 2016 р. по т.ч) – створення СЦ НПУ для збирання, аналізу та узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку» державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій [194]. Відповідно до Стратегії національної безпеки (2020 р.) захист особи, суспільства та держави від правопорушень, зокрема корупційних, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди визнані пріоритетними [222].

На сьогодні, гібридність світу, що формується, створює істотні ускладнення для розуміння суті явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві, саме внаслідок їх гібридності, заплутаності, нечистоти і складності. Це стає підґрунтям для невиважених практичних рішень, помилок і втрати керованості суспільними процесами. У гібридному світі складаються зовсім інші причинно-наслідкові зв'язки, тому старі алгоритми і правила втрачають свою дієвість та ефективність. Така ситуація вимагає створення правоохоронної системи, яка зможе ефективно протистояти злочинності в умовах збройного конфлікту, воєнного стану, а тому правова регламентація розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту викликає значний інтерес. З початком повномасштабного вторгнення, Указом Президента № 64/2022 введено воєнний стан на території України. Ракетні обстріли об'єктів цивільної інфраструктури та напади на населення й активні бойові дії на значній території держави призвели до фіксації значної кількості злочинів проти основ національної безпеки, а також миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [75]. У таких умовах СЦ НПУ відіграють важливу роль у забезпеченні національної безпеки країни.

1.2. Адміністративно-правовий статус Ситуаційних центрів Національної поліції України

Проблема реформування правоохоронних органів постійно привертає увагу науковців та експертів у сфері адміністративного права через наявність численних колізій у відповідному законодавстві. З моменту створення НПУ як органу, що надає сервісні послуги населенню, тривають активні наукові дискусії щодо її реформування та вдосконалення. Це обумовлено специфікою завдань і функцій, які вона виконує. Відтак, перегляд адміністративно-правового статусу як поліції в цілому, так і поліцейських зокрема, є важливим і актуальним питанням для наукової спільноти та практиків [72].

Варто відзначити, що Закон України «Про Національну поліцію» [195] спрямований на встановлення нових правових основ для організації та функціонування одного з ключових державних суб'єктів у сфері реалізації правоохоронної політики – НПУ.

У загальному, штаби МВС України – це система підрозділів апаратів управління МВС України у сфері організації роботи органів і підрозділів внутрішніх справ, координації та узгодження їхніх дій щодо захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки [40].

Відповідно до Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України (2016 р., далі Положення), такий центр – це організаційна форма взаємодії підрозділів центрального органу управління поліції, утворена для збирання, аналізу та узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій [176].

Відтак, варто зосередити увагу на аналізі поняття та складових адміністративно-правового статусу СЦ НПУ.

Поняття «статус» часто асоціюється науковцями із сферою юриспруденції. У тлумачних словниках можна знайти визначення статусу як правового становища осіб або організацій, установ тощо; положення індивіда або групи осіб стосовно інших індивідів або груп у соціальній системі; положення суб'єктів, встановленого нормами права, що включає сукупність їхніх прав і обов'язків [236, с. 572]. На поч. XX ст. прихильниками теорії особистості, зокрема американськими соціологами та соціальними психологами Р. Лінтоном, Я. Морено, Т. Парсонсом надано поняття статусу, яке найбільше відповідає сучасному розумінню [62, с. 62].

У контексті даного дослідження особливу увагу слід приділити поняттю «правовий статус», що зумовлено дискусійністю цього питання та відсутністю єдності поглядів серед науковців щодо цієї проблематики. У юридичній літературі існують різноманітні підходи до розуміння складових елементів адміністративно-правового статусу, і наразі відсутні загальновизнані його складові.

Так, окремі науковці визначають правовий статус як багатогранну категорію, що має загальний, універсальний характер і охоплює статуси різних суб'єктів правовідносин, до яких належать публічна адміністрація, суспільство, юридичні та фізичні особи. У наукових джерелах також зазначається, що правовий статус відображає як положення суб'єктів у відповідній системі правовідносин, так і їхні індивідуальні особливості. На думку дослідників, правовий статус не може бути реалізований без обов'язків, що відповідають правам, без юридичної відповідальності у необхідних випадках, без правових гарантій. Ця категорія визначає права та обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дозволяє здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів і знайти нові шляхи для їх вдосконалення [83, с. 149].

У свою чергу, Н. М. Оніщенко аналізує правовий статус як систему прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин, які

встановлені та гарантовані державою законодавчо [227, с. 366]; А. М. Шульга підкреслює, що правовий статус є системою прав і обов'язків, закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах [252, с. 19]; М. В. Кравчук відмічає, що правовий статус є системою усіх належних суб'єктові юридичних прав, свобод й обов'язків [123, с. 86].

Водночас, О. О. Бандурка, розкриваючи зміст адміністративно-правового статусу державного органу, зазначає, що зазвичай його розглядають як сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на орган завдань [16, с. 23]. На думку О. С. Доценка, цей підхід є дещо обмеженим, оскільки не враховує такі важливі аспекти адміністративно-правового статусу, як порядок формування суб'єкта протидії організованій злочинності та гарантії його незалежності. Крім того, значущою є також мета створення конкретного суб'єкта протидії організованій злочинності. Без чіткого визначення цієї мети неможливо провести повну адміністративно-правову характеристику суб'єкта, оскільки відсутня можливість його ідентифікації в системі суб'єктів протидії організованій злочинності, які мають схожі або навіть ідентичні повноваження [77].

З цього питання В. І. Литвиненко зазначає, що адміністративно-правовий статус охоплює не лише такі складові, як компетенція, функціональні та організаційні засади діяльності, але й цільове призначення, мету, порядок створення, а також гарантії незалежності діяльності [137, с. 81].

Інші науковці також звертають увагу на наявність певних елементів та їх значення в системі суспільних відносин, пропонуючи власні визначення правового статусу. Згідно з думкою А. В. Панчишина, правовий статус є складною категорією, що характеризується системністю, універсальністю та комплексністю. Він відіграє надзвичайно важливу роль в організації суспільних відносин, оскільки через встановлення прав, обов'язків та гарантій їх реалізації визначає основоположні принципи взаємодії суб'єктів правовідносин і встановлює місце конкретного суб'єкта в суспільстві [158, с. 97].

Правовий статус юридичних осіб визначається їхньою компетенцією, яка включає сукупність прав і обов'язків, закріплених у чинному законодавстві. Це стосується державних органів, підприємств, установ та організацій. Їхній правовий статус відображений у законах, положеннях, статутах та інших нормативно-правових актах, що регулюють діяльність цих структур. Ефективність їхньої діяльності безпосередньо залежить від повноти юридичної фіксації їхніх повноважень [256, с. 44].

Таких постулатів дотримується й А. Ю. Коротких, який підкреслює, що адміністративно-правовий статус державного органу, по-перше, визначає ступінь належної, а в окремих випадках необхідної його поведінки. По-друге, невід'ємною передумовою адміністративно-правового статусу є його закріплення в нормативно-правових актах, які є чинними на момент реалізації цього статусу. По-третє, адміністративно-правовий статус охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів, таких як компетенція, функціональні та організаційні засади діяльності, які забезпечують цілісну конструкцію даної категорії. По-четверте, це універсальна категорія, яка відображає специфіку діяльності відповідного суб'єкта [117, с. 135].

Науковий інтерес до досліджуваної теми привертають погляди Н. Я. Якимчука, який аналізує адміністративно-правовий статус державного органу як комплекс взаємопов'язаних компонентів. Він виділяє такі елементи, як мета; порядок створення і функціонування державного органу; основні завдання; форми взаємодії з іншими складовими державного апарату [258, с. 119] і О. В. Зименка, на думку якого, правовий статус охоплює офіційну назву органу, порядок та методи його утворення, територію та межі юрисдикції, цілі діяльності, завдання та функції, обсяг і характер окремих владних повноважень, форми і методи діяльності, відповідальність, джерела фінансування органу, наявність або відсутність прав юридичної особи, право та обов'язок мати визначену внутрішню структуру, а також право користуватися державними символами тощо [87, с. 17].

Також В. Я. Малиновський до адміністративно-правового статусу відносить систему взаємопов'язаних елементів: завдання та цілі, компетенція, відповідальність, порядок формування та процедура діяльності цих органів [143, с. 379].

Згідно з думкою В. Б. Авер'янова, компетенція (права та обов'язки) є ключовою складовою змісту адміністративно-правового статусу кожного органу, яка доповнюється такими важливими елементами, як завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими органами (як у «вертикальному», так і в «горизонтальному» напрямках), місце в ієрархічній структурі органів влади, а також порядок вирішення установчих і кадрових питань [52, с. 93].

Під адміністративно-правовим статусом РНБіО України, А. В. Дашковська пропонує розуміти систему закріплених у законодавстві ознак, які визначають роль, місце та призначення у системі публічного адміністрування, вказують на відмінність від інших державних органів та порядок взаємодії між ними [68, с. 95]. На думку авторки, необхідність дослідження зумовлена такими аспектами: нормативно-правове регулювання адміністративно-правового статусу РНБіО; права, обов'язки та юридична відповідальність РНБіО України; особливості взаємодії РНБіО з іншими органами публічної адміністрації. До елементів адміністративно-правового статусу РНБіО України пропонується включити: мету утворення цього органу та його діяльність; завдання та повноваження; сукупність прав і обов'язків; юридичну відповідальність органу та його посадових і службових осіб; особливості внутрішньоорганізаційної структури та взаємодії з іншими суб'єктами владних повноважень.

Щодо визначення адміністративно-правового статусу НПУ або її окремих органів і підрозділів, науковці використовують різноманітні підходи. Вони варіюються від акцентування на окремих елементах цього статусу до інтеграції характерних ознак адміністративно-правового статусу як загальнотеоретичної категорії з урахуванням сфери діяльності відповідного суб'єкта. Наприклад, М. В. Кочеров аналізує адміністративно-правовий статус органів НПУ як загальнотеоретичну категорію, що визначає специфічне положення цього

правоохоронного органу в державі [120, с. 295]. О. В. Батраченко зазначає, що адміністративно-правовий статус органів НПУ слугує для ідентифікації цього органу державної влади як суб'єкта конкретних правовідносин у визначений період часу з конкретним суб'єктом [19, с. 40]; А. М. Сердюк адміністративно-правовий статус патрульної поліції України досліджує як систему законодавчо встановлених і гарантованих державою правових положень, які закріплюють права й обов'язки, завдання та функції, організаційну структуру, структуру управління, форми відповідальності, компетенцію й місце патрульної поліції в структурі НПУ [214, с. 79]. Такий інтегративний підхід найбільш повно відображає змістові характеристики адміністративно-правового статусу як Національної поліції, так і її структурних елементів.

У контексті предмету дослідження, варто звернути увагу на надане поняття С. В. Васюк, щодо адміністративно-правового статусу підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування НПУ. Такий статус запропоновано розглядати як систему визначених нормативно-правовими актами цілей, принципів, завдань, функцій, структурно-організаційних і компетенційних елементів, які в сукупності дають змогу цим суб'єктам здійснювати оперативне реагування на повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, аналіз, планування, контроль та узгодження діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції з питань забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг [41].

У науковій літературі наводиться багато й інших визначень щодо адміністративно-правового статусу, які доцільно застосовувати при визначенні саме адміністративно-правового статусу СЦ НПУ. Крім того, слід враховувати, що адміністративно-правовий статус є динамічною системою взаємопов'язаних юридичних явищ, які визначають місце конкретного суб'єкта та характеризують його як учасника адміністративних правовідносин. Основою адміністративно-правового статусу виступають його структурні елементи, які

підлягають обов'язковому нормативному закріпленню, без яких жоден суб'єкт не може бути учасником адміністративних правовідносин, як і не може взагалі існувати.

Не вдаючись до подальших наукових дискусій наголосимо, що адміністративно-правовий статус визначається нормами адміністративного права та механізмами їх реалізації. Ці норми встановлюють правовий статус суб'єктів, що забезпечують охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також, у деяких випадках, дисциплінарну чи адміністративну відповідальність їх посадових осіб.

За результатами аналізу наукової літератури наведемо власне розуміння *адміністративно-правового статусу СЦ НПУ, під яким розуміємо систему нормативно визначених цільових (мета, завдання, функції, принципи діяльності), організаційних (організаційна структура центру; розподіл повноважень; реалізація цільових елементів в поточному (плановому) та надзвичайному (позаплановому) режимах; порядок взаємодії між відділами й секторами підрозділів ДОАЗОР НПУ, з іншими підрозділами та органами поліції, правоохоронними органами, а також органами державної влади й місцевого самоврядування) та компетенційних (права та обов'язки) елементів, які спрямовані на реалізацію поліцейських повноважень щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку шляхом збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану.*

При дослідженні адміністративно-правового статусу СЦ НПУ України необхідно відмітити, що за своїми характеристиками такий статус є галузевим статусом окремого суб'єкта владних повноважень, а саме НПУ, що ґрунтується на загальному конституційному та родовому статусах. Тобто адміністративно-

правовий статус зазначеного суб'єкта владних повноважень обумовлений конституційними положеннями та правовим регулюванням сфери суспільних відносин щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

У літературі існують різноманітні погляди щодо складових елементів правового статусу суб'єктів адміністративно-правових відносин. Дослідники визначають різну кількість таких елементів, а деякі з них пропонують об'єднувати елементи адміністративно-правового статусу в певні блоки.

Згідно з думкою Ю. М. Кириченко, елементи адміністративно-правового статусу слід згрупувати у такі блоки: 1) цільовий блок, що визначає норми, які стосуються цілей, завдань та функцій діяльності; 2) організаційний (або організаційно-структурний) блок, що містить правові приписи, які регулюють порядок створення, реорганізації, ліквідації органу, його структуру, а також лінійну та функціональну підпорядкованість; 3) компетенційний блок, який охоплює сукупність владних повноважень і підпорядкованості [104, с. 42].

У свою чергу, наприклад В. Б. Авер'янов до поняття «адміністративно-правовий статус» відносить комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права, та наголошує, що необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються даною особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними [6, с. 194].

У різних наукових джерелах існує значна кількість поглядів щодо віднесення певних елементів до структури адміністративно-правового статусу. Узагальнюючи ці погляди, можна виділити, окрім прав і обов'язків, такі елементи, як: мета створення, завдання, компетенція та функції суб'єкта; гарантії реалізації повноважень; правові та неправові форми і методи діяльності; форма правових актів, порядок їх прийняття та введення в дію; порядок взаємодії з іншими суб'єктами; матеріальне та фінансове забезпечення; обмеження та юридична відповідальність під час здійснення діяльності;

внутрішньоорганізаційні зв'язки та підпорядкування, а також правовий режим здійснення внутрішніх процесів управління.

Узагальнення наукових підходів дозволяє до елементів адміністративно-правового статусу юридичних осіб віднести такі три головні блоки: а) цільовий (юридично закріплені цілі, завдання і функціями); б) структурно-організаційний (нормативне регулювання порядку утворення, легалізації, реорганізації, ліквідації суб'єктів, їхньої підпорядкованості і передачі з відання одних організацій у підпорядкування інших, встановлення і зміни їх організаційних структур, права на організаційне самовизначення, процедуру діяльності і права на офіційні символи); в) компетенційний (компетенцію – як частина правового статусу колективних суб'єктів, що складається із сукупності владних повноважень щодо певних предметів відання) [7]. Такої систематизації, з певними уточненнями, дотримується й автор.

До цільового блоку слід віднести такі елементи, як – призначення (мета діяльності), основні завдання та функції СЦ НПУ.

СЦ забезпечують інформаційний простір, що сприяє ефективному моніторингу, прогнозуванню, прийняттю рішень та контролю за їх виконанням. Це дозволяє впроваджувати новий підхід до управління в умовах обмеженого часу та ресурсів, а також оцінювати потенційні стратегічні, політичні, економічні, соціальні та екологічні ризики, які можуть виникнути за різних сценаріїв управлінських ситуацій. Для зменшення ризиків застосовують довгострокове прогнозування розвитку управлінських (кризових) ситуацій, а також розробку та моделювання різних сценаріїв їх розвитку.

На сьогодні ключовими параметрами при прийнятті управлінських рішень є: швидкість реагування на зміни характеристик та показників стану об'єкту управління; високий рівень відповідальності за результати управлінського впливу; інформаційна взаємодія між органами влади різних рівнів; ефективні комунікації між державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування щодо стану об'єкту управління з використанням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Необхідною умовою для прийняття ефективного управлінського рішення є всебічний аналіз інформації про об'єкт управління, динаміка показників його стану, моделювання та прогнозування сценаріїв розвитку об'єкту управління, оптимальний розподіл ресурсів, а також координація дій підпорядкованих і залучених державних структур [215].

СЦ забезпечують інформаційне середовище для ефективного моніторингу, прогнозування, прийняття рішень та контролю їх виконання, що дає змогу впроваджувати новий формат управління в умовах обмеженого часу та ресурсів. Тому під СЦ слід розуміти систему, призначену для розв'язання управлінських завдань методами ситуаційного управління, що базуються на аналізі можливих варіантів дій з урахуванням поточного стану об'єкта й прогнозу наслідків управлінських рішень [212].

Вони дозволяють оцінювати можливі стратегічні, політичні, економічні, соціальні та екологічні ризики, які можуть виникнути за різних сценаріїв управлінських ситуацій. СЦ створюються для централізованого вирішення завдань оперативного та стратегічного управління, а також для оцінки та контролю управлінського впливу на розвиток ситуації (зокрема кризової) на об'єкті управління. Відповідно до цих завдань, СЦ включає системні модулі, орієнтовані на: збір інформації за заданими критеріями та індикаторами з різних джерел, обробку та зберігання даних; моніторинг ситуації на об'єкті управління та надання державним службовцям, керівникам установ та їх підрозділів деталізованої та зведеної інформації; прогнозування розвитку ситуації та вибір оптимального варіанту управлінських дій після оцінки достовірності прогностичних моделей, можливих ризиків та ймовірності прийняття успішного рішення; планування, координацію та контроль реалізації прийнятих рішень; оцінку результатів виконання рішень [215].

Можна стверджувати, що СЦ – це, в першу чергу, програмно-технічний комплекс, призначений для розробки варіантів планових управлінських рішень. Для його технічного забезпечення необхідна відповідна технологічна база, яка забезпечить взаємодію інформаційних ресурсів, накопичення отриманих даних,

а також міститиме інструменти та засоби для інтеграції різних компонентів. Комплекс включає спеціально організовані робочі місця для індивідуальної та колективної аналітичної роботи керівників, аналітиків, експертів та інших фахівців [212].

СЦ має бути здатним працювати у режимі щоденної діяльності, підвищеної готовності, реагування на надзвичайні ситуації та надзвичайного стану. Робота центру повинна базуватися на впровадженні сучасних методологій інформаційного моніторингу. Під час його створення важливо зосередитися на розробці спеціалізованих методів для використання соціальних мереж з метою моніторингу умов та наслідків управління суспільними процесами. Крім того, необхідно розвивати та застосовувати інструментально-моделюючі засоби і технології для оперативного аналізу даних у різних державних сферах.

СЦ можуть функціонувати у трьох режимах:

1. Проблемний моніторинг (отримання, обробка та візуалізація актуальної інформації з різних джерел у фоновому режимі або за запитом користувача в режимі онлайн; відображення у вигляді графіків, схем, карт та таблиць).
2. Планове обговорення управлінських ситуацій та впливів (запланований колективний розгляд аналітичних досліджень та звітів щодо стану об'єктів управління та впливу на них різних зовнішніх і внутрішніх чинників).
3. Надзвичайний режим (швидке прийняття управлінських рішень та контроль їх виконання при розгляді надзвичайних та кризових ситуацій з можливістю врахування пропозицій залучених експертів з різних галузей).

Ситуативний центр є комплексом спеціально організованих робочих місць для персональної та колективної аналітичної роботи групи керівників.

Основним завданням СЦ є підтримка прийняття стратегічних рішень через візуалізацію та глибоку аналітичну обробку оперативної інформації. Ефективність СЦ полягає в тому, що вони дають змогу залучити до активної роботи з прийняття рішень потенціал образного та асоціативного мислення.

Представлення ситуації у вигляді образів дозволяє «стиснути» інформацію, забезпечуючи узагальнене сприйняття подій.

Перший СЦ був створений під керівництвом Біра наприкінці 70-х років. Концепція СЦ, як комплексних інформаційно-аналітичних систем для підтримки та прийняття управлінських рішень, є нині дуже популярною. На сьогодні у світі існує близько трьохсот СЦ, які використовуються урядами різних країн, а також керівниками великих корпорацій. Наприклад, Президента США обслуговують чотири СЦ. У Європі налічується кілька десятків СЦ, зокрема в Норвегії їх десять. Один з найбільш технічно оснащених СЦ знаходиться в розпорядженні уряду Німеччини і використовується для глибокого аналізу соціальних, економічних і політичних проблем [215].

В Україні одним з перших прообразів СЦ став оперативний штаб з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи у 1986 р. На основі відпрацьованих у ньому рішень було створено СЦ керівництва Міністерства з надзвичайних ситуацій. СЦ забезпечує візуалізацію поточного та прогнозованого стану аналізованої ситуації, демонструючи наявні сили, засоби та запропоновані рекомендації. На основі цієї інформації приймаються рішення, які за допомогою наявних у СЦ засобів доводяться до рятувальників.

В Україні у 1993–1995 рр. було розпочато роботи зі створення СЦ Президента України, які, на жаль, через теоретичні, організаційні та ресурсні труднощі так і не були успішно завершені. Аналоги СЦ свого часу було створено в Міністерстві надзвичайних ситуацій та Міністерстві оборони.

Діяльність СЦ НПУ забезпечує ДОАЗОР НПУ, працівники якого в цілодобовому режимі здійснюють моніторинг оперативної обстановки, збирання, накопичення, обробку й аналіз інформації, необхідної для підготовки та прийняття управлінських рішень у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та підтримання публічної безпеки і порядку, протидії терористичній діяльності, забезпечують введення ступенів готовності в НПУ та організацію проведення поліцейських операцій [176].

Координація і контроль за діяльністю СЦ НПУ покладається на начальника ДОАЗОР або особу, яка виконує його обов'язки.

Метою діяльності СЦ НПУ стали:

а) реалізація повноважень структурними підрозділів центрального органу управління поліції на основі їх взаємодії щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;

б) збирання, аналіз та узагальнення інформації про кримінальні та адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події;

в) забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану.

СЦ класифікують за рядом ознак:

1. за масштабом СЦ поділяються на:

– стратегічні СЦ, що вирішують складні, масштабні, відповідальні завдання, спрямовані на структурну і функціональну перебудову;

– оперативні СЦ, що вирішують задачі автоматичної передачі оперативної інформації до ситуаційної моделі, яка надає першій особі можливість оперувати підрозділами установи(установами) в реальному часі;

– персональні СЦ, що вирішують завдання експрес-оцінки ситуації, оперативного доступу до керованого об'єкту і дозволяє першому керівнику завжди бути обізнаним щодо стану об'єкта управління незалежно від часу та місця розташування.

2. За цільовою спрямованістю:

– СЦ контролю, основним завданням якого є спостереження за станом складного об'єкта;

– СЦ управління, метою якого є постійне і активне управління об'єктом;

– кризовий СЦ, використання якого здійснюється тільки при виникненні екстрених, надзвичайних та кризових ситуацій;

- СЦ навчання, що спрямовані на навчальну діяльність оперативного та обслуговуючого персоналу, підготовку фахівців для роботи в умовах функціонування СЦ;

- багатоцільовий СЦ, що поєднує в собі можливості різних центрів.

3. За складом систем ситуаційного моделювання:

- СЦ спостереження (відображення);

- аналітичні СЦ;

- повнофункціональні СЦ (суміщають функції відображення, моделювання та аналізу ситуацій).

4. За розміщенням:

- стаціонарні СЦ, прив'язані до конкретних приміщень, де відбувається аналіз ситуацій;

- мобільні СЦ, що розгортаються на місці подій, в конкретному регіоні;

- віртуальні СЦ використовують сучасні канали зв'язку, за допомогою яких присутність персоналу в СЦ досягається на програмному рівні (віртуально), за рахунок підвищення мобільності не тільки технічних засобів, але й оперативного складу.

5. За способом відображення ситуаційної інформації:

- колективний, де встановлений тільки екран колективного користування;

- індивідуальний, де використовуються тільки індивідуальні екрани;

- змішаний, де використовуються екрани різного типу.

6. За універсальністю:

- спеціальні СЦ, призначені для вирішення вузького кола завдань певної предметної області;

- настроювані СЦ, призначені для широкого кола завдань [215].

Типова структура Ситуаційного центру зазначають вчені-адміністративісти, повинна відповідати таким ознакам:

- за масштабністю функціонування, вирішення складних завдань – стратегічного рівня;

за цільовою спрямованістю – багатоцільовий Ситуаційний центр, здатний виконувати завдання щодо спостереження за об'єктом управління, його постійним та активним управлінням, можливістю його використання, як у невоєнних так і воєнних кризових ситуаціях, здатністю забезпечувати навчання оперативного та обслуговуючого персоналу;

за точністю опису розв'язуваних задач – детермінований, що характеризується високим рівнем ризику і об'єктивністю сприйняття управлінських ситуацій;

за складом систем ситуаційного моделювання – повнофункціональний, який поєднує функції відображення, моделювання та аналізу ситуації;

за розміщенням – стаціонарний, прив'язаний до конкретних приміщень та з розподіленою структурою;

за способом відображення ситуаційної інформації – колективно-індивідуальний, де використовуються екрани різного типу;

за універсальністю – налаштований для широкого кола завдань [212].

Основні завдання та функції визначені у нормативно-правових актах, що безпосередньо регулюють діяльність СЦ НПУ, які нами будуть детальніше розглянуті у наступних підрозділах роботи.

Деякі дослідники включають до цільового блоку також принципи адміністративно-правового статусу, оскільки діяльність будь-якого державного органу має здійснюватися відповідно до покладених на нього завдань, які, у свою чергу, повинні ґрунтуватися на основних принципах функціонування органу державної влади. Принципи відіграють настільки важливу роль, що їх можна справедливо порівняти не просто з фундаментом, на якому базується вся правова система або конкретна галузь права, а саме зі стрижнем, який підкреслює їх всепроникну сутність та забезпечує їх безпосередній або опосередкований прояв у кожній правовій нормі, що регулює ті чи інші правовідносини [15, с. 94].

При описі принципу зазвичай акцентується увага на тому, що, по-перше, він є ідеєю, положенням, вимогою, цінністю або стандартом, а по-друге, він

виступає не просто положенням, ідеєю, вимогою, цінністю чи стандартом, а основоположним, засадничим, фундаментальним, вихідним, загальним, керівним та провідним елементом [183, с. 49]. Принципи відіграють настільки важливу роль, що їх можна справедливо порівняти не просто з фундаментом, на якому базується вся правова система або конкретна галузь права, а саме зі стрижнем, який підкреслює їх всепроникну сутність та забезпечує їх безпосередній або опосередкований прояв у кожній правовій нормі, що регулює ті чи інші правовідносини.

Відповідно до Положення (2016 р.) [176], діяльність СЦ НПУ ґрунтується на принципах:

1) верховенства права.

У своїй діяльності поліція дотримується принципу верховенства права, згідно з яким людина, її права та свободи є найвищими цінностями і визначають зміст та напрямок діяльності держави. Цей принцип реалізується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) [195].

2) законності.

Поліція здійснює свою діяльність виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначених Конституцією та законами України. Під час воєнного стану поліція виконує свої функції з урахуванням специфіки та призначення діяльності, дотримуючись обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, які встановлюються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [195; 198].

Як підкреслює В. М. Зінченко, при оцінюванні форм і методів правоохоронної діяльності необхідно враховувати не лише їх законність, але й обов'язково звертати увагу на соціальну значимість цієї діяльності. Дослідник вважає, що критерії такої оцінки повинні обов'язково включати правові, моральні, гуманістичні та інші аспекти, враховуючи навіть їх естетичну характеристику [88, с. 57].

3) Відкритість та прозорість.

Поліція здійснює свою діяльність на принципах відкритості та прозорості, в рамках, встановлених Конституцією та законами України. Вона забезпечує доступ до публічної інформації, якою володіє, відповідно до вимог законодавства. Поліція має право публікувати інформацію з обмеженим доступом лише у випадках та в порядку, передбачених законом. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність поліції, обов'язково публікуються на офіційному веб-порталі центрального органу управління поліції. Акти з обмеженим доступом публікуються у випадках та в порядку, визначених законодавством. Проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково підлягають громадському обговоренню згідно з процедурою, встановленою Міністром внутрішніх справ України [195].

4) Політична нейтральність.

Поліція гарантує захист прав і свобод громадян незалежно від їхніх політичних переконань та партійної приналежності. Використання будь-яких предметів із символікою політичних партій та здійснення політичної діяльності в органах і підрозділах поліції заборонено. Поліцейським не дозволяється висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових обов'язків, а також використовувати свої службові повноваження для політичних цілей [195].

5) Безперервність.

НПУ здійснює безперервне та цілодобове виконання своїх обов'язків. Кожна особа має право в будь-який момент звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. НПУ не може відмовити у розгляді або відкласти розгляд звернень щодо захисту прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, посилаючись на вихідний, святковий чи неробочий день або завершення робочого дня [195].

Розглядаючи характеристику принципів у контексті їх закріплення в нормативно-правових актах, слід зазначити, що в наукових колах вже тривалий час триває дискусія щодо того, чи можуть вважатися принципами такі загальні положення, які не отримали прямого закріплення в нормативно-правовому акті,

а лише впливають із змісту його норм [110, с. 16]. Так, принципи можуть закріплюватися прямо окремими статтями в законодавчих актах чи вкладатися в зміст конкретних правових норм.

Наприклад, законодавець встановив основоположні принципи функціонування поліції у Законі України «Про Національну поліцію», визначивши, що її діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, поваги до прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, співпраці з населенням на засадах партнерства, а також безперервності (ст. 6-12 Закону) [195]. Аналіз цих принципів демонструє, що вони безпосередньо пов'язані з конституційними положеннями, а механізми реалізації деяких з них визначаються виключно нормами адміністративного та кримінально-процесуального права. Зокрема, принцип діяльності поліції, що стосується дотримання прав і свобод людини, має прямий конституційний зміст. Відповідно до Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю в Україні. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є основним обов'язком держави (ст. 3) [115].

Щодо принципів адміністративного права, до них належать: демократизм у нормотворчості та реалізації права; рівність громадян перед законом; взаємна відповідальність держави та особи; гуманізм; законність. Принципи державної служби включають: служіння народу України; демократизм і законність; гуманізм і соціальна справедливість; пріоритет прав людини і громадянина; професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність, відданість справі; персональна відповідальність за виконання службових обов'язків і дисципліна; дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування. Усі ці принципи впливають на діяльність СЦ НПУ, але їх особливість полягає в тому, що вони здебільшого стосуються визначення діяльності суб'єктів НПУ, які виконують відповідні функції на службі [81, с. 8].

Разом із цим, більшість вчених при здійсненні класифікації принципів виходять з їх розподілу на загальні та спеціальні. Так, до загальних принципів О. Ілюшина відносить такі, як: рівність, законність, науковість, плановість, системність, контроль та гуманізм. Загальні принципи є характерними для всіх аспектів діяльності СЦ НПУ. До другої категорії принципів кадрового забезпечення авторка відносить спеціальні, серед яких: професіоналізм, компетентність, поєднання єдиноначальності та колегіальності, відповідальність, ієрархічність, ретельний відбір та вивчення працівників за їхніми діловими і моральними якостями; оптимальне поєднання чисельності досвідчених та молодих працівників; поєднання довіри і поваги до працівників з принциповою вимогливістю до них; соціально-правовий захист працівників [92].

С. Гаспарян до загальних принципів управління належать такі: науковість, законність, гласність, гуманізм, розподіл влад, системність, плановість і конкретність. Друга група принципів складається зі спеціальних (або організаційно-технологічних) принципів, які поділяються на дві підгрупи: принципи побудови системи управління (ієрархічність, функціональний, територіально-галузевий, норми керованості тощо) та принципи здійснення процесу управління (цілеспрямованість, основна ланка, відповідність, поєднання єдиноначальності та колегіальності, відповідальність органів і посадових осіб за дії або бездіяльність, раціональне співвідношення цілей і способів їх досягнення з ресурсним забезпеченням та інші) або функціонування системи управління [57, с. 8].

На думку М. М. Тишлека, завдання управління полягає у забезпеченні відповідності між діями суб'єкта управління та тенденціями функціонування і розвитку об'єкта управління. Ця відповідність досягається шляхом пізнання та використання тенденцій і закономірностей розвитку явищ і процесів. Строге дотримання вимог об'єктивних закономірностей, урахування наявних можливостей та реального стану суспільних процесів становить основу найважливішого принципу управління – принципу об'єктивності. Цей принцип

безпосередньо проявляється в науковій обґрунтованості та реалістичності управлінських завдань. Принцип об'єктивності дозволяє керівній системі використовувати знання об'єктивних законів для досягнення управлінських цілей. Він протистоїть суб'єктивізму, волюнтаризму, а також свавільним рішенням і поспішним діям, які недостатньо враховують реальні ситуації та суперечливі процеси [235].

Серед основних принципів роботи з особовим складом у правоохоронній сфері дослідники зазвичай вказують такі: вибір стилю управління персоналом з урахуванням конкретних обставин; забезпечення соціальної справедливості у взаєминах з підлеглими; спадкоємність у кадровій роботі, залучення як молодих, так і досвідчених працівників; формування кадрового резерву для просування; поєднання довіри та поваги до особового складу з принциповою вимогливістю до них; забезпечення правового та соціального захисту працівників [205, с. 143].

Не можна оминати увагою й морально-етичні якості – найважливіша внутрішня сторона поліцейського, особливо це стосується керівника (начальника) органу чи структурного підрозділу. Ці якості є фундаментом довіри та поваги як серед цивільних осіб, так і серед поліцейських у стосунках один з одним. Вони формують основу визнання особовим складом авторитету керівника, його морального права на здійснення правоохоронної діяльності та управління особовим складом. Також вони є ключовими факторами в організації процесу виховання підлеглих. Варто зазначити, що через специфіку поліцейської діяльності працівник поліції взаємодіє з людьми, і ставлення до нього визначається не лише його професійною підготовкою, але й загальною культурою, витримкою, тактовністю. Правова культура полягає не лише в усвідомленні того, що дозволено, а що ні, а й у дотриманні закону – вимог і принципів права, суворій підзвітності всієї правозастосовчої діяльності та чіткій субординації актів, що видаються органами поліції.

Окрім цього, специфіка служби вимагає від працівників поліції почуття службового обов'язку, працьовитості, працездатності та ініціативи. Високі

вимоги ставляться до культури праці працівника поліції, від них очікується бездоганна поведінка як на роботі, так і поза нею. Це обумовлює, що така діяльність потребує не лише володіння комплексом правових знань, але й високої загальної культури, а також, що особливо важливо, почуття гуманізму, людяності та відповідальності перед громадянами. У зв'язку з цим, ділові якості дозволяють оцінити рівень професійної підготовленості працівника до різних видів діяльності. Тобто, лише гармонійне поєднання ділових і моральних якостей працівника поліції дозволяє, незалежно від посади і спеціальності, успішно виконувати службові обов'язки.

Варто зазначити, що співробітники органів поліції постійно стикаються з різними формами протидії з боку правопорушників та інших осіб, органів і установ. Для цього необхідно мати розвинену здатність діяти в складних умовах, вміння протистояти негативним впливам, впевненість у соціальній значущості своєї службової діяльності. У цьому контексті важливо підкреслити, що не менш важливою вимогою до кадрового складу органів Національної поліції є високий рівень професійної етики та особистої відповідальності. Зокрема, працівники поліції повинні володіти вмінням зберігати державну і службову таємницю, демонструвати розвинену самосвідомість, почуття справедливості та внутрішнє переконання в необхідності неухильного дотримання законності та правопорядку.

Служба в органах поліції передбачає високу внутрішню вимогливість, готовність поступатися особистими інтересами на користь служби, усвідомлення власної професійної діяльності як справи великої державної ваги. Необхідними також є вміння об'єктивно та критично оцінювати власну поведінку і службову діяльність, відкритість до конструктивної критики, а також здатність до ефективної взаємодії та командної роботи задля досягнення спільної мети – зміцнення правопорядку, безпеки та довіри суспільства до правоохоронних органів.

Таким чином, професійна культура працівника поліції є фундаментом ефективної діяльності органів внутрішніх справ, а її складовими мають стати

висока правосвідомість, патріотизм, відданість справі та готовність до самовдосконалення у сфері забезпечення правопорядку.

У сучасних умовах формування професійного корпусу працівників управлінського персоналу з метою забезпечення управління у сфері дотримання прав і свобод людини та громадянина, охорони правопорядку і забезпечення громадської безпеки набуває особливого значення принцип професіоналізму і компетентності [34]. Усі органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, організації, установи незалежно від форм власності, а також громадські об'єднання очікують від працівників поліції професійних рішень. Ефективне та якісне виконання завдань колективом органу поліції можливе лише за умови належної організації діяльності під керівництвом керівника. Завдяки діловим та професійним якостям керівника органу чи підрозділу поліції забезпечується управління колективом, включаючи визначення та формулювання цілей і завдань, окреслення перспектив, підбір і розстановка кадрів, їх професійна підготовка та виховання, регулярний контроль за виконанням завдань, об'єктивна оцінка діяльності всього колективу та окремих працівників, а також застосування заходів заохочення та дисциплінарного впливу [167, с. 347].

Принцип законності в управлінській діяльності полягає в тому, що організація та функціонування апарату управління і посадових осіб регулюються правовими нормами. Цей принцип базується на підзаконному характері управлінської діяльності та обов'язку кожного суб'єкта управління (органу, посадової особи) діяти в межах наданих йому прав і повноважень. Усі акти управління (накази, інструкції, розпорядження) повинні відповідати вимогам закону. Жодні посилання на необхідність, місцеві умови, інтереси справи чи доцільність не можуть виправдати відхилення від закону. Явно незаконні управлінські рішення суб'єкта управління можуть бути не виконані, а збитки, завдані незаконними актами управління, відшкодовуються за рахунок суб'єкта управління у встановленому порядку. Законність в управлінні

забезпечується системою організаційно-правових заходів, включаючи адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність [149, с. 97].

Організаційний блок включає в себе:

- 1) організаційну структуру центру;
- 2) розподіл повноважень;
- 3) реалізацію цільових елементів в поточному (плановому) та надзвичайному (позаплановому) режимах;
- 4) взаємодію між відділами й секторами підрозділів ДООЗОР НПУ (внутрішня взаємодія);
- 5) взаємодію з іншими підрозділами та органами НПУ, правоохоронними органами, а також з іншими органами державної влади й місцевого самоврядування (зовнішня взаємодія).

До речі, наразі на нормативному рівні досі не визначено організацію і порядок взаємодії підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування НПУ з іншими органами та підрозділами в частині запобігання, виявлення та припинення адміністративних і кримінальних правопорушень. Однак, у п. 4 Положення (2016 р.) [176], визначений порядок взаємного обміну інформацією між СЦ НПУ та органами і підрозділами поліції.

Компетенційний блок включає сукупність елементів, основний з яких – права та обов'язки. Тут варто підтримати А. М. Куліша, в частині віднесення до такого блоку тільки права і обов'язки [132, с. 10], а відповідальність розглядати як один із різновидів обов'язків (обов'язок нести відповідальність за наслідки невиконання чи неналежного виконання повноважень, тобто «юрисдикційний обов'язок») [43].

Варто наголосити, що В. Б. Авер'янов визначає адміністративно-правову відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [6, с.

87]. На думку О. М. Щукіна, адміністративна відповідальність становить собою особливий різновид юридичної відповідальності, а також вона є специфічною формою адекватного реагування держави на протиправні дії з боку окремих громадян та юридичних осіб. Заходи юридичної відповідальності, які застосовують до правопорушника і які він зобов'язаний виконати, призводять останнього до обтяжливих майнових, моральних чи інших обмежень. Таким чином, правопорушник відповідає перед державою та суспільством за неправомірну поведінку [254, с. 74]; М. І. Іншина, адміністративна відповідальність полягає у застосуванні спеціально уповноваженими органами адміністративних стягнень до осіб, які порушують адміністративно-правові норми, відповідно до встановленого порядку. Ці стягнення призводять до обтяжливих наслідків для порушників, що можуть мати особистий, майновий або моральний характер [99]; Т. О. Коломоець визначила, що адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності характеризується наступними ознаками: вона має зовнішній характер; застосовується виключно за вчинення правопорушення; пов'язана з державним примусом у формах каральних та правовідновлювальних заходів; визначена у правових нормах; процес притягнення правопорушника до відповідальності відбувається у встановленому процесуальному порядку; притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; особа, винна у вчиненні правопорушення, зазнає певних матеріальних та побутових втрат, передбачених законом [111].

Адміністративна відповідальність як явище правової дійсності, наголошує В. К. Колпаков, характеризується двома видами ознак. По-перше, це ознаки, властиві юридичній відповідальності загалом (основні); по-друге, ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної відповідальності (похідні) [112]. Працівники НПУ несуть юридичну відповідальність відповідно до законодавства.

Зауважимо, що юридична відповідальність має статусний характер, оскільки впливає із загального правового становища суб'єкта, при цьому

виступає ключовою рушійною силою, яка забезпечує високий рівень професійної активності, сумлінне виконання обов'язків поліцейськими, а також є однією з правових гарантій ефективної реалізації основних завдань НПУ.

Відповідно до принципу рівності всіх перед законом і судом, вид і міра юридичної відповідальності, які законодавство поширює і на працівників правоохоронних органів, визначаються видом вчиненого правопорушення та мірою його суспільної небезпеки. Таким чином, відповідно до ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію» зазначає таке: «...у випадку вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону» [195].

Доцільно зауважити, що працівники НПУ можуть бути як загальними суб'єктами відповідальності, так і спеціальними. Відмінність цих категорій суб'єктів полягає не лише в підставах і процесуальному порядку притягнення до відповідальності, а й в тому, що спеціальні суб'єкти наділені державою більшим обсягом прав і обов'язків стосовно фізичних і юридичних осіб, тому вони мають підвищену відповідальність [101].

Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом НПУ (2018 р.) [189].

Таким чином, СЦ є важливим інструментом для організації інформаційно-аналітичної підтримки управлінських процесів. Стандартний цикл управління включає моніторинг стану об'єкта, оповіщення, аналіз та обробку інформації про стан об'єкта, прогнозування розвитку ситуації, математичне моделювання, постановку завдань, взаємодію з іншими елементами сектору безпеки та оборони, координацію дій сил і засобів, інформування керівництва, підготовку інформаційно-аналітичних, звітних документів та оцінку результатів.

СЦ НПУ – це система підрозділів центрального органу управління поліції, створена для взаємодії та організації роботи, координації та узгодження

їхніх дій щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку шляхом збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану.

Беручи до уваги елементи структури адміністративно-правового статусу та сферу функціонування, адміністративно-правовий статус СЦ НПУ слід розглядати як систему нормативно визначених цільових, організаційних та компетенційних елементів, які спрямовані на реалізацію поліцейських повноважень щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку шляхом збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану. Правові норми адміністративного законодавства встановлюють і закріплюють адміністративно-правові відносини, в яких безпосередньо бере участь зазначений суб'єкт правовідносин. Адміністративно-правовий статус є ключовою гарантією якісного та ефективного виконання такими підрозділами НПУ покладених на них завдань і функцій.

1.3. Нормативно-правове забезпечення організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України

Багатовимірність правової реальності та неоднозначність її інтерпретації зумовлюють і постійно підсилюють теоретико-методологічну розірваність і контрверсійність правової науки. Останнім часом право набуває особливого

значення у зв'язку з процесами євроінтеграції та входженням України у світовий правовий простір.

Серед структурних елементів правової системи важливе місце належить правовому регулюванню. Встановлення необхідних правил і норм, що утворюють межі дозволеної поведінки для кожної особи, задля безпеки й спокою в суспільстві було й залишається одним з найважливіших аспектів для дослідження науковцями та юристами. Однак актуальною проблемою сьогодні є виваженість і правильність таких меж, закріплених у нормативно-правових актах, що врегульовують суспільні відносини, у тому числі й у сфері боротьби зі злочинністю [103].

Основними напрямками дослідження нормативно-правової бази функціонування правоохоронної системи України є: міжнародні угоди, конвенції та нормативні акти, ратифіковані Україною, які стосуються діяльності правоохоронних органів і визначають базові стандарти їх функціонування у відповідності до міжнародних зобов'язань держави; нормативно-правові акти національного рівня, що безпосередньо регулюють організацію, повноваження та порядок діяльності органів правоохоронної системи України (закони, кодекси, підзаконні акти); накази, розпорядження та інші відомчі акти, видані суб'єктами, відповідальними за формування і реалізацію державної політики у сфері правоохоронної діяльності, які відображають механізми трансформації системи внутрішніх справ в умовах реформування. Такі складові в сукупності формують комплексне нормативне підґрунтя, яке найбільш повно відображає структуру, принципи функціонування та основні напрями розвитку сучасної правоохоронної системи України [232].

Більше того, дослідження нормативно-правового регулювання дає змогу не лише охарактеризувати властивості самої системи, а й виявити вплив політичного режиму на її формування та трансформацію. Зокрема, це простежується через зміни у законодавстві, що відображають адаптацію

правоохоронної діяльності до нових умов державного управління, демократичних цінностей та міжнародно-правових стандартів.

Засади державної політики України у сферах зміцнення державності, розвитку місцевого самоврядування, стимулювання регіонального розвитку, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки та оборони, а також в економічній, соціальній, гуманітарній, екологічній сферах і сфері техногенної безпеки нормативно закріплені в Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [191]. Цей закон визначає пріоритетність захисту національних інтересів; верховенство права, забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина, повагу до гідності кожної особи; рівність усіх суб'єктів права; здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову гілки; відкритість і прозорість прийняття політичних рішень; соціальну справедливість; забезпечення балансу загальнодержавних, регіональних і місцевих інтересів тощо. Зовнішня політика базується на таких засадах: суверенна рівність держав; утримання від загрози застосування сили або її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої іноземної держави; повага до територіальної цілісності та непорушності державних кордонів іноземних держав; вирішення міжнародних спорів мирним шляхом; повага до прав людини та її основоположних свобод; невтручання у внутрішні справи держав; взаємовигідне співробітництво між державами; своєчасність і адекватність заходів для захисту національних інтересів від реальних і потенційних загроз Україні, її громадянам та юридичним особам тощо [191].

Проблема безпеки як соціального явища виділяється як одна із глобальних проблем сучасності. Особливість цієї проблеми в тому, що вона носить метакомплексний характер, так як будь-яка соціальна проблема в кінцевому рахунку так чи інакше відображає один з аспектів безпеки. Відповідно до Закону України «Про національну безпеку» державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних

умов життєдіяльності; суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій [194]. Водночас, згідно Стратегії національної безпеки (2020 р.) захист особи, суспільства та держави від правопорушень, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди визнані пріоритетними [222]. Таким чином, безпека в аспекті оцінки діяльності є засобом забезпечення інтересів людини, особистості, суспільства, держави [44].

Варто відзначити, що Стратегія національної безпеки України [222] містить також положення, відповідно до яких політика національної безпеки України ґрунтується на повазі до норм і принципів міжнародного та національного права. Політика національної безпеки України спрямована на захист фундаментальних цінностей, визначених Конституцією України та законами України, – незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенство права, забезпечення добробуту, миру та безпеки.

Правове регулювання виступає як владний вплив на суспільні відносини, що реалізується державою через всі юридичні засоби з метою їх закріплення, упорядкування, розвитку та охорони. Це спрямовано на відображення та узгодження суспільних інтересів для розвитку основних сфер суспільних відносин. У сучасних умовах воєнного стану особливого значення набуває проблема якісного вдосконалення системи правового регулювання діяльності органів правопорядку.

Правове регулювання є процесом, що здійснюється за допомогою системи правових засобів, таких як юридичні норми, правовідносини, індивідуальні приписи тощо й має на меті результативний та нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, захисту та розвитку відповідно до потреб суспільства [83, с. 165]. У науковій літературі, питанням правового регулювання присвячено чимало праць. Так,

Т. І. Тарахонич, визначає правове регулювання як державно-владний вплив на суспільні відносини, здійснюваний всією системою юридичних засобів, з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [226, с. 12]; С. В. Бобровник визначає її як специфічний вид соціального регулювання, що: має чітко визначений предмет, тобто сферу відносин, які усвідомлюються суб'єктами та мають значущість для них і суспільства в цілому; реалізується за допомогою нормативно закріплених методів, які охоплюють як активні, так і пасивні права суб'єкта (дозволи), а також пасивні обов'язки здійснювати правомірні дії в інтересах уповноваженої сторони (зобов'язання); забезпечується певними методами, що координують дії учасників суспільних відносин, відображаючи їх рівне становище у правовій сфері або визначаючи їх субординаційну підлеглість у процесі реалізації прав і вдосконалення обов'язків, акцентуючи на наявності у одного з суб'єктів владних повноважень; стосується діяльності визначених суб'єктів, якими можуть бути фізичні, посадові, юридичні особи, державні органи та держава в цілому; визначає межі державно-правового втручання у суспільні відносини, має цілеспрямований, організаційний та впорядкований характер; реалізується через систему правових засобів, які в сукупності визначаються як механізм правового регулювання [31, с. 51]; С. К. Бостан розглядає як владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, який здійснюється державою за допомогою всіх юридичних засобів та норм позитивного права, а також вплив на поведінку та свідомість громадян шляхом проголошення їх прав та обов'язків, встановлення певних дозволів та заборон, затвердження певних правових актів тощо [35, с. 30].

У свою чергу, як зауважує Т. О. Коломоєць, адміністративно-правове регулювання є особливим видом правового регулювання, специфіка якого визначається об'єктом впливу, тобто відносинами, що регулюються адміністративним правом, зумовленими особливостями його норм. Характерною специфічною властивістю адміністративного права є те, що воно часто регулює порядок застосування норм інших галузей права [3]. У свою

чергу, О. П. Рябченко вважає, що адміністративно-правове регулювання – це діяльність, яка складається з окремих дій, що послідовно, у певному порядку змінюють одна одну. Регулювання здійснюється за певною процедурою, яка також розглядається як форма стосовно змісту цієї діяльності [211].

На противагу вищенаведеним позиціям, є наукова думка І. М. Миронця, який зазначає, що адміністративно-правове регулювання, як будь-яка соціальна категорія, має відповідні ознаки, що вирізняють його серед інших видів регулювання, зокрема: є дією (впливом) держави на суспільні відносини, що виникають між їх суб'єктами; здійснюється за допомогою відповідних правових засобів, сукупність яких утворює механізм адміністративно-правового регулювання; має на меті упорядкування державно-владних відносин; г) встановлює юридичні права та обов'язки учасників адміністративно-правових відносин, що упорядковуються [144].

Далі варто відзначити, що правоохоронна діяльність нерозривно пов'язана з правоохоронною функцією держави і є одним з ключових напрямків діяльності сучасної держави в умовах розвитку громадянського суспільства. У контексті державної політики інтеграцію слід розглядати не лише як партнерство та взаємовигідну співпрацю, але і як процес, що виходить за межі зовнішньополітичних аспектів, оскільки передбачає значні внутрішні зміни в державно-політичній сфері відповідно до прийнятих міжнародним співтовариством правових принципів та стандартів [169]. Відтак, ключовим аспектом інтеграції України до міжнародного співтовариства можна вважати формування та реалізацію державної політики відповідно до міжнародних і європейських стандартів [232].

Таким чином, варто наголосити, що правоохоронна діяльність є складовою державної політики, що реалізується уповноваженими органами державного управління через застосування запобіжних, примусових, юридичних, силових та інших заходів впливу на охоронювані суспільні відносини. Це здійснюється з метою забезпечення прав і свобод людини, національної безпеки, а також запобігання і протидії злочинності, що є основою

захисту публічних, суспільних та приватних інтересів, легалізованих у системі права.

Збройна агресія РФ проти України, яка розпочалася 14 квітня 2014 р., та повномасштабна війна з 24 лютого 2022 р. спричинили не лише тимчасову анексію та окупацію окремих територій і регіонів країни, руйнування, значні економічні, екологічні та людські втрати, але й суттєве ускладнення криміногенної ситуації. Як наслідок, у 2024 р. спостерігається стрімке зростання рівня окремих видів злочинності та зміна характеру динаміки тяжких (10,3 %) і особливо тяжких злочинів (+15,8 %) [199].

Крім того, ракетні обстріли об'єктів цивільної інфраструктури, напади на населення та активні бойові дії на значній території держави призвели до фіксації значної кількості злочинів проти основ національної безпеки, а також миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Такі невтішні статистичні дані свідчать про те, що в умовах, коли одним із стратегічних пріоритетів для країни залишається боротьба зі злочинністю, криміногенні реалії вимагають ефективного механізму реагування з боку держави. Це включає забезпечення злагоджених, цілеспрямованих дій щодо боротьби зі злочинністю з використанням усіх правових можливостей. Сучасну злочинність за якісними і кількісними характеристиками не можна порівняти з минулою. Можна з певною часткою умовності зазначити, що це зовсім інша злочинність – військова, масштабна, професійна, організована, транснаціональна, технічно озброєна на найвищому рівні, що вимагає неординарних способів державного протистояння цьому суспільному феномену.

У таких умовах, нормативно-правове регулювання діяльності СЦ НПУ набуває особливого значення й спрямоване на виконання завдань, які стоять не тільки перед правоохоронними органами, але й державою в умовах реальної війни та воєнного стану. До нормативно-правового регулювання адміністративно-правового статусу СЦ НПУ пропонується відносити особливості утворення, функціонування СЦ НПУ та регулювання їх діяльності;

вплив держави на суспільні відносини у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку й визначення меж повноважень та компетенції СЦ НПУ у такому забезпеченні; реалізацію СЦ НПУ прав та обов'язків, встановлення порядку взаємодії з іншими інституціями сектору безпеки. Розбудова правової держави передбачає закріплення в нормативно-правових актах пріоритетних напрямів розвитку країни та справедливих засобів досягнення поставленої мети.

Нормативно-правові засади діяльності СЦ НПУ визначаються цілою низкою правових норм. Однак, ключова роль серед них належить адміністративно-правовим, зважаючи на організаційно-управлінський характер діяльності центру. Крім того, значна частина нормативно-правових норм, які врегульовують правовий статус СЦ НПУ, має відомчий, підзаконний характер, що є однією з характерних відмінностей механізму адміністративно-правового регулювання.

Правове регулювання діяльності, загалом НПУ забезпечується значною кількістю нормативних актів, які різняться між собою за такими ознаками, як назва, юридична сила, порядок прийняття та набрання чинності, характер дії тощо. Більшість з цих актів належать до підзаконних документів. Таким чином, правове регулювання діяльності СЦ НПУ є ефективним державним впливом через юридичні засоби на такі центри з метою організації їх діяльності відповідно до завдань органів сектору безпеки загалом й НПУ зокрема.

Виходячи з того, що ключовим засобом правового регулювання є норма права, правове регулювання діяльності СЦ НПУ являє собою сукупність нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність, забезпечують взаємодію та визначають завдання, функції, права та обов'язки в умовах надзвичайних режимів, а саме воєнного стану. Варто зазначити, що це досить вузький підхід до тлумачення правового регулювання діяльності зазначених підрозділів, але детально дослідити та охарактеризувати всі правові засоби, що реалізуються у процесі правового регулювання, у межах одного підрозділу досить складно.

При дослідженні нормативно-правового регулювання адміністративно-правового статусу СЦ НПУ особливе місце посідає Конституція України, після прийняття якої у 1996 р. діяльність державних органів набула принципово нового змісту та спрямованості [115], а український народ отримав формально визначені загальні засади й основні напрями формування і реалізації державної політики в різних сферах суспільних відносин. Тому, як вірно наголошують вчені-правники, Основний закон для держави, що обрала демократичний, прогресивний шлях, перетворюється на один з визначальних чинників суспільного та державно-правового розвитку, є джерелом державної політики, а також постає не лише як один із можливих чинників впливу на державну політику, а саме як її фундамент і вирішальний фактор, без якого нівелюються демократичні основи [232, с. 43].

Конституційний рівень правового регулювання охоплює такі правові інститути і норми, що становлять вихідні положення для усіх видів державної діяльності, у тому числі і для розглядуваних суб'єктів. Багато статей Конституції України тією чи іншою мірою впливають на систему правової основи правоохоронної функції держави. Зокрема, у ст. 1 Конституції [115], де проголошується Україна суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, тим самим закріплюється обґрунтований юридичною наукою принцип обов'язковості законодавчого регулювання будь-якої сфери соціальної практики; що поширюється і на сферу діяльності розглядуваних суб'єктів. Ст. 3 Конституції, закріплюючи визнання людини, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку її прав і свобод як найвищу цінність держави й обов'язки з їх захисту, тим самим затверджує нові пріоритети в соціальній і правовій політиці. Звідси випливає необхідність перегляду всієї системи правових відносин у правоохоронній сфері, що формувалася на інших соціальних пріоритетах.

Діяльність НПУ зумовлена закріпленими завданнями у законі України «Про Національну поліцію» (ст. 2 – забезпечення публічної безпеки і порядку; охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидія

злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [195]) і повноваженнями (ст. 23), ґрунтується на дотриманні конституційних та інших законодавчо встановлених для цього правоохоронного органу принципів. Тобто діяльність СЦ НПУ регулюється Законом України «Про Національну поліцію» (2015 р.) [195]. НПУ стала центральним органом виконавчої влади, діяльність поліцейського носить сервісний характер, визначено перелік повноважень поліцейського та ін. Важливо зазначити, що положення Закону та норми Положення «Про Національну поліцію» містять основні нормативні засади видання НПУ наказів та розпоряджень.

У той же час у Положенні про Національну поліцію» сформульовані дещо інші завдання, які покладено на НПУ, а саме: реалізацію державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; внесення на розгляд МВС пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги» [174]. Викладені подібним чином завдання є дещо нелогічними, особливо якщо враховувати той факт, що зазначені нормативні акти мають різну юридичну силу.

Також, слід звернути увагу на те, що, відповідно до ч. 4 ст. 59 Закону України № 580-VIII, накази по особовому складу мають видаватись керівниками органів, підрозділів, закладів та установ поліції відповідно до повноважень, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також номенклатурою посад, затвердженою МВС України. Водночас, нормативні засади видання правових актів НПУ, як правило, містять відсилочні норми, що відсилають до нормативно-правових актів, які на сьогоднішній день залишаються не розробленими [9, с. 208].

Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності наділена також повноваженнями, відповідно до яких вона:

- 1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України;
- 2) користується базами (банками) даних МВС України та інших органів державної влади;
- 3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;
- 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав, міжнародними організаціями;
- 5) надає до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів в електронній формі та в обсягах даних, зазначених у ст. ст. 7, 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військово зобов'язаних та резервістів», відомості, необхідні для забезпечення ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів [195].

Таким чином, повноваження НПУ – це закріплене нормами чинного законодавства України та зумовлене предметом відання коло прав та обов'язків НПУ [240, с. 542].

Діяльність підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування регулюють такі правові документи:

1. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» від 23 травня 2017 р. № 440 регламентує організацію діяльності чергових частин в центральному органі управління поліції, територіальних органах НПУ в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях, місті Києві, а також підпорядкованих їм територіальних підрозділах у районах, містах, районах у містах.

2. Наказ НПУ «Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування

Національної поліції України» від 27 листопада 2015 р. № 126 [172] визначає загальні завдання та функції, основні організаційні та правові засади діяльності ДОАЗОР, який є структурним підрозділом апарату НПУ. ДОАЗОР забезпечує і здійснює в межах своєї компетенції функції НПУ щодо координації, аналізу, планування, контролю та узгодження діяльності структурних підрозділів центрального органу управління, головних управлінь НПУ в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві, міжрегіональних територіальних органів НПУ, закладів та установ, що належать до сфери управління НПУ, з реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг.

3. Наказ НПУ «Про затвердження Типового положення про підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві» від 22 грудня 2024 р. № 1345 [229] визначає основні завдання, функції, повноваження УОАЗОР, які є структурними підрозділами головних управлінь НПУ в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві. УОАЗОР здійснюють координацію, аналіз, планування, контроль та узгодження діяльності структурних підрозділів апарату ГУ та відокремлених структурних підрозділів ГУ із питань забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

4. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 р. № 357

установлює порядок реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також оперативного інформування в центральному органі управління поліції, міжрегіональних територіальних органах НПУ, територіальних органах поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, їх територіальних (відокремлених) підрозділах.

5. Наказ МВС України «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» від 08 лютого 2019 р. № 100 регулює ведення в центральному органі управління поліцією, міжрегіональних територіальних органах поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділах, головних управліннях НПУ в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві, територіальних (відокремлених) підрозділах (управліннях, відділах, відділеннях) поліції (далі – органи (підрозділи) поліції) єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події) із використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

6. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України» від 13.06.2016 р. № 503 визначає порядок здійснення в НПУ організації контролю за виконанням на належному рівні документів, що розробляють на виконання завдань, визначених у законах України, актах Президента України, постановах Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актах Кабінету Міністрів України, дорученнях Прем'єр-міністра України, актах Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, центральних і місцевих органів виконавчої влади, кореспонденції Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, документів Міністерства внутрішніх справ України та НПУ. А також визначає повноваження Департаментом

організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування НПУ щодо виконання окремих видів контрольних документів.

7. Наказ НПУ «Про затвердження Інструкції з організації планування в системі Національної поліції України» від 24 грудня 2015 р. № 202 визначає повноваження ДОАЗОР НПУ щодо:

- підготовки проекту наказу або доручення Голови НПУ про визначення структурними підрозділами апарату НПУ пріоритетних напрямів роботи на наступний рік,

- підготовки проекту пріоритетних напрямів роботи поліції на наступний рік, який розглядають та схвалюють на нараді керівництва поліції не пізніше 01 грудня року, що передує плановому,

- організації контролю за своєчасною реалізацією планів у системі поліції [170].

Також варто згадати й положення наведених у Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженому наказом Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2019 р. № 100, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 05 березня 2019 р. за № 223/33194 [179], в Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 10 грудня 2015 р. № 1560, зареєстрованій у Міністерстві юстиції України 05 січня 2016 р. за № 12/28142 [96], Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, затвердженій наказом МВС України від 11 жовтня 2018 р. № 828, зареєстрованій у Міністерстві юстиції України 05 листопада 2018 р. за № 1249/32701[94], Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженій наказом МВС України від 27 квітня 2020 р. № 357, зареєстрованій у Міністерстві юстиції України 15 травня 2020 р. за № 443/34726 [95], у

Порядку застосування електронних засобів контролю, затвердженому наказом МВС України від 08 червня 2017 р. № 480, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 14 липня 2017 р. за № 860/30728 [180], у Положенні про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» [173], затвердженому наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03 серпня 2017 р. № 676, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 28 серпня 2017 р. за № 1059/30927.

У свою чергу Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України, затверджене наказом НПУ від 30.06.2016 р. № 545 (у ред. наказу НПУ від 25.05.2018 № 535) [176; 188] розроблено відповідно Кодексу цивільного захисту України, Закону України «Про Національну поліцію», Указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», Положення про ступені готовності і порядок оповіщення державних органів та органів місцевого самоврядування у разі введення воєнного стану та проведення мобілізації, затвердженого Указом Президента України від 14 листопада 2001 р. № 1090/2001, Рішення Ради Національної безпеки і оборони України від 25 січня 2015 р. «Про створення та забезпечення діяльності Головного ситуаційного центру України», Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877, Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 92, Правил виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами державної авіації України, затверджених наказом Міноборони від 12 грудня 2016 р. № 661, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 12 січня 2017 р. за № 31/29899, та інших нормативно-правових актів із зазначених питань.

Згідно посадових інструкцій працівників управління забезпечення діяльності СЦ НПУ [181], начальник управління забезпечення діяльності СЦ призначається на посаду та звільняється з неї на підставі наказу за підписом

Голови НПУ або особи, яка виконує його обов'язки, у встановленому порядку. Начальник управління забезпечення діяльності СЦ підпорядковується безпосередньо начальнику ДООЗОР НПУ. У своїй роботі начальник управління забезпечення діяльності СЦ керується:

Конституцією України;

законами України «Про Національну поліцію», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про запобігання корупції», «Про звернення громадян», «Про статус народного депутата України», «Про комітети Верховної Ради України», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про правовий режим воєнного стану», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про державну службу», «Про національну безпеку України»;

Дисциплінарним статутом Національної поліції України, затвердженим Законом України від 15 березня 2018 р. № 2337-VIII;

Регламентом Кабінету Міністрів України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 09 листопада 2011 р. № 1156);

Положенням про Національну поліцію, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877;

Порядком взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25 листопада 2016 р. № 1250, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22 грудня 2016 р. за № 1682/29812 (у редакції наказу Міністерства внутрішніх справ України від 20 квітня 2023 р. № 333, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 травня 2023 р. за № 801/39857);

Типовою інструкцією з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в

діловодстві, електронного міжвідомчого обміну, Типовою інструкцією з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, Регламентом організації взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності»;

Порядком подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до органів юстиції та проведення їх державної реєстрації, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2005 р. № 34/5 «Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів в органах юстиції та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 12 квітня 2005 р. за № 381/10661 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 березня 2020 р. № 1207/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 12 квітня 2005 р. № 34/5», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 27 березня 2020 р. за № 313/34596);

Правилами етичної поведінки поліцейських, затвердженими наказом МВС від 09 листопада 2016 р. № 1179, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 06 грудня 2016 р. за № 1576/29706;

Інструкцією з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України, затвердженою наказом МВС від 13 червня 2016 р. № 503, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 12 липня 2016 р. за № 944/29074;

Інструкцією з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції, затвердженою наказом МВС від 30 січня 2017 р. № 67, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 03 березня 2017 р. за № 304/30172 (із змінами);

Інструкцією про службові відрядження поліцейських у межах України, затвердженою наказом МВС від 02 серпня 2017 р. № 672, зареєстрованою в

Міністерстві юстиції України 22 серпня 2017 р. за № 1042/30910 (із змінами);

Порядком розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженим наказом МВС від 15 листопада 2017 р. № 930, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 грудня 2017 р. за № 1493/31361;

Порядком організації роботи із депутатськими запитами та депутатськими зверненнями народних депутатів України в Національній поліції України, затвердженим наказом МВС від 15 лютого 2017 р. № 119, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 13 березня 2017 р. за № 343/30211;

Порядком складання та подання запитів на отримання публічної інформації, розпорядником якої є Національна поліція України, Порядком прийому, реєстрації і розгляду запитів на публічну інформацію, розпорядником якої є Національна поліція України, та відшкодування запитувачами фактичних витрат на копіювання і друк документів у Національній поліції України, затвердженими наказом МВС від 07 лютого 2017 р. № 95 «Про організацію роботи із запитами на публічну інформацію в Національній поліції України», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 01 березня 2017 р. за № 284/30152;

Інструкцією із заходів безпеки при поводженні зі зброєю, затвердженою наказом МВС від 01 лютого 2016 р. № 70, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 17 лютого 2016 р. за № 250/28380;

Положенням про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затвердженим наказом МВС від 26 січня 2016 р. № 50, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19 лютого 2016 р. за № 260/28390;

Правилами носіння однострою поліцейських, затвердженими наказом МВС від 19 серпня 2017 р. № 718, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 13 вересня 2017 р. за № 1122/30990;

Інструкцією з організації планування в системі Національної поліції України, затвердженою наказом НПУ від 24 грудня 2015 р. № 202;

Інструкцією з організації нормотворчої діяльності в Національній поліції України, затвердженою наказом НПУ від 25 жовтня 2016 р. № 1070 (зі змінами);

Інструкцією з діловодства в системі Національної поліції України, затвердженою наказом НПУ від 20 травня 2016 р. № 414;

Інструкцією про порядок погодження та візування документів в апараті Національної поліції України, затвердженою наказом НПУ від 27 січня 2016 р. № 72 (зі змінами);

Положенням про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України, затвердженим наказом Національної поліції України від 27 листопада 2015 р. № 126 (у редакції наказу НПУ від 21 квітня 2021 р. № 313 «Про внесення змін до Положенням про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України»);

іншими законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, постановами Верховної Ради України, нормативно-правовими актами МВС, організаційно-розпорядчими документами НПУ, нормативними документами інших органів виконавчої влади, що регламентують діяльність окремих підрозділів поліції, а також документами ДОАЗОР та ін.

Проведений аналіз нормативно-правових актів України, які визначають правові основи діяльності СЦ НПУ, статус поліцейських, а також порядок проходження служби, показав, що, хоча в цих правових джерелах закріплені загальні принципи діяльності, права і обов'язки працівників СЦ НПУ, але відсутні норми, які б визначали механізм реалізації повноважень в частині не тільки реагування на вчинені правопорушення, але й на запобігання їх вчиненню, шляхом здійснення моніторингу криміногенної ситуації у регіоні обслуговування, прогнозування ситуації та планування заходів реагування на

правопорушення. Це негативно впливає на ефективність діяльності публічної адміністрації на виконання функцій держави, а саме ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», особливо в умовах воєнного стану.

Підводячи підсумки підрозділу зазначимо, що нормативно-правові засади діяльності СЦ НПУ визначаються цілою низкою правових норм. Однак, ключова роль серед них належить адміністративно-правовим, зважаючи на організаційно-управлінський характер діяльності центру. До системоутворюючих елементів нормативно-правового регулювання адміністративно-правового статусу СЦ НПУ запропоновано відносити: особливості утворення, функціонування, регулювання СЦ НПУ; повноваження та компетенція СЦ НПУ у межах впливу держави на суспільні відносини у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; реалізацію СЦ НПУ прав та обов'язків, напрями взаємодії з іншими інституціями сектору безпеки.

Висновки до розділу 1

1. Упродовж практично усієї історії розвитку правоохоронної системи України існували штабні підрозділи як органи управління, які покликані за дорученням начальника або за власною ініціативою в межах наданої компетенції забезпечувати діяльність відповідного органу правопорядку щодо вирішення загальносистемних, міжрегіональних, міжгалузевих або комплексних правоохоронних завдань, координувати діяльність служб і підрозділів, організовувати виконання управлінських рішень. Такі структурні одиниці забезпечували розроблення й реалізацію управлінських рішень, удосконалення форм та методів роботи, координацію діяльності всіх служб.

2. Генеза становлення та розвитку СЦ НПУ тісно пов'язана з розвитком та історією органів внутрішніх справ, які у вигляді штабних підрозділів почали формуватися ще за «радянщини». Однак, з розвитком інформаційних

технологій та створенням у 2015 р. нового правоохоронного органу європейського зразка – НПУ виникла необхідність у забезпеченні координації, аналізі, плануванні, контролі та узгодженості дій територіальних (міжрегіональних) органів, структурних (відокремлених) підрозділів поліції з реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг. У зв'язку з цим, наказом НПУ від 30 червня 2016 р. № 545 створено Ситуаційний центр НПУ, діяльність якого забезпечує ДОАЗОР НПУ, а наказом НПУ від 25.05.2018 р. № 535 внесені зміни й затверджено оновлене Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України з урахуванням криміногенної ситуації в країні.

3. Сучасна правоохоронна практика поступово звільняється від історичних впливів тоталітарних режимів влади, які були властиві царській, а згодом і радянській системам, що базувалися на репресивних методах боротьби зі злочинністю, забезпеченні безпеки та порядку, охороні прав і свобод людей. Прогресивні зміни в правоохоронній парадигмі НПУ, які відбулися за останні кілька років, пов'язані з розширенням суспільно корисної діяльності всіх правоохоронних інститутів, подальшою гуманізацією цієї діяльності та одночасним підвищенням відповідальності керівництва. Суспільство дедалі більше усвідомлює, що правоохоронні органи повинні бути відкритими і соціально доступними для захисту прав і свобод громадян. Це важливий прорив у ментальності людей, які поколіннями сприймали міліцію як виключно карально-репресивний апарат.

4. Запропоновано адміністративно-правовий статус СЦ НПУ розглядати як систему нормативно визначених цільових (мета, завдання, функції, принципи діяльності), організаційних (організаційна структура центру; розподіл повноважень; реалізація цільових елементів в поточному (плановому) та надзвичайному (позаплановому) режимах; порядок взаємодії з іншими суб'єктами владних повноважень) та компетенційних (права та обов'язки елементів спрямованих на реалізацію поліцейських повноважень щодо охорони

прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку шляхом збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану.

5. До елементів адміністративно-правового статусу СЦ НПУ слід віднести:

I) цільовий блок: 1) мету діяльності СЦ НПУ, а саме: а) реалізація повноважень структурними підрозділів центрального органу управління поліції на основі їх взаємодії щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; б) збирання, аналіз та узагальнення інформації про кримінальні та адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події; в) забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану; 2) завдання, функції; 3) принципи діяльності;

II) організаційний блок: 1) організаційна структура центру; 2) розподіл повноважень; 3) реалізація цільових елементів в поточному (плановому) та надзвичайному (позаплановому) режимах; 4) взаємодія між відділами й секторами підрозділів ДОАЗОР НПУ (внутрішня взаємодія); 5) взаємодія з іншими підрозділами та органами НПУ, правоохоронними органами, а також з іншими органами державної влади й місцевого самоврядування (зовнішня взаємодія);

III) компетенційний блок: 1) права та обов'язки центру; 2) права та обов'язки працівників; 3) реалізація прав та обов'язків щодо досягнення мети діяльності.

6. Нормативно-правові засади діяльності СЦ НПУ визначаються цілою низкою правових норм. Однак, ключова роль серед них належить адміністративно-правовим, зважаючи на організаційно-управлінський характер діяльності центру. Крім того, значна частина нормативно-правових норм, які врегульовують правовий статус СЦ НПУ, має відомчий, підзаконний характер,

що є однією з характерних відмінностей механізму адміністративно-правового регулювання.

До нормативно-правового регулювання адміністративно-правового статусу СЦ НПУ пропонується відносити особливості утворення, функціонування СЦ НПУ та регулювання їх діяльності; вплив держави на суспільні відносини у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку й визначення меж повноважень та компетенції СЦ НПУ у такому забезпеченні; реалізацію СЦ НПУ прав та обов'язків, встановлення порядку взаємодії з іншими інституціями сектору безпеки.

РОЗДІЛ 2.

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Організаційно-правова діяльність Ситуаційних центрів Національної поліції України

НПУ – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [195]. Одним із її органів є СЦ як організаційна форма взаємодії підрозділів центрального органу управління поліції [176].

СЦ є невід’ємною складовою інформаційної інфраструктури електронного урядування, спрямованої, насамперед, на підвищення ефективності діяльності органів влади за рахунок оперативного формування більш обґрунтованих управлінських рішень. Вони містять інформаційний простір для ефективного моніторингу, прогнозування, прийняття рішень та контролю їх виконання, що дозволяє реалізувати новий формат управління в умовах жорсткого дефіциту часу та ресурсів, оцінювати можливі стратегічні, політичні, економічні, соціальні, екологічні ризики, які можуть виникати при різних сценаріях управлінських ситуацій. Для мінімізації ризиків використовують довгострокове прогнозування розвитку управлінських (кризових) ситуацій, розробка та моделювання різноманітних сценаріїв їх розвитку [45].

З метою своєчасного реагування на повідомлення громадян про правопорушення або події, а також недопущення порушень публічного порядку та фактів мародерства, у тому числі на деокупованих територіях, у країні щодня несуть службу більше ніж 7,2 тис. нарядів, з них: понад 2,5 тис. нарядів

територіальних підрозділів поліції, які здебільшого залучаються до пішого патрулювання публічних місць та житлових кварталів населених пунктів, а також виконання завдань територіальної оборони, зокрема на блокпостах; понад 2 тис. нарядів патрульної поліції; 817 слідчо-оперативних груп; 427 нарядів поліції охорони; 64 наряди поліції особливого призначення. У період з 24.02.2022 Національною поліцією України зафіксовано 284 742 обстріли. За інформацією Державної служби України з надзвичайних ситуацій всього окупантами зруйновано та пошкоджено понад 227,9 тис. об'єктів, з них найбільше: майже 196,1 тис. житлових будинків, майже 9,1 тис. об'єктів життєзабезпечення, майже 4 тис. закладів освіти та майже 1,7 тис. закладів охорони здоров'я. Унаслідок обстрілів за даними Національної поліції України 9967 осіб загинули та 33 256 – травмовано.

У період з 24.02.2022 до органів Національної поліції України надійшло 35 560 звернень про безвісне зникнення 38 952 дітей. Ужитими заходами розшукано – 36 945, залишаються у розшуку – 1950.

За даними Офісу Генерального прокурора, з початку вторгнення рф в Україну загинуло 596 дітей та травмовано 1738 дітей.

Унаслідок військової агресії рф загинув 362 працівники поліції, 4593 травмовано (діючі працівники поліції – 4246 (за добу – 5), звільнених з поліції – 344), зниклих безвісти – 102 (за добу - 4) та 5 – перебувають у полоні зс рф. [209].

СЦ НПУ України здійснено моніторинг стану безпекового середовища в країні, у тому числі в динаміці статистичних показників за останні роки (2013–2022 рр.). Оцінка стану безпекового середовища здійснювалась за 66 індикаторами (інцидентами) (з них 37 індикаторів криміногенної ситуації, 19 індикаторів цивільного захисту населення, 4 індикатори обстановки на кордоні та 6 індикаторів міграційної ситуації). Кожному інциденту (події, явищу, ситуації, аварії, пригоді тощо) надано відповідний рівень загрози: звичайний, складний, кризовий та надзвичайний.

Аналіз визначених індикаторів за 2023 р. порівняно з аналогічними

періодами останніх 10 років засвідчив, що:

1) 43 (64 %) індикатори мають «звичайний» показник (середній за медіаною);

2) 7 (11 %) – мають тенденцію до ускладнення: кримінальні правопорушення проти сексуальної недоторканості; кримінальні правопорушення проти довкілля; кримінальні правопорушення стосовно неповнолітніх; знаходилось у розшуку осіб, які переховувалися від органів слідства та суду; травмовано людей внаслідок пожеж; знищено, пошкоджено будинків унаслідок пожеж; травмовано внаслідок надзвичайних ситуацій.

3) 3 (5 %) – характеризуються, як «кризові»: зґвалтування; підлягало встановленню осіб невідомих трупів; знищено, пошкоджено транспортних засобів.

4) 13 (20 %) – визначаються, як «надзвичайні»: кримінальні правопорушення із використанням вогнепальної зброї; кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи; повідомлення про замінування; шахрайство; шахрайство із використанням електронно-обчислювальної техніки; кіберзлочини; кримінально каране домашнє насильство; адміністративно каране домашнє насильство; організована злочинність; знаходилось у розшуку безвісно зниклих громадян; прямі збитки від пожеж; побічні збитки від пожеж.

У 2023 р. порівняно з попереднім роком відбулося збільшення: у 72 рази (з 191 до 11608) кількості шахрайств із використанням електронно-обчислювальної техніки; у 9 разів (з 1688 до 15 219) – кримінальних правопорушень із використанням вогнепальної зброї; у 7 разів (з 120 до 884) – травмованих осіб унаслідок надзвичайних ситуацій; у 2,5 рази (з 31 331 до 80 845) – загальної кількості шахрайств; на 82 % (з 238 до 433) – зґвалтувань; на 80 % (з 1498 до 2701) – кримінально караних домашніх насильств; на 59 % (з 2957 до 4691) – вчинених кримінальних правопорушень стосовно неповнолітніх; на 50 % (з 617 до 928) – кримінальних правопорушень проти статевої недоторканості, а також проти життя та здоров'я особи (з 43301 до

64785); на 41 % (з 45 437 до 63878) – безвісно зниклих осіб; на 36 % (з 120533 до 163542) – адміністративно караних домашніх насильств; на 29 % (з 12476 до 16047) – невпізнаних трупів; на 17 % (з 3924 до 4586) – кримінальних правопорушень проти довілля; на 15 % (з 1041 до 1196) – неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян.

Необхідно звернути увагу на те, що 6 індикаторів безпекового середовища впродовж 2023 року перейшли до вищих рівнів небезпеки, а саме: кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи (впродовж січня-березня їх кількість перебувала на звичайному рівні, а в подальшому – у надзвичайному); кримінальні правопорушення проти сексуальної недоторканості (впродовж січня-липня – у звичайному рівні небезпеки, надалі – у складному); зґвалтування (впродовж січня-липня – у складному рівні, надалі – у кризовому); кримінально каране домашнє насильство (впродовж січня-лютого – у звичайному рівні, надалі – у надзвичайному); адміністративно каране домашнє насильство (впродовж січня-березня – у кризовому, надалі – у надзвичайному); кримінальні правопорушення стосовно неповнолітніх (впродовж січня-вересня – у звичайному рівні, надалі – у складному).

За результатами аналізу визначено, що загальний стан безпекового середовища в країні впродовж 2023 р., а також криміногенна ситуація, стан цивільного захисту населення та обстановки на кордоні знаходилися у складному рівні. Міграційні процеси перебували на звичайному рівні [98].

У таких умовах, принциповими при прийнятті управлінського рішення є: швидкість реагування на динаміку характеристик та показників стану об'єкта управління; високий ступінь відповідальності за результат управлінського впливу; інформаційна та взаємодія органів влади різного рівня; ефективні комунікації між державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування щодо стану об'єкта управління за допомогою сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. СЦ НПУ повинні стати однією із найважливіших технологічних основ сучасного стратегічного управління і можуть бути представлені як організаційно-технічні комплекси,

основою яких є інформаційне і програмне забезпечення підтримки управлінських рішень на основі комплексного моніторингу оперативної обстановки та впливу на забезпечення публічної безпеки. Завдання, котрі вирішуються на основі технологій, дозволяють експертам та аналітикам істотно впливати на ухвалення найбільш важливих управлінських рішень стратегічного рівня шляхом доведення до керівництва поліції оперативної та об'єктивної інформації, прогнозування розвитку оперативної ситуації. Враховуючи ефективність роботи та оперативність прийняття управлінських рішень, СЦ як одна із складових частин комплексної системи забезпечення публічної безпеки може бути інтегрована в автоматизовану інформаційно-аналітичну систему «Безпечне місто».

СЦ є розвитком системи оперативного інформування МВС України про кримінальні правопорушення та інші надзвичайні події, що сталися в Україні. Відомо, що мета функціонування цієї системи – це своєчасне, достовірне, повне та якісне інформування керівництва МВС України, інших зацікавлених міністерств та державних органів про реальний стан й динаміку оперативної обстановки в цілому в Україні та окремих її регіонах для прийняття впливових управлінських рішень на її покращання, а також постійне стеження за розслідуванням кримінальних правопорушень і реагуванням на інші надзвичайні події [127]. Тому при подальшому розвитку СЦ НПУ необхідно враховувати позитивний досвід теорії та практики функціонування зазначеної системи оперативного інформування МВС України.

Таким чином, одним із невід'ємних елементів системи загальносоціальних трансформаційних процесів та одним із ключових євроінтеграційних процесів України є науково-правове забезпечення надання поліцейських послуг, а також подальше проведення реформування правоохоронних органів, що своїм спрямуванням буде мати створення сучасної й ефективної системи державного управління, а також продовження реформування системи МВС України та НПУ з метою поетапного перетворення останнього в орган виконавчої влади європейського типу.

Варто наголосити, що війна кардинально вплинула на всі сторони життєдіяльності країни, в тому числі й на кримінальну ситуацію. Відповідно чільне місце в роботі посідає вивчення війни та пов'язаних із нею процесів та явищ як факторів сучасної криміногенної ситуації в країні, дослідження стану й структури воєнних злочинів та так званих злочинів, пов'язаних з війною.

Термін «механізм» має грецьке походження і означає знаряддя або пристрій. Він використовується у двох значеннях: по-перше, як пристрій, що складається з ланок або деталей і служить для передачі чи перетворення руху; по-друге, як сукупність проміжних станів або процесів, що супроводжують будь-які явища [218]. У Академічному тлумачному словнику української мови термін «механізм» визначається, зокрема, як внутрішня структура, система чогось; сукупність станів і процесів, які формують певне явище [218, с. 695]. В Енциклопедичному словнику вказується, що механізм є системою тіл, яка використовується для перетворення руху одного або декількох тіл у необхідні рухи інших твердих тіл [79]. Окрім цього, під терміном «механізм» розуміють спосіб функціонування, систему елементів впливу [70, с. 383–384]; певна функціональна характеристика об'єкта, тому його потрібно застосовувати не для структурного опису системи органів, а для з'ясування функціональної специфіки різних частин [142, с. 37]; сукупність методів, форм, прийомів, способів, завдяки правильному використанню яких можливо буде досягти оптимальної організації всіх елементів системи, їх ефективного функціонування, що в результаті повинно привести до отримання бажаного результату [22, с. 37].

Необхідно визнати, що розуміння терміна «механізм» (у широкому значенні) включає: складність його внутрішньої структури; систематичність та узгодженість організації його елементів (компонентів); здатність до динамічного, цілеспрямованого функціонування; схильність до самоорганізації або зовнішнього управління [221, с. 18]. Як слушно зазначає О. Г. Боднарчук, спеціалісти для визначення взаємодіючих компонентів цілого використовують

термін «механізм», який також активно застосовується правознавцями в різних сферах юриспруденції [32].

У рамках адміністративно-правової доктрини термін «механізм» трактується як сукупність юридичних інструментів, за допомогою яких держава здійснює правове регулювання суспільних відносин. Наприклад, А. М. Денисова зазначає, що механізм правового впливу являє собою сукупність специфічних правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на свідомість і поведінку людей, з метою реалізації змісту правових норм у правомірну поведінку особи. Це досягається через усвідомлення індивідом ціннісних орієнтацій щодо права та формування позитивних мотивів для активної правової поведінки [69, с. 60–61].

О. І. Безпалова вказує, що в юридичному контексті термін «механізм» слід розуміти як сукупність методів, форм, прийомів і способів, завдяки правильному застосуванню яких можна досягти оптимальної організації всіх елементів системи та їх ефективного функціонування, що в підсумку має привести до отримання бажаного результату [22, с. 37–38]. Проте, кожне визначення, запропоноване науковцями, включає різні складові, такі як законодавство, судова система, правоохоронні та адміністративні органи, а також інші інституції, що сприяють реалізації правового порядку. Таким чином, поняття «механізм» широко застосовується в юридичній літературі під час аналізу багатьох правових питань, оскільки суб'єктивні права майже завжди забезпечуються в певному порядку за прямого або опосередкованого впливу правових і неправових факторів. Загалом, при визначенні механізму різних правових питань використовуються два підходи для з'ясування сутності досліджуваного явища. По-перше, це структурно-функціональний підхід, який дозволяє зосередити увагу не лише на організаційній основі побудови об'єкта, але й на його динаміці та реальному функціонуванні. По-друге, це структурно-організаційний підхід, що дозволяє характеризувати механізм як сукупність певних елементів, які створюють організаційну основу певних явищ або процесів [32].

Адміністративно-правовий механізм, за своєю сутністю, є вельми об'ємним та розгалуженим, представляючи собою динамічний процес. Юридично-правові засоби, які формують систему цього механізму, повинні, безумовно, регулювати відповідну сферу діяльності. Загалом, цей механізм являє собою певну систему адміністративно-правових засобів і факторів, що виконують низку державних функцій, покладених на неї адміністративним законодавством або конкретизованих нормативно-правовими актами цієї галузі права. Вони передбачені нормами адміністративного законодавства та суміжних галузей права і підпорядковані загальній меті, завданням, а також загальноправовим і галузевим принципам цієї галузі права [107, с. 105].

Відповідно до висновків С. М. Алфьорова, адміністративно-правовий механізм являє собою систему правових засобів, які інтегровані та організовані таким чином, щоб забезпечити послідовне й ефективне правове регулювання суспільних відносин за допомогою норм адміністративного права. Іншими словами, це правове регулювання, що здійснюється в межах адміністративного права, є комплексним і спрямованим на досягнення єдиної мети. Отже, адміністративно-правовий механізм можна розглядати як частину більш загального механізму правового регулювання [10].

Функціональна мета адміністративно-правового механізму полягає у застосуванні нормативних інструментів суб'єктами правовідносин. Предметні цілі відображають кінцеві результати, яких слід досягти при практичному використанні юридичних засобів, а також конкретні наслідки правового регулювання, виражені у змінах системи соціальних відносин, що не існували до застосування правового інструментарію [136, с. 54].

До характерних ознак адміністративно-правового механізму, які виділяє О. І. Безпалова, належать: а) системність; б) виконання кожним елементом механізму своїх специфічних функцій; в) особливий склад суб'єктів, на яких покладено обов'язок реалізації правоохоронної функції держави; г) зв'язок суб'єктів реалізації між собою через єдині цілі та засади діяльності; г) застосування цього механізму за допомогою адміністративно-правових норм;

д) плановий характер; е) безперервність функціонування; є) здійснення взаємодії між суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави на засадах субординації та координації тощо [22, с. 49].

Враховуючи вищевикладене, до механізму адміністративно-правового забезпечення діяльності СЦ НПУ нами віднесено:

- організаційно-правову діяльність, яка включає в себе завдання та функції СЦ НПУ;
- форми та методи діяльності СЦ НПУ;
- правовий статус працівників СЦ НПУ;
- напрями взаємодії СЦ НПУ з іншими суб'єктами публічної адміністрації.

У роботах з теорії управління завдання розглядаються науковцями як конкретизована мета управління, а функції – як діяльність із досягнення мети. Тобто завдання корелюються з метою, а функції – з метою та завданнями. Іншими словами, функції «впливають із поставлених завдань» [167, с. 156].

НПУ відповідно до покладених на неї завдань: а) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; б) вживає заходів з виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; в) уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; г) вживає заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях тощо [195].

Ефективне управління діяльністю підрозділів НПУ та МВС України у боротьбі зі злочинністю, забезпеченням публічного (громадського) порядку і безпеки вимагає не тільки ведення обліків інформації, але й її аналізу,

оцінювання та наукового обґрунтування розробки відповідних управлінських рішень та оперативно-службових завдань [240].

На слушну думку О. М. Бандурки, вивчення сукупності факторів, у тому числі матеріальних та суспільно-політичних, які впливають на криміногенну обстановку, структуру та динаміку злочинності, рівень та спрямованість адміністративних правопорушень, а також узагальнення результатів боротьби з цими явищами прийнято називати *аналітичною роботою* [13, с. 27].

Аналітика – це цілісна сукупність принципів методологічного, організаційного та технологічного забезпечення індивідуальної та колективної розумової діяльності, що дозволяє ефективно обробляти інформацію з метою виявлення в ній сутнісно-сміслового ядра, вдосконалення якості наявних і придбання нових знань, а також підготовки інформаційної бази для прийняття оптимальних управлінських рішень [207, с. 26]. Як відзначають окремі науковці, аналітична робота в підрозділах НПУ та МВС України – це система організаційних заходів і методичних прийомів щодо глибокого та всебічного вивчення й оцінки інформації про:

- структуру, рівень і динаміку (стан) злочинності та дотримання публічного (громадського) порядку;
- узагальнені результати діяльності органів внутрішніх справ щодо виконання поставлених перед ними завдань;
- сукупність чинників (у т. ч. матеріальних, моральних і суспільно-політичних), що впливають на криміногенну обстановку в країні (регіоні, області, місті, районі) [156, с. 38].

У свою чергу І. О. Васильєв визначив аналітичну роботу як особливий вид творчої, пізнавальної діяльності науково-дослідного характеру, що здійснюється підрозділами НПУ та МВС України. Інформаційно-аналітична робота полягає у вивченні закономірностей процесів і явищ суспільного життя, що становлять предмет діяльності органів внутрішніх справ, та у використанні здобутих відомостей і знань для забезпечення ефективності цієї діяльності [40].

Організація аналітичної роботи, зокрема збір, узагальнення, аналіз та документування інформації, здійснюється під керівництвом начальників органів національної поліції через штабні підрозділи. Така організація передбачає проведення цілеспрямованих заходів за такими напрямками:

- нормативне визначення механізму взаємодії інформаційно-аналітичних підрозділів з іншими підрозділами з метою отримання повної, своєчасної та необхідної інформації;

- формування цілісних структурних підрозділів, які будуть займатися аналітичною діяльністю;

- формування інформаційної бази, забезпечення оптимального режиму її поповнення, зберігання, обробка і надання первинної, а також опрацьованої інформації за запитом;

- добір, розстановка кадрів та організація підвищення кваліфікації особового складу інформаційно-аналітичних підрозділів, створення необхідних умов для їх роботи;

- придбання спеціальної техніки (комп'ютерів, засобів оперативної комунікації тощо) та належне забезпечення її використання, а також оновлення програмного забезпечення;

- своєчасне надання керівникам органів результатів аналітичних розробок, зокрема варіантів управлінських рішень, інформаційно-аналітичних і довідкових матеріалів, доповідних записок з проблемних питань, тез доповідей і виступів тощо;

- формування в керівників усіх рівнів практичних знань ефективного використання результатів аналітичної діяльності, зокрема під час прийняття управлінських рішень, підготовки проектів усіх видів планів діяльності органів національної поліції, звітів [156, с. 39–40].

Основними завданнями аналітичної роботи в органах НПУ є:

- забезпечення безперервного моніторингу та оцінки оперативної обстановки і результатів службової діяльності;

- систематичне інформування органів влади, центрального апарату МВС, головних управлінь національної поліції, управлінь національної поліції, міських, районних і лінійних органів НПУ про фактичний стан правопорядку та прогнози щодо його змін;

- внесення пропозицій для своєчасного прийняття управлінських рішень щодо посилення боротьби зі злочинністю, охорони публічного порядку та безпеки тощо;

- підготовка обґрунтованих пропозицій, на підставі яких можливе прийняття нових чи вдосконалення чинних правових актів щодо діяльності органів НПУ [228, с. 41].

Зміст аналітичної роботи полягає в:

- накопиченні, узагальненні та аналізі інформації, яка надходить до міліції від громадян, органів державного управління, місцевого самоврядування, організацій і громадських об'єднань, інших джерел інформації про те, що відбувається на обслуговуваній території, зокрема, про криміногенні соціально-політичні, економічні, демографічні, міжнаціональні та інші процеси;

- комплексному аналізі інформації з проблем боротьби зі злочинністю, забезпечення громадського порядку і безпеки;

- організації проведення соціологічних і кримінологічних досліджень;

- прогнозуванні тенденцій і процесів у сфері боротьби зі злочинністю та забезпечення громадського порядку і безпеки;

- підготовці інформаційно-аналітичних і довідкових матеріалів, тез доповідей і виступів керівників, даних про основні результати роботи міліції, висновків щодо оцінки оперативної обстановки на обслуговуваній території для керівника органу національної поліції або для направлення у відповідні інстанції;

- формуванні довідково-інформаційного фонду для задоволення службових потреб підрозділів міліції [156, с. 42].

У процесі аналітичної роботи створюються *аналітичні документи*, які виступають основним інструментом здійснення управлінських функцій. Таким

чином, інформаційно-аналітичне забезпечення управління – це постійний процес його насичення точно вивіреною і узагальненою інформацією для прийняття відповідних рішень [165, с. 59].

Виконання НПУ цих складних і відповідальних завдань потребує постійного удосконалення процесів управління органами поліції усіх рівнів. Це об'єктивно вимагає забезпечення постійного і безперервного збору та опрацювання значного обсягу необхідної інформації, швидкої її оцінки та прийняття відповідних управлінських рішень, доведення їх до виконавців та здійснення контролю за їх виконанням. Тому НПУ вживає різноманітні заходи для організації належного інформаційно-аналітичного забезпечення своєї діяльності, зокрема, впровадження СЦ [127].

Варто наголосити, що в усіх областях України відкриваються СЦ як підрозділи зі збору, опрацювання й аналізу інформації щодо рівня, структури і динаміки злочинності по всій Україні. Створені й СЦ НПУ, де проводиться лише збір та опрацювання інформації, а також ситуаційні центри в місті Києві та областях, у складі яких працює і служба «102». Створення системи СЦ почалося разом зі створенням НПУ, близько десяти років тому. Адже, по-перше, було зрозуміло, що колишні чергові частини не відповідають сучасним вимогам, і, як результат, правоохоронці сильно програють у швидкості реагування. По-друге, збільшилася кількість звернень громадян. Наразі СЦ НПУ працює цілодобово. Чергові та аналітики стежать за оперативною обстановкою в країні, готують доповідь для керівництва: де, скільки і які кримінальні правопорушення сталися [119].

Як слушно зазначили науковці, СЦ поліції повинні стати однією із найважливіших технологічних основ сучасного стратегічного управління і можуть бути представлені як організаційно-технічні комплекси, основою яких є інформаційне і програмне забезпечення підтримки управлінських рішень на основі комплексного моніторингу оперативної обстановки та впливу на забезпечення публічної безпеки. Завдання, котрі вирішуються на основі технологій СЦ, дозволяють експертам та аналітикам істотно впливати на

ухвалення найбільш важливих управлінських рішень стратегічного рівня шляхом доведення до керівництва поліції оперативної та об'єктивної інформації, прогнозування розвитку оперативної ситуації [71].

Основою діяльності СЦ ГУ НП є працівники УОАЗОР, які в цілодобовому режимі забезпечують моніторинг оперативної обстановки, збір, накопичення, обробку і аналіз інформації, необхідної для підготовки та прийняття управлінських рішень, забезпечує введення ступенів готовності та спеціальних оперативних планів у Головних управліннях НПУ.

Як зазначив В. А. Кудінов, СЦ – це нова структура в органах НПУ, до завдань якого включено отримання, аналіз та обробку інформації про динаміку злочинності по всій території України [171]. Набрав чинності 25 травня 2018 р. наказ МВС України від 04 квітня 2018 р. № 285, який затвердив повноваження УОАЗОР Головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві щодо організації роботи з прийому викликів та повідомлень про кримінальні та адміністративні правопорушення за номером екстреної поліцейської допомоги «102». На ці підрозділи покладено обов'язки щодо організації діяльності ситуаційних центрів (ситуаційних відділів) поліції. Крім цього, вони отримали право управління силами та засобами реагування патрульної поліції, інших підрозділів, задіяних для підтримання публічної безпеки і порядку [127, с. 143].

Зрозуміло, що впровадження СЦ сьогодні відбувається в нових умовах, ніж які існували раніше (воєнний стан, збройна агресія; збільшення звернень громадян до поліції; новітні можливості сучасного програмного забезпечення, засобів обчислювальної техніки та комунікації тощо), які необхідно враховувати. Але, на жаль, необхідно також враховувати й проблеми минулих років, які залишаються актуальними сьогодні: недостатня кількість кадрів (операторів, програмістів, аналітиків), засобів обчислювальної техніки (планшетів, комп'ютерів тощо), ліцензованих програм, засобів відеоспостереження, приміщень, транспортних засобів і т.ін. Серед перспектив

розвитку СЦ НПУ – це використання систем відеоаналітики, але це потребує значних фінансових витрат [216].

Основними завданнями СЦ поліції:

1) організація і підтримання взаємодії та встановлення прямого відеоконференцзв'язку, у тому числі закритого, між ГСЦ, ООШ ЗСУ та СЦ територіальних органів поліції з питань впливу на стан оперативної обстановки, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії терористичній діяльності;

2) цілодобовий моніторинг оперативної обстановки в країні чи окремих її регіонах та організація реагування на її зміни;

3) поточний аналіз стану та ефективності службової діяльності щодо підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності, а також заходів, передбачених планами оперативно-профілактичних відпрацювань та операцій;

4) моніторинг і забезпечення дотримання порядку оперативного реагування та інформування територіальними органами поліції про кримінальні правопорушення, терористичні загрози, надзвичайні, резонансні та інші події [176; 188].

Матеріали, відомості, здобуті в результаті виконання завдань СЦ поліції, використовуються для:

– прийняття уповноваженими посадовими особами управлінських рішень з питань стабілізації оперативної обстановки, підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності;

– надсилання до відповідних підрозділів НПУ як приводи та підстави для проведення оперативно-розшукових заходів та процесуальних дій;

– реєстрації в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події з метою розгляду та прийняття рішення згідно із Законом України «Про звернення громадян» або Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також негайної реєстрації – у

разі виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

- запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, їх виявлення, припинення та розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, а також безвісно зниклих осіб;

- взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування, інших правоохоронних органів;

- інформування державних органів та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції [176; 188].

Таким чином, СЦ НПУ є найважливішою технологічною основою сучасного стратегічного управління із завданнями:

- 1) моніторингу оперативної обстановки, отримання, аналізу та обробки інформації щодо рівня, структури і динаміки підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності в країні чи окремих її регіонах, областях, районах (аналітична робота). Тут також доречно говорити про кримінальний аналіз, який є функцією правоохоронних органів, за допомогою якої дані, що стосуються злочинності, збираються, порівнюються, аналізуються та поширюються; дослідження моделей злочинності та тенденцій у спробі розкрити кримінальне правопорушення або запобігти їх повторенню. кримінальний аналіз – це професія та процес, у яких використовується комплекс кількісних і якісних методів для аналізу даних, що мають цінність для правоохоронних структур та їхніх громад [37];

- 2) оперативного реагування територіальними органами поліції про кримінальні правопорушення, терористичні загрози, надзвичайні, резонансні та інші події; прийняття уповноваженими посадовими особами управлінських рішень з питань стабілізації оперативної обстановки, підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності; реєстрації кримінальних правопорушень (координаційна робота);

3) інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності та планування роботи органів і підрозділів НПУ; надсилання інформації до відповідних підрозділів НПУ як приводи та підстави для проведення оперативно-розшукових заходів та процесуальних дій (інформаційне забезпечення);

4) оперативно-профілактичного впливу на стан оперативної обстановки, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії терористичній діяльності шляхом відеоконференцзв'язку між НПУ та ЗСУ, з урахуванням умов воєнного стану та деокупації територій (оперативно забезпечувальна робота);

5) запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, їх виявлення, припинення та розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, а також безвісно зниклих осіб (запобіжна діяльність).

На сьогодні, поняття «функція» в науковому дискурсі не має однозначного тлумачення. У Великому енциклопедичному юридичному словнику поняття функції визначається у двох аспектах: по-перше, як явище, що залежить від іншого явища, яке є основою його прояву і змінюється відповідно до змін іншого, а по-друге, як робота або обов'язок, коло діяльності певної особи чи об'єкта [48, с. 735]. Поняттям функцій управління окреслюється та багатозначна роль, яку виконує суб'єкт управління при реалізації завдань як усієї системи в цілому, так і окремих її елементів [121, с. 19].

Окремі вчені-управлінці вважають, що функції слід розглядати як окремі стадії або напрямки управлінської діяльності, об'єднані єдиною кінцевою метою, для досягнення якої здійснюється управлінський процес [21, с. 53–54]. Призначення цільових функцій полягає в наданні певної спрямованості до мети (цілі) розвитку системи, котра може охоплювати суспільство чи галузь, регіон, установи тощо. Оскільки сутність управління полягає в досягненні мети, то

цільові функції є не тільки необхідним, але й вирішальним моментом управлінської діяльності.

На думку С. Д. Гусарева, діяльність держави у сфері захисту прав людини є одним із видів соціальної діяльності, яка здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами на професійній основі. Вона реалізується на підставі та відповідно до правових норм з метою створення належних умов для ефективного здійснення прав і свобод людини та громадянина, а також для підтвердження або відновлення оскаржених чи порушених прав людини [66, с. 96–98].

Розуміння правозахисної ролі держави пов'язане зі сприйняттям подібних категорій, як-от «охорона права» та «захист права». Охорона прав і свобод людини спрямована на запобігання та недопущення порушень прав і свобод кожного учасника кримінального провадження. На думку С. А. Паршака, захист прав здійснюється у випадках порушення прав, загрози їх порушення або перешкоджання їх реалізації. Це свідчить про те, що не слід ототожнювати ці різні категорії, оскільки «охорона права» у юридичному сенсі означає статичний стан норм права, що безпосередньо спрямований на попередження порушень прав учасників кримінального провадження. Порушення цих прав призводить до динамічного стану реалізації права на захист. Тобто громадяни змушені звертатися до захисту своїх прав лише тоді, коли їхні права чи інтереси, що охороняються законом, порушені [160, с. 160-161].

У свою чергу, О. М. Бандурка зазначає, що основні функції правоохоронних органів слід розуміти як ключові напрями їхньої діяльності у процесі вирішення поставлених завдань. Такі функції охоплюють сукупність методів, прийомів і засобів, за допомогою яких вирішуються завдання і досягаються цілі діяльності органів внутрішніх справ [14, с. 21]. Подібну точку зору висловлює А. Є. Крищенко, зазначаючи, що функції включають комплекс способів, методів і дій, які забезпечують виконання певних завдань і досягнення цілей. Функції органів і підрозділів поліції виконуються

уповноваженими суб'єктами, які несуть юридичну відповідальність за обґрунтованість і законність своїх дій [124, с. 125].

У низці наукових досліджень правозахисна функція розглядається як складова правоохоронної діяльності держави. На думку П. С. Корнієнка, термін «правоохоронна діяльність» зазвичай асоціюється з діяльністю правоохоронних органів, зокрема органів внутрішніх справ, хоча не обмежується лише ними. Водночас термін «правозахисна діяльність» найчастіше пов'язується з рухом за права людини та діяльністю громадських правозахисних організацій. На його думку, до основних правоохоронних функцій органів державної влади слід віднести профілактичну, захисну, ресоціалізаційну, правороз'яснювальну, аналітичну та/або методичну, інформаційну, нормотворчу (частково) і координаційну функції [116, с. 60–61].

З позиції адміністративно-правової науки поняття «функція» є видом виконавчо-розпорядчої діяльності, що значною мірою визначає зміст функціонування суб'єкта і його соціальне призначення [203, с. 351]. Вчені-адміністративісти підкреслюють, що функція є певним напрямком спеціалізованої діяльності суб'єкта, зміст якої характеризується однорідністю і цільовою спрямованістю (Ю. П. Битяк) [26, с. 124]; основний напрям впливу, що розкриває призначення органу серед суб'єктів публічної адміністрації (В. Д. Гвоздецький) [58, с. 109].

Варто зазначити, що нормативно закріплені функції СЦ НПУ здебільшого корелюються з завданнями, а подекуди повністю збігаються з останніми. Таким чином, під функціями СЦ НПУ слід розуміти головні напрями діяльності, які характеризуються комплексною цільовою спрямованістю реалізації завдань поставлених перед СЦ НПУ, НПУ та МВС України.

Відповідно до покладених завдань СЦ поліції здійснює наступні *функції*:

1) аналітичне супроводження матеріалів щодо окремих злочинів, які вчинені чи готуються, надзвичайних ситуацій, розвитку соціально-політичних ситуацій, що можуть викликати громадський резонанс чи призвести до напруження в суспільстві;

2) підготовку інформаційно-аналітичних документів (довідка, аналітичний огляд, доповідь, інформаційне зведення, аналітичний звіт) за результатами аналізу оперативної обстановки за окремим правопорушенням чи надзвичайною ситуацією;

3) інформаційно-координаційне забезпечення протидії терористичній діяльності, у тому числі забезпечення належного і своєчасного реагування на загрозу вчинення терористичного акту, своєчасне виявлення та усунення причин і умов, що призводять до його вчинення, при цьому:

- здійснення постійного обміну інформацією з оперативним штабом ЗСУ, Міноборони, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та іншими органами державної влади з використанням наявних засобів зв'язку;

- організація заходів щодо інформування та підготовки населення до дій в умовах загрози або вчинення терористичного акту;

4) збирання, опрацювання, накопичення, класифікація та оцінка інформації про кримінальне правопорушення, надзвичайну ситуацію та іншу подію, яка збирається з різних джерел відомчого та загального характеру в рамках службових запитів та в ініціативному порядку за заданими окремими або пов'язаними параметрами – ознаками, джерелами, фактами, об'єктами, особами, яка необхідна для підготовки та прийняття управлінських рішень у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, публічної безпеки й порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності, надання відповідної інформації керівництву НПУ та органам і підрозділам поліції;

5) визначення криміногенних тенденцій, ключових чинників, що впливають на розвиток ситуації, та аналітичне супроводження інформації про поточні зміни криміногенної ситуації;

6) формування моделі ситуації та прогнозування наслідків прийнятих рішень;

7) підготовку проектів управлінських рішень та рекомендацій керівництву НПУ щодо впливу на розвиток оперативної обстановки на території під час учинення резонансних злочинів, групових та/або збройних

нападів чи порушень правопорядку, виникнення кризових ситуацій, аварій, катастроф, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій, введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану та протидії терористичній діяльності, моделювання алгоритмів подальшого розвитку подій;

8) забезпечення введення ступенів готовності в центральному органі управління поліції, підпорядкованих органах і підрозділах поліції;

9) розроблення та коригування планів поліцейських операцій, відпрацювань окремих областей та/або населених пунктів держави за пропозиціями структурних підрозділів центрального органу управління поліції.

У разі проведення поліцейських операцій на території України забезпечення контролю за діями поліцейських, підтримання взаємодії із ситуаційними центрами (черговими службами) інших органів державної влади;

10) ініціювання та прийняття за погодженням з Головою НПУ або особою, яка виконує його обов'язки, рішень про використання наявних сил і засобів, визначення і поставлення їм завдань;

11) контроль за розгортанням сил та засобів органів і підрозділів поліції, що залучаються до проведення заходів, та координація їх взаємодії під час реагування на надзвичайні ситуації, у разі введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також протидії терористичній діяльності;

12) забезпечення обміну інформацією між органами і підрозділами поліції при вирішенні завдань, що передбачають взаємодію та комплексний підхід, з превенції та припинення злочинів (правопорушень), а також налагодження міжвідомчої взаємодії під час протидії терористичній діяльності та з питань підтримання публічної безпеки і порядку на території країни або в окремих регіонах (областях, містах, районах чи інших населених пунктах);

13) доведення до виконавців наказів (доручень) НПУ з питань розвитку оперативної обстановки на місці вчинення кримінального правопорушення або виникнення надзвичайної ситуації;

14) аналіз масивів баз даних та інформаційних систем (підсистем) у визначеному законодавством порядку;

- 15) розроблення тимчасових (необхідних) форм обліків і звітів;
- 16) підготовку графіків чергування працівників управління забезпечення діяльності СЦ ДООЗОР та СЦ НПУ;
- 17) надання методичної та практичної допомоги СЦ ГУНП;
- 18) підготовку інформації для зацікавлених центральних органів виконавчої влади;
- 19) оперативний аналіз за напрямками службової діяльності;
- 20) підготовку пропозицій щодо вдосконалення системи оперативного аналізу та доповідей керівництву НПУ;
- 21) забезпечення дотримання режиму секретності під час роботи з матеріальними носіями секретної інформації, інформації з обмеженим доступом, у тому числі з використанням засобів електронно-обчислювальної техніки;
- 22) моніторинг і реагування на отримані сигнали (інформацію) від громадськості, взаємодію з громадськими організаціями в ході реалізації заходів з протидії злочинності (верифікація даних, оцінка, збирання додаткової інформації та її аналіз) [176].

Усі вищезазначені функції взаємопов'язані та взаємообумовлені, адже у сукупності вони становлять загальну характеристику призначення та спрямованості діяльності СЦ НПУ. Виконання кожної з цих функцій передбачає сукупність конкретних дій. До того ж, вони реалізуються безперервно, взаємодіючи між собою, а також закріплюючись у правових актах, є об'єктивно необхідними, внаслідок чого визначають належність СЦ до системи НПУ. Натомість ізольоване існування кожної функції можливе лише у процесі здійснення наукового аналізу, а не у практичній площині.

СЦ представляють собою подальший етап розвитку системи оперативного інформування МВС України щодо кримінальних правопорушень та інших надзвичайних подій на території України. Основною метою функціонування такої системи є отримання, аналіз та не тільки подальше забезпечення своєчасного, достовірного, повного та якісного інформування

керівництва МВС України, а також інших зацікавлених міністерств і державних органів про актуальний стан і динаміку оперативної обстановки як у цілому по Україні, так і в окремих її регіонах, а й виконання аналітичних, координаційних, інформаційних, забезпечувальних, запобіжних завдань, які визначають функціональну спрямованість діяльності таких центрів. Це дозволяє приймати ефективні управлінські рішення для покращення ситуації, а також забезпечує постійний контроль за розслідуванням кримінальних правопорушень і реагуванням на інші надзвичайні події.

Більше того, варто враховувати, що впровадження СЦ відбувається в нових умовах, а перспективним є кримінальний аналіз.

2.2. Правові режими діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України

Підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування є основними органами управління службами й підрозділами НПУ, які за дорученням керівника органу або за власною ініціативною в межах, установлених чинним законодавством повноважень покликані забезпечувати діяльність органу поліції щодо вирішення загальносистемних, міжрегіональних, міжгалузевих або комплексних завдань, координувати діяльність служб і підрозділів, організовувати взаємодію між ними з метою найбільш якісного виконання покладених на орган завдань. Підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування можна визначити як самостійні структурні підрозділи НПУ, що забезпечують і здійснюють в межах своєї компетенції функції НПУ щодо координації, аналізу, планування, контролю та узгодження дій територіальних (міжрегіональних) органів, структурних (відокремлених) підрозділів поліції з реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії

злочинності [170, с. 192–193].

У свою чергу, СЦ – це підрозділ зі збору, обробки та аналізу інформації про рівень, структуру і динаміку злочинності по всій Україні. Створений СЦ НПУ, де проводиться тільки збір і обробка інформації, а також СЦ в місті Києві та областях, в складі яких працює і служба «102» [216].

Під правовим режимом розуміється особливий правовий порядок, що встановлюється для певних сфер суспільних відносин або суспільства в цілому, таких як прикордонний режим, митний режим, режим у місцях позбавлення волі, правовий режим земель і майна, режим законності тощо [256, с. 44]. Варто погодитися з думкою багатьох науковців, що особливі правові режими займають окреме місце в системі правових режимів. По-перше, їхня особливість полягає в тому, що майже всі ці режими спрямовані на забезпечення безпеки населення, національної безпеки та національних інтересів. По-друге, для досягнення цілей їх реалізації використовуються специфічні юридичні інструменти, такі як надання виключних повноважень органам публічної влади та можливість обмеження прав і свобод людини і громадянина. Саме ці особливості правового інструментарію характеризують особливі правові режими, які належать до сфери адміністративного права. Досягнення цілей впровадження особливих режимів здійснюється через формування спеціальної системи публічного управління, де домінуючими методами регулювання є заборони, розпорядження та загальнообов'язкові приписи.

Підтримуючи Д. Б. Ступака, особливий адміністративно-правовий режим являє собою встановлений спеціальними адміністративно-правовими нормами порядок правового регулювання, що запроваджується для запобігання або усунення загроз національним інтересам і національній безпеці. Цей режим надає суб'єктам, які забезпечують його функціонування, необхідні повноваження для впровадження спеціальних заходів, включаючи можливість обмеження прав і свобод людини та громадянина, а також законних інтересів юридичних осіб. Основні характеристики таких режимів включають:

регулювання суспільних відносин за допомогою спеціального законодавства; наявність законодавчо закріпленого порядку введення та завершення режиму; надання суб'єктам додаткових повноважень для забезпечення режиму; законодавче визначення спеціальних заходів, які можуть бути впроваджені; можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини та громадянина, а також законних інтересів юридичних осіб [224].

Структурні компоненти СЦ НПУ:

диспетчери – керування нарядами поліції, координація та контроль;

чергова частина – оперативне інформування керівництва ГУНП, НП про злочини і резонансні події; обмін інформацією з іншими правоохоронними органами, органами влади та місцевого самоврядування; формування добового оперативного зведення; диспетчеризація всіх нарядів, задіяних для забезпечення публічної безпеки та порядку на території обслуговування;

відділ моніторингу систем електронного контролю – контроль за діями осіб, зобов'язаних рішенням суду носити електронні засоби контролю;

відділ ситуаційного аналізу – прогнозування та моделювання ситуацій; розробка проектів управлінських рішень; розробка типових планів дій в кризових ситуаціях; супроводження відпрацювань та операцій; аналіз медіа, соціальних мереж; своєчасне наповнення ГІС порталу;

мобільні оперативні штаби;

система відео спостереження; ГІС-портал; дрон-групи.

Приміщення СЦ НПУ – чергова частина (на правах відділу), відділ ситуаційного аналізу, ситуаційна кімната.

Аналітики центру займаються збором та обробкою інформації, яку потім групують та передають Голові НПУ для прийняття управлінських рішень. У своїй роботі аналітики використовують три види аналізу: стратегічний (аналіз рівня злочинності, її поширеності, динаміки та загальної структури), тактичний (аналіз ситуації за добу, тиждень, в конкретних регіонах, за певними видами злочинів) та практичний (оперативний кримінальний аналіз по кожному конкретному тяжкому та особливо тяжкому злочину). Окрім щоденних зведень,

аналітики СЦ НПУ також готують звіти за тиждень і місяць. В обласних СЦ оператори служби «102» приймають всі звернення громадян, передають інформацію диспетчерам, які, в свою чергу, направляють наряди поліції на виклики та контролюють їх виконання. Резонансні події, що відбуваються в будь-якій точці країни, майже миттєво відображаються на моніторах чергової частини СЦ НПУ. Завдяки можливостям СЦ на територіальному рівні, правоохоронці можуть ефективніше відстежувати криміногенну ситуацію в регіоні та оперативніше направляти наряди поліції на місця вчинення правопорушень [125].

Відповідно до Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України [176], залежно від оперативної обстановки на території держави, обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, наявності сил і засобів поліції, необхідних для їх ліквідації, а також від отриманої інформації про загрозу або вчинення терористичного акту, введення ступенів готовності, СЦ НПУ виконує завдання в поточному (плановому) та надзвичайному (позаплановому) режимах:

1) *поточний (плановий) режим*:

- за умов контрольованої оперативної обстановки на території держави;
- за наявності інформації про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації на місцевому чи об'єктовому рівні;
- за наявності чинників (умов), що призводять до вчинення терористичного акту (сірий рівень терористичної загрози (можлива загроза)), або інформації, що потребує підтвердження, про підготовку до вчинення терористичного акту (синій рівень терористичної загрози (потенційна загроза));
- у разі введення в державі ступеня готовності «підвищена готовність».

У *поточному (плановому) режимі* здійснюється моніторинг оперативної обстановки, прогнозування, збирання, узагальнення та аналіз інформації; планування застосування сил та засобів системи реагування на кризові ситуації; планування реагування на надзвичайні ситуації техногенного, природного та соціального характеру; розгляд проблемних питань та забезпечення

повсякденної діяльності керівництва НПУ, органів і підрозділів поліції, а також державних органів сектору безпеки і оборони України.

У режимі підвищеної готовності: оповіщення органів НПУ про загрозу виникнення кризової оперативної обстановки; збір та забезпечення роботи у визначених органах НПУ оперативних груп та посилення чергової зміни СЦ НПУ; уточнення планів реагування на надзвичайні ситуації техногенного, природного та соціального характеру; визначення порядку розгортання оперативних груп, сил і засобів системи реагування на ситуації; здійснення заходів (посилення спостереження та контролю тощо) для підвищення рівня ситуаційної обізнаності про обстановку на території; прогнозування можливості виникнення надзвичайних ситуацій (постійно); надання пропозицій для прийняття рішень керівником НПУ.

Зазначений режим забезпечується працівниками управління забезпечення діяльності СЦ ДОАЗОР без залучення працівників інших підрозділів центрального органу управління поліції, міжрегіональних територіальних органів та інших центральних органів виконавчої влади.

Наведемо типовий приклад діяльності СЦ НПУ при поточному режимі, а саме забезпеченні публічної безпеки і порядку під час святкування Рош га-Шана (м. Умань, Черкаська обл., 2024 р.). Для організації управління силами і засобами ГУНП та інших підрозділів НПУ, задіяних для забезпечення підтримання публічної безпеки і порядку в м. Умань під час масового перебування брацлавських хасидів, узагальнення інформації, координації дій залучених сил і засобів з 23.09.2024 р. розгорнуто діяльність СЦ ГУНП в м. Умань у цілодобовому режимі.

До ситуаційної кімнати СЦ ГУНП організовано виведення онлайн трансляції з 162 камер вуличного спостереження, онлайн трансляцію відеопотоку із ситуаційних автомобілів Головних управлінь НПУ Дніпропетровської та Житомирської областей розміщених на території компактного проживання паломників-хасидів, а також передачу відеозображення з квадрокоптерів аеропідтримки НПУ та аерозвідки ГУ ДСНС

у Черкаській області.

З метою реагування на можливі порушення публічної безпеки, інші надзвичайні події було утворено 2 групи резерву з числа поліцейських підрозділів поліції особливого призначення.

Додатково, на період проведення масових релігійних заходів на випадок екстреної евакуації постраждалих забезпечено чергування гелікоптера Eurocopter EC 145 (медичний варіант).

До органів поліції надійшло 112 (за добу – 6) повідомлень про події, пов'язані з перебуванням на території Черкаської області паломників-хасидів, зокрема: 14 – втрата документів, 10 – порушення тиші, 9 – незаконне зберігання наркотичних засобів, 9 – хуліганство, 8 – крадіжка, 5 – втрата особистих речей, 5 – конфлікт, 4 – порушення громадського порядку, 6 – погрози фізичною розправою, 5 – порушення правил дорожнього руху, 5 – необережне поводження з вогнем, 4 – бійка, 3 – ДТП, 2 – пошкодження майна, 2 – незаконне проникнення, 2 – нанесення тілесних ушкоджень, 1 – пожежа, 1 – контрабанда наркотичних засобів, 1 – носіння холодної зброї, 1 – шахрайство, 1 – пошкодження майна, 14 – інші. Відкрито 14 кримінальних проваджень, зокрема: 9 – за ч. 1 ст. 309 (Незаконне зберігання наркотичних засобів) КК України, 2 – за ч. 4 ст. 185 (Крадіжка), 1 – за ч. 1 ст. 305 (Контрабанда наркотичних засобів) КК України, 1 – за ч. 2 ст. 263 (Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами) КК України та 1 – за ч. 1 ст. 125 (Умисне легке тілесне ушкодження). Складено 3 протоколи про адміністративні правопорушення передбачені статтями 124, 130 та 162 КУпАП та винесено 3 постанови про адміністративне правопорушення передбачене статтею 126 КУпАП. Винесено 3 рішення про примусове повернення, 1 рішення про примусове видворення (за висловлювання в підтримку збройної агресії РФ проти України) та 2 рішення про заборону в'їзду в Україну на 5 років;

2) надзвичайний (позаплановий):

– за умов ускладнення (дестабілізації) оперативної обстановки на

території держави;

- за наявності інформації про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації на регіональному чи державному рівні;

- за наявності достовірної (підтвердженої) інформації про підготовку до вчинення терористичного акту (жовтий рівень терористичної загрози (імовірна загроза)) або в разі вчинення терористичного акту (червоний рівень терористичної загрози (реальна загроза));

- у разі введення в державі ступеня готовності «воєнна загроза» або «повна готовність».

Відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», такий стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [199].

На думку, В. Я. Настюк та В. В. Бєлєвцева, надзвичайний адміністративно-правовий режим являє собою специфічні режими правового регулювання, обмежені певними просторово-часовими рамками, які мають особливий порядок введення. Цей режим пов'язаний з особливостями управлінської діяльності та наявністю у відповідних суб'єктів особливих

повноважень. Він передбачає застосування певних обмежень конституційних прав і свобод громадян, а також покладання на них додаткових обов'язків. Основною метою таких заходів є відновлення та підтримання належного стану суспільних відносин, забезпечення безпеки суспільства в цілому та окремих громадян в умовах екстраординарних ситуацій соціально-політичного та природно-техногенного характеру [148, с. 112]; С. О. Кузніченка, під таким режимом пропонує розуміти як діяльності органів державної влади, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, закріплений нормами права в умовах глобальної небезпеки різного походження (збройна агресія або загроза нападу; загроза державній незалежності чи територіальній цілісності України, спроба захоплення державної влади або зміни конституційного ладу України шляхом насильства; надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що спричинили або можуть спричинити людські та матеріальні втрати, створюють загрозу життю та здоров'ю громадян, яку не можна усунути без застосування надзвичайних заходів з боку держави), вводиться відповідно до Конституції України, в рамках встановленої процедури, на конкретно визначеній території або на всій території України. Це здійснюється з метою надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та місцевому самоврядуванню згідно із законом повноважень, необхідних для локалізації та усунення загрози; забезпечення національної безпеки, життя і здоров'я громадян; нормального функціонування економіки, органів державної влади та місцевого самоврядування; захисту конституційного ладу. Це також передбачає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, із зазначенням строку дії цих обмежень [129, с. 271];

Інститут надзвичайного стану є важливим компонентом державно-правового механізму в більшості країн світу. Надзвичайний стан являє собою спеціальний правовий режим функціонування органів державної влади,

місцевого самоврядування, організацій та їх посадових осіб, а також громадських об'єднань, який запроваджується як тимчасовий захід у відповідності до Конституції України [115], на всій території України або в окремих її місцевостях у виняткових випадках, пов'язаних із обставинами внутрішнього для держави характеру, – для забезпечення безпеки громадян і захисту конституційного ладу. [161]. Його відмінність полягає в тому, що він відрізняється від воєнного стану, який також є особливим правовим режимом, але застосовується лише у виняткових випадках, пов'язаних із зовнішніми обставинами, такими як необхідність дати відсіч агресії проти України або запобігти безпосередній загрозі агресії.

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» [199] визначає зміст правового режиму надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану, додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб і відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Надзвичайний стан уводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами неможливо. Систематизація надзвичайних ситуацій, які є підставою для введення надзвичайного стану, має суттєве юридичне та практичне значення. Узагальнюючи наукові підходи, зазначимо залежно від джерела виникнення надзвичайних подій, їх варто розподілити на:

1. Надзвичайні ситуації соціально-політичного та криміногенного характеру, які включають спроби захоплення або узурпації влади, насильницькі зміни конституційного ладу або його основ; акти тероризму, блокади певних територій; масові заворушення; міжнаціональні, міжконфесійні та регіональні конфлікти, що супроводжуються насильством і становлять загрозу життю та безпеці громадян, а також нормальному функціонуванню державних і суспільних інститутів.

2. Надзвичайні ситуації техногенного, екологічного та природного характеру, зокрема епідемії та епізоотії, які виникають унаслідок аварій, небезпечних природних явищ, катастроф, стихійних та інших лих. Вони можуть призвести до людських жертв, завдання шкоди здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу, значних матеріальних збитків і порушення умов життєдіяльності населення, що потребують проведення масштабних аварійно-рятувальних та інших невідкладних заходів [108, с. 182].

Варто відзначити, що раптові зміни й ускладнення ситуації зумовлюються виникненням різних надзвичайних умов, які можуть мати місце на окремих об'єктах, в населених пунктах, районах і областях, а також у певних регіонах і навіть на території всієї держави. Відтак, органи НПУ зобов'язані кваліфіковано діяти як у звичайних, так і в особливих (екстремальних) умовах. Такі умови можуть виникнути при стихійних лихах, аваріях і катастрофах, епідеміях та епізоотіях, масових порушеннях публічного порядку, внаслідок вчинення особливо небезпечних злочинів, що носять винятковий характер, або ж при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства [240, с. 467].

Надзвичайний (позаплановий) режим характеризується активізацією роботи в разі ускладнення (дестабілізації) оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій на регіональному чи державному рівні, учинення терористичного акту, виникнення масових заворушень, крім заходів, пов'язаних з охороною публічної безпеки [176]. Тому, такий режим діяльності СЦ НПУ вводиться наказом НПУ. У наказі визначається керівник СЦ НПУ та структурні підрозділи центрального органу управління поліції, працівники яких залучатимуться до роботи в СЦ НПУ, а також організаційна структура СЦ поліції.

У разі введення надзвичайного (позапланового) режиму до складу СЦ поліції у визначеному порядку також можуть залучатися фахівці інших центральних органів виконавчої влади і їх регіональних підрозділів (за згодою). За необхідності до складу СЦ НПУ за погодженням у визначеному порядку з

керівництвом міжрегіональних територіальних органів НПУ залучаються працівники міжрегіональних територіальних органів. Перелік працівників, яких необхідно залучити до складу СЦ НПУ за напрямками діяльності, визначається з огляду на специфіку надзвичайної ситуації чи іншої події. Працівники структурних підрозділів центрального органу управління поліції, які залучаються до роботи в СЦ НПУ в надзвичайному (позаплановому) режимі, звільняються від виконання основних обов'язків, переходять в оперативне підпорядкування керівництва для виконання функцій, пов'язаних із діяльністю СЦ НПУ [176].

Координацію діяльності здійснює керівництво СЦ НПУ. У разі необхідності організації роботи поза межами місця дислокації центрального органу управління поліції згідно з наказом за підписом Голови НПУ або особи, яка виконує його обов'язки, може бути організовано діяльність мобільних СЦ (оперативних штабів) НПУ, які розгортаються безпосередньо на місцевості або поблизу місця події та виконують завдання, передбачені нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України та організаційно-розпорядчими документами НПУ [176].

Робота СЦ поліції організовується безперервно у змінному режимі. Тривалість робочого часу працівників встановлюється згідно з внутрішнім розпорядком дня центрального органу управління поліції. Контроль за чергуванням працівників СЦ НПУ покладається на начальника ДОАЗОР. Працівникам, які виконують службові обов'язки в нічний час, виплачується доплата за службу в нічний час відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» [176].

Однак, у ході проведеного дослідження, з огляду на умови реальної війни, збройного конфлікту, окупації та деокупації територій країни, варто виокремити і третій режим діяльності СЦ НПУ, а саме – *воєнний (особливий)*.

Згідно з положеннями Указу Президента України від 24 квітня 2022 р. № 64/2022, в умовах воєнного стану майже всі державні установи зазнали змін

у повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, а також у процедурах та порядках [186]. Правовий режим воєнного стану, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [198], визначає порядок функціонування органів державної влади в умовах збройної агресії та загрози національній безпеці, незалежності, територіальній цілісності держави, проте він не у повній мірі регулює ситуацію, яку зумовлює збройний конфлікт. Як зазначає А. Павлюк, з одного боку, фіксуються випадки вчинення воєнних злочинів, таких як напади на цивільні об'єкти, вбивства мирних жителів, сексуальне насильство та інші, які вимагають ретельної уваги до деталей, значних зусиль для проведення розслідувань та знань міжнародних стандартів для правильної правової кваліфікації цих дій. З іншого боку, значна кількість правопорушень, що загрожують національній безпеці, потребує системного залучення ресурсів правоохоронних органів для їх вивчення. На цьому тлі, показником залишається організація діяльності органів публічної адміністрації та їх підрозділів. Тому в цих умовах надзвичайно важливим є організація діяльності СЦ НПУ.

Тому, з урахуванням особливих умов, було внесено зміни до низки законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів України, які регулюють організацію та діяльність НПУ. Зокрема, на період дії воєнного стану було суттєво розширено повноваження поліцейських у виконанні покладених на правоохоронний орган завдань [195].

Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні науковці пропонують розглядати у двох аспектах: 1) як процес встановлення основ його функціонування, що відображається у нормативній базі для: протидії збройній агресії; захисту національних інтересів та цінностей України; 2) як окремий вид діяльності органів державної влади, що передбачає реалізацію охоронних, захисних, регулятивних та організаційних заходів, спрямованих на виконання завдань правового режиму воєнного стану в умовах його запровадження [245].

У своєму аналізі механізму адміністративно-правового забезпечення

правового режиму воєнного стану в умовах збройного конфлікту в Україні В. О. Басс та Т. Г. Корж-Ікаєва розглядають цей механізм у двох аспектах: 1) як процес встановлення основ його функціонування, що представлений нормативною базою для: а) відсічі збройній агресії; б) захисту національних інтересів і цінностей України; 2) як окремих вид діяльності органів державної влади, що передбачає реалізацію охоронних, захисних, регулятивних та організаційних дій, спрямованих на виконання завдань правового режиму воєнного стану в умовах його запровадження. Дослідниці дійшли висновку, що на даний момент в Україні створено достатнє нормативне підґрунтя для функціонування правового режиму воєнного стану, отже, його адміністративно-правове забезпечення в умовах повномасштабного конфлікту є адекватним. Відповідно, основні адміністративно-правові особливості правового режиму воєнного стану, які можуть також мати конституційно-правовий характер, повинні чітко відповідати завданням і повноваженням НПУ, а також її адміністративно-правовому статусу. Це необхідно для забезпечення законності реалізації поліцейськими визначених їм повноважень та можливості здійснення відповідних заходів у встановлених законодавством України адміністративно-правових формах [18, с. 491].

Під час воєнного стану поліція діє відповідно до свого призначення та специфіки діяльності, враховуючи обмеження прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, встановлених відповідно до Конституції України і Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію») [195]. Однак, діяльність органів поліції під час правового режиму воєнного стану відрізняється від їхньої роботи в мирний час і регулюється відповідно до завдань, які ставить перед ними держава для протидії внутрішнім загрозам, що виникають у період воєнного стану. Завдання та функції правоохоронних органів, включаючи НПУ, можуть бути скориговані відповідно до вимог, що висувуються у конкретний період, з урахуванням загроз та небезпек, які на даний момент заважають реальному забезпеченню законності та правопорядку в країні. Варто зазначити,

що діяльність органів поліції в умовах воєнного стану ускладнюється тим, що поліцейські виконують свої обов'язки в умовах підвищеного ризику.

Вірно зауважує Ю. В. Орлов, що відновлення правопорядку, наприклад, на деокупованих територіях – справа комплексна, охоплює реагування на всі без винятку правопорушення, здійснення іншої юрисдикційної, превентивної, сервісної діяльності. Але варто бути свідомим і того, що сили правопорядку, «заходячи» на деокуповані території одразу після їх звільнення, потрапляють у специфічну реальність, де первинними факторами, що визначають пріоритетну спрямованість службової діяльності, є саме ті, які стосуються фіксації, документування, розслідування як наслідків війни, діяльності окупаційної адміністрації й окупаційних сил, їх пособників і колаборантів, так і документування, розслідування актів триваючої, продовжуваної агресивної війни [155, с. 42].

Основними елементами адміністративної діяльності поліції під час правового режиму воєнного стану є превентивні заходи та патрулювання, включаючи роботу на блокпостах. Ці приклади представляють основні напрямки небойової діяльності поліції, які є найбільш помітними для громадськості, але в умовах воєнного стану. Наприклад, за інформаційними даними СЦ НПУ, станом на кінець 2024 р. забезпечено функціонування 331 блокпоста, на яких несуть службу майже 1,2 тис. поліцейських. За допомогою інформаційної підсистеми «Блокпост» удалося установити 4180 осіб, які перебували в розшуку, а також майже 9,4 тис. підозрілих осіб, які ймовірно причетні до диверсійної та колабораційної діяльності. Крім того, виявлено понад 5,1 тис. транспортних засобів, які перебували в розшуку. Завдяки скоординованим діям поліцейськими у взаємодії з військовослужбовцями територіальної оборони та НГУ, представниками добровольчих формувань територіальних громад під час несення служби на блокпостах вилучено 698 одиниць вогнепальної зброї, 268,4 тис. набоїв, більше ніж 2,5 тис. гранат і вибухових пристроїв, задокументовано понад 27,1 тис. адміністративних правопорушень [74]. Регулювання цих організаційно-правових заходів

спрямоване на запобігання правопорушень, зокрема тих, що загрожують національній безпеці [86].

Таким чином, безпекова ситуація вимагає оперативного інформування, реагування, а також чіткої координації поліцейських дій та в разі потреби безпрецедентного застосування відповідних заходів комунікації та примусу [244]. Кожний особливий адміністративно-правовий режим становить самостійний правовий інститут з організаційними забезпечувальними елементами, що направлений на встановлення оптимальних, з позиції держави, відносин конкурентної галузі порівняно у вузькій, однак життєво важливій сфері, яка забезпечує безпеку особи, суспільства і держави [129, с. 12], в тому числі в сфері правопорядку.

Наведемо типовий приклад, діяльності НПУ на деокупованих територіях. Так, після звільнення населених пунктів і території від ворожих військ, обласним управлінням СБУ чи обласною прокуратурою розпочинається «базове» кримінальне провадження за ознаками злочинів, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 438 КК України. За необхідності у межах однієї територіальної громади може бути розпочато декілька «базових» кримінальних проваджень (наприклад, у разі наявності декількох великих населених пунктів із значною кількістю виявлених воєнних злочинів, значною територіальною віддаленістю тощо). У рамках кожного такого провадження (у т.ч. вже розпочатих) створюється міжвідомча слідча група, передусім СБУ та НПУ. У свою чергу, забезпечення діяльності НПУ здійснює СЦ, діяльність якого направлена на забезпечення стійкої роботи ГУНП та міжрегіональних територіальних підрозділів, їх структурних та підпорядкованих (відокремлених) підрозділів при розслідуванні воєнних злочинів, а також виконання завдань НПУ під час відключень електроенергії, опалення та зв'язку. На основі виконання першочергових оперативних завдань СЦ НПУ, плануються та здійснюються такі заходи:

І. Підготовчі:

- 1) розробка плану першочергових дій особового складу у разі відключення енергопостачання, опалення та зв'язку;

2) створення схеми оповіщення особового складу на випадок втрати звичних джерел зв'язку через відключення енергопостачання;

3) визначення місць збору підпорядкованих працівників та шляхів їх прибуття (за потреби – підвозу) до визначених місць;

4) проведення розрахунків сил та засобів, необхідних для забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності у разі відключення енергопостачання, опалення та зв'язку (з урахуванням підпорядкування особового складу відокремлених територіальних підрозділів міжрегіональних територіальних органів поліції начальникам ГУ НП);

5) визначення чисельності та місць встановлення нарядів поліції, розробка схем їх розташування на автошляхах державного та місцевого значення для забезпечення безпеки дорожнього руху і надання допомоги громадянам під час евакуації з великих населених пунктів у разі відключення енергопостачання, а також з урахуванням ускладнення погодних умов;

6) розробка оперативних планів охорони важливих соціальних, фінансових, адміністративних будівель, об'єктів критичної інфраструктури, життєдіяльності населення тощо на випадок відключення енергопостачання, проведення розрахунків додаткового залучення сил та засобів поліції охорони для посилення охорони об'єктів, які охороняються інженерно-технічними засобами охорони, з метою виставлення фізичної охорони на таких об'єктах;

7) отримання в ДСНС списків місць розташування пунктів незламності, пунктів обігріву, здійснення розрахунків особового складу, необхідного для забезпечення охорони публічного порядку в місцях їх розташування, а також доведення списків таких місць до кожного працівника поліції, які будуть нести службу у складі нарядів;

8) визначення місць (зон загального доступу) можливого розміщення у приміщеннях територіальних підрозділів поліції осіб, які потребуватимуть допомоги (обігріву, доступу до Інтернету тощо);

9) налагодження контактів з представниками комунальних служб для забезпечення відповідної співпраці у разі відключення енергопостачання або

суттєвого ускладнення погодних умов;

10) вихід з клопотанням (за потреби) до відповідних військових адміністрацій про виділення додаткових сил і засобів для охорони публічного порядку і безпеки, охорони об'єктів (з числа територіальної оборони, добровольчих формувань територіальних громад, муніципальної варти тощо);

11) попередження особового складу про необхідність передбачення можливих варіантів переміщення сімей за межі великих міст до населених пунктів, де є індивідуальне опалення та можливість приготування їжі з розрахунку строком на 7–10 днів.

II. Практичні:

1) особовий склад збирається за сигналом «бойова тривога», і після інструктажу та поставлення відповідних завдань – максимально залучається до безпекових заходів з охорони публічного порядку і безпеки, протидії злочинності шляхом патрулювання в громадських місцях на території обслуговування;

2) реєстрація заяв та повідомлень про вчинення правопорушень та інших подій здійснюється в органах (підрозділах) поліції в журналах єдиного обліку. При налагодженні електроживлення та відновлення роботи ІППІ відомості у найкоротший термін вносяться до Інформаційної підсистеми «Єдиний облік» ІППІ;

3) за раніше здійсненими розрахунками забезпечується виставлення нарядів патрульної поліції та ГРПП, відповідно до схеми їх розташування на автошляхах державного та місцевого значення для забезпечення безпеки дорожнього руху і надання допомоги громадянам під час евакуації з великих населених пунктів з урахуванням ускладнення погодних умов;

4) проводиться посилення за раніше здійсненими розрахунками охорони об'єктів критичної інфраструктури, у першу чергу – об'єктів енергозабезпечення та тих, що забезпечують життєдіяльність населення; 5) забезпечується виставлення нарядів поліції на найбільш критичних перехрестях та ділянках доріг; 6) організовується охорона пунктів незламності, розгорнутих

ДСНС, а також органами місцевої влади, виставляються наряди, які будуть задіяні з цією метою (наближаються маршрути патрулювання);

7) передбачається максимальне залучення особового складу територіальних органів (підрозділів) поліції та відокремлених підрозділів міжрегіональних територіальних органів поліції до виконання завдань запобігання вуличній злочинності в умовах тривалого знеструмлення;

8) під час виконання поліцейських функцій забезпечується максимальне використання гучномовців для інформування громадян про: повітряні тривоги у випадку оголошення відповідних сигналів ДСНС (завчасно записаний на мобільні телефони поліцейських звук сирени ретранслюватиметься через гучномовці); розміщення найближчих місць укриття та бомбосховищ; місця розташування пунктів обігріву, пунктів незламності, підрозділів поліції, в яких наявні приміщення (зони загального доступу), які можуть використовуватись як пункти обігріву;

9) несення служби нарядами поліції з охорони публічного порядку і безпеки, а також залучених до реагування на злочини та правопорушення здійснюється виключно з проблісковими маячками;

10) однострій максимальної кількості поліцейських, залучених до несення служби у темну пору доби, облаштовується світлонакопичувальними та світловідбиваючими елементами;

11) при суттєвому погіршенні погодних умов робота нарядів поліції організовується з урахуванням необхідності зміни працівників кожні 2-3 години для надання необхідного часу для відпочинку, обігріву та прийняття їжі;

12) про всі надзвичайні події забезпечується негайна доповідь наявними каналами зв'язку до СЦ НПУ.

Далі, з метою забезпечення ефективної міжвідомчої взаємодії між органами та установами, залученими до фіксації та розслідування воєнних злочинів, виявлених на деокупованих територіях відповідної області, створюється Координаційний штаб. До його складу включаються представники

відповідних структур центрального та обласного рівнів, зокрема: старші груп слідчих і прокурорів у так званих «базових» кримінальних провадженнях; керівники профільних підрозділів органів прокуратури, досудового розслідування та оперативних підрозділів. У разі потреби, формування Координаційного штабу може здійснюватися шляхом: створення керівником обласної прокуратури міжвідомчої робочої групи; або внесення змін до вже існуючої міжвідомчої групи з розслідування злочинів, скоєних в умовах збройного конфлікту.

Основним завданням учасників штабу є забезпечення належної координації, оперативного обміну інформацією та узгодженості дій між усіма дотичними структурами. За необхідності, функціонування штабу може бути організоване на базі спільного приміщення, вибраного з урахуванням безпекової ситуації, логістичних можливостей та доступності для залучених суб'єктів.

У рамках роботи Координаційного штабу вирішуються питання залучення необхідних, у тому числі додаткових, сил та засобів для забезпечення ефективної роботи. Крім того, у рамках штабу забезпечується накопичення, своєчасний обмін, систематизація та аналіз інформації про результати відпрацювання територій та розслідування злочинів, планування подальшої роботи тощо.

Підводячи підсумки пропонуємо доповнити розділ II. Режим та форми діяльності СЦ поліції Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 30.06.2016 р. № 545 воєнним (особливим) режимом.

Форми діяльності публічної адміністрації – це зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, здійснене в рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети. За характером і правовою формою діяльність суб'єктів публічної адміністрації поділяється на видання адміністративних актів (індивідуальних адміністративних актів,

підзаконних нормативно-правових актів, укладання адміністративних договорів); учинення інших юридично значущих адміністративних дій; здійснення матеріально-технічних операцій [8].

Водночас, як відзначає А. Т. Комзюк, здійснення влади у правовій формі відображає той факт, що повноваження правоохоронних органів мають владний характер з чітко визначеними способами їх реалізації через видання юридичних актів. Проте значна частина діяльності не відбувається у правовій формі, яка не пов'язана з виданням правових актів та здійсненням юридично значущих дій, тобто не створює, не змінює та не припиняє адміністративних правовідносин. Ця частина діяльності є організаційною формою, яка сама по собі не викликає юридичних наслідків, і включає такі процеси, як проведення нарад, інструктування, контроль, добір кадрів тощо [113].

Таким чином, формами діяльності СЦ НПУ є перш за все інформаційно-аналітична робота, яка включає в себе аналіз, прогноз, планування, звітування, координування та ін.

З огляду на завдання та функції діяльності НПУ, варто запропонувати алгоритм діяльності СЦ НПУ при таких режимах:

І) аналіз оперативної обстановки – аналіз стану злочинності та публічного порядку в регіоні, оцінка тенденцій вчинення правопорушень, виокремлення обставин і факторів, що сприяють їх вчиненню, аналіз та оцінка ефективності застосованих сил і засобів НПУ, вивчення оперативного середовища з метою ухвалення законного, обґрунтованого та мотивованого рішення щодо вирішення існуючих проблем і стабілізації оперативної ситуації.

Під час добового чергування в СЦ здійснюється підготовка наступної інформації:

- хронологічної довідки про злочини та надзвичайні події у м. Києві, яка надається АТЦ СБУ, КМБА;
- розрахунків сил та засобів ГУНП у м. Києві та приданих сил, задіяних на охорону та оборону м. Києва за добу, а також інформаційної довідки щодо діючих блокпостів, на яких задіяний особовий склад силових

структур по місту Києву за добу;

- загальна інформаційна довідка про надзвичайні події під час військової агресії РФ за добу та всього з початку воєнного стану;
- інформаційна довідка про результати роботи по блокпостах за добу та за тиждень, а також всього з початку воєнного стану;
- інформаційна довідка щодо обстрілів у м. Києві військами рф (у разі обстрілів), яка надається керівництву ГУ НП та СЦ НПУ;
- інформаційної довідки про резонансні події у м. Києві (у випадку вчинення таких злочинів), яка надається СЦ НПУ;
- заповнення аналітичних таблиць: Військова агресія (у разі обстрілів); Обстріли високоточними ракетами (у разі обстрілів); Загиблі цивільні особи унаслідок війни з рф (у разі обстрілів); Блок-пости (щоденно); Масові обстріли ракетами та БпЛА з 10.10.2022 (у разі обстрілів); Функціонування пунктів незламності та обігріву (щоденно); Неправдиві повідомлення про замінування (щоденно); Підпали авто (щоденно); Події пов'язані з особами ромської національності (щоденно); Робота на блок-постах за тиждень (щосереди);

II) аналіз ризиків – інформаційно-аналітична діяльність на основі оперативної обстановки в регіоні, державі, яка охоплює оцінку загроз, вразливостей, а також рівень їх негативного впливу. Така діяльність СЦ НПУ передбачає зіставлення результатів оцінки та вивчення взаємозв'язків між цими елементами з метою розробки пропозицій щодо підвищення рівня безпеки;

III) оперативний аналіз – аналітична діяльність СЦ НПУ, спрямована на виявлення взаємозв'язків між оперативною обстановкою та наявним правовим режимом стану країни, з метою застосування розробки та підготовки комплексу заходів виконання завдань діяльності НПУ (запобігання правопорушенням, забезпечення публічної безпеки і порядку, захист прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави, надання в межах визначених законом послуг з підтримки особам, які через особисті, економічні, соціальні причини або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги);

IV) аналіз наслідків – визначення масштабів наслідків, завданих терористичним актом, кримінальним правопорушенням або надзвичайною ситуацією, включаючи людські та матеріальні втрати, а також негативний вплив на добробут населення (включаючи власність і доступ до основних товарів і послуг), а також визначення обсягів сил і засобів поліції, необхідних для їх усунення та відновлення.

Таким чином, виконання НПУ покладених на неї складних і відповідальних завдань потребує постійного удосконалення процесів управління, найперше за умов особливих адміністративно-правових режимів. При поточному (плановому), надзвичайному (позаплановому) та воєнному режимах, СЦ НПУ виконує завдання в частині забезпечення постійного і безперервного збору та опрацювання необхідної інформації, швидкої її оцінки та прийняття відповідних управлінських рішень, доведення їх до виконавців та здійснення контролю за їх виконанням. Тому НПУ вживає різноманітні заходи для організації належного адміністративно-правового забезпечення своєї діяльності, за допомоги СЦ.

2.3. Повноваження працівників Ситуаційних центрів Національної поліції України

Проблематика правової системи та реалізації права в межах конкретної правової системи завжди викликала інтерес у юристів різних країн протягом усіх історичних періодів. У теорії права навіть сформувалася окрема підгалузь – теорія правових систем. Однак ці питання залишаються найбільш складними, суперечливими та, по суті, ще не вирішеними. Існує відсутність єдності в поглядах на визначення правової системи, її структури та функціонального призначення. Для якісного вивчення цього явища як у нашій країні, так і за її межами, необхідна теоретична та практична визначеність у питаннях характеристики цього поняття, його складових елементів, зокрема таких, як

юридична діяльність, властивості якої значною мірою визначаються типом правової системи та особливостями національного права.

Кожен компонент правової системи, крім загальних функцій, виконує також свої унікальні, специфічні функції, що не перешкоджає їхньому логічному взаємозв'язку. Правова система виступає як середовище та фокус різноманітних юридичних явищ, які співіснують у суспільстві одночасно та в одному просторі [28, с. 177].

Сукупність прав, наданих законодавством певному суб'єкту владних повноважень, спрямована на забезпечення належних умов для виконання покладених на нього завдань. Права безпосередньо створюють реальні можливості для виконання обов'язків органами влади та виступають гарантією їх діяльності. При здійсненні діяльності СЦ НПУ в основі їх прав, так само як і будь-яких інших суб'єктів, полягає юридично забезпечена можливість, а обов'язків – юридично закріплена необхідність.

Компетенційний блок СЦ НПУ визначається передусім за допомогою сукупності закріплених нормативно-правовими актами прав та обов'язків. На нашу думку, доцільно почати дослідження з загального аналізу таких категорій, як «компетенція» та «повноваження», оскільки вони є одними з ключових понять в контексті предмету дослідження.

Термін «компетенція» походить від латинського слова «competentia» (від «compet» – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) і означає: коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [48, с. 282]. В іншому словнику термін «компетенція» визначається як добра обізнаність із чим-небудь, коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [49, с. 560]. Окремі вітчизняні вчені-правники вважають що слово компетенція означає спроможний, відповідний, той, що має компетенцію, знаючий, свідомий у певній сфері [78, с. 328]. Як відзначає, С. Д. Гусарєв, компетенція державного органу – це закріплена законом (або іншим нормативним актом) сукупність його владних повноважень (прав і обов'язків), юридичної відповідальності і

предмета відання [66, с. 141]; В. В. Копейчиков та А. М. Колодій, компетенцію розуміють як сукупність функцій, повноважень, прав і обов'язків певного органу або службової особи [182, с. 25].

Компетенцію органу публічної влади, зазначають О. В. Кузьменко та І. Д. Пастух, можна розглядати як визначений обсяг державної діяльності, покладеної на конкретний орган, або як сукупність питань, передбачених законодавством та іншими нормативно-правовими актами, які він має право вирішувати в процесі своєї практичної діяльності. Наприклад, коло питань, що вирішуються міністерством, визначається в Положенні про відповідне міністерство, а відомством – у Положенні про відповідне відомство [135, с. 64]. Також, варто виокремити два основні структурні елементи компетенції. Перший елемент охоплює обов'язки та права, пов'язані із реалізацією влади, участю у владних відносинах, включаючи право на видання певних нормативних актів. Другий елемент компетенції стосується підвідомчості, тобто правового визначення кола об'єктів, предметів і справ, на які поширюються владні повноваження [4, с. 177-178].

У свою чергу, В. Б. Авер'янов, досліджуючи функціонування органів виконавчої влади, зазначаємо, що фактична діяльність цих органів неможлива без реалізації певних прав та виконання визначених обов'язків. Таким чином, функції органів нерозривно пов'язані з державно-владними повноваженнями, які включають права та обов'язки. Адміністративно-правовою формою цих прав і обов'язків виступає компетенція органів виконавчої влади. За своєю сутністю, компетенція органів виконавчої влади є юридичним відображенням покладених на них функцій у спеціальних, так званих компетенційних (або статусних) нормативно-правових актах, що закріплюють цілі, завдання та необхідний для їх реалізації комплекс прав і обов'язків, тобто державно-владних повноважень [1, с. 263].

На думку В. К. Гіжевського, компетенція – це сукупність предметів відання, функцій, повноважень, прав і обов'язків органу державної влади,

органу місцевого самоврядування або їх посадової чи службової особи, що визначаються Основним законом [178, с. 290].

Компетенція, на думку Ю. С. Шемшученка, є сукупністю встановлених у офіційній – юридичній чи неюридичній формі прав і обов'язків, тобто повноважень будь-якого органу або посадової особи, які визначають можливості цього органу або посадової особи приймати обов'язкові до виконання рішення, організовувати та контролювати їх виконання, а також вживати у необхідних випадках заходи відповідальності. Обсяг компетенції конкретних державних органів та їх посадових осіб залежить від їхнього місця в ієрархічній структурі відповідних органів: чим вищий рівень органу та його посадової особи, тим більший обсяг їх компетенції. Зміст та спрямованість компетенції державних органів та їх посадових осіб варіюються залежно від гілки державної влади, до якої належить відповідний орган або посадова особа [48, с. 283].

Компетенція, за визначенням П. М. Любченка, є складовою частиною правового статусу колективних суб'єктів, яка включає сукупність владних повноважень щодо визначених об'єктів управління. Перший елемент компетенції охоплює права та обов'язки, пов'язані з реалізацією державної влади та участю в управлінських відносинах, включаючи право на видання певних правових актів. Другий елемент компетенції визначається підвідомчістю, тобто правовим закріпленням кола об'єктів, предметів та справ, на які поширюються владні повноваження [141, с. 28].

Отже, науковці приділили значну увагу питанню компетенції органу публічної влади, зазвичай визначаючи її як сукупність юридично закріплених повноважень (прав і обов'язків) конкретного органу, що визначають його місце в системі державної влади. Часто до основи компетенції відносять владні права, тобто права на активні дії, які мають юридичне значення для виконання нормативно визначених функцій.

Аналіз наукових поглядів вищезазначених та інших дослідників на проблему визначення сутності та змісту компетенції дозволила О. В. Виннику

зробити висновок про те, що більшість включають до змісту компетенції, окрім повноважень суб'єктів публічної адміністрації, і предмет їх відання, завдання, функції, а інколи взагалі увесь обсяг організаційно правових форм і методів, що використовують у своїй діяльності. Водночас, окремі, як правило, обмежуються включенням до неї прав, обов'язків, відповідальності та предмету (предметів) відання владного суб'єкта [54].

Не заглиблюючись у детальний аналіз того, який підхід є найбільш ефективним, можемо з упевненістю стверджувати, що одним із ключових та невід'ємних елементів компетенції є повноваження. У тих випадках, коли юристи трактують компетенцію як сукупність повноважень, обидва терміни (компетенція і повноваження) стають практично синонімічними. На нашу думку, компетенція та повноваження не є тотожними поняттями, проте останні є одним із основних елементів компетенції.

З етимологічної точки зору, повноваження – це надане право для здійснення певних дій, це права, делеговані особі або організації органами влади [49, с. 869]. Як соціальне явище, повноваження розглядаються з позиції їх вираження в суспільстві та сприйняття членами соціуму. Повноваження як соціальне явище виникають з появою суспільних відносин. Їх можна аналізувати в контексті регулювання звичаєвого, суб'єктивного та природного права в умовах суспільного розвитку. Делегування членами суспільства прав один одному для реалізації відповідних функцій існувало ще на рівні родової організації суспільства [22].

Тлумачний словник з управління дає наступне визначення: «повноваження» – це частина прав керівника (чи компетентного органу управління), надана підлеглим (чи підвідомчою організацією) понад об'єм своїх звичайних повноважень, які закріплені у відповідних документах [78, с. 122].

Повноваження – це надане законом або іншим нормативно-правовим актом право суб'єктові здійснювати дії, приймати рішення з конкретних питань управління. Держава не може ставити використання посадовими особами наданих їм прав у залежність від розсуду останніх, у зв'язку з чим вони

одночасно розглядаються і як їх обов'язки. Сукупність та єдність службового обов'язку з наданими правами й утворює повноваження органу чи особи [73, с. 204]. Повноваження державного органу включають юридичні права для виконання державних функцій та юридичні обов'язки, покладені на цей орган державою. Ці права перетворюються на реальні можливості щодо виконання покладених функцій та узгоджуються з обов'язками, тобто з необхідністю перед державою, об'єднуючись в єдину правову категорію повноважень [130, с. 12].

По суті, повноваження є юридично можливими та необхідними варіантами поведінки їх носія, тобто вони являють собою сукупність прав і обов'язків. Варто зазначити, що повноваження, як публічно-правова категорія, об'єднуючи права та обов'язки владних суб'єктів, все ж мають певну специфіку у порівнянні з сукупністю прав та обов'язків приватних суб'єктів.

Таким чином, розглянувши наукові підходи щодо тлумачення поняття повноважень, вважаємо, що найбільш доречним буде охарактеризувати повноваження СЦ НПУ як спеціальну правову категорію, що відображає правообов'язок, зміст якого полягає в тому, що, з одного боку, такий суб'єкт наділений певними правами, що дозволяє йому сприяти забезпеченню охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а з іншого, закріплені обов'язки СЦ НПУ дозволяють державі вимагати виконання поставлених перед ними задач.

СЦ НПУ є одними із найважливіших технологічних основ стратегічного управління, що представлені як організаційно-технічні комплекси, базою яких є аналітичне і програмне забезпечення підтримки ефективних управлінських рішень на основі всебічного моніторингу оперативної обстановки та впливу на забезпечення публічної безпеки та порядку [59, с. 120].

Повноваження, тобто права та обов'язки, СЦ НПУ визначені в Законі України «Про Національну поліцію» (2015 р.) як стратегічні та Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України (2016 р.), Інструкції

працівників управління забезпечення діяльності Ситуаційного центру (2023 р.) як оперативні.

Проведений аналіз, зумовлює розподіл повноважень СЦ НПУ на:

а) загальні:

У ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначені основні повноваження поліції, до яких належать 49 прав поліції. Однак, варто наголосити, що поліція володіє досить широким і, водночас, неоднозначним спектром повноважень, оскільки, з одного боку, ці повноваження характеризуються зайвою деталізацією та навіть дублюванням.

До загальних повноважень СЦ НПУ належить: здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; здійснює оброблення та використання інформації, переданої поліції постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг у випадках та порядку, передбачених Законом України «Про електронні комунікації»; вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях; бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремі місцевості [195].

До таких прав, варто віднести і права працівників СЦ НПУ зазначені у Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України, зокрема:

1. Самостійно або за дорученням керівництва ДООЗОР розробляти проекти організаційно-розпорядчих документів НПУ у сфері організації та проведення ситуаційного аналізу.

2. Запитувати та одержувати у визначеному порядку від органів і підрозділів поліції відомості, необхідні для підготовки аналітичних та інформаційно-довідкових матеріалів з питань стану оперативної обстановки, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії терористичній діяльності.

3. Залучати у визначеному порядку працівників структурних підрозділів центрального органу управління поліції, міжрегіональних територіальних органів до розгляду питань, що належать до їх компетенції, підготовки методичних, інформаційно-аналітичних, організаційно-розпорядчих та інших документів поліції [176].

У разі введення надзвичайного (позапланового) режиму діяльності загальну координацію та контроль за діяльністю сил та засобів СЦ здійснює керівник СЦ НПУ, який призначається наказом за підписом Голови НПУ або особи, яка виконує його обов'язки.

Відповідно до Положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (2024 р.) начальник УООЗОР має право: 1) за дорученням керівництва ГУ отримувати від керівників підрозділів ГУ матеріали, необхідні для підготовки: узагальненої інформації для апарату НПУ, місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування; питань, що вносяться на розгляд колегії і нарад керівництва НПУ, ГУ; поточних і перспективних планів роботи НПУ та ГУ; аналітичних та інформаційно-довідкових матеріалів; 2) відповідно до законодавства вирішувати питання, пов'язані з проходженням служби, здійсненням трудової діяльності та соціальним захистом працівників

УОАЗОР; 3) здійснювати контроль за станом та організацією роботи з питань охорони державної таємниці і забезпечення режиму секретності в УОАЗОР; 4) за погодженням з керівництвом ГУ залучати до підготовки комплексних, методичних, інформаційно-аналітичних та інших документів керівників і працівників заінтересованих підрозділів ГУ; 5) надавати керівництву ГУ пропозиції щодо службових відряджень працівників УОАЗОР та надання їм відпусток [229].

Згідно посадових інструкцій працівників управління забезпечення діяльності СЦ НПУ [181], начальник управління забезпечення діяльності СЦ має право:

1. Представляти, за дорученням керівника ДОАЗОР, інтереси ДОАЗОР у центральному органі управління поліції, територіальних (у тому числі міжрегіональних територіальних) органах поліції та підпорядкованих їм підрозділах, закладах та установах, що належать до сфери управління Національної поліції, а також інших центральних органах влади, їх структурних підрозділах, місцевих органах державної влади, органах місцевого самоврядування та інших.

2. Брати участь, за дорученням керівника ДОАЗОР, у нарадах та інших заходах, що проводяться в центральному органі управління поліції, територіальних (у тому числі міжрегіональних територіальних) органах поліції та підпорядкованих їм підрозділах, закладах та установах, що належать до сфери управління НПУ, а також інших центральних органах влади, їх структурних підрозділах, місцевих органах державної влади, органах місцевого самоврядування та інших, з питань, віднесених до компетенції ДОАЗОР.

3. Отримувати від органів та підрозділів поліції інформацію необхідну для виконання завдань покладених на ДОАЗОР.

4. Користуватися у визначеному порядку відповідними базами (банками) даних МВС, НПУ для виконання покладених завдань.

5. Здійснювати обробку персональних даних фізичних осіб відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних для виконання покладених на Департамент завдань.

6. Ініціювати впровадження в діяльність управління нових форм і методів роботи для підвищення ефективності виконання завдань, віднесених до компетенції ДООЗОР.

7. Подавати керівництву пропозиції щодо заохочення та притягнення до відповідальності підлеглих.

8. Давати накази, доручення в межах повноважень відповідно до законодавства.

9. За поліцейським зберігаються всі права, визначені для громадян України Конституцією та законами України, крім обмежень, установлених Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України.

Також варті уваги й повноваження начальника відділу моніторингу кризових ситуацій управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Головного управління Національної поліції у м. Києві (посадова інструкція розроблена відповідно до вимог чинного законодавства та Методичних рекомендацій щодо окремих питань підготовки посадових інструкцій поліцейських в органах (підрозділах) Національної поліції України (службове доручення від 31.03.2023 за № 1779/12/5/01-2023), зокрема: організовує роботу відділу, розподіляє обов'язки між його працівниками та контролює їх роботу; здійснює розробку наказів про переведення роботи СЦ на посилений режим роботи, складає плани проведення заходів; узагальнює матеріали проведення СПО, графіки роботи ситуаційних аналітиків, організовує взаємодію з іншими відділами УООЗОР і галузевими службами апарату; відповідає за організацію належної безперебійної роботи ситуаційної зали, обладнання та системи відеоспостереження; організовує роботу відділу із службових питань, забезпечує дотримання виконавської дисципліни; об'єктивно оцінює виконання службових обов'язків підлеглими, а в разі порушення норм законодавства України або недотримання вимог посадової

інструкції – ініціювати проведення службового розслідування; розглядає подання керівництва за даним напрямом службової діяльності; готує пропозиції керівництву УОАЗОР щодо покращення службової діяльності; забезпечує організацію взаємодії та встановлення прямого відеоконференцзв'язку, у тому числі закритого, між СЦ НПУ, ГСЦ, СЦ інших територіальних органів поліції та іншими зацікавленими органами з питань впливу на стан оперативної обстановки, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку під час опрацювання аналітичних проектів; аналітичне супроводження окремих поліцейських операцій та оперативно-профілактичних відпрацювань, діяльності підрозділів поліції та залучених сил і засобів при виникненні надзвичайних ситуацій, розвитку соціально-політичних ситуацій, що можуть викликати громадський резонанс чи призвести до напруження в суспільстві тощо.

б) інформаційно-аналітичні:

У цьому контексті варто відзначити, що діяльність СЦ НПУ реалізується за допомогою спеціалізованих програмно-технічних засобів із застосуванням новітніх інформаційних технологій, програмних комплексів інтелектуальної обробки та аналізу інформації з баз даних, систем відеоспостереження. До складу приміщень СЦ НПУ входять ситуаційна зала (кімната), оперативна зала чергової служби, серверне приміщення та службові кабінети аналітиків.

Ситуаційна зала обладнана відеоекраном (телевізором), на який виводиться, у разі необхідності, аналітична інформація з робочих місць. У ситуаційній залі також облаштовуються спеціалізовані робочі місця, на які виводиться інформація про учасників наради, необхідна довідкова інформація та попередні прогнози результатів запропонованих рішень. До ситуаційної зали підключається система захищеного відеоконференцзв'язку з можливістю дублювання відеопотоку, що виводиться на відеоекран (телевізор), з подальшою передачею його засобами захищеного відеоконференцзв'язку до ГСЦ [176].

У своїй роботі СЦ поліції використовує інформаційні ресурси МВС України, НПУ та реєстри інших органів державної влади, як загальнодоступні,

так і ті, які потребують доступу тільки у зв'язку з виконанням службових обов'язків, зокрема: підсистему відображення інформації – для вирішення комплексних завдань, візуалізації інформації від різних джерел, її збереження, оброблення та розповсюдження; геоінформаційну підсистему – для забезпечення картографічної підтримки процесів діяльності посадових осіб НПУ; підсистему відомчої електронної пошти – для оперативного обміну користувачів інформаційно-аналітичних систем службовими повідомленнями; підсистему відеоконференцзв'язку – для забезпечення одночасного синхронного обміну мовною та відеоінформацією в реальному часі із зовнішніми терміналами. Допускається поетапне підключення та/або створення інформаційних підсистем [176].

До інформаційно-аналітичних повноважень входять: прийняття, реєстрація та обробка заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події; аналіз інформації щодо порушень публічної безпеки та порядку, інших надзвичайних подій, а також підготовка відповідних інформаційно-аналітичних документів за результатами аналізу; збір, обробка та доповідь керівництву органів і підрозділів поліції про оперативну обстановку на території обслуговування; надання інформаційних послуг при зверненні громадян із питань, що стосуються роботи поліції; здійснення електронного моніторингу за місцезнаходженням осіб, які за законом зобов'язані носити електронні засоби контролю, ведення журналу обліку таких осіб та оформлення їх особових справ; надання аналітичного супроводження окремих злочинів чи подій, що можуть викликати резонанс або призвести до напруженості у суспільстві; встановлення ключових чинників, що впливають на розвиток ситуації, а також аналіз оперативної інформації про поточні зміни криміногенної ситуації; прогнозування та формування бачення оперативної обстановки, а також прийняття управлінських рішень та оцінка їх наслідків; наповнення, підтримка в актуальному стані та аналіз масивів баз даних інформаційних систем (підсистем) у встановленому законодавством порядку [172].

До таких прав, варто віднести і права працівників СЦ НПУ зазначені у Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України, зокрема: працювати з ресурсами наявних та створюваних баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України. Права доступу до наявних та створюваних баз (банків) даних надаються адміністраторами відповідних систем у визначеному порядку [176].

в) координаційні:

До координаційних повноважень входять: організація реагування на заяви та повідомлення громадян про кримінальні, адміністративні правопорушення та інші події; забезпечення оперативного управління силами та засобами, задіяними для підтримання публічної безпеки та порядку, запобігання, виявлення та припинення кримінальних, адміністративних правопорушень та інших подій на території обслуговування; співпраця та обмін інформацією з черговими частинами вищого рівня, органами державної влади та місцевого самоврядування; забезпечення введення ступенів готовності та спеціальних оперативних планів; забезпечення збереження табельної вогнепальної зброї та іншого озброєння, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку, оперативної та криміналістичної техніки, службової документації та іншого майна, що зберігається в спеціально обладнаних приміщеннях чергової частини; контроль за станом охорони адміністративних будівель поліції; підтримання правил внутрішнього розпорядку в органах і підрозділах поліції, а в нічний час контроль за дотриманням правил пожежної безпеки та санітарних норм у адміністративних будівлях поліції та на прилеглих територіях; оповіщення керівного складу органів і підрозділів поліції про загрозу виникнення та під час надзвичайних ситуацій у населених пунктах, де не здійснюється цілодобове чергування у місцевих органах виконавчої влади (органах місцевого самоврядування); надання організаційного та методичного забезпечення черговим частинам територіальних (відокремлених) підрозділів поліції; координаційне забезпечення запобігання терористичній діяльності, зокрема здійснення належного та своєчасного реагування на загрозу вчинення

терористичного акту, своєчасності виявлення та усунення причин і умов, що сприяють його вчиненню.

До таких прав, варто віднести і права зазначені у Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України, зокрема: запитувати, збирати, узагальнювати та аналізувати інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, виключно з метою організації реагування на повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення й інші події, забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, а також в інтересах державних органів сектору безпеки і оборони України [176].

Виконання зазначених повноважень на належному рівні сприяє стабілізації соціально-економічного розвитку міст і районів області, підвищенню захисту життя, здоров'я та майна громадян від протиправних дій, а також забезпеченню функціонування інфраструктури області в цілому [80, с. 16]. З огляду на ефективність функціонування та швидкість прийняття управлінських рішень, ситуаційний відділ є ключовим компонентом комплексної системи забезпечення публічної безпеки та порядку. Як підкреслюють Ю. Я. Гладун та А. В. Ліпенцев, на сьогоднішній день при прийнятті управлінських рішень важливими є такі параметри: швидке реагування на зміни характеристик та показників стану об'єкта управління; високий рівень відповідальності за результати управлінського впливу; співпраця з органами державної влади та місцевого самоврядування; ефективність комунікації між державними службовцями та посадовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування щодо стану об'єкта управління з використанням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій [59].

Обов'язки як елемент правового статусу органів державної влади є необхідними для забезпечення контролю та координації їх діяльності з боку

держави. У свою чергу, юридичні обов'язки – це передбачені законодавством вид і міра належної поведінки особи, що забезпечується державою. Сутність юридичного обов'язку полягає в тому, що він існує лише відповідно до суб'єктивного права і має здійснюватися в межах, встановлених законом і гарантованих державою [221].

На думку О. В. Зайчука та Н. М. Оніщенка, характерними ознаками юридичного обов'язку є: міра необхідної поведінки, змістом якої є утримання від порушення заборон та необхідність виконання зобов'язань; поведінка, що покладається з метою задоволення інтересів уповноваженої особи; поведінка, яка має юридичний характер, тобто закріплена правовою нормою; поведінка, що покладається як на всіх осіб, що проживають на території держави (обов'язок платити податки та обов'язкові платежі, охороняти природу, поважати державні символи, дотримуватись Конституції та законів України), так і лише на громадян (обов'язок захищати Вітчизну, її незалежність і територію, проходження військової служби) [227].

Обов'язки СЦ НПУ України тісно пов'язані з її правами, тому їх слід аналізувати у взаємозв'язку з останніми.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», в контексті предмету дослідження, поліцейський зобов'язаний: 1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського; 2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва; 3) поважати і не порушувати прав і свобод людини; 4) зберігати та не розголошувати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків; 5) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді; 6) реагувати на заяви, повідомлення осіб про вчинення протиправних дій або про наявність певних

загроз їх особистій безпеці, безпеці інших осіб чи публічній безпеці взагалі; 7) підвищувати рівень своєї професійної кваліфікації [195; 73].

У свою чергу, Інструкцією з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України (2017 р.) до основних обов'язків працівників чергових частин органів (підрозділів) НПУ віднесено такі: приймає оперативну інформацію про злочини і події, яка надходить до чергової частини; готує матеріали про злочини і події для включення їх до добового зведення; контролює реагування на повідомлення про злочини, що надійшли до органу поліції і вживає заходів щодо організації розкриття по «гарячих слідах»; узагальнює та аналізує відомості про кількість сил та засобів, задіяних на охорону публічної охорони та розстановку по районах міста упродовж доби; несе персональну відповідальність за своєчасну відправку оперативного зведення в інстанції; веде облік виїздів слідчо-оперативної групи та кінологічної служби на місце події; контролює несення служби постовими нарядами по охороні адміністративної будівлі органу поліції [192].

Також, варто наголосити, що відповідно до Положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві (2016 р.) начальник УОАЗОР зобов'язаний: 1) здійснювати безпосереднє керівництво та організовувати роботу УОАЗОР, відповідати за належне виконання покладених на підрозділ завдань та розподіляти обов'язки між своїми заступниками; 2) затверджувати посадові (функціональні) обов'язки працівників УОАЗОР; 3) подавати керівництву ГУ пропозиції щодо оцінки стану забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг (на території обслуговування); 4) за дорученням начальника ГУ представляти ГУ НП в органах державної влади та місцевого самоврядування з питань, що належать до компетенції підрозділу; 5) координувати дії органів поліції під час виконання комплексних завдань щодо підвищення рівня публічної безпеки і

порядку та протидії злочинності; 6) подавати пропозиції керівнику ГУ щодо призначення перевірок у підрозділах ГУ; 7) в межах компетенції погоджувати та підписувати документи ГУ; 8) за дорученням керівництва ГУ організовувати проведення службових розслідувань у порядку, визначеному законодавством; 9) вносити керівництву ГУ пропозиції щодо вдосконалення структури і штатної чисельності УОАЗОР.

Обов'язки такого суб'єкта важливі з огляду на те, що координація і контроль за діяльністю СЦ НПУ покладається на начальника ДОАЗОР або особу, яка виконує його обов'язки.

Позиція, представлена в багатьох джерелах, щодо необхідності розподілу обов'язків суб'єкта владних повноважень, заслуговує на увагу. Цей розподіл включає: 1) основні (загальні) обов'язки, які закріплюються в найбільш загальних нормативно-правових актах, зазвичай в законах, і поширюються на всіх суб'єктів владних повноважень; 2) спеціальні обов'язки, які визначаються в нормативно-правових актах, що встановлюють правовий статус окремих суб'єктів владних повноважень або конкретизують окремі елементи [157, с. 84; 67, с. 111]. Зазначений підхід до класифікації обов'язків СЦ НПУ можливо використовувати за основу.

Відповідно до посадових інструкцій працівників управління забезпечення діяльності СЦ НПУ [181], обов'язки начальника управління забезпечення діяльності СЦ варто розподілити на:

загальні: запобігати вчиненню правопорушень; безумовно виконувати накази (доручення) керівників, віддані (видані) у межах повноважень та відповідно до законодавства України; уживати відповідно до компетенції заходів для негайного усунення причин та умов, що ускладнюють виконання службових обов'язків поліцейського, та невідкладне інформування про це безпосереднього керівника; неухильно дотримуватися вимог антикорупційного законодавства України (обмежень та заборон, вимог, пов'язаних зі службою в НПУ, визначених законами України «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції» та іншими актами законодавства України; організаційно-

розпорядчих документів (наказів, доручень) керівництва поліції, виданих на виконання Закону України «Про запобігання корупції»); у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи отримання інформації про вчинення такого правопорушення підлеглими – у межах своїх повноважень уживати заходів щодо припинення такого правопорушення та негайного письмового інформування про його вчинення безпосереднього керівника, а також інших уповноважених органів залежно від категорії правопорушення; запобігати виникненню конфлікту інтересів у діяльності підлеглих, а в разі виникнення – сприяти його оперативному вирішенню; не допускати перебування під час несення служби в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції; діяти при виконанні службових завдань, які покладаються на поліцію, відповідно до повноважень поліції, визначених Законом України «Про Національну поліцію», а також у межах компетенції, визначеної Положенням про ДОАЗОР;

оперативні: знати і виконувати заходи безпеки під час несення служби, виконання завдань, дотримуватись правил внутрішнього розпорядку органу поліції; сприяти забезпеченню реалізації єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, у межах своїх повноважень; дотримуватися в межах компетенції принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності; забезпечувати в межах компетенції виконання нормативно-правових актів з питань дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігати і протидіяти дискримінації за ознакою статі та сексуальним домаганням; демонструвати стриману, доброзичливу, відкриту, уважну та ввічливу поведінку, яка викликає в населення повагу до поліції та готовність співпрацювати, утримуватися від дій, що перешкоджають іншим поліцейським виконувати їхні службові обов'язки, від висловлювань і дій, що порушують права людини або принижують її честь і гідність, а також які підривають авторитет НПУ; зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала відома

поліцейському у зв'язку з виконанням службових обов'язків; інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають подальшу службу в поліції або перебування на посаді;

особистісні: підтримувати рівень своєї підготовки (кваліфікації), необхідний для виконання посадових обов'язків; зберігати службове майно, забезпечувати підтримання належного стану зброї та спеціальних засобів; дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення; сприяти керівникові в організації дотримання службової дисципліни, інформувати його про виявлені порушення, у тому числі вчинені іншими працівниками поліції; об'єктивно оцінювати виконання службових обов'язків підлеглими, а в разі порушення норм законодавства України або недотримання вимог посадової інструкції – ініціювати притягнення їх до відповідальності згідно із законодавством України; поважати гідність та честь особи, справедливо й неупереджено ставитися до кожного, незважаючи на расову чи національну приналежність, мову, стать, вік, віросповідання, політичні чи інші переконання, майновий стан, соціальне походження чи статус, освіту, місце проживання, сексуальну орієнтацію або іншу ознаку, не допускати дискримінації в будь-якій формі; контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не допускати впливу особистих симпатій або антипатій, неприязні, недоброго настрою або дружніх почуттів на прийняття рішень та службову поведінку; запобігати проявам неетичної поведінки підлеглих шляхом організації роботи з розвитку професійної етики, у тому числі через проведення навчань, інформаційно-роз'яснювальної роботи; дотримуватися норм ділового мовлення, не допускати використання ненормативної лексики.

У контексті предмету дослідження, актуальними є посадові завдання та обов'язки старшого інспектора з відділу моніторингу кризових ситуацій управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУ НП у м. Києві, зокрема: відповідає за своєчасне, повне і якісне виконання планових заходів, завдань і доручень керівництва Головного управління, УОАЗОР, відділу моніторингу кризових ситуацій; здійснює

цілодобовий моніторинг оперативної обстановки на території обслуговування чи в окремих районах та організовує реагування на її зміни, забезпечує оперативне інформування; здійснює поточний аналіз стану та ефективності службової діяльності щодо підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності, а також, заходів, передбачених планами оперативно-профілактичних відпрацювань та операцій; здійснює моніторинг та забезпечує дотримання порядку оперативного реагування та інформування органами і підрозділами поліції на території обслуговування про кримінальні правопорушення, надзвичайні, резонансні та інші події; здійснює аналітичне супроводження ходу попередження, припинення і розкриття окремих кримінальних правопорушень, проведення операцій та оперативно-профілактичних відпрацювань, діяльності підрозділів поліції та залучених сил і засобів при виникненні надзвичайних ситуацій, розвитку соціально-політичних ситуацій, що можуть викликати громадський резонанс чи призвести до напруження в суспільстві; здійснює підготовку інформаційно-аналітичних документів (довідка, аналітичний огляд, доповідь, інформаційне зведення, аналітичний звіт) за результатами аналізу оперативної обстановки в цілому та за окремими правопорушеннями чи надзвичайними ситуаціями, а також забезпечення обміну інформацією стосовно них з іншими зацікавленими органами державної влади; здійснює підготовку проектів управлінських рішень та рекомендацій керівництву ГУ НП щодо впливу на розвиток оперативної обстановки на території обслуговування під час вчинення резонансних злочинів чи порушень правопорядку, виникнення надзвичайних ситуацій, введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану та протидії терористичній діяльності, моделювання алгоритмів подальшого розвитку подій; забезпечує підтримання взаємодії із ситуаційними центрами (черговими службами) інших органів державної влади у разі введення спеціальних оперативних планів на території обслуговування; визначає завдання, що виконуються, оцінку та оптимізацію алгоритмів на базі ситуаційного центру Головного управління з

метою передачі їх до органів та підрозділів поліції для підвищення ефективності їх роботи та ін.

Таким чином, варто наголосити, що повноваження СЦ НПУ – це система нормативно закріплених прав і обов’язків, якими наділені працівники СЦ НПУ з метою виконання покладених на них задач, які варто розподілити на стратегічні – визначені в Законі України «Про Національну поліцію» (2015 р.) та оперативні – закріплені в Положенні про підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (2024 р.), Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України (2016 р.), Інструкції працівників управління забезпечення діяльності Ситуаційного центру (2023 р.). Права надані законодавством суб’єкту владних повноважень спрямовані на забезпечення належних умов для виконання покладених на нього завдань й безпосередньо створюють реальні можливості для виконання обов’язків, при цьому виступаючи гарантією їх діяльності. Права СЦ НПУ варто класифікувати на загальні, інформаційно-аналітичні та координаційні, а обов’язки – на загальні, оперативні, особистісні.

2.4. Взаємодія Ситуаційних центрів Національної поліції України з іншими суб’єктами публічної адміністрації

Під час збройної агресії, органи правопорядку зіткнулися з безпрецедентними викликами, насамперед у сфері безпеки, які вимагали негайної реакції. Ці виклики включали організаційні та інші проблеми, що вплинули на здатність правоохоронних органів ефективно виконувати свої функції щодо забезпечення національної безпеки України в різних аспектах. Водночас у суспільстві зберігається чіткий запит на рішучі та позитивні зміни в усіх сферах життя, включаючи правоохоронну, після перемоги України.

Правова природа адміністративно-правового регулювання діяльності НПУ в умовах правового режиму воєнного стану має чітко визначені та обґрунтовані характеристики, які безпосередньо впливають на обсяг можливостей відповідного центрального органу виконавчої влади щодо забезпечення правопорядку в суспільстві та державі. Водночас важливо звернути увагу на те, що адміністративно-правове регулювання в умовах правового режиму воєнного стану на території України відбувається за особливих обставин і потребує ретельного та обґрунтованого дослідження для правильного трактування і подальшого застосування.

Крім того, слід наголосити, що діяльність НПУ загалом характеризується як надзвичайно широка та різноманітна. Однак у вищезазначених умовах, нормативно-правове регулювання діяльності органів і підрозділів такого інституту сектору безпеки і оборони зазнає суттєвих змін, а роль у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина значно посилюється.

Як відзначено у Плані заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки [166] уніфікація правових засад організації системи органів правопорядку із встановленням критеріїв розмежування напрямів діяльності, яку здійснюють органи правопорядку та інші державні органи, на основі виключної функціональної спрямованості виокремлення основних критеріїв розмежування компетенції та напрямів діяльності органів правопорядку з урахуванням подальшого розвитку їх аналітичних спроможностей (кримінальний аналіз; правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою; ІЛР-модель); визначення основи інституційної незалежності, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, соціально-правового захисту працівників органів правопорядку, міжвідомчої взаємодії та взаємодії з іншими органами державної влади, гарантії забезпечення гендерної рівності та недискримінації [166]. Взаємодія СЦ НПУ є основним та необхідним організаційним елементом, що забезпечує можливості комплексного використання сил і засобів НПУ під час вирішення

найбільш складних завдань, спрямованих на запобігання, виявлення, припинення протиправних діянь та розслідування кримінальних правопорушень, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, надання поліцейських послуг.

Етимологічне дослідження терміна «взаємодія» ускладнюється тим, що в словниковій літературі воно (а також «координація») визначаються через слово «погодженість» [49, с. 85]. Залежно від сфери застосування існує низка визначень поняття «взаємодії». Наприклад, соціологія розглядає взаємодію, по-перше, як форму соціального зв'язку, що характеризується глибокою та тісною координацією системи дій щонайменше двох суб'єктів, дії яких спрямовані один на одного і викликають зворотну реакцію. По-друге, як систему соціального управління, що складається з двох підсистем: регулюючої (керуючої) – суб'єкта управління, та регульованої (керованої) – об'єкта управління, визначаючи процес управління як конкретний управлінський вплив суб'єкта на об'єкт для досягнення певної мети. Соціальне управління спрямоване на впорядкування та узгодження колективних дій людей для досягнення спільної мети [167, с. 11]. З управлінської точки зору, взаємодія являє собою процес прямого або непрямого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що створює їхню взаємну залежність і зв'язок [250]. Згідно з позицією В. І. Московця, взаємодія можлива лише за умов наявності суб'єктів та об'єктів взаємодії, а також норм і правил поведінки суб'єктів у процесі взаємодії. Важливою є зацікавленість обох суб'єктів у володінні об'єктом або здійсненні впливу на нього. Крім того, необхідною умовою є встановлення контакту між суб'єктами, що сприяє формуванню сталих відносин [146, с. 284].

У нормативно-правових актах, що застосовуються в службовій діяльності підрозділів ДОАЗОР та СЦ НПУ, відсутнє визначення категорії «взаємодія». Водночас, у наукових дослідженнях існують різні точки зору авторів щодо цього питання.

Так, В. М. Плішкін розуміє взаємодію як форму зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони, взаємно доповнюючи один одного,

створюють умови для успішного функціонування системи загалом [167, с. 500]; О. М. Бандурка відзначає, що взаємодія являється комплексом спільних і узгоджених у часі та просторі заходів по вирішенню конкретних завдань у боротьбі зі злочинністю спільними зусиллями [13, с. 139-140]; В. О. Бурбика взаємодію розуміє як узгодженість і координацію дій, зокрема у процесі планування спільних заходів. Характер взаємодії визначається потребами, цілями та інтересами; особиста відповідальність керівників за прийняті управлінські рішення; безперервність процесу здійснення; неухильне дотримання вимог чинного законодавства; орієнтація на підвищення рівня правової культури суспільства у цілому та правосвідомості окремих громадян тощо [38, с. 38]; А. Г. Вархов визначив, що адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки та оборони у контексті забезпечення національної безпеки являє собою сукупність адміністративно-правових засобів. Ці засоби об'єктивують комплекс дій, які реалізуються суб'єктами забезпечення національної безпеки і включають нормативні, організаційні та контрольно-наглядові заходи. Вони спрямовані на створення належних умов, принципів, правил, стандартів та процедур, що регулюють процес взаємодії між суб'єктами сектору безпеки та оборони України під час виконання їхніх функціональних обов'язків [39]; Н. Ю. Небитова взаємодію органів НПУ розглядає як процес, у якому зазначені суб'єкти (як індивідуальні, так і колективні) здійснюють свідомий вплив один на одного з метою досягнення визначених цілей, встановлених нормативно-правовими актами [151, с. 140] В. О. Верхогляд характеризує взаємодію правоохоронних органів з іншими державними структурами, органами місцевого самоврядування та громадськістю як стан взаємозв'язків, при якому вони здійснюють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу правовідносин. Це спрямовано на створення умов для покращення діяльності правоохоронних органів, формування позитивного іміджу органів у громадськості та розбудови в Україні громадянського суспільства [50, с. 4].

У свою чергу, О. М. Шевчук визначає основні характеристики взаємодії як наявність у суб'єктів спільної мети та реалізацію певних повноважень; демократичний характер вибору поведінки та вплив на прийняття рішень у конкретних ситуаціях; можливість виникнення як позитивних, так і негативних наслідків взаємодії; універсальність форм взаємодії тощо [247, с. 126].

Усі наведені визначення об'єднує єдина думка, що взаємодія – це взаємний зв'язок між двома (або більше) суб'єктами, які здійснюють вплив один на одного. Усі суб'єкти взаємодії є складовими елементами певної системи [106, с. 135]. Більшість дослідників розглядає взаємодію не як принципи чи норми, які є основою адміністративно-правової, управлінської діяльності, а організація діяльності конкретних суб'єктів, таких як «органи превентивної діяльності, оперативний працівник (підрозділ), слідчий». Це призводить до ситуації, коли працівники НПУ не бажають або не можуть ефективно взаємодіяти. На рівні конкретних суб'єктів взаємодія не відображає комплексний характер боротьби зі злочинністю [63; 76].

Узагальнюючи вищевикладене, пропонуємо під адміністративною *конструкцією «взаємодія СЦ НПУ з іншими органами та підрозділами поліції» як побудований на адміністративно-правових засадах узгоджений, взаємний обмін інформацією спрямований на виконання завдань НПУ, який здійснюється при безумовному дотриманні вимог законодавства з урахуванням оперативної обстановки за різних правових режимів.*

Взаємодія повинна здійснюватися на засадах дотримання законності, рівності всіх учасників, самостійності кожного суб'єкта в межах наданих йому повноважень, а також відповідальності керівників за виконання покладених на них заходів [202], у певних формах. Однак, в українській науковій спільноті відсутній єдиний підхід до визначення категорії «форми взаємодії» й переважає точка зору, що в контексті співпраці правоохоронних органів з іншими державними установами, органами місцевого самоврядування та суспільством, поняття «форма» та «спосіб» часто ототожнюються. [51, с. 191; 109, с. 142–143].

Загалом, форми та методи взаємодії всіх суб'єктів утворюють інструмент, за допомогою якого ці суб'єкти вирішують повний спектр завдань із захисту важливих інтересів особи, суспільства та держави. Зокрема, форми співпраці державних органів є досить різноманітними, а їхні конкретні види залежать від особливостей національної правової системи та політичних традицій [114, с. 14].

Для повноти розгляду піднятого питання уточнимо, що форма – це тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний із його сутністю, змістом [217, с. 617; 251, с. 539]. У науковій літературі, наприклад, І. В. Озерський вважає, що форма взаємодії включає в себе структуру заходів, час та тривалість їх проведення, методи та специфіку взаємодії між суб'єктом і об'єктом діяльності. Форма взаємодії відображає конкретні дії суб'єктів взаємодії в організаційно-правовому контексті [152].

У науковій літературі форма управлінської діяльності трактується як зовнішнє організаційно-правове вираження специфічних, однорідних дій, що виконуються з метою практичного досягнення визначених завдань. Зміст форм їхньої діяльності в конкретній сфері визначається саме здійсненням державно-владних повноважень [91, с. 4; 145, с. 129]. Тому узагальнено в контексті діяльності СЦ НПУ формою є система однорідних дій, що мають зовнішнє вираження і спрямовані на реалізацію їх завдань та завдань НПУ як суб'єкта публічного адміністрування. Вона залежить від напрямів діяльності НПУ, оскільки саме ці напрями, поєднуючись у систему дій, складають зміст цієї чи іншої форми [20, с. 6]. Деякі дослідники прирівнюють поняття форм взаємодії до способів співпраці. Цю точку зору підтримує І. М. Гуткін, який визначає форми взаємодії як методи співробітництва, що забезпечують узгоджену діяльність і конкретні способи зв'язку. Серед форм взаємодії він виділяє «взаємну інформацію взаємодіючих суб'єктів» [33, с. 275].

Найбільш поширеним у науці є поділ форм діяльності правоохоронних органів на правові (юридичні) та організаційні. Критерієм для цієї класифікації

виступає наявність або відсутність юридичних наслідків при реалізації відповідної форми [204, с. 115–116].

До правових форм здебільшого відносять такі: а) видання управлінських актів; б) здійснення інших юридично значущих управлінських дій; в) укладення адміністративно-правових договорів. Натомість до неправових форм відносять такі: а) здійснення організаційних заходів; б) матеріально-технічні операції. Останні виконують допоміжну та обслуговуючу функції [61, с. 64; 145, с. 129–130].

Організаційна форма взаємодії визначає конкретні дії суб'єктів взаємодії в організаційно-правовому контексті. М. П. Лукашевич та В. М. Туленков зазначають, що «спосіб взаємодії зазвичай включає такі аспекти: передача інформації; отримання інформації; реакція на отриману інформацію; обробка інформації; отримання обробленої інформації; реакція на цю інформацію [140, с. 151].

До форм взаємодії правоохоронних органів належать: 1) спільний аналіз даних, що є підставою для проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях; 2) спільне планування заходів; 3) взаємний обмін оперативною інформацією; 4) організація спільного проведення слідчих (розшукових) дій; 5) проведення спільних тактичних операцій; 6) синтез актуальних проблем правоохоронної діяльності та ухвалення узгоджених рішень щодо реалізації державних програм; 7) розробка та реалізація спільних планів і програм у сфері правоохоронної діяльності; 8) розгляд, вивчення та подання пропозицій до органів державної влади та місцевого самоврядування, інших правоохоронних органів з питань правоохоронної діяльності; 9) спільне виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень на території обслуговування; 10) створення спільних баз даних про осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення тощо [5, с. 133].

Отже, форма є складовою інструментарію реалізації повноважень органів публічної адміністрації, які вони використовують у тому числі й з метою взаємодії під час здійснення дій спрямованих на обмін інформацією. Взаємодія

правоохоронних органів розглядається як процес ділового співробітництва інституцій, відповідальних за виконання завдань та функцій, заснованих на принципах узгодженої діяльності та нормах чинного законодавства у визначених формах з метою досягнення правоохоронних цілей суб'єктів взаємодії. При цьому взаємодія підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування з іншими підрозділами НПУ розглядається як комплекс правоохоронних заходів, що здійснюються з урахуванням відповідних умов оперативної обстановки для досягнення спільної мети, а також реалізація відповідних узгоджених дій при безумовному дотриманні вимог законодавств [41].

З огляду на вищенаведені позиції учених, доцільно, на нашу думку, запропонувати основні форми взаємодії СЦ НПУ з іншими органами і підрозділами, а саме:

1) організація і забезпечення невідкладного взаємного обміну інформацією органів і підрозділів НПУ із СЦ НПУ з питань стану оперативної обстановки, забезпечення публічного порядку і безпеки, протидії злочинності та терористичній діяльності, ліквідації наслідків стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій і резонансних подій.

Аналіз обстановки вимагає збору й обробки інформації з метою сприйняття суб'єктами того, що відбувається в зовнішньому і внутрішньому середовищі (на вулицях, підприємствах, серед населення, в самих органах). Кожна територія обслуговування характеризується своїми унікальними умовами. На цій території діють відносно стабільні фактори, які впливають на предметну сферу діяльності відповідних органів. До першої групи факторів зовнішнього середовища зазвичай відносять територіально-географічні, природно-кліматичні та адміністративно-територіальні характеристики. Вони мають стабільний характер і визначають особливості кримінологічної ситуації (віддаленість від великих міст, протяжність доріг, їх наявність та стан, тривалість світлового дня, температура повітря, площа території тощо). Друга група включає соціально-економічні та культурні фактори (економічний

профіль, рівень розвитку інфраструктури, задоволення культурних та освітніх потреб населення тощо). Третя група охоплює соціально-демографічні фактори (загальна чисельність і щільність населення, співвідношення міського і сільського населення, його вікова та статева структура, міграційні процеси тощо).

Дані про стан основних факторів оперативної обстановки і стан справ у самій системі надходять до суб'єктів, які потім її класифікують, систематизують, аналізують і порівнюють реальні значення контрольних показників із прогнозованими, що, у свою чергу, дозволяє їм виявити складні проблеми, які варто вирішувати. Тут варто наголосити, що управлінський процес у будь-якій сфері людської діяльності, включно з правоохоронною, утворює замкнутий цикл, всі ланки якого є взаємозалежними, а зв'язки, що між ними виникають, мають інформаційний характер. Однак, на сьогодні НПУ такі і не вдалося створити ефективну систему інформаційно-аналітичних підрозділів, що базується на єдиному інформаційному просторі відомства, не кажучи вже про інтеграцію зусиль усіх правоохоронних органів. Також відсутній єдиний підхід до:

- створення інформаційної бази для моніторингу ситуації з метою реєстрації протиправних подій, формування обліку та інтегрованого банку даних на ввіреній території обслуговування;
- автоматизації аналітичної роботи з використанням інформаційних, лінгвістичних і комп'ютерних технологій.

Як відзначає Є. М. Блажівський, сьогодні відсутні чіткі критерії оцінки діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів та ефективна підготовка фахівців, що гальмує вирішення завдань моніторингу протидії злочинності і оздоровлення криміногенної ситуації в суспільстві [29].

Дані опитування правоохоронців свідчать про низьку ефективність сучасних правоохоронних практик (71 %) з недостатньою нормативно-правовою базою (17 %); надмірним колом завдань, їх дублюванням (84 %);

перевантаженістю правоохоронної системи (76 %); низькими технічними можливостями на місцях (79 %).

Спільна аналітична робота є ключовою на всіх етапах моніторингу ситуації в регіоні і повинна розглядатися в ширшому контексті – як діяльність усіх суб'єктів, а не тільки СЦ НПУ. Можна виділити три рівні такої роботи:

- первинне виявлення даних усіма працівниками територіального органу поліції;
- негайне направлення інформації до керівництва;
- використання отриманої інформації від СЦ НПУ суб'єктами протидії злочинності;
- аналітичне забезпечення кримінального провадження та реагування на протиправну поведінку;
- аналіз для ухвалення управлінських рішень і контролю за їх реалізацією.
- організація моніторингу протидії злочинності, включаючи структуру підрозділів, функції співробітників, взаємодію суб'єктів.

Вивчення цих закономірностей сприяє підбору та підготовці фахівців, удосконаленню їх майстерності, контролю і організації діяльності саме СЦ НПУ.

Варто відмітити, що під час обстрілів СЦ НПУ проводять постійний моніторинг руху баражуючих літальних апаратів, БпЛА, ракет, особливу увагу звертають та здійснюють облік, інформування про наслідки, що призвели до завдання тілесних ушкоджень, смертей громадян, пошкодження будівель, споруд критичної інфраструктури тощо, ретельно аналізують інформацію отриману від різноманітних джерел. За результатами проведеного аналізу готують довідково-аналітичні матеріали для доповіді керівництву ГУ, НПУ, СБУ, ЗСУ та обласної військової адміністрації. Зазначене свідчить про значне навантаження, на працівників СЦ, які залучаються до СЦ ГУ НП, у більшій мірі під час ворожих обстрілів території, що інколи призводить до несвоєчасного

отримання відомостей про події та інформування керівництва Головного управління про їх наслідки з підготовкою та наданням відповідних документів.

Таким чином можна зробити висновок, що наслідком цього є не залучення до робочих груп СЦ ГУНП працівників інших структурних підрозділів, які першочергово отримують інформацію за напрямками діяльності та володіють відомостями у межах своєї компетенції і які перебувають у їх безпосередньому розпорядженні, що призводить до неналежної комунікації між підрозділами та інформування керівництва Головного управління.

До проблемних питань в організації роботи слід віднести неналежний обмін інформацією між СЦ ГУНП та ситуаційними групами територіальних (відокремлених) підрозділів (СГ ТВП), а також чергових частин ГУ та добовими нарядами щодо надзвичайних подій, зокрема наслідків обстрілів території обслуговування.

Зазначене має місце внаслідок відсутності організації СЦ ГУНП з боку керівництва блоку превенції, а також належної першочергової передачі інформації з ТВП до СЦ ГУНП.

До причин неналежної та несвоєчасної передачі інформації до СЦ ГУНП слід віднести відсутність: стабільного стільникового зв'язку на деяких ділянках території оперативного обслуговування; відсутність радіозв'язку з підключенням до СЦ ГУНП на далекій відстані нарядів СОГ та ГРПП у разі відсутності мобільного покриття під час відпрацювання повідомлень про надзвичайні події; першочергового, своєчасного та одночасного інформування керівництва ТВП, ГУ та СГ ТВП, СЦ ГУНП працівниками СОГ та іншими нарядами, які виїжджають на місце події, з наданням фото під час відпрацювання; належного (повного) збору інформації нарядами СОГ та ГРПП на місці події під час відпрацювання повідомлень, пов'язаних з обстрілами території оперативного обслуговування; належного проведення керівництвом інструктажів добових нарядів ТВП щодо порядку інформування ЧЧ ГУ та СЦ ГУНП, а також своєчасного, повного та достовірного внесення відомостей до ІКС ІППП, пов'язаних зі збройною агресією рф; максимального залучення

відповідальних та керівництва ТВП до відпрацювання повідомлень, пов'язаних зі збройною агресією на території оперативного обслуговування, з метою належного володіння інформацією про подію, яка трапилася та її наслідки; проведення додаткових занять з особовим складом щодо видів та типів ворожих літальних об'єктів; використання квадрокоптерів для передачі до СЦ ГУНП фото та відеоінформації у реальному часі; спільного нормативного документу щодо порядку обміну інформацією та алгоритму дій відпрацювання подій, пов'язаних зі збройною агресією РФ, та ліквідації їх наслідків, між ситуаційними центрами ГУ НП, КОВА, ДСНС, МОЗ тощо, а також взаємодія з їх підпорядкованими підрозділами, установами та організаціями.

Окрім цього необхідно внести пропозиції щодо залучення до добового чергування у СЦ ГУ НП посадових осіб з числа керівного складу структурних підрозділів Головного управління (до прикладу – помічник відповідального від керівництва ГУ) для координації дій та належної доповіді керівництву;

2) направлення до структурних підрозділів центрального органу управління НПУ, ГУ НП та міжрегіональних територіальних органів для відпрацювання узагальнені відомості, інформаційно-аналітичні матеріали з питань протидії злочинності, у тому числі за окремими видами кримінальних правопорушень та на території окремих регіонів, забезпечення публічного порядку та безпеки, протидії терористичній діяльності, ліквідації наслідків стихійних лих.

У цій системі особливий акцент робиться на діяльності, пов'язаній із впровадженням новітніх інформаційних технологій, які спрямовані на створення єдиного інформаційного простору для протидії злочинності як багатофункціональної та комплексної діяльності. Формування ефективного єдиного інформаційного простору вимагає активного використання телекомунікаційних систем і мереж для обміну інформацією, широкомасштабної комп'ютеризації процесів обробки даних, що надходять з різних джерел і рівнів, а також застосування передових інформаційних технологій [30, с. 54].

Тут варто говорити, що на цьому етапі інформаційне забезпечення моніторингу має потребу у вирішенні наступних завдань: створення всіх необхідних умов для задоволення інформаційних потреб суб'єктів; встановлення порядку формування і використання інформаційних ресурсів протидії злочинності на більш ефективній основі.

Матеріали, відомості, здобуті в результаті виконання завдань СЦ НПУ слугують для:

✓ прийняття уповноваженими посадовими особами управлінських рішень з питань стабілізації оперативної обстановки, підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності (стратегічна взаємодія).

Будь-який процес спостереження як інструмент управлінської та пізнавальної діяльності характеризується своєю цілеспрямованістю. Ця цілеспрямованість передбачає використання апріорних припущень щодо властивостей об'єкта спостереження. Такі припущення визначають вибірковість спостереження, акцентуючи увагу лише на найбільш суттєвих та ключових характеристиках кримінологічно значущих об'єктів. Важливо зазначити, що роль таких гіпотез і пов'язаних з ними інтерпретацій зростає зі збільшенням кількості необхідних побічних спостережень, що зазвичай пов'язано зі складною, інтегративною природою детермінаційного комплексу протиправності діянь. У зв'язку з цим, предмет прямого спостереження обмежується даними, які фактично накопичені, зібрані та проаналізовані. Побічні ж спостереження здійснюються на основі дескриптивних припущень, що базуються на знаннях про взаємозв'язки між різними соціальними феноменами, подіями, процесами, а також фоновими для неї явищами. Визнаючи таку закономірність побудови спостереження в рамках моніторингу та не лише, необхідно також зберегти межі моніторингу протидії злочинності як дослідження емпіричного, певною мірою поверхневого, пілотного, щоб воно відповідало вимогам оперативності в управлінській системі обміну інформацією;

✓ проведення оперативно-розшукових заходів (оперативна взаємодія). Відповідно до ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [196].

Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності становить собою комплексну систему, що включає три взаємопов'язані складові:

(1) Інформаційні системи – сукупність технічних, програмних та організаційних засобів, за допомогою яких здійснюється збирання, накопичення, обробка, зберігання і надання споживачеві оперативно значущої інформації. Ці системи є інструментальною базою для підтримки рішень у сфері протидії злочинності.

(2) Аналітична діяльність – передбачає проведення комплексу організаційних і методичних заходів, спрямованих на обробку, узагальнення та синтез наявної оперативної, розвідувальної та іншої інформації з метою виявлення тенденцій і закономірностей у злочинній діяльності, прогнозування її розвитку та розробки відповідних заходів впливу.

(3) Управлінська діяльність – полягає в організації процесів прийняття рішень, спрямованих на формування стратегії та тактики протидії злочинності. Вона забезпечує координацію роботи оперативних підрозділів та використання аналітичних і інформаційних ресурсів з максимальною ефективністю.

Варто наголосити, що важливе значення в аналітичній роботі СЦ НПУ відіграють аналітичні схеми. Складаються вони у складних багатоепізодних кримінальних провадженнях, пов'язаних із діяльністю організованих злочинних груп, коли доводиться встановлювати способи вчинення ними кримінальних правопорушень, установлювати складні зв'язки.

Оперативно-розшукові заходи проводяться уповноваженими підрозділами з метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального судочинства;

✓ реєстрації в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події з метою розгляду та прийняття рішення згідно із Законом України «Про звернення громадян» або КУпАП, а також негайної реєстрації – у разі виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (досудова взаємодія).

Одним із ключових завдань українського суспільства є боротьба зі злочинністю та зменшення кількості кримінальних правопорушень. Сучасний підхід у кримінальному процесуальному законодавстві передбачає спрощення реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та швидке реагування на них.

У правоохоронних органах і судах діє система обліку правопорушень та заходів, вжитих у зв'язку з їх вчиненням; в органах юстиції ведеться облік фактів, які мають юридичні наслідки (смерть, народження, шлюби, розлучення тощо). Для органів НПУ важливим є первинний облік кримінальних, адміністративних та дисциплінарних правопорушень, оскільки ці дані використовуються для оцінки ефективності діяльності як органу в цілому, так і окремих його працівників; на їх основі приймаються відповідні управлінські рішення.

Цей підхід сприяє подальшій демократизації, гуманізації та посиленню захисту прав і свобод людини у відповідності до міжнародних вимог в процесі реформування органів кримінальної юстиції, згідно зобов'язань нашої країни перед європейським та світовим співтовариством. Тому для України на шляху побудови демократичної та правової держави європейського зразка першочерговим завданням є вдосконалення правових та організаційних основ функціонування системи кримінальної юстиції, яка ще не повністю відповідає новим суспільним потребам щодо дотримання принципу верховенства права в діяльності правоохоронних органів і НПУ зокрема.

Про надходження до органу, підрозділу поліції заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення уповноважений працівник чергової частини зобов'язаний негайно доповісти керівникові органу досудового розслідування (дізнання), який визначає слідчого (дізнавача), що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати керівника органу, підрозділу поліції [93]. Загалом реєстрація та введення статистичної звітності виявлених кримінальних правопорушень, а також осіб, що їх вчинили здійснюється за єдиним обліком кримінальних правопорушень, завдання якого полягає у забезпеченні своєчасної реєстрації усіх кримінальних правопорушень та осіб, що їх вчинили. Система та методика єдиного обліку і статистичної звітності про кримінальні правопорушення та осіб, які їх вчинили на території України, регулюється Наказом Генерального прокурора України «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення» від 30.06.2020 р. № 298 єдиний облік кримінальних правопорушень та осіб, які їх вчинили, ґрунтується на реєстрації: кримінальних правопорушень з моменту занесення інформації про нього до ЄРДР; осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, з моменту затвердження прокурором обвинувального акту або винесення мотивованої постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; на коригуванні зазначених даних залежно від наслідків розслідування та судового розгляду справ упродовж звітного періоду [175].

Відповідно до п. 1, 2 розд. 4 Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції, заяви (повідомлення), що надійшли до міжрегіонального територіального органу поліції або його територіальних (відокремлених) підрозділів: засобами поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» та телефонну «гарячу лінію» НПУ, служби діловодства реєструють та невідкладно доповідають керівникові або особі, яка виконує його обов'язки, після чого уповноважена службова особа реєструє в ІТС ПНП

(журналі ЄО); телефонним зв'язком або під час особистого звернення громадян, уповноважена службова особа реєструє в ІТС ІППІ (журналі ЄО) та невідкладно інформує керівника або особу, яка виконує його обов'язки [179].

За дорученням керівника міжрегіонального територіального органу поліції чи територіального (відокремленого) підрозділу або особи, яка виконує його обов'язки, зареєстровані в ІТС ІППІ (журналі ЄО) заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення уповноважена службова особа невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту реєстрації надсилає до органів (підрозділів) поліції, на території обслуговування яких сталася така подія, для внесення цих відомостей до ЄРДР. Копії надісланих матеріалів зберігаються у структурному підрозділі міжрегіонального територіального органу поліції або його територіального (відокремленого) підрозділу, до якого вони надійшли. Надсилаючи заяви або повідомлення до органів (підрозділів) поліції, на території обслуговування яких сталася така подія, структурний підрозділ міжрегіонального територіального органу поліції або його територіального (відокремленого) підрозділу одночасно зобов'язаний поінформувати про це заявника. Заяви і повідомлення, у яких відсутні відомості про кримінальні правопорушення, що надійшли до міжрегіонального територіального органу поліції або його територіальних (відокремлених) підрозділів, служба діловодства цього органу або його територіальних (відокремлених) підрозділів реєструє та невідкладно, але не пізніше 24 годин передає керівникові або особі, яка виконує його обов'язки, для розгляду відповідно до Закону України «Про звернення громадян» або Кодексу України про адміністративні правопорушення [179; 208].

До ЄРДР вносяться відомості про: 1) джерело виявлення кримінального правопорушення, та дата надходження заяви, повідомлення про правопорушення або інші обставини, що свідчать про його вчинення; рапорт поліцейського, заява, прізвище, ім'я та по батькові потерпілого або заявника; 2) інформація про водний об'єкт на якому здійснено незаконний вилов риби, його характеристика відповідно нормативно-правових актів із зазначенням заборони

ловлі та інше; 3) короткий опис обставин, що свідчать про кримінальне правопорушення; 4) кваліфікація кримінального правопорушення за КК України; 5) дані про особу, яка внесла інформацію до реєстру, а також про дізнавача, слідчого чи прокурора, які розпочали розслідування; 6) протокол огляду місця події; 7) розрахунок завданих збитків; 8) інші обставини, передбачені положенням про ЄРДР.

Завдання єдиного обліку кримінальних правопорушень полягає у забезпеченні своєчасної реєстрації усіх кримінальних правопорушень та осіб, що їх вчинили. Така інформація є цінною, а тому цілодобово СЦ НПУ надає таку інформацію керівництву;

✓ запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, їх виявлення, припинення та розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, а також безвісно зниклих осіб. Найбільш повна і достовірна інформація про причини й умови вчинення правопорушень може бути отримана шляхом аналізу проваджень – адміністративних, кримінальних. Комплексне їх вивчення надає інформацію не лише про подію й обставини, але і про фактори, що супроводжували таке діяння (у часі, просторі, психологічній складовій тощо);

✓ взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування, інших правоохоронних органів (внутрішня інформаційно-аналітична взаємодія).

✓ інформування державних органів та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції (зовнішня інформаційно-аналітична взаємодія).

Праксеологічні труднощі та нормативно-правові недоліки відомчої та міжвідомчої взаємодії правоохоронних інституцій щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку засвідчили ускладнення моніторингу та аналітичної роботи в органах НПУ. У зв'язку з цим, нагальним є розроблення та затвердження *Інструкції з*

організації взаємодії Ситуаційного центру Національної поліції України з іншими органами і підрозділами, в якій першочергово визначити форми такої взаємодії. Пріоритетами такої Інструкції визнати аналіз поточного стану за результатами впровадження моделі SOCTA-Україна, яка визначатиме довгострокові міжгалузеві і галузеві, інституційні, правові та організаційні заходи щодо протидії злочинності; обмін інформацією на основі збирання, отримання, обробки, аналізу даних інформаційно-пошукових (OSINT, One Login, IBM i2, Python та ін.), аналітичних (Big Data, FACE Recognition, Internet of Things Technologies, VideoAnalytics тощо) систем, за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення (PALANTIN, goAML, goPRS, goCASE, goTRACE); обмін даними між системою менеджменту електронного кримінального провадження та Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою; обмін даними системи менеджменту електронного кримінального провадження з Єдиним реєстром досудових розслідувань; спільне стратегічне планування за окремими напрямками протидії злочинності (воєнні злочини, організована злочинність, кіберзлочинність тощо); моніторинг та оцінку стану оперативної обстановки на середньостроковий період з уніфікацією процесів збирання, опрацювання, аналізу, поширення, зберігання, захисту, використання, систематизації даних кримінальної статистики у єдиній базі даних, у тому числі збирання щодо кожного адміністративного, кримінального правопорушення всіх обставин його вчинення (час, місце, спосіб, предмет, потерпілий, суб'єкт, мотиви тощо), а в кожному кримінальному провадженні – усіх юридичних наслідків (покарання, звільнення від покарання, спеціальна конфіскація, підстави припинення кримінального переслідування тощо).

Вважаємо, що затвердження такої відомчого нормативно-правового акту полегшить механізм взаємодії між СЦ НПУ й органами, підрозділами НПУ, а також сприятиме оперативності прийняття рішень усіма інституціями сектору безпеки і оборони країни в особливих умовах.

Висновки до розділу 2

1. СЦ НПУ є найважливішою технологічною основою сучасного стратегічного управління із завданнями: 1) моніторингу оперативної обстановки, отримання, аналізу та обробки інформації щодо рівня, структури і динаміки підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності в країні чи окремих її регіонах, областях, районах (аналітична робота); 2) оперативного реагування територіальними органами поліції про кримінальні правопорушення, терористичні загрози, надзвичайні, резонансні та інші події; прийняття уповноваженими посадовими особами управлінських рішень з питань стабілізації оперативної обстановки, підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності; реєстрації кримінальних правопорушень (координаційна робота); 3) інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності та планування роботи органів і підрозділів НПУ; надсилання інформації до відповідних підрозділів НПУ як приводи та підстави для проведення оперативно-розшукових заходів та процесуальних дій (інформаційне забезпечення); 4) оперативно-профілактичного впливу на стан оперативної обстановки, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії терористичній діяльності шляхом відеоконференцзв'язку між НПУ та ЗСУ, з урахуванням умов воєнного стану та деокупації територій (оперативно-забезпечувальна робота); 5) запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, їх виявлення, припинення та розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, а також безвісно зниклих осіб (запобіжна діяльність). Таким чином, завдання СЦ НПУ можна систематизувати на аналітичні, координаційні, інформаційні, оперативно-забезпечувальні, запобіжні, які визначають функціональну спрямованість діяльності.

2. До функцій СЦ НПУ слід віднести: а) основні (аналізу, обліку, прогнозування, планування, контролю, координаційна, організаційна, які

визначають організаційно-правову діяльність СЦ НПУ, їх призначення в системі НПУ); б) спеціальні (добір та розстановка кадрів; прийняття оперативних рішень; прогнозування кризових ситуацій, ускладнень оперативної обстановки, планування дій по їх вирішенню; оперативне реагування на зміну обстановки та ін.); в) забезпечувальні (фінансове, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення).

Окремо виділено функцію оперативного реагування як головну ціль діяльності СЦ НПУ, позаяк такий структурний підрозділ поліції є невід'ємною складовою виконання завдань НПУ за рахунок кримінального аналізу й оперативного формування більш обґрунтованих управлінських рішень. Вони містять інформаційний простір для ефективного моніторингу, прогнозування, прийняття рішень та контролю їх виконання, що дозволяє реалізувати новий формат управління в умовах жорсткого дефіциту часу та ресурсів, оцінювати можливі стратегічні, політичні, економічні, соціальні, екологічні ризики, які можуть виникати при різних сценаріях управлінських ситуацій. Для мінімізації ризиків використовують довгострокове прогнозування розвитку управлінських (кризових) ситуацій, розробка та моделювання різноманітних сценаріїв їх розвитку. Таким чином, СЦ НПУ є розвитком системи оперативного інформування МВС України про кримінальні правопорушення та інші надзвичайні події, що сталися в Україні, з метою прийняття невідкладних управлінських рішень на її покращання, а також постійне стеження за розслідуванням кримінальних правопорушень і реагуванням на інші надзвичайні події.

3. Залежно від оперативної обстановки на території країни, обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, наявності сил і засобів поліції, необхідних для їх ліквідації, а також від отриманої інформації про загрозу або вчинення терористичного акту, СЦ НПУ виконує завдання в таких режимах: 1) поточному (плановому) – контрольована оперативна обстановка на території; наявність інформації про можливість виникнення надзвичайної ситуації або вчинення терористичного акту; введення в державі підвищеного ступеня

готовності; 2) надзвичайному (позаплановому) – ускладнення (дестабілізація) оперативної обстановки на території; наявність інформації про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації (стихійне лихо, аварії, катастрофи, епідемії, епізоотії, масові порушення громадського порядку та ін.), терористичного акту; введення в державі повного ступеня готовності; 3) воєнному – воєнні дії на території держави; введення в державі правового режиму воєнного стану; наявність збройної загрози; окупація територій; ракетні обстріли.

Основними формами та методами діяльності СЦ НПУ при таких режимах є аналітичний моніторинг оперативної обстановки з прогнозуванням, збиранням, узагальненням та аналізом отриманої інформації, з подальшим плануванням та забезпеченням діяльності керівництва НПУ, органів і підрозділів НПУ, державних органів сектору безпеки і оборони України.

4. Сукупність прав, наданих законодавством певному суб'єкту владних повноважень, спрямована на забезпечення належних умов для виконання покладених на нього завдань. Права безпосередньо створюють реальні можливості для виконання обов'язків органами влади та виступають гарантією їх діяльності. При здійсненні діяльності СЦ НПУ в основі їх прав, так само як і будь-яких інших суб'єктів, полягає юридично забезпечена можливість, а обов'язків – юридично закріплена необхідність. Компетенційний блок СЦ НПУ визначається передусім за допомогою наданих повноважень суб'єкту публічного адміністрування як сукупності закріплених нормативно-правовими актами прав та обов'язків.

5. Повноваження СЦ НПУ – спеціальна правова категорія, що відображає правообов'язок, зміст якого характеризується такими ознаками: 1) СЦ НПУ наділений певними правами, що дозволяє йому сприяти забезпеченню охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; 2) закріплені обов'язки СЦ НПУ дозволяють державі вимагати виконання поставлених перед СЦ НПУ задач.

6. Взаємодія СЦ НПУ з іншими органами та підрозділами поліції, суб'єктами публічної адміністрації спрямована на організацію і забезпечення

невідкладного обміну інформацією з питань стану оперативної обстановки, забезпечення публічного порядку і безпеки, протидії злочинності та терористичній діяльності, ліквідації наслідків стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій і резонансних подій. Оперативне направлення інформації спрямоване на прийняття управлінських рішень з питань стабілізації оперативної обстановки, підтримання публічної безпеки і порядку, протидії злочинності та терористичній діяльності (стратегічна взаємодія); використання у проведенні оперативно-розшукових заходів (оперативна взаємодія); реєстрації та прийняття рішення згідно із чинним законодавством; запобігання кримінальних правопорушень, їх виявлення, припинення та розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, а також безвісно зниклих осіб (досудова взаємодія); інформування слідчих, оперативних підрозділів НПУ (внутрішня інформаційно-аналітична взаємодія), а також інших правоохоронних органів, державних органів та органів місцевого самоврядування (зовнішня інформаційно-аналітична взаємодія).

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СИТУАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

3.1. Іноземний досвід адміністративно-правового регулювання Ситуаційних центрів та його імплементація в Україні

У сучасному світі набуває все більшої значущості завдання створення ефективної системи для оперативного прийняття управлінських рішень, їх реалізації, контролю та подальшого аналізу. Важливість цього питання особливо зростає за умов виникнення форс-мажорних обставин та кризових ситуацій у правовій, фінансовій, виробничо-економічній, соціальній сферах та

інших галузях [185]. Однією з ключових та невід'ємних ознак особливих адміністративно-правових режимів є надання суб'єктам, відповідальним за підтримку цих режимів, повноважень, необхідних для ліквідації загроз, які стали підставою для їх впровадження. Ця характеристика є притаманною всім адміністративно-правовим режимам, що існують у демократичних країнах світу.

У структурі НПУ суттєву роль відіграють СЦ. Ці підрозділи є невід'ємною частиною поліції, призначені для забезпечення ефективного використання ресурсів і сил поліції з метою оперативного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні й адміністративні правопорушення. Їхня кінцева мета полягає в забезпеченні безпеки особистості, а також підтримці публічної безпеки та порядку.

Поняття «ситуаційності» в управлінській сфері вперше з'явилося майже сто років тому. Цей термін ввела в обіг американська соціологиня Мері Паркер Фоллет (1868-1933 рр.), яка розробила «Закон ситуації». Згідно з цим законом, найкращий керівник (а також виконавець рішень) - це не абстрактна абсолютна величина, а особа, яка володіє необхідними якостями та навичками, що відповідають вимогам конкретної ситуації [168, с. 118-122]. Водночас, як нами зазначалося у попередніх підрозділах, у світі СЦ створено 1962 р. у США для оптимізації роботи апарату управління, а саме Президента США Джона Кеннеді під час Карибської кризи [133]. Надалі в США були продовжені роботи із застосування технологій ситуаційного управління у так званих ситуаційно-кризових центрах, які визнаються найбільш оптимальним інструментом проблемного моніторингу та кризового реагування.

США. На даний момент при Адміністрації Президента США створено кілька центрів для управління кризовими ситуаціями. Один із таких центрів – це Ситуаційна кімната Білого дому, де постійно працюють 30 штатних фахівців та до 100 співробітників змінного персоналу. Їхнім завданням є збір та обробка розвідувальної, дипломатичної та іншої інформації [143].

У Білому домі функціонує Президентський оперативний центр з управління у надзвичайних ситуаціях (President's Emergency Operations Center). Його діяльність базується на теорії прийняття рішень і передбачає участь таких категорій фахівців:

- аналітики: спеціалісти з проблеми, що розглядається, з досвідом у моделюванні для підготовки альтернатив рішень, але без відповідальності за прийняті рішення.

- експерти: фахівці з проблеми, що розглядається, які беруть участь у колективному обговоренні альтернатив, але не відповідають за прийняті рішення.

- модератор: особа, що ініціює колективне обговорення проблеми, організовує та веде обговорення альтернатив рішень і готує пропозиції щодо можливих варіантів вирішення проблеми [206; 185].

Успішним прикладом є комбіновані СЦ, такі як центри управління космічними польотами та центри командно-штабних навчань збройних сил НАТО і США. Важливу роль відіграє також центр стратегічної інформації і операцій ФБР (Strategic Information and Operations Center), який був ключовим у розслідуванні подій 11 вересня 2001 р. Цей центр не тільки збирає й узагальнює необхідну інформацію, але і координує роботу з виділеної проблеми різних міністерств і відомств.

У Пентагоні діє Національний військовий центр з управління та координації збройними силами США (National Military Command Center, NMCC), через який командування отримує інформацію про стан стратегічних сил і попередження про можливий ракетний напад.

Водночас, більш дотичною до предмету дослідження є правоохоронна система ЄС. Поліцейські системи розвинених країн ЄС, таких як Франція, Англія, Італія, ФРН та ін., мають багаторічну історію та значний досвід у боротьбі зі злочинністю й забезпеченні публічного порядку. Вони, як стверджує О. М. Соловей, підтримують тісні взаємозв'язки між собою, що впливає на організацію підготовки кадрів. Це вимагає врахування всіх досягнень минулого

і сучасності, а також активного розвитку міжнародної співпраці не лише у сфері правоохоронної діяльності, але й у навчанні, стажуванні та обміні досвідом серед персоналу поліцейських служб і органів [220, с. 158].

ЄС. Організаційно-аналітичні підрозділи сектору безпеки і оборони окремих країн ЄС, відіграють одну з ключових ролей у здійсненні публічного адміністрування, зокрема у вирішенні питання щодо забезпечення злагодженого управління складною та розгалуженою правоохоронною системою при ранньому втручанні в попередження злочинності. Залежно від поставлених завдань та рівня їх складності, визначаються вимоги до моделей та засобів їх оперативного застосування, при цьому основою є отримання й забезпечення систематичного накопичення даних в єдиному програмно-апаратному комплексі (СЦ), оперативна інтеграція даних та представлення інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

СЦ функціонують в країнах ЄС. Найвідоміший з них – СЦ ЄС (EU Intelligence and Situation Centre), який є основним органом зовнішньої розвідки і об'єднує всі спеціальні служби країн ЄС.

Також, у країнах ЄС діє спільний СЦ (The EU Joint Situation Center), заснований у 2002 р. після терористичних атак у США у вересні 2001 р. Центр розташований у Брюсселі та налічує 100 співробітників. Основні завдання такого Центру ЄС включають: надання країнам ЄС достовірної та своєчасної інформації щодо безпеки суспільства та оцінки потенційних загроз; раннє попередження про загрозу терористичних актів; обмін розвідувальною інформацією між розвідувальними службами країн ЄС та Центром.

До структури СЦ ЄС входять такі підрозділи:

Бюро цивільної розвідки (the Civilian Intelligence Cell), аналітики якого займаються оцінкою політичної ситуації та терористичних загроз;

підрозділ загальної діяльності (the General Operation Unit), що здійснює цілодобовий моніторинг подій у світі та аналіз нерозвідувальної інформації;

підрозділ зв'язку (the Communication Unit), який забезпечує конфіденційність комунікацій Ради Європи [185; 133].

У країнах ЄС завдання щодо протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку зміщується акцент в бік попередження злочинності, при якому спеціальну роль відіграють СЦ з функціями моніторингу (інформаційно-аналітичне забезпечення) та програмування злочинності.

Нещодавні дослідження, проведені фахівцями ІСРС, виявили, що європейські країни все більше зосереджуються на розвитку партнерських відносин у сфері безпеки на рівні спільнот як ключовій складовій своїх урядових стратегій протягом останніх двох десятиліть. Особливо підкреслюється використання скандинавської моделі попередження злочинності, яка була розроблена наприкінці 1980-х – початку 1990-х років. Ця модель інтегрує ситуаційне попередження з політикою соціального забезпечення [231, с. 83; 230, с. 98].

Значний вплив на діяльність СЦ щодо попередження злочинності в країнах ЄС відіграє процес прийняття стратегій або формування превентивних програм з протидії злочинності, а СЦ як організаційно-технічний підрозділ допомагає прийняттю стратегічних управлінських рішень та здійснює їх підтримку на оперативному рівні з обов'язковими виконанням.

Такими стратегіями, на національному, регіональному та місцевому рівнях, наприклад є: Чехія – «Стратегія запобігання злочинності на 2021-2025 роки»; Естонії – «Стратегія розвитку Плану з внутрішньої безпеки на 2021-2025 роки»; Латвії – «Стратегія МВС Латвії на 2023-2025 роки»; Франції – Національна стратегія з попередження правопорушень на 2018-2025 рр. та ін. У тих країнах, де поширеною є практика запровадження стратегій з протидії злочинності, передбачається диференційований підхід до розробки та реалізації відповідних програм з урахуванням сучасного стану злочинності в країні. Не останню роль при цьому виконують СЦ.

На сьогоднішній день, у майже усіх поліцейських структурах країн ЄС функціонують СЦ з наділенням та реалізацією перш за все попереджувальної функцією, яка включає первинну, вторинну та третинну профілактику через

розвиток середовища, профілактику злочинності із залученням громадськості та ситуаційну профілактику.

Англія. Особливості діяльності штабів поліції Англії, а при них СЦ, («Situation headquarters») полягає в тому, що вони функціонують при територіальних поліцейських підрозділах та здійснюють планування, організацію, взаємодію й контроль за діяльністю таких підрозділів щодо підтримки публічного порядку та безпеки, дотримання законів, запобігання, виявлення та розслідування злочинів під керівництвом головного комісара, який підзвітний Міністру внутрішніх справ.

Ефективність попередження правопорушень та їх швидке розкриття в Англії забезпечується завдяки впровадженню сучасних комп'ютерних систем відеоспостереження у діяльність СЦ, які фінансуються міськими адміністраціями та приватними підприємствами [84]. З 2013 р. інформаційна система The National Policing Improvement Agency (NPIA) передана до Національного кримінального агентства (NCA). Доступ до цієї системи мають усі територіальні поліцейські сили Великобританії, поліція Північної Ірландії (PSNI), Британська транспортна поліція (BTP), поліцейська служба Шотландії, Національна служба ідентифікації (NIS), Національна агенція зі злочинності (NCA), Служба безпеки (MI-5) та Секретна розвідувальна служба (MI-6), Асоціація начальників поліції (АСРО) та інші [241].

ФРН. Поліція Німеччини функціонує в межах МВС, яке володіє значно ширшими повноваженнями порівняно з аналогічними відомствами інших держав. МВС Німеччини фактично контролює всі ключові аспекти внутрішнього життя країни. Федеральне МВС формує загальну стратегію боротьби зі злочинністю та підтримки громадського порядку, а оперативне керівництво поліцейськими структурами здійснюється через регіональні кримінальні управління. Очолює міністерство відповідний міністр, який у своїй політичній та адміністративній діяльності спирається на чотирьох секретарів. Двоє з них є членами Бундестагу, тому їх називають парламентськими секретарями. Їхні обов'язки включають надання підтримки Міністру

внутрішніх справ у виконанні його політичних завдань та функцій, зокрема, вони забезпечують постійний зв'язок та співпрацю міністра з парламентом (Бундестагом) та федеральними зборами [2].

У Німеччині знаходиться один із найбільш технічно оснащених європейських ситуаційних центрів – Загальний інформаційно-ситуаційний центр федерального уряду та земель (Gemeinsame Melde- und Lagezentrum von Bund und Ländern). Цей центр був створений після терактів у США 11 вересня 2001 р. для управління кризовими ситуаціями та запобігання надзвичайним подіям. У Швейцарії аналогічним центром є Nationale Alarmzentrale. Між цими двома центрами налагоджено тісну співпрацю [36, с. 152]. Також, центр надає підтримку Міністру в управлінні службами та визнаний інформаційно-ситуаційним центром федерального центру та земель у Німеччині. СЦ очолює керівник (Leiter).

До складу СЦ Федерального МВС Німеччини входять такі підрозділи: Підрозділ ЕС (Effentliche Sicherheit) займається протидією тероризму, організованій злочинності, екстремізму та забезпеченням захисту Конституції. Цей підрозділ здійснює контроль над Федеральною кримінальною службою та Федеральною службою з охорони Конституції (das Bundesamt für Verfassungsschutz). Підрозділ В (Angelegenheiten der Bundespolizei) відповідає за координацію діяльності підрозділів федеральної поліції, зокрема прикордонної, залізничної, повітряної, берегової охорони, а також допоміжних служб, у виконанні ними своїх завдань. Кожен із зазначених відділів Федерального міністерства [100].

Також, СЦ включає в себе відділи:

– Відділ Z (Zentralabteilung) – центральний відділ, який виконує організаційно-штабні функції та забезпечує взаємодію. Цей підрозділ також займається ресурсним забезпеченням інших підрозділів та працівників МВС ФРН;

– Відділ G (Grundsatzfragen) – відповідає за основні питання внутрішньої політики;

– Відділ V (Staatsrecht, Verfassungsrecht, Verwaltungsrecht) – контролює дотримання конституційного, кримінального та адміністративного законодавства, а також розробляє проекти змін до них для постійного оновлення та вдосконалення чинного законодавства;

– Відділ O (Verwaltungsmodernisierung, Verwaltungsorganisation) – займається управлінням, його організацією та модернізацією, впроваджує новітні досягнення науки та техніки для підвищення ефективності управління;

– Відділ D (Öffentlicher Dienst) – опікується питаннями публічної служби, забезпечує службово-трудові відносини та стежить за виконанням відповідних норм службовцями;

– Відділ VTK – відповідає за міграційні питання та справи біженців;

– Відділ KM (Krisenmanagement und Bevölkerungsschutz) – займається питаннями цивільної оборони та управлінням кризовими ситуаціями;

– Відділ IS – відповідає за внутрішню безпеку держави;

– Відділ SM – займається питаннями засобів масової інформації та спортивними організаціями;

– Відділ P – відповідає за поліцію [53, с. 83–84; 220, с. 165–166].

Отже, ситуативна діяльність в органах внутрішніх справ ФРН характеризуються такими особливостями:

– у федеральному МВС ФРН функціонує СЦ щодо управління і зв'язку, який допомагає міністру здійснювати публічне адміністрування органів внутрішніх справ;

– складовими штабу МВС ФРН є такі підрозділи: міністерське бюро, кабінет парламентських і кабінетних справ, міжнародних відносин, прес-аташе, стратегічних зв'язків, інтернет-забезпечення та мови;

– штаб як СЦ МВС ФРН виконує такі завдання: 1) займається основними питаннями внутрішньої політики, зокрема ресурсним забезпеченням підрозділів та працівників, контролем за дотриманням поліцією кримінального та адміністративного законодавства; 2) здійснює розроблення проектів відповідних змін до нормативних актів діяльності поліції з метою

постійного його оновлення та вдосконалення, а також забезпечення його відповідності міжнародним вимогам, стандартам та зобов'язанням держави; 3) упроваджує в механізм управління останні досягнення науки та техніки з метою підвищення ефективності та прозорості управління, протидії посадовим правопорушенням та корупційним діям; 4) веде обліково-статистичну та звітну роботу; 5) забезпечує обмін досвідом Федерального МВС ФРН з відповідними правоохоронними органами інших держав та міжнародних інституцій; 6) забезпечує координацію діяльності підрозділами федеральної поліції – прикордонної, залізничної, повітряної, берегової охорони, допоміжних служб та ін. у виконанні своїх завдань;

– найважливішою управлінською ланкою поліції в ФРН є кримінальна федеральна поліція, вищим керівним органом якої є президія, провідним підрозділом – штаб управління (штаб-квартира), що здійснює управління роботою поліції та контроль, забезпечує взаємодію із засобами масової інформації та громадськістю – є центром інформації та зв'язку між усіма поліційними службами;

– функціями адміністративної діяльності штаб-квартири є: збір та аналіз інформації, зокрема облік злочинів та проведення судово-медичних експертиз, забезпечення функціонування об'єднаної електронної мережі з передання поліційних даних, аналіз злочинів, спостереження за дотриманням законів поліцаями, здійснення науково-дослідницької роботи в галузі криміналістики.

Діяльність штабів й СЦ передбачені й при особливих режимах. Так, Конституція Німеччини передбачає можливість запровадження особливих адміністративно-правових режимів у різних обставинах. Перший з них, за умовами його введення (збройний напад або неминучість такого нападу), є режимом оборони (ст. 115-а Конституції). Другий особливий правовий режим визначається як стан напруги (ст. 80-а Конституції), який запроваджується у разі підвищеної загрози національній безпеці невійськового характеру, наприклад, у випадку зовнішньополітичної конфліктної ситуації, яка може загостритися, або для виконання міжнародних зобов'язань країни як члена

НАТО. Інший особливий правовий режим може бути запроваджений у випадках стихійних лих, техногенних катастроф федерального масштабу або внутрішніх заворушень, які загрожують існуванню вільного демократичного ладу (ст. ст. 35, 91 Конституції) [262].

Також, Д. Б. Ступак наголошує на такому правовому режимі у ФРН як стан напруги, це особливий адміністративно-правовий режим, що запроваджується у випадках створення загрози національній безпеці внутрішнього характеру чи стихійного лиха (катастрофи) або за міжнародними зобов'язаннями як члена Північноатлантичного альянсу. Зазначений режим за допомогою спеціального галузевого законодавства наділяє суб'єктів його забезпечення, у тому числі СЦ ФРН, повноваженнями на запровадження спеціальних заходів з метою недопущення порушення суспільних відносин або їх відновлення [223, с. 78–79].

Франція. Систему поліції Франції утворюють національна поліція та жандармерія. Штабні завдання та функції, а також організаційно-аналітичне забезпечення діяльності поліції виконує Дирекція управління Національної поліції. Однак, такий структурна одиниця не є повноцінним СЦ, позаяк виявляє потреби в обладнанні та кадрах поліції, розподіляє кошти між дирекціями. Дирекція відповідає за: підбір персоналу та кар'єрний розвиток співробітників; соціальну підтримку та допомогу працівникам, а також курує дослідження в сфері новітніх технологій. У проведенні штабної роботи Дирекції управління допомагає Генеральна інспекція Національної поліції, яка здійснює контроль за службами та освітніми установами Національної поліції. Інспекція аналізує та надає пропозиції щодо покращення роботи служб, стежить за дотриманням поліцейськими законів, правил і кодексу професійної етики, а також проводить розслідування на запит адміністративних і судових органів влади [17].

Варто зазначити, що СЦ Франції діє й при режимі надзвичайного стану, який у Франції являє собою специфічний адміністративно-правовий механізм, що вводиться у випадках загрози суспільним відносинам, спричиненої серйозними порушеннями громадського порядку або подіями, які за своєю

природою та складністю становлять значну суспільну небезпеку. Цей правовий режим передбачає надання суб'єктам, відповідальним за його реалізацію, особливих повноважень для здійснення заходів, необхідних для усунення існуючих загроз Наступним особливим правовим режимом, який може бути введений у Франції, є стан облоги. Цей режим встановлюється указом Ради Міністрів країни у випадку зовнішньої збройної агресії або збройного повстання всередині держави. Основна мета такого режиму полягає в: наданні суб'єктам його забезпечення необхідних повноважень; впровадженні спеціальних заходів; передачі повноважень органів публічної влади та поліції щодо підтримання порядку військовому командуванню [259; 225].

Італія. Особливістю поліції Італії є те, що деякі її підрозділи, окрім підпорядкування МВС Італії, підлягають також іншим Міністерствам. Координацію діяльності всіх поліцейських структур здійснює Перший заступник Шефа поліції. Він також відповідає за керівництво Центральним Директоратом кримінальної поліції. Керівний апарат органів поліції Італійської республіки є дуже розгалуженим, і організаційно-аналітичні й управлінсько-штабні функції в ньому виконують кілька структурних підрозділів. Наприклад, аналіз функціонального призначення підрозділів Департаменту публічної безпеки свідчить про те, що організаційно-аналітичну роботу в складі такого Департаменту здійснюють: 1) Центральна інспекція, яка контролює дії всіх служб публічної безпеки, перевіряє їх ефективність, виявляє помилки та порушення; 2) поліцейські сили Офісу координації та планування, які займаються координаційною, аналітичною та плановою роботою, розвитком міжнародних відносин, підтримкою та забезпеченням інформаційної взаємодії; 3) Офіс Генеральної адміністрації Департаменту громадської безпеки, який займається науковими дослідженнями та консультаціями в сфері публічної безпеки і підтриманням зв'язків з поліцейськими профспілками [27].

СЦ були створені як органи управління в умовах надзвичайних ситуацій й на території країн близького зарубіжжя. Прикладом цього є землетрус у Вірменії в 1988 р., що став поштовхом для проектування СЦ Комісії Ради

Міністрів СРСР з надзвичайних ситуацій. Для підготовки фахівців впроваджувалися сучасні інформаційні технології, а в освітніх закладах створювалися навчальні СЦ.

Активно вирішувалася проблема інформаційної інтеграції, впроваджувалися системи відеоконференц-зв'язку, що забезпечували оперативну взаємодію під час вирішення завдань. Також інтегрувалися супутні компоненти, такі як системи моделювання та картографічні технології, що сприяло формуванню системи ситуаційних центрів органів державної влади.

Досить цікавим видається підхід до визначення завдань і функцій СЦ МВС *Казахстану*, закріплений у положенні про штаб-департамент МВС Республіки Казахстан [177]. Варто відзначити, що до кожного завдання закріплені відповідні функції діяльності. Такими, що заслуговують на увагу в контексті імплементації є:

І) інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Міністра внутрішніх справ:

здійснює накопичення, узагальнення та аналіз інформації, що надходить з територіальних підрозділів, інших державних та правоохоронних органів, про соціально-політичні, економічні, демографічні, міжнаціональні та інші процеси, що відбуваються в країні, що впливають на криміногенну обстановку в країні;

забезпечує підготовку інформаційно-довідкових матеріалів та проекти звітних документів про стан оперативної обстановки в країні, результати роботи органів внутрішніх справ, реалізацію відомчих та державних програмних документів, а також програмних документів та рішень інтеграційних органів та рішень двосторонніх нарад з міністерствами внутрішніх справ зарубіжних країн з питань міжнародного співробітництва;

забезпечує підготовку інформаційно-аналітичних матеріалів, тез виступів та доповідей керівництва міністерства за основними напрямками діяльності органів внутрішніх справ;

розробляє та здійснює спільно зі службами МВС заходи щодо вдосконалення інформаційно-аналітичної роботи;

II) комплексний аналіз діяльності органів внутрішніх справ та розробка управлінських рішень Міністра внутрішніх справ:

здійснює всебічний аналіз та оцінку оперативної обстановки в республіці, окремих областях, містах та районах, ефективності використання сил та засобів у боротьбі зі злочинністю та охороні правопорядку, а також факторів, що впливають на стан правопорядку та результати роботи органів внутрішніх справ;

визначає актуальні проблеми діяльності органів внутрішніх справ, із залученням, у необхідних випадках, служб міністерства та організацій освіти МВС забезпечує вироблення обґрунтованих та раціональних управлінських рішень у сфері охорони правопорядку, боротьби зі злочинністю та цивільного захисту;

вивчає стан управлінської діяльності служб центрального апарату МВС, а також регіональних департаментів, ступінь її впливу на кінцеві результати роботи із внесенням керівництва МВС відповідних пропозицій щодо підвищення ефективності;

III) вироблення загальної стратегії оперативного управління:

здійснює оперативне управління силами та засобами органів внутрішніх справ при вчиненні тяжких злочинів, масових заворушеннях, стихійних лих та інших надзвичайних подіях;

на основі аналізу діяльності центрів оперативного управління та чергових частин територіальних підрозділів виробляє заходи щодо вдосконалення їх діяльності;

IV) здійснення прийому, реєстрації заяв та повідомлень, скарг та іншої інформації (у тому числі в електронному форматі) про кримінальні правопорушення: здійснює прийом, реєстрацію та облік заяв та повідомлень, скарг та іншої інформації про кримінальні події; забезпечує видачу заявникам талонів-повідомлень з унікальним номером; забезпечує своєчасне реагування на заяви, повідомлення, скарги та іншу інформацію про кримінальні події, що надходять;

VI) організація збору, обробки та моніторингу інформації про оперативну обстановку: забезпечує безперервний збір інформації про стан криміногенної та суспільно-політичної обстановки в регіонах, приймає рішення щодо необхідних заходів реагування; формує добове оперативне зведення та інші інформаційні документи з подальшою доповіддю керівництву міністерства, направленням до органів державної влади та управління, а також інформуванням інших заінтересованих державних органів; забезпечує цілодобову обробку запитів щодо Інтегрованого банку даних оперативно-розшукового, довідкового та аналітичного призначення; за кожним фактом вчиненого правопорушення, події, здатної викликати громадський резонанс, а також при загрозі виникнення кризової ситуації негайно інформує керівництво МВС та зацікавлені державні органи.

VII) введення у дію спеціальних оперативних планів: інформування керівництва МВС, керівництва країни та зацікавлені державні органи; оповіщення та збирання особового складу центрального апарату МВС; реалізація рішення оперативного штабу з управління силами та засобами нарядами органів внутрішніх справ.

VIII) зміцнення обліково-реєстраційної дисципліни: забезпечує вироблення комплексу заходів щодо зміцнення обліково-реєстраційної дисципліни, а також організаційно-методичне керівництво у цій сфері; розробляє нормативні правові акти з питань обліково-реєстраційної дисципліни та забезпечує контроль за їх неухильним виконанням; забезпечує контроль за дотриманням законності в ході прийому, реєстрації та розгляду заяв, повідомлень та іншої інформації про кримінальні правопорушення, у тому числі шляхом перевірок та моніторингу публікацій у засобах масової інформації, за підсумками яких вносить керівництву МВС пропозиції щодо заходів щодо зміцнення обліково-реєстраційної дисципліни; розглядає скарги та звернення громадян з питань дотримання законності при прийомі, реєстрації заяв, повідомлень та іншої інформації про кримінальні правопорушення та ін. [177].

Таким чином, значний вплив на діяльність СЦ щодо попередження злочинності в іноземних країнах відіграє процес прийняття стратегій або формування превентивних програм з протидії злочинності (Латвія, Естонія, Фінляндія, Чехія), а СЦ як організаційно-технічний підрозділ допомагає прийняттю стратегічних управлінських рішень та здійснює їх підтримку на оперативному рівні з обов'язковими виконанням. Такий підхід сприяє максималізації процесу координації у боротьбі зі злочинністю, проте водночас не забезпечує повною мірою можливості для різноманітності заходів впливу, які можуть бути застосовані місцевими органами влади. Водночас, в країнах, в яких забезпечується протидія злочинності на федеральному/регіональному/місцевому рівнях (Німеччина, Франція, Англія) здійснюється моделювання дій правоохоронних органів з урахуванням тенденцій злочинності на визначеній території. Прийняттю управлінських рішень за окремими напрямками протидії злочинності на національному рівні обумовлено виконанням рішень та рекомендацій міжнародних інституцій, що є характерним і для України.

Вивчення іноземного досвіду функціонування СЦ засвідчило, що імплементаційними перспективами для СЦ НПУ є:

створення інформаційно-аналітичної системи комплексного моніторингу регіону (області, району – територіальний принцип) СЦ НПУ. Науковий та науково-технічний супровід у створенні, функціонуванні та модернізації СЦ НПУ. Підготовка та перепідготовка кадрів СЦ НПУ;

аналіз та узагальнення іноземного досвіду щодо створення та впровадження систем комплексного моніторингу, розробка науково обґрунтованих висновків і рекомендацій щодо його застосування в процесі організації та реалізації ефективного управління органом НПУ;

розробка нормативно-правової бази для здійснення ефективного управління СЦ НПУ на основі передових іноземних практик аналізу, прогнозування, планування тощо;

узагальнення потреб СЦ НПУ у вхідних даних для забезпечення сталого функціонування органу НПУ та швидкого виявлення кризових ситуацій, з урахуванням особливих умов; розробка вимог до підсистем вхідної інформації та інформаційної підтримки управлінських рішень; розробка та тестування територіальних СЦ; створення інформаційно-аналітичної системи комплексного моніторингу визначеної території;

планування цільового використання системи моніторингу для протидії злочинності, оперативного виявлення кризових ситуацій; цільове використання системи для підвищення ефективності управління НПУ на визначеній території при різних ситуаціях; прогнозування ситуації на основі збору, обробки, моделювання ситуацій; інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень та використання ресурсів у сферах безпеки.

Такі напрями системи комплексного моніторингу території включає оперативне виявлення кризових ситуацій, своєчасне попередження, проведення системного та ситуаційного аналізу, моделювання процесу розвитку ситуацій, інтелектуальну підтримку прийняття обґрунтованих рішень для зменшення рівня небезпеки; забезпечення керівництва НПУ на території обслуговування об'єктивною інформацією про стан та прогноз розвитку ситуації; забезпечення надійного та оперативного управління підрозділами НПУ; ведення моніторингу криміногенної ситуації регіону.

Підсумовуючи вищевикладене, з урахуванням іноземного досвіду, варто наголосити на створенні регіональних СЦ НПУ (Західний – при ГУНП в Львівській області, Центральний – при ГУНП в Вінницькій області, Північний – при ГУНП в м. Києві, Східний – при ГУНП в Дніпропетровській області, Південний – при ГУНП в Одеській області) із завданням кримінального моніторингу регіонів країни, який включатиме збір, обробку, моделювання та прогнозування криміногенної ситуацій, що дозволить підвищити ефективність управлінської діяльності, удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення, організувати діяльність територіальних підрозділів НПУ, з ефективним прийняттям управлінських рішень (у тому числі й за особливих умов) та

використанням поліцейського персоналу із можливим залученням інших інституцій сектору безпеки і оборони, громадськості.

3.2. Удосконалення організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України

Здобуття Україною політичної незалежності безсумнівно є позитивним фактором, що значно покращує геополітичну ситуацію в європейському регіоні, забезпечуючи йому більшу стабільність та рівновагу. Зміцнення молодой держави не створює загроз для жодної з сусідніх країн, а для деяких з них стає гарантом незворотності позитивних змін у їхній власній долі.

Проте на початку 2014 р. Україна зіткнулася з низкою принципово нових викликів і загроз, наслідком яких стали анексія Автономної Республіки Крим та часткова окупація районів Донецької та Луганської областей. Скориставшись суттєвими прорахунками тодішньої влади у зміцненні обороноздатності держави та байдужим ставленням міжнародного співтовариства, на початку 2022 р. РФ під виглядом проведення так званої «спеціальної військової операції» розпочала відверті воєнні дії на суверенній території України, які досягли небаченого масштабу в післявоєнній Європі. Зокрема, нехтуючи загальноприйнятими правилами і звичаями війни, держава-агресор знищує цивільну інфраструктуру, що призводить до численних жертв серед мирного населення, експропріації державної та приватної власності, порушення економічного та митного простору України, її військові гвалтують, грабують та вбивають мирних жителів.

Проблема безпеки як соціального явища виділяється як одна із глобальних проблем сучасності, а її забезпечення є однією з основних функцій будь-якої держави. Особливість цієї проблеми в тому, що вона носить метакомплексний характер, так як будь-яка соціальна проблема в кінцевому рахунку так чи інакше відображає один з аспектів безпеки [90].

Варто виокремити ключові аспекти «безпеки» як правової категорії. По-перше, категорію «безпека» в правознавстві слід розглядати як суспільну безпеку, незалежно від того, чи обслуговує вона публічний або приватний інтерес. Це підкреслює, що безпека, як соціально-правове явище, забезпечує захист інтересів усього суспільства та його структурних підрозділів. По-друге, право має на меті забезпечити нормальне існування та розвиток особистості, суспільства і держави, що природно включає суспільну безпеку. Таким чином, право може розглядатися як засіб забезпечення безпеки особистості, держави і суспільства, застосовуючи нормативно-інструментальний підхід у тлумаченні співвідношення категорій «суспільна безпека» і «право» [162]. По-третє, правову безпеку слід розглядати як фундаментальну категорію з великим методологічним значенням для наукових проблем різних галузей права. Вона інтегрує основні властивості та принципи права, маючи при цьому власний зміст. Ця категорія важлива для розуміння права, визначає його сутність та основні риси, а також впливає на нормотворчість і правозастосування. По-четверте, правову безпеку варто розглядати як загальну цінність, що відповідає інтересам суспільства і громадян, оскільки вона є постійною потребою, обумовленою природними умовами життя. Суспільну безпеку слід також розглядати як самостійне благо, яке забезпечує безпечне існування інших благ [164].

Безпека, як засіб оцінки діяльності, служить для забезпечення інтересів людини, суспільства і держави, а також є метою діяльності національних держав і суспільств. Ця діяльність є об'єктивно необхідною: чим краще вона реалізована, тим більше захищені інші блага. Отже, ефективна діяльність держави і суспільства у створенні безпечних умов існування забезпечує нормальне функціонування та розвиток суспільних відносин [162].

Суспільна безпека, як об'єктивна реальність, відображаючись у суспільній свідомості, формує суспільний настрій і стереотипи, що характеризуються відчуттям захищеності інтересів, почуттям безпеки щодо загроз, включаючи злочинні посягання. Це створює атмосферу суспільного

спокою, де людина може не боятися загроз. Кожен громадянин може бути впевнений, що його інтереси, права, свободи, життя, здоров'я, майно, гідність і спокій, а також інтереси суспільства надійно захищені державою [163, с. 101].

Під національною безпекою варто розуміти стан країни, при якому відсутні або усунені реальні зовнішні і внутрішні загрози її національним цінностям, інтересам і національному способу життя, тобто забезпечується реалізація життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави. Іншими словами, національна безпека – це певний рівень захищеності життєво важливих інтересів окремих громадян, соціальних груп, всього суспільства і держави, а також національних цінностей і способу життя від широкого спектру реальних зовнішніх і внутрішніх загроз. Це такий рівень захищеності, який забезпечує суверенітет і територіальну цілісність держави, стабільність суспільства, благополуччя особи і гарантує можливість прогресивного розвитку нації [90].

Відповідно до Стратегії національної безпеки України, для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектору безпеки і оборони, зокрема в частині забезпечення системності реформування й оптимізації організації діяльності органів і підрозділів НПУ [222].

Із зростанням науково-технічного прогресу та розгортанням науково-технічної революції, яка дала поштовх для розвитку сфер комп'ютерних технологій, на «теренах наукових знань» з'являється нова наука, яка у США і Англії отримала назву «computer science» (комп'ютерна наука), а у Франції – «infomatik» (інформатика), вчені якої до предмету дослідження віднесли й термін «інформація», під яким стали розуміти відомості, які є об'єктом зберігання, передачі й перетворення, один із важливих ресурсів, без якого неможливе функціонування систем різного призначення [138, с. 6].

У науковій, юридичній літературі даному поняттю також приділено достатньо уваги, що зумовлюється тим великим обсягом визначень, у більшості випадків різних за значенням, що у неї наводиться. Але, незважаючи на це, як

науковцями, так і практиками з різних галузей знань поняття інформація розглядається через категорію «інформаційна безпека» [97, с. 54].

Так, системний аналіз наукових поглядів, щодо даного поняття, дає нам можливість зробити висновок, що, залежно від галузі її використання, під інформацією у більшості випадків визначають:

1) документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі;

2) відомості про осіб, предмети, технології, засоби, ресурси, події та явища, що відбуваються в усіх сферах діяльності держави, життя суспільства, та навколишньому природному середовищі, незалежно від форми їх представлення;

3) відомості про суб'єкти, об'єкти, явища та процеси;

4) повідомлення, які знімають невизначеність, що існувала до їх надходження, і є об'єктом збереження, пересилання та перетворення;

5) будь-які знання про предмети, факти, поняття проблемної сфери, якими обмінюються користувачі системи оброблених даних;

6) один з видів об'єктів цивільного права, які передбачені цивільним процесуальним законодавством тощо. Поєднуючи останню з такими категоріями, як: інформатизація; інформатор; інформаційна безпека України; інформаційне законодавство; інформаційні агентства; інформаційно-пошукові системи; оперативно-розшукова інформація; правова інформація; інформація про особу тощо [255, с. 717; 257, с. 182].

У нормативно-правових актах України, дефініції поняття «інформації» знайшли своє відображення у Законі України «Про інформацію», відповідно до якого цей термін розглядається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях, або відображені в електронному вигляді (ст. 1) [193].

Крім цього, визначення останнього знайшло своє відображення й у Законі України «Про телекомунікації», де даний термін розглядається як відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи

в інший спосіб (ст. 1) [201], а також у нормах ЦК України, де під інформацією розуміються документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі (ч. 1 ст. 200) [246].

У зв'язку з цим, на нашу думку, доцільно зазначити, що всі існуючі дефініції щодо даного поняття мають між собою певні розбіжності, так як стосуються різних сфер його використання. Однак, усі вони розглядають термін «інформація» через категорію: «інформація – це відомості та/або дані», не конкретизуючи поняття яких, зазначимо, що у науковій, юридичній літературі під «відомостями» окремі вчені визначають: «копії реального факту» в той час, коли під «даними» розуміють: «відомості, подані в певній формі, зручній для їх використання» [131, с. 36].

Поняття «інформація» необхідно розглядати через категорію «інформаційна безпека», яку складає та охороняє законодавство про національну безпеку. Не претендуючи на повне висвітлення питання щодо правового регулювання інформаційної безпеки України, так як це не є предметом нашого дослідження, можливо лише зазначити, що у юридичній літературі поняття «інформаційна безпека» у загальному розумінні, розглядається як безпека інформації [139, с. 131], яка законодавчо закріплена у положеннях відповідних нормативно-правових актів, які направлені на захист або безпеку певного виду інформації. До такої інформації справедливо було б віднести й інформацію з обмеженим доступом, захист якої, як зазначає К. І. Беляков, є одним з першочергових завдань забезпечення національної інформаційної безпеки України [25, с. 267-276].

Сучасні СЦ представляють собою інтегровані системи, що включають інформаційні та апаратно-програмні засоби, призначені для підтримки роботи керівників і експертних груп. Їх основна мета полягає в оперативній оцінці проблемних ситуацій, швидкому створенні та моделюванні сценаріїв їх розвитку за допомогою спеціалізованих методів обробки та візуалізації великої кількості даних. Таким чином, моніторинг інформації про оперативну

обстановку на території обслуговування й прийняття управлінських рішень є одним із головних завдань СЦ НПУ в умовах реальної війни. Сучасне інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування СЦ НПУ ґрунтується на матеріалах, розроблених на ранніх етапах формування концепції ситуаційного управління. Це забезпечення не враховує актуальних потреб сьогодення та вимог, які можуть виникнути в майбутньому в процесі розвитку держави. У зв'язку з цим необхідно терміново вжити заходів для вдосконалення не лише технічного обладнання СЦ НПУ, але й їхнього інформаційно-аналітичного забезпечення.

Концептуальна основа ситуаційного управління, зазначає В. В. Пристайко, може бути визначена такими положеннями:

1. Універсальний підхід до управління не існує; кожна проблемна ситуація вимагає різних підходів для її вирішення з використанням відповідної правової та технічної бази.

2. Враховуються можливі ситуаційні фактори, що визначаються через використання потенціалу СЦ.

3. У стратегіях, структурах та процесах забезпечується ефективне прийняття рішень.

4. У рамках роботи СЦ існує безліч шляхів досягнення цілей, які розраховуються автоматично.

5. Результати управлінських рішень можуть суттєво відрізнятися залежно від обставин, що вимагає їх постійного аналізу та уточнення, що можливо лише з використанням потенціалу ситуаційного центру.

6. Кожна управлінська проблема повинна розглядатися у взаємозв'язку з іншими проблемами. При прийнятті рішення щодо будь-якого об'єкта управління слід враховувати його вплив на інші об'єкти. Управлінські дії повинні базуватися на тому, як вони приймаються. Аналіз цього процесу та підготовка оптимальних даних неможливі без потенціалу ситуаційного центру.

7. Керівники можуть адаптувати свої організації до ситуації або змінювати ситуацію відповідно до вимог організації.

8. Управління – це, насамперед, мистецтво керівника правильно оцінити ситуацію і вибрати найефективніші методи управління, які найкраще відповідають обставинам, що передбачає наявність потужного технічного потенціалу, зібраного на базі ситуаційного центру [185].

З урахуванням такої «візії», варто звернути увагу на кримінальний аналіз, як один із головних напрямів удосконалення організації діяльності СЦ НПУ. На підтвердження, М. В. Каптан зауважує, що з урахуванням визначених пріоритетів державної політики в галузі національної безпеки та оборони, а також створення і функціонування СЦ, виявлено необхідність формування спеціалізованої організаційної структури в системі органів безпеки і оборони, яка буде відповідальна за реагування на виникаючі інформаційні загрози воєнного характеру під загальною координацією Головного СЦ при РНБіО України, у взаємодії з іншими суб'єктами. Функціонування СЦ сприятиме реалізації заходів щодо стримування, локалізації та відбиття воєнної агресії в умовах надзвичайного та воєнного стану [102].

У контексті воєнного стану майже всі державні інституції зазнають змін у своїх повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, а також у порядках та процедурах. Не осторонь залишилась і НПУ [150]. Більше того, як зазначає І. М. Вигівський [60], зокрема:

1) з початку повномасштабного вторгнення спостерігається тенденція до зменшення кількості звернень до поліції в регіонах, що опинилися в зоні бойових дій, тоді як у регіонах, куди переїхало багато людей, кількість правопорушень дещо зросла;

2) в цілому по країні, завдяки запровадженню комендантської години, збільшенню присутності на вулицях поліцейських, військових, нацгвардійців, представників добровольчих формувань територіальних громад, а також обмеженням продажу алкогольних напоїв, знизився рівень вуличної злочинності, включаючи розбої та грабежі;

3) під час війни кількість поліцейських, що заступають на добове чергування, зокрема для патрулювання вулиць, зросла на 50 %;

4) посилення відповідальності за вчинення майнових кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану стало певним стримувальним чинником для злочинців;

5) загальна реєстрація кримінальних правопорушень зросла, зокрема через воєнні злочини, що масово вчиняються військовослужбовцями збройних сил країни-агресора;

6) війна продовжує впливати на динаміку окремих видів кримінальних правопорушень, зокрема тяжких та особливо тяжких злочинів, загальна кількість яких збільшилася. Попри зростання кількості злочинів на 57 % у порівнянні з минулим роком, кількість розкритих злочинів також збільшилася на 71 %, а кількість справ, направлених до суду, зросла на 67 %;

7) у майбутньому планується об'єднати всі камери відеонагляду в державі в єдину інтеграційну систему;

8) ефективно функціонує кримінальний аналіз, який також здійснюється на базі Центру «112». Там же розташований ситуаційний центр реагування, де разом з поліцією постійно перебувають працівники Державної служби з надзвичайних ситуацій, Національної гвардії України та Державної прикордонної служби [82, с. 57–58].

Як бачимо із виступу Голови НПУ, основою організації діяльності СЦ НПУ в сучасних умовах виступає й кримінальний аналіз, який тісно пов'язаний з концепцією «великих даних», що є предметом цього аналізу. Сутність явища полягає в появі технологічних можливостей для опрацювання в розумні терміни великих масивів інформації з метою отримання якісно нових знань. Про значення «великих даних» у поліцейській діяльності висловився Ендрю Фергюсон у своїй праці «The Rise of Big Data Policing» [260]. Автор здійснив аналіз роботи відділу критичного реагування Департаменту поліції Лос-Анджелеса (Los Angeles Police Department's Real-time Analysis Critical Response (RACR) Division), який став прототипом сучасного СЦ НПУ. Використовуючи спеціалізоване аналітичне програмне забезпечення Palantir, аналітики цього підрозділу обробляють інформацію, що міститься в базах

даних поліції, в автоматизованій системі відстеження місцезнаходження транспортних засобів у місті, у повідомленнях на лінію «911», у відеоматеріалах з публічних камер спостереження, у масивах відкритих статистичних даних тощо. На основі цієї інформації аналітик, застосовуючи спеціалізовані математичні алгоритми, формує прогноз щодо ймовірності вчинення кримінальних правопорушень на певній території шляхом створення електронних карт із позначенням найбільш криміногенних зон. Зазвичай, така карта передається патрулю, який заступає на чергування.

Кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності. Він полягає у виявленні та точному визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією, що стосується злочинів, та іншими даними, отриманими з різних джерел. Цей процес спрямований на підтримку оперативно-розшукової та слідчої діяльності, а також на ухвалення обґрунтованих управлінських рішень на основі аналітичної підтримки [210, с. 198]. Науковці вважають, що кримінальний аналіз є діяльністю правоохоронців, яка включає пошук, збір, перевірку, оцінку та обробку оперативно-розшукової, доказової, криміналістичної та кримінологічної інформації. Цей процес також передбачає встановлення взаємозв'язків між подіями, особами, предметами та іншими елементами за допомогою аналітичних технологій. Метою цього є створення нового знання для підвищення ефективності запобігання, розкриття та розслідування злочинів, а також прогнозування злочинності [249].

Об'єктом кримінального аналізу є обставини вчинення кримінальних правопорушень певних категорій, а також злочинність як соціальне явище. Працівник СЦ НПУ отримує відповідну інформацію шляхом пошуку та збору даних оперативно-розшукового, доказового, кримінологічного та криміналістичного характеру з різноманітних несистематизованих джерел. Ця інформація обробляється для приведення її до форми, придатної для аналізу, а також здійснюється безпосередній аналіз даних про конкретні кримінальні правопорушення та злочинність з метою виявлення закономірностей. Під час

збору інформації працівник СЦ НПУ проводить її перевірку та оцінює надійність.

Основною метою кримінального аналізу є виявлення неявних і прихованих зв'язків між фактами, подіями та особами з метою формулювання версій і гіпотез для розкриття кримінального правопорушення [184, с. 37]. Метою кримінального аналізу також може бути запобігання кримінальним правопорушенням, а також прогнозування рівня злочинності на певній території оперативного обслуговування для здійснення профілактичного впливу на оперативну обстановку. Очевидно, що реалізація мети кримінального аналізу неможлива без використання аналітичних технологій, які дозволяють отримати якісно нову інформацію шляхом обробки первинних даних (які зазвичай існують у прихованій формі для правоохоронців) в аналітичному циклі з метою запобігання, розкриття та прогнозування злочинності.

Принциповою відмінністю кримінального аналізу від інформаційно-аналітичної діяльності є можливість отримання нової, раніше не відомої ініціатору розробки оперативно значимої інформації не лише про події та об'єкти, але і про причинно-наслідкові зв'язки, додаткові кваліфікуючі ознаки (стійкість, згуртованість, наявність внутрішньої ієрархії в групі, розподілення ролей тощо). Крім того, з'являється реальна можливість оперативного прогнозування ймовірних подій [243, с. 23].

Як свідчить досвід розвинених країн, інтеграція кримінального аналізу у роботу поліції сприяє виникненню нових форм правоохоронної діяльності. У 1990-х роках у США була розроблена модель «поліцейська діяльність, керована аналітикою» (Intelligence Led Policing – ILP), яка стала основою для практичної роботи поліції в США та країнах ЄС. З 2016 року ця модель впроваджується в Україні. Вона була створена як відповідь на зростаючі виклики в умовах збройного конфлікту, і завдяки ILP можна змінити фокус правоохоронної діяльності з традиційного реагування на превентивні заходи. Основою впровадження цієї моделі є аналіз великої кількості інформаційних та аналітичних джерел, які належать як державним органам, так і приватному

сектору. Головна мета цієї моделі полягає у переході від реагування на вже вчинені кримінальні правопорушення до дій на випередження з метою запобігання протиправним діям [207].

Виконання цього завдання вимагає застосування відповідного інструментарію. Для здійснення кримінального аналізу використовуються сучасні аналітичні технології, спеціалізоване програмне забезпечення та наявні інформаційні ресурси. IBM i2 Analyst's Workstation є інтегрованим набором інструментів, призначеним для багатовимірного аналізу та візуалізації результатів, що надає аналітикам прямий доступ до даних і потужні можливості для їх інтерпретації. Цей інструмент забезпечує ефективне зберігання та управління даними, об'єднуючи інформацію в централізованому сховищі та автоматизуючи рутинні завдання. Крім того, він дозволяє швидко переходити від аналізу тенденцій до вивчення шаблонів даних, просторових структур або взаємозв'язків між даними.

IBM i2 Analyze прискорює аналіз великих обсягів даних завдяки сервісно-орієнтованому середовищу, яке інтегрується з існуючою корпоративною інфраструктурою відповідного підрозділу. Це рішення підтримує оперативний аналіз та підвищує обізнаність про поточну ситуацію, що дозволяє швидше приймати обґрунтовані рішення як в межах окремого підрозділу, так і в процесі взаємодії між різними підрозділами.

IBM i2 Analyst's Notebook є візуальним аналітичним середовищем, що забезпечує максимально ефективне використання великих обсягів інформації, зібраної державними органами та установами. Завдяки інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу, аналітики можуть швидко порівнювати, аналізувати та наочно представляти дані з різних джерел, що дозволяє зменшити час на пошук важливої інформації в складних масивах даних. IBM i2 Analyst's Notebook пропонує сучасні та ефективні аналітичні інструменти, які сприяють виявленню, прогнозуванню, запобіганню та припиненню злочинної, терористичної та шахрайської діяльності [105, с. 70].

З розвитком сучасних технологій постає актуальна проблема обробки та аналізу великого обсягу інформації, що стосується конкретних суспільних процесів, подій та осіб в умовах збройного конфлікту та вчинення воєнних злочинів. У зв'язку з цим, доцільно застосовувати новітні методи інформаційно-аналітичної підтримки розслідування кримінальних правопорушень, зокрема технології «штучного інтелекту».

Таким чином, варто наголосити, що окремим стратегічним напрямком покращення організації діяльності СЦ НПУ є розвиток інформаційно-аналітичної моделі, яка передбачає систематичне збирання та оцінку оперативної інформації, отримання якісних стратегічних та тактично-аналітичних продуктів, що використовуються для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а саме головне в умовах збройного конфлікту – шляхи співпраці між правоохоронними та воєнними органами. До складових такого забезпечення варто віднести:

а) накопичення та систематизація інформації у процесі діяльності органів сектору безпеки і оборони України, у першу чергу НПУ. Така діяльність здійснюється через: Єдиний реєстр досудових розслідувань з рівнем доступу «Аналітик органу досудового розслідування» – відомості про кримінальне правопорушення на підставі матеріалів досудового розслідування; Єдиний державний реєстр судових рішень – пошук та перегляд електронних примірників судових рішень; Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – відомості про юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадські формування; Державний реєстр обтяжень рухомого майна - відомості про обтяження рухомого майна; Державний реєстр речових прав на нерухоме майно - відомості про речові права на нерухоме майно; Єдиний реєстр довіреностей – відомості про довіреності; Державний реєстр актів цивільного стану - відомості про акти цивільного стану; систему «Шлях»; спеціалізований інформаційний сервіс програмно-пошукового модуля «Face-check» – розпізнання осіб за

фотозображенням; систему «Аркан» – інформація про осіб, транспортні засоби та вантажі, які перетинають державний кордон та ін.

Програмне забезпечення, пошукові ресурси та системи аналітичних досліджень: YouControl, RuAssets, BigDataPeople (Artelligence), Vkursi, MS Power BI, Clearview AI, BriefCam, Amped FIVE, Cobwebs, ProHawk, Anchain, Fivecast, Sayari Graph, Orbis, MAXAR, I2, Palantir Foundry, Palantir Gotham та ін.

Використання OSINT (Open Source INTelligence, англ. «розвідка з відкритих джерел») – комплекс заходів, інструментів і методів для отримання та аналізу інформації з загальнодоступних джерел щодо певних осіб або організацій, неформальних груп, а також фактів, подій чи процесів [237]. Загалом, OSINT є потужним інструментом для збору, аналізу та використання відкритої інформації з різних джерел для різноманітних цілей і завдань.

Військове вторгнення РФ супроводжують численні воєнні злочини. Проте зовсім не обов'язково бути очевидцем злочинів, щоб задокументувати їх та притягнути агресора до відповідальності. Допоможуть і цифрові дані, які є у відкритому доступі: контент у соціальних мережах, супутникові знімки, інші опубліковані в Інтернеті фотографії та відео, карти, схеми тощо. Аби користуватися відкритими джерелами в офіційних розслідуваннях, необхідно застосовувати єдині підходи та методи, які гарантують достовірність висновків, дозволяють достовірно встановити факти. Універсальні принципи із використання відкритих джерел для доказування міжнародних воєнних злочинів, порушень прав людини та гуманітарного права встановлює Протокол Берклі – рекомендаційний документ, який у 2020 році представили Центр прав людини Університету Берклі в Каліфорнії та Офіс Верховного комісара ООН з прав людини. Він окреслює мінімальні стандарти для пошуку, збирання, зберігання, перевірки та аналізу відкритих джерел, і може слугувати практичним посібником для адвокатів, журналістів та дослідників [261]. Закріплені стандарти є основою будь-якого OSINT-проєкту, тобто розвідки на основі відкритих джерел;

б) збирання, накопичення, систематизація, узагальнення і моніторинг інформації, що відбуваються на території оперативного обслуговування і впливають на стан криміногенної обстановки;

в) аналіз стану криміногенної ситуації, проведення аналітичної розвідки – здобуття нових знань про об’єкт чи явище на основі аналітичної обробки здобутої інформації про осіб, події, предмети;

г) прогнозування оперативної обстановки та криміногенної ситуації на території обслуговування, планування керівником дій НПУ щодо запобігання правопорушенням, контроль за виконанням запланованих заходів;

д) внесення відомостей до ЄРДР у разі вчинення кримінальних правопорушень й організація діяльності НПУ в особливих режимах. У регіональних СЦ оператори служби «102» обробляють усі звернення громадян, передають дані диспетчерам, які, у свою чергу, спрямовують поліцейські наряди на виклики та контролюють їх виконання. Будь-яка резонансна подія, що відбувається в будь-якому куточку країни, майже миттєво відображається на моніторах чергової частини СЦ НПУ.

Як відзначає В. А. Кудінов, поліцейські, використовуючи можливості СЦ на територіальному рівні, можуть ефективніше відстежувати криміногенну ситуацію в районі та оперативніше направляти наряди на місця вчинення правопорушень [126; 128]. Наприклад, у СЦ Солом’янського управління поліції ГУ НП в м. Києві можна переглядати відеоматеріали з камер спостереження, розташованих на вулицях усього міста, що сприяє покращенню координації роботи правоохоронних органів. До районної системи відеоспостереження, окрім загальноміських камер, підключено також камери в місцях з великим пасажиропотоком, таких як територія аеропорту «Київ» та центральний залізничний вокзал. На Центральному та Південному залізничних вокзалах встановлено камери з функцією розпізнавання обличчя та державних номерних знаків транспортних засобів. Ця інформація суттєво підвищує ефективність оперативного затримання правопорушників і розкриття кримінальних правопорушень [238].

Варто відзначити, що НПУ, маючи сьогодні значну базу, загалом виступає лідером у сфері ситуаційного управління. Одним з перших прикладів застосування елементів ситуаційного управління став проєкт «Безпечне місто», реалізований НПУ. Цей проєкт був переважно спрямований на охорону публічного порядку та забезпечення публічної безпеки у великих містах. Інформаційно-аналітична система «Безпечне місто» виконує функції контролю, профілактики та координації численних процесів, що стосуються безпеки та життєдіяльності в міському середовищі. Основним її компонентом є ефективна система міського відеоспостереження, яка включає комплекс заходів з оснащення системами відеофіксації вулиць, будівель, споруд, прибудинкових територій, підприємств, транспортних вузлів та місць масового скупчення людей, з метою запобігання та зменшення ризику виникнення різноманітних кримінальних правопорушень [23]. Така система включала три підсистеми: підсистему відеоспостереження, екстреного зв'язку громадян з поліцією та позиціонування мобільних нарядів поліції [185].

Система відеоспостереження не лише здійснює запис та реєстрацію подій, але й оснащена вбудованим інтелектом для реагування на різноманітні ситуації, що постійно виникають. Вона інформує про події, що відбуваються, а подальші рішення ухвалюються людиною. Наприклад, через систему зворотного зв'язку здійснюється взаємодія з патрульною службою, а в разі необхідності оперативна інформація виводиться на планшетний комп'ютер для швидкого реагування [24].

Наприклад, щодо розпізнавання обличчя людей. Спеціалізований модуль цієї системи здійснює фіксацію зображень з будь-якої камери, інтегрованої в мережу, та порівнює їх із базою даних правопорушників, створеною правоохоронними органами. Система здатна одночасно обробляти 450 потоків і 1100 обличч за секунду. Камери фіксують обличчя особи, і ці дані зберігаються в архіві. Використовуючи зображення правопорушника, отримане з камер, система аналізує базу даних і виявляє потрібну особу. Під час пошуку в системі можна налаштувати такі параметри, як «людина у шапці», «людина в

окулярах», «темний колір волосся», а також вік або стать. У разі виявлення подібності, оператор негайно отримує тривожний сигнал. Дані, отримані з відеокамер, зберігаються в міському центрі обробки даних протягом 30 календарних днів [24; 126].

Для ефективного ситуаційного управління в систему слід інтегрувати такі типи показників: моніторингові, діагностичні та прогностичні. Зокрема, моніторингові показники відображають базові сутнісні поняття у відповідній галузі та слугують для формування інформаційної основи, необхідної для подальшого аналізу та розрахунку діагностичних і прогностичних показників. Діагностичні показники виступають як індикатори поточного стану об'єктів, процесів або явищ, що вивчаються, і зазвичай мають розрахункові значення. Прогностичні показники є найвищого рівня, мають найбільшу цінність, оскільки характеризують перспективний стан злочинності, дозволяючи оцінити тенденції її розвитку. Вони надають багатогранну (інтегральну) характеристику поточної ситуації та визначаються за допомогою математичних (лінгвістичних) методів. Критерій оцінки певного показника визначається правилом оцінки, яке відображає ступінь відповідності його поточного чи прогнозного значення бажаному стану. Більшість показників мають щонайменше три рівні значень: нормальний – цільовий; погіршення ситуації - необхідність вжиття превентивних заходів; кризовий - невідкладні дії для нейтралізації негативних явищ та факторів [185].

Варто відзначити, що однією з ключових умов ефективності вищезазначеного ситуаційного управління є наявність інтегрованої системи збору інформаційного контенту, яка повинна формуватися з таких джерел: СЦ НПУ на регіональному чи територіальному рівні; пункти управління угрупованнями сил та засобів для виконання поставлених завдань; СЦ взаємодіючих органів; медіа, інтернет-ресурси тощо. Такий методологічний інструментарій не лише дозволить розробити алгоритми обробки інформації, але й забезпечить інформаційно-аналітичну основу для діяльності СЦ НПУ й

реалізації ними основних управлінських функцій при прийнятті рішень, а також керівництво підлеглими силами та засобами.

Відповідно до Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки [166], пріоритетами у діяльності СЦ НПУ слід визнати:

запровадження інформаційних систем управління внутрішніми сервісами та контролю їх якості з метою спрощення доступу працівників таких органів до сервісів, що надаються відповідними підрозділами органів сектору безпеки і оборони;

упровадження в роботу інформаційних систем управління службовими завданнями і проектною діяльністю з метою відстеження своєчасності та якості виконання службових завдань і проектів, конвертування їх результатів у показники ефективності роботи працівників;

запровадження та реалізація безпекової ініціативи «Безпечна громада» з метою проведення аналізу поведінкових патернів, виявлення потенційно ризикованої поведінки та миттєвої ідентифікації учасників ризикованих ситуацій, запровадження систем на базі сучасних ІТ-рішень та машинного навчання;

забезпечення обміну даними системи менеджменту електронного кримінального провадження з Єдиним реєстром досудових розслідувань, розроблення пропозицій про внесення відповідних змін до Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення;

забезпечення подальшого впровадження в діяльність інноваційних технологічних досягнень, що забезпечують гнучкість операційних процесів, ІТ-рішення, цифрову спроможність оперативно реагувати на події та зміни і здобувати результат, орієнтований на інтереси суспільства.

У рамках запровадження та реалізація безпекової ініціативи варто запропонувати проєкт національної концепції «Безпечна громада», яка включає в себе: розділ 1. Опис проблем, що потребують вирішення; розділ 2. Мета і строки

реалізації Концепції; розділ 3. Принципи формування безпеки громад; розділ 4. Завдання та заходи, спрямовані на розв'язання проблеми, із зазначенням строків виконання та відповідальних виконавців; розділ 5. Складові безпеки громади; розділ 6. Критерії оцінювання рівня безпеки громади; розділ 7. Очікувані результати від впровадження Концепції та показники їх досягнення; розділ 8. Джерела фінансування, обсяг фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів; розділ 9. Порядок проведення моніторингу, оцінки результатів реалізації Концепції та звітування (додаток А).

Виходячи з даного проєкту, головними напрямками розвитку та модернізації діяльності СЦ НПУ є:

- розширення інформаційного простору СЦ НПУ, включення в нього територіальних органів поліції та розвиток інтегрованої системи збору інформаційного контенту від взаємодіючих органів сектору безпеки і оборони;

- перехід на розробку управлінських рішень не лише у разі виникнення проблемних ситуацій, але й прогнозування діяльності сил і засобів НПУ при виникненні різноманітних загроз та небезпечних ситуацій;

- формування мобільної повнофункціональної складової автоматизованих інформаційних систем, що забезпечують керівництво НПУ та управління створюваними групами, включаючи місця їх дислокації;

- подальше вдосконалення алгоритмів роботи посадових осіб різних органів управління НПУ з урахуванням впровадження інформаційних технологій;

- удосконалення технічного забезпечення СЦ НПУ з урахуванням нових і перспективних технічних засобів з широкими функціональними можливостями;

- розробку алгоритмізованих дій в «кризових» ситуаціях та підготовку референтних моделей дій СЦ НПУ з подальшим оперативним планування діяльності НПУ для їх нейтралізації;

- розробку методологічного інструментарію для формування планів застосування сил та засобів територіальних органів СЦ НПУ й забезпечення контролю за їх виконанням.

Висновки до розділу 3

1. Наголошено, що організаційно-аналітичні підрозділи сектору безпеки і оборони окремих країн ЄС, відіграють одну з ключових ролей у здійсненні публічного адміністрування, зокрема у вирішенні питання щодо забезпечення злагодженого управління складною та розгалуженою правоохоронною системою при ранньому втручанні в попередження злочинності. Залежно від поставлених завдань та рівня їх складності, визначаються вимоги до моделей та засобів їх оперативного застосування, при цьому основою є отримання й забезпечення систематичного накопичення даних в єдиному програмно-апаратному комплексі (СЦ), оперативна інтеграція даних та представлення інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

2. В ЄС створений спільний СЦ – The EU Joint Situation Center (2002 р.) з завданнями надання країнам ЄС достовірної та своєчасної інформації щодо безпеки суспільства та оцінки потенційних загроз; раннє попередження про загрозу терористичних актів; обмін інформацією між правоохоронними органами країн ЄС та Центром. Також, в іноземних країнах створені та діють СЦ поліції із повноваження щодо планування, координації та контролю, а також аналітичної та інформаційної діяльності (Англія, Естонія, Італія, Латвія, Франція, ФРН, Уельс, Фінляндія, Чехія та ін.).

3. Специфіка діяльності СЦ поліції Великобританії («Situation headquarters») полягає в тому, що вони функціонують при територіальних поліцейських підрозділах та здійснюють планування, організацію, взаємодію й контроль за діяльністю таких підрозділів щодо підтримки публічного порядку та безпеки, дотримання законів, запобігання, виявлення та розслідування злочинів під керівництвом головного комісара, який підзвітний Міністру внутрішніх справ. СЦ у федеральному МВС ФРН (Gemeinsame Melde-und Lagezentrum von Bund und Ländern) створений для управління кризовими

ситуаціями та запобігання надзвичайним ситуаціям; допомагає Міністру здійснювати публічне адміністрування підрозділами і посадовими особами Міністерства за напрямками розробка проектів відомчих нормативно-правових актів, впровадження перспективних апробованих новітніх практик управління, ведення реєстраційно-статистичної роботи та звітності, координація діяльності поліцейських підрозділів. Водночас, таким, що викликає певний інтерес є СЦ МВС Казахстану, завдання і функції якого закріплені у Положенні про штаб-департамент МВС Республіки Казахстан. До кожного завдання закріплені відповідні функції діяльності, що є досить доречним, особливо в умовах правового режиму воєнного стану в Україні.

4. Проблема безпеки як соціального явища виділяється як одна із глобальних проблем сучасності. Тому, в умовах воєнного стану, діяльність СЦ НПУ спрямована перш за все на її забезпечення в контексті виконання покладених завдань на НПУ як орган правопорядку й частину сектору безпеки і оборони України. Відповідно до Стратегії національної безпеки України, для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектору безпеки і оборони, зокрема в частині забезпечення системності реформування й оптимізації організації діяльності органів і підрозділів НПУ. Функціонування СЦ сприятиме реалізації заходів щодо стримування, локалізації та відбиття воєнної агресії в умовах надзвичайного та воєнного стану.

5. Наголошено, що одними із напрямів удосконалення організації діяльності СЦ НПУ є розвиток кримінального аналізу. Об'єктом такого аналізу є обставини вчинення кримінальних правопорушень, а також злочинність як соціальне явище. Мета – запобігання кримінальним правопорушенням, прогнозування рівня злочинності на певній території оперативного обслуговування для здійснення профілактичного впливу на оперативну обстановку. Реалізація мети кримінального аналізу неможлива без використання аналітичних технологій, які дозволяють отримати якісно нову інформацію шляхом обробки первинних даних, а саме технологій «штучного

інтелекту» (обробка та аналіз великого обсягу інформації в умовах збройного конфлікту та вчинення воєнних злочинів); OSINT як потужний інструмент для збору, аналізу та використання відкритої інформації з різних джерел.

6. Відповідно до Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (2024 р.), пріоритетами у діяльності СЦ НПУ слід визнати: запровадження інформаційних систем управління внутрішніми сервісами та контролю їх якості з метою спрощення доступу працівників таких органів до сервісів, що надаються відповідними підрозділами органів сектору безпеки і оборони; упровадження в роботу інформаційних систем управління службовими завданнями і проектною діяльністю з метою відстеження своєчасності та якості виконання службових завдань і проектів, конвертування їх результатів у показники ефективності роботи працівників; запровадження та реалізація безпекової ініціативи «Безпечна громада» з метою проведення аналізу поведінкових патернів, виявлення потенційно ризикованої поведінки та миттєвої ідентифікації учасників ризикованих ситуацій, упровадження систем на базі сучасних ІТ-рішень та машинного навчання; забезпечення обміну даними системи менеджменту електронного кримінального провадження з Єдиним реєстром досудових розслідувань, розроблення пропозицій про внесення відповідних змін до Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення; забезпечення подальшого впровадження в діяльність інноваційних технологічних досягнень, що забезпечують гнучкість операційних процесів, ІТ-рішення, цифрову спроможність оперативно реагувати на події та зміни і здобувати результат, орієнтований на інтереси суспільства.

ВИСНОВКИ

У дисертації, на основі комплексного аналізу наукових напрацювань вітчизняних учених у галузі адміністративного права, національного законодавства, правоохоронної практики та іноземного досвіду, визначено адміністративно-правові засади організації діяльності СЦ НПУ, з урахуванням особливих порядків правового регулювання та умов воєнного стану, а саме:

1. Становлення та розвиток СЦ НПУ безпосередньо пов'язаний із реформування оперативно-штабної діяльності органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України.

Зважаючи на еволюційний шлях формування та розвитку функції організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування в органах поліції, виокремлено декілька основних періодів становлення та розвитку СЦ НПУ, а саме: 1) радянський (1922–1990 рр.) – реорганізовано кадрову систему, створено декілька правоохоронних підрозділів, у тому числі й штабні підрозділи, на які на початку покладалися функції карально-репресивного характеру, а згодом організаційно-аналітичного забезпечення діяльності «міліції» в частині аналізу злочинності, контролю за станом оперативно-службової діяльності, розробки управлінських рішень щодо проблем охорони правопорядку. Згодом, штабні підрозділи були наділені лише функціями контролю, інспекції та планування роботи органу внутрішніх справ; 2) «незалежний» (1991–2015 рр.) – період початкових реформ у правоохоронній сфері України, створення та розвиток штабних підрозділів МВС України з наділенням персоніфікованих завдань, функцій, прав та обов'язків, а також започаткування аналітичної роботи та інформаційного забезпечення діяльності підрозділів по боротьбі зі злочинністю; 3) «сучасний» (з 2016 р. по т.ч) – створення СЦ НПУ для збирання, аналізу та узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами

і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій.

2. СЦ НПУ – це система підрозділів центрального органу управління поліції, створена для взаємодії та організації роботи, координації та узгодження їхніх дій щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку шляхом збирання, аналізу та узагальнення інформації про кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, а також забезпечення управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки, виникнення надзвичайних ситуацій або воєнного стану. СЦ є важливим інструментом для організації інформаційно-аналітичної підтримки управлінських процесів (моніторинг стану об'єкта, оповіщення, аналіз та обробку інформації про стан об'єкта, прогнозування розвитку ситуації, математичне моделювання, постановку завдань, взаємодію з іншими елементами сектору безпеки та оборони, координацію дій сил і засобів, інформування керівництва, підготовку інформаційно-аналітичних, звітних документів та оцінку результатів). Беручи до уваги елементи структури адміністративно-правового статусу та сферу функціонування, адміністративно-правовий статусу СЦ НПУ слід розглядати як систему нормативно визначених цільових, організаційних та компетенційних елементів. Правові норми адміністративного законодавства встановлюють і закріплюють адміністративно-правові відносини, в яких безпосередньо бере участь зазначений суб'єкт правовідносин. Адміністративно-правовий статус є ключовою гарантією якісного та ефективного виконання такими підрозділами НПУ покладених на них завдань і функцій.

3. Збройна агресія рф проти України (2014 р.) та повномасштабна війна (2022 р.) зумовили суттєве ускладнення криміногенної ситуації. Крім того, ракетні обстріли об'єктів цивільної інфраструктури, напади на населення та активні бойові дії на значній території держави призвели до фіксації значної кількості злочинів проти основ національної безпеки, а також миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. В умовах, коли одним із стратегічних

пріоритетів для країни залишається боротьба зі злочинністю, криміногенні реалії вимагають ефективного механізму реагування з боку держави. Відтак, нормативно-правове регулювання діяльності СЦ НПУ набуває особливого значення й спрямоване на виконання завдань, які стоять не тільки перед правоохоронними органами, але й країною в умовах реальної війни та воєнного стану.

До системоутворюючих елементів нормативно-правового регулювання адміністративно-правового статусу СЦ НПУ запропоновано відносити: особливості утворення, функціонування, регулювання СЦ НПУ; повноваження та компетенція СЦ НПУ у межах впливу держави на суспільні відносини у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; реалізацію СЦ НПУ прав та обов'язків, напрями взаємодії з іншими інституціями сектору безпеки.

4. Надано поняття функцій СЦ НПУ як головних напрямів діяльності, які характеризуються комплексною цільовою спрямованістю реалізації завдань поставлених перед СЦ НПУ, НПУ та МВС України. До функцій СЦ НПУ віднесені: а) основні (аналізу, обліку, прогнозування, планування, контролю, координаційна, організаційна, які визначають організаційно-правову діяльність СЦ НПУ, їх призначення в системі НПУ); б) спеціальні (добір та розстановка кадрів; прийняття оперативних рішень; прогнозування кризових ситуацій, ускладнень оперативної обстановки, планування дій по їх вирішенню; оперативне реагування на зміну обстановки та ін.); в) забезпечувальні (фінансове, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення). Обґрунтована необхідність закріплення функції оперативного реагування як однієї з цілей діяльності СЦ НПУ, спрямованої на підвищення ефективності діяльності поліції в умовах жорсткого дефіциту часу та ресурсів, збройних ризиків, з метою реагування на надзвичайні події та прийняття невідкладних управлінських рішень.

5. Створення системи кризового реагування – ситуаційного управління сектору безпеки і оборони є важливим. Однак, фактори, які впливають на

функціонування СЦ в частині забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку представляють собою широкий спектр загроз національній безпеці, мінімізація яких зумовлює створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері правопорядку.

Відтак, виконання завдань СЦ НПУ залежить від оперативної обстановки на території країни, обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, наявності сил і засобів поліції, необхідних для їх ліквідації, а також від отриманої інформації про загрозу або вчинення терористичного акту. Окрім поточного (планового) та надзвичайного (позапланового) режимів передбачених чинним законодавством, СЦ НПУ виконує завдання й в умовах правового режиму воєнного стану, що характеризується особливим адміністративно-правовим забезпеченням діяльності таких структурних підрозділів НПУ. За такого режиму ефективними видаються алгоритмізована діяльність СЦ НПУ, а саме: аналіз оперативної обстановки за добу, місяць, квартал, півроку, рік – аналітичне супроводження оперативної обстановки – аналіз ризиків – оперативний аналіз – аналіз наслідків – прийняття управлінських рішень.

6. Повноваження СЦ НПУ – це система нормативно закріплених прав і обов’язків, якими наділені працівники СЦ НПУ з метою виконання покладених на них задач. Повноваження, тобто права та обов’язки, СЦ НПУ визначені в Законі України «Про Національну поліцію» (2015 р.) як стратегічні та Положенні про підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (2024 р.), Положенні про Ситуаційний центр Національної поліції України (2016 р.), Інструкції працівників управління забезпечення діяльності Ситуаційного центру (2023 р.) як оперативні. Проведено систематизацію наданих (1) прав працівників СЦ НПУ на загальні, інформаційно-аналітичні та координаційні, а також закріплених (2) обов’язків на загальні, оперативні, особистісні.

СЦ НПУ є основними органами управління службами і підрозділами НПУ в умовах правових режимів, із наділенням завдань в межах повноважень забезпечувати діяльність НПУ, координувати діяльність служб і підрозділів, організовувати управлінські рішення начальника органу НПУ.

7. Взаємодія СЦ НПУ з іншими органами та підрозділами поліції – це побудований на адміністративно-правових засадах узгоджений, взаємний обмін інформацією спрямований на виконання завдань НПУ, який здійснюється при безумовному дотриманні вимог законодавства з урахуванням оперативної обстановки за різних правових режимів.

Праксеологічні труднощі та нормативно-правові недоліки відомчої та міжвідомчої взаємодії правоохоронних інституцій щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку засвідчили ускладнення моніторингу та аналітичної роботи в органах НПУ. У зв'язку з цим, нагальним є розроблення та затвердження *Інструкції з організації взаємодії Ситуаційного центру Національної поліції України з іншими органами і підрозділами*, в якій першочергово визначити форми такої взаємодії. Пріоритетами такої Інструкції визнати аналіз поточного стану за результатами впровадження моделі SOCTA-Україна, яка визначатиме довгострокові міжгалузеві і галузеві, інституційні, правові та організаційні заходи щодо протидії злочинності; обмін інформацією на основі збирання, отримання, обробки, аналізу даних інформаційно-пошукових (OSINT, One Login, IBM i2, Python та ін.), аналітичних (Big Data, FACE Recognition, Internet of Things Technologies, VideoAnalytics тощо) систем, за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення (PALANTIN, goAML, goPRS, goCASE, goTRACE); обмін даними між системою менеджменту електронного кримінального провадження та Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою; обмін даними системи менеджменту електронного кримінального провадження з Єдиним реєстром досудових розслідувань; спільне стратегічне планування за окремими напрямками протидії злочинності (воєнні злочини, організована злочинність, кіберзлочинність тощо); моніторинг та оцінку стану

оперативної обстановки на середньостроковий період з уніфікацією процесів збирання, опрацювання, аналізу, поширення, зберігання, захисту, використання, систематизації даних кримінальної статистики у єдиній базі даних, у тому числі збирання щодо кожного адміністративного, кримінального правопорушення всіх обставин його вчинення (час, місце, спосіб, предмет, потерпілий, суб'єкт, мотиви тощо), а в кожному кримінальному провадженні – усіх юридичних наслідків (покарання, звільнення від покарання, спеціальна конфіскація, підстави припинення кримінального переслідування тощо).

8. У країнах ЄС завдання щодо протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку зміщується акцент в бік попередження злочинності, при якому спеціальну роль відіграють ситуативні центри з функціями моніторингу (інформаційно-аналітичне забезпечення) та програмування злочинності.

Значний вплив на діяльність СЦ щодо попередження злочинності в іноземних країнах відіграє процес прийняття стратегій або формування превентивних програм з протидії злочинності (Латвія, Естонія, Фінляндія, Чехія), а СЦ як організаційно-технічний підрозділ допомагає прийняттю стратегічних управлінських рішень та здійснює їх підтримку на оперативному рівні з обов'язковими виконанням. Такий підхід сприяє максималізації процесу координації у боротьбі зі злочинністю, проте водночас не забезпечує повною мірою можливості для різноманітності заходів впливу, які можуть бути застосовані місцевими органами влади. Водночас, в країнах, в яких забезпечується протидія злочинності на федеральному/регіональному/місцевому рівнях (Німеччина, Франція, Англія) здійснюється моделювання дій правоохоронних органів з урахуванням тенденцій злочинності на визначеній території. Прийняттю управлінських рішень за окремими напрямками протидії злочинності на національному рівні обумовлено виконанням рішень та рекомендацій міжнародних інституцій, що є характерним і для України.

Аналіз іноземного досвіду засвідчив, що імплементаційними перспективами для СЦ НПУ є створення інформаційно-аналітичної системи комплексного моніторингу за територіальним принципом (регіону/області/району), що дозволить підвищити ефективність управлінської діяльності, удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення, організувати діяльність територіального підрозділу НПУ, з ефективним прийняттям управлінських рішень, у тому числі й за особливих умов, та використанням поліцейського персоналу із можливим залученням інших інституцій сектору безпеки і оборони, громадськості.

9. Забезпечення національної безпеки, розвиток інформаційно-технологічних відносин у суспільстві зумовлюють необхідність удосконалення діяльності органів сектору безпеки і оборони України, у тому числі СЦ НПУ. Належна організація діяльності СЦ НПУ сприятиме реалізації заходів щодо стримування, локалізації та відбиття воєнної агресії в умовах надзвичайного та воєнного стану.

Окремим стратегічним напрямком покращення організації діяльності СЦ НПУ є розвиток інформаційно-аналітичної моделі, яка передбачає систематичне збирання та оцінку оперативної інформації на регіональному чи територіальному рівні, отримання якісних стратегічних та тактично-аналітичних продуктів, що використовуються для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а саме головне в умовах збройного конфлікту – шляхи співпраці між правоохоронними та воєнними органами. До складових такого забезпечення варто віднести: а) накопичення та систематизація інформації у процесі діяльності органів сектору безпеки і оборони України, а також розширення інформаційного простору СЦ НПУ з включення територіальних органів й взаємодіючих правоохоронних інституцій; б) збирання, накопичення, систематизація, узагальнення і моніторинг інформації, що відбуваються на території оперативного обслуговування і впливають на стан криміногенної обстановки; в) аналіз стану криміногенної ситуації, проведення аналітичної розвідки – здобуття нових знань про об'єкт чи явище на основі аналітичної

обробки здобутої інформації про осіб, події, предмети; г) прогнозування оперативної обстановки та криміногенної ситуації на території обслуговування, планування керівником дій НПУ щодо запобігання правопорушенням, контроль за виконанням запланованих заходів; д) внесення відомостей до ЄРДР у разі вчинення кримінальних правопорушень й організація діяльності НПУ в особливих режимах.

У рамках запровадження та реалізація безпекової ініціативи запропоновано проєкт Національної концепції «Безпечна громада», на основі якого й головні напрями розвитку та модернізації діяльності СЦ НПУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Вибрані наукові праці. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2011. 448 с.
2. Адміністративне право зарубіжних країн : курс лекцій / О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, О. Є. Користін та ін. ; за ред. О. В. Кузьменко. К. : Юрінком Інтер, 2014. 528 с.
3. Адміністративне право України / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. К. : Істина, 2011. 480 с.
4. Адміністративне право України : підручник / В. В. Середа, О. Л. Хитра, Ю. С. Назар, Д. І. Йосифович, Я. М. Когут та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 680 с.
5. Адміністративне право України : підручник / з а заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Юридична література, 2003. 896 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: в 2 т. / редкол.: В. Б. Авер'янов та ін. Київ : Юрид. думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 584 с.
7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
8. Адміністративне право України: навч. посіб. / Галуцько В. В., Курило В. І., Короєд С. О. та ін. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 72 с.
9. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України : монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М. та ін. Х. : Факт, 2022. 452 с.
10. Алфьоров С. М. Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 38 с.
11. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 2014. 328 с.

12. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія. Х., 2002. 748 с.
13. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України: підручник. Х.: Основа, 2004. 780 с.
14. Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України : теорія, досвід, шляхи удосконалення. Х. : Основа, 1996. 398 с.
15. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Х.: ХНУВС, 2011. 308 с.
16. Бандурка О. О. Державна податкова служба в Україні: система, правовий статус, модернізація: монографія. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 234 с.
17. Банчук О. А. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство. Київ: Москаленко О. М., 2013. 588 с.
18. Басс В. О., Корж-Ікаєва Т. Г. Правовий режим воєнного стану та його адміністративно-правове забезпечення в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 489–492.
19. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки та порядку : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 218 с.
20. Батраченко О. В. Форми правоохоронної діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. *Філософія права*. 2016. № 2. С. 5–10.
21. Бачило І. Л. Функції органів управління. К. : Наукова думка, 1990. 128 с.
22. Безпалова О. І. Адміністративно правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 544 с.
23. Безпечне місто. *ЛІТЕР*. URL: <https://leater.com/ua/services/bezpechnem-sto.html>

24. Безпечне місто: в Києві запрацював новий аналітичний модуль розпізнавання обличчя. *КМДА. 5 канал*. URL: <https://www.5.ua/kyiv/bezpechne-misto-v-kyievi-zapratsiuvav-novy-analitychnyi-modul-rozpiznavannia-oblych-kmda-186722.html>.

25. Беляков К. І. Інформація з обмеженим доступом: проблеми законодавчого регулювання. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2004. № 6. С. 267–276.

26. Битяк Ю. П. Адміністративне право України (Загальна частина). Х. : ООО «Одіссей», 1999. 224 с.

27. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн Європейського Союзу: порівняльно-правове дослідження: монографія. Дрогобич: По-світ, 2016. 228 с.

28. Білоконь М. В. Суспільство та держава в контексті інтеграції соціально-політичних систем. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 2. С. 182–189.

29. Блажівський Є. М. Інформаційні ресурси моніторингу протидії злочинності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4 (59). Ч. 1. С. 91–96.

30. Блажівський Є. М. Моніторинг протидії злочинності в Україні: монографія. Харків: Золота миля, 2013. 370 с.

31. Бобровник С. В. Методологічний інструментарій дослідження правових категорій. *Правова держава*. 2018. Вип. 29. С. 50–56.

32. Боднарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України: монографія. Київ, 2017. 462 с.

33. Бондаренко М. О., Ляшенко Ю. І., Савченко Л. А. та ін. Словник-довідник для працівників органів державної податкової служби / за ред. М. Я. Дем'яненка, П. В. Мельника. Київ, 2001. 344 с.

34. Борець Т. О. Удосконалення кадрового забезпечення Національної поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17 бер. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 413-415.

35. Бостан С. К. Концептуальні основи визначення стратегії державного розвитку України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 3–7.

36. Бродський Ю. Б., Ковбасюк С. В. Концептуальний підхід до створення ситуаційного центру сталого розвитку регіону. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2024. № 1(49). С. 151–159.

37. Бурангулов В. А. Сутність кримінального аналізу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 4. С. 14–17.

38. Бурбика В. О. Адміністративно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми. 2017. 251 с.

39. Вархов А. Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: поняттєва та цільова визначеність. *KELM. Knowledge. Education. Law. Management*. 2022. № 3 (47). С. 347–351.

40. Васильєв І. О. Контрольна діяльність штабів органів внутрішніх справ: автореф.... дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.

41. Васюк С. В. Адміністративно-правовий статус підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України: дис... докт. філос. : 081 – Право. Львів, 2022. 216 с.

42. Васюк С. В. Оперативне реагування як функція підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України. *Соціально-правові студії : науково-аналітичний журнал*. 2021. Вип. 3. Т. 4. С. 107-114.

43. Васюк С. В. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України. *Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. X. :*

Східноукраїнська наукова юридична організація. 2022. С. 36–40.

44. Веклич Є. Г. Адміністративно-правовий статус Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 4 (86). С. 59–65.

45. Веклич Є. Г. Організаційно-правова діяльність ситуаційних центрів Національної поліції України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені Вернадського*. Серія «Юридичні науки». 2025. № 1. Т. 36 (75). С. 48–53.

46. Веклич Є. Г. Повноваження працівників ситуаційних центрів Національної поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2024. № 72. С. 36–39.

47. Веклич Є. Г. Становлення та розвиток Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 49–55.

48. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: ТОВ Вид-во «Юридична думка», 2007. 992 с.

49. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.

50. Верхогляд В. О. Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів Служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 23 с.

51. Взаємодія міліції та громадськості в Україні / за заг. ред. О. Н. Ярмиша: навч. посіб. Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2001. 200 с.

52. Виконавча влада і адміністративне право / під ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.

53. Винник О. В. Адміністративно-правовий статус штабних підрозділів органів внутрішніх справ України: дис...канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2015. 204 с.

54. Винник О. В. Повноваження штабних підрозділів органів внутрішніх

справ. *Форум права*. 2014. № 4. С. 38–42.

55. Винник О. В. Принципи створення та діяльності штабних підрозділів органів внутрішніх справ. *Legea si viata*. 2015. № 2/3. С. 11–14.

56. Гай-Нижник П. П. Боротьба спецслужб П. Скоропадського з антигетьманським підпіллям в Україні. *Краєзнавство*. 2013. № 2. С. 107–115.

57. Гаспарян С. Г. Система принципів кадрового забезпечення експертних установ України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4 (25). Т. 2. С. 8-11.

58. Гвоздецький В. Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання і протидії корупції в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. К., 2015. 608 с.

59. Гладун Ю. Я., Ліпенцев А. В. Побудова типового центру забезпечення публічної безпеки на прикладі ситуаційного центру головного управління Національної поліції у Львівській області. *Ефективність державного управління*. 2016. № 4 (49). С. 119-128.

60. Голова Національної поліції Іван Вигівський: «Війна продовжує впливати на динаміку окремих видів злочинів, зокрема тяжких та особливо тяжких». *Цензор.НЕТ*. URL: https://censor.net/ua/resonance/3437662/golova_natsionalnoyi_politsiyi_ivan_vygivskyyi_viyina_prodovjuye_vplyvatu_na_dynamiku_okremykh_vydiv

61. Гончарук С. Т. Основи адміністративного права України. Київ, 2004. 200 с.

62. Гречанюк Н. В. Статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання становлення ринку землі в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 91. С. 62-64.

63. Грохольський В. Л. Організаційно-правові засади управління спеціальними підрозділами МВС України по боротьбі з організованою злочинністю: монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 312 с.

64. Грохольський В. Л. Ситуаційні центри як суб'єкти інформаційно-

аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С.

65. Грохольський В. Л. Актуальні питання правового регулювання інформаційних відносин в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 3. С. 141–145.

66. Гусарєв С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. Київ : Знання, 2005. 375 с.

67. Дашковська А. В. Адміністративно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України: дис... докт. філос. : 081 – Право. К., 2024. 261 с.

68. Дашковська А. В. Адміністративно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України як суб'єкта інформаційної безпеки держави. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2022. Т. 12. № 3. С. 86-96.

69. Денисова А. М. Механізм правового впливу: напрями прояву. *Держава і право*. 2012. Вип. 55. С. 60–67.

70. Державне управління : проблеми адміністративно правової теорії та практики / заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Факт, 2003. 384 с.

71. Дідик Н. І. Ситуаційний центр національної поліції, як організаційна форма взаємодії підрозділів центрального управління поліції для забезпечення координації та управління силами та засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій: кейс заняття для підвищення кваліфікації (короткострокове) поліцейських – управлінськ організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/244-oazor-2-dni.html?download=1399:5-sytuatsiinyi-tsentr-natsionalnoi-politsii>

72. Дмитрик Р. В. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу поліцейського в Україні. *Юридична наука*. 2019. № 8. С. 178-183.

73. Дмитрик Р. В. Права та обов'язки як елемент адміністративно-

правового статусу поліцейського в Україні. *Юридична наука*. 2019. № 9. С. 203–208.

74. Довідка про вжиті заходи Національною поліцією України з відсічі збройної агресії РФ / за матеріалами Ситуаційного центру Національної поліції України. К., 2024. 15 с. *Відомчий документ*.

75. Досудове розслідування в умовах воєнного стану: які зміни внесено в КПК? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213263_dosudove-rozsliduvannya-v-umovakh-vonnogo-stanu-yak-zmni-vneseno-v-kpk

76. Доценко О. С. Dotsenko Oleksander Забезпечення взаємодії з протидії організованим злочинності в Україні. Ensuring interaction with the fight against organized crime in Ukraine. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Юридичні науки». International scientific journal «Internauka». Series «Juridical sciences»*. 2020. № 4(26). Т. 1. С. 17–23.

77. Доценко О. С. Протидія організованим злочинності в Україні: адміністративно-правовий механізм: монографія. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2020. 460 с.

78. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

79. Енциклопедичний словник української мови. URL: <http://ukrlit.org/slovnyk/%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%B%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9>

80. Євтушенко О. Н. Державне управління : навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 248 с.

81. Єфремова О. П. Конкурсний відбір у системі державної служби України (теоретико-прикладний аналіз) : автореф. ...дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2015. 20 с.

82. Забаштанський А. А., Кудінов В. А. Особливості функціонування ситуаційних центрів Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми кібербезпеки в Україні в умовах воєнного стану*:

матеріали міжвідомчого наук.-практ. кругл. столу (Київ, 25 квіт. 2024 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 56–59.

83. Загальна теорія права та держави : навч.-метод. посіб. / Крижановський А. Ф., Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. та ін. Одеса : Фенікс, 2022. 258 с.

84. Заєць О. М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 17–25.

85. Захарова В. І., Філіпова В. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2013. 336 с.

86. Захарчук І. В., Блонський М. А., Кузик Д. О., Мельник Д. В., Любчинський В. І. Адміністративно-правове регулювання діяльності Національної поліції України під час дії правового режиму воєнного стану. *Академічні візії*. 2024. Вип. 27. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10597246>

87. Зименко О. В. Щодо визначення поняття адміністративно-правового статусу старости як посадової особи місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 244–247.

88. Зінченко В. М. Законність, права людини та правоохоронна діяльність. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 55–58.

89. Зозуля Є. В. Міліція в умовах становлення незалежної держави (90-ті рр. XX ст.) : монографія. Донецьк : Дон. юрид. ін-т МВС, 2004. 188 с.

90. Зозуля І. Українська нація та її безпека: новий погляд на національну безпеку України. *Право України*. 2004. № 5. С. 141–145.

91. Ізбаш К. С., Доценко О. С. Форми та методи діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 2. С. 3–7.

92. Ілюшина О. Н. Теоретико-методологічні основи кадрового забезпечення курортно-туристичного регіону: сутність, структура, особливості. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer30/1072.pdf>.

93. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з

іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

94. Інструкція з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України: Наказ МВС України від 11.10.2018 р. № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1249-18#n14>.

95. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: Наказ МВС України від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n14>.

96. Інструкція про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності: Наказ МВС України від 10.12.2015 р. № 1560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#n14>

97. Інформаційна безпека України : глосарій / заг. ред. Р. А. Калюжний. Київ : Текст, 2004. 136 с.

98. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо стан у безпекового середовища в Україні у 2023 році. *Ситуаційний центр Національної поліції України*. К., 2024. 22 с.

99. Іншин М. І. Підходи до розуміння відповідальності державних службовців. *Публічне право*. 2012. № 1. С. 161–168.

100. Історія правоохоронних органів України: підручник / С. В. Банах, А. В. Грубінко, В. В. Савенко, В. З. Ухач. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 232 с.

101. Іщенко Л. В. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 196–198.

102. Каптан М. В. Удосконалення мережі Ситуаційних центрів у сфері інформаційної безпеки. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С. 279–287.

103. Кельман М. Доктринальні підходи до розкриття поняття «правове регулювання». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 3 (39). С. 13–20.

104. Кириченко Ю. М. Поняття та структура адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 7. С. 41–47.

105. Кіревич О. С. Використання альтернативних аналітичних інструментів у кримінальному аналізі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: військові та технічні науки. 2016. № 4 (70). С. 68–75.

106. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. 316 с.

107. Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2018. № 2 (36). С. 104–111.

108. Ковалів М. В., Рутар А. І., Павлишин Ю. В. Порядок і підстави введення правового режиму надзвичайного стану. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 180–188

109. Кожухар О. В. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами і підрозділами Національної поліції України: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2021. 286 с.

110. Колодій А. М. Принципи права України. К.: Юрінком Інтер, 1998. 205 с.

111. Коломоєць Т. О. Структура адміністративної відповідальності: сучасний доктринальний погляд. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 4. С. 65–66

112. Колпаков В. К. Адміністративне право України. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 752 с.

113. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності

міліції в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Х., 2002. 32 с.

114. Конспект лекцій з дисципліни «Взаємодія суспільства та влади» / уклад. О. О. Шевченко. К., 2018. 47 с.

115. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

116. Корнієнко П. С. Співвідношення понять і практики здійснення правоохоронної та правозахисної діяльності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 60–63.

117. Коротких А. Поняття та структура правового статусу адміністративного суду як суб'єкта адміністративної юрисдикції. *Митна справа*. 2013. № 5 (89). С. 134–139.

118. Косевцов В. О., Бінько І. Ф. Концепція національної безпеки: між тоталітаризмом і демократією. *Підтекст*. 1996. № 3(7). С. 13–18.

119. Косянчук І. Урядовий контактний центр повідомляє: Ситуаційний центр Нацполіції працює цілодобово: *Урядовий кур'єр*. 2024. 20 бер. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/situacijnij-centr-nacpoliciyi-pracyuye-cilodobovo/>.

120. Кочеров М. В. Поняття адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта забезпечення реформ. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2019. Вип. 3. С. 294–296.

121. Кравченко І. С. Основи управління в Національній поліції : навч. посіб. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 212 с.

122. Кравченко Ю. Ф. Міліція України. К. : Генеза, 1999. 369 с.

123. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права : навчальний посібник. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 247 с.

124. Крищенко А. Є. Завдання та функції Національної поліції як учасника адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 121–130.

125. Кудінов В. А. Можливості ситуаційних центрів Національної поліції України щодо виявлення та розкриття злочинів. URL:

<https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/36e646ee-acf4-43e1-94d1-d5d7e834cb79/content>

126. Кудінов В. А. Можливості Ситуаційних центрів Національної поліції України щодо виявлення та розкриття злочинів. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матеріали міжнар. наук.-практ. кругл. столу (Київ, 19 лют. 2020 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 106–109.

127. Кудінов В. А. Проблеми впровадження ситуаційних центрів в органах Національної поліції України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 листоп. 2018 р.). Харків, 2018. С. 143–145.

128. Кудінов В. А., Яровий К. В. Інформаційне забезпечення правоохоронної діяльності: навч.-практ. посіб. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. 120 с.

129. Кузніченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель: монографія. Одеса : ОДУВС, 2011. 323 с.

130. Кулакова Є. Компетенція: поняття, суб'єкти, особливості. *Підприємство, господарство і право*. 2006. № 3. С. 10–15.

131. Кулініч О. О. Загальні положення про інформацію з обмеженим доступом в цивільному праві : монографія. Одеса, 2008. 243 с.

132. Куліш А. М. Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної системи України : монографія. Суми : Видавництво Сумського державного університету, 2007. 220 с.

133. Кульчій І. О. Антикризове управління : навч. посіб. Полтава : ПолтНТУ, 2016. 120 с.

134. Куракін О. М. Теоретичні питання системної організації контролю в органах внутрішніх справ України. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2000. № 3. С. 31–38.

135. Курс адміністративного права України: підручник / О. В. Кузьменко,

І. Д. Пастух, В. М. Дорогих та ін. К. : Юрінком Інтер, 2018. 904 с.

136. Левчук А. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією: дис... докт. філос. : 081 – Право. Київ, 2021. 260 с.

137. Литвиненко В. І. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. К., 2015. 471 с.

138. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства. К. : Акад. наук вищої освіти України ФОР, 2012. 304 с.

139. Ліпкан В. А. Адміністративно-правове регулювання національної безпеки України : монографія. К.: Текст, 2008. 440 с.

140. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : навч. посіб. К. : Каравела, 2006. 408 с.

141. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування. Х. : Модель Всесвіту, 2001. 224 с.

142. Люх В. В. Адміністративно правові засади оптимізації діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансової безпеки України: дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 204 с.

143. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. К.: Атіка, 2009. 608 с.

144. Миронець І. М. Адміністративно-правове регулювання будівельної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2012. 235 с.

145. Могілевська Л. Форми діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 1. С. 128–132.

146. Московець В. І. Взаємодія міліції та населення в охороні громадського порядку. *Вісник Харківського університету внутрішніх справ*. 2000. №10. С. 284–288.

147. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: адміністративно-правові засади організації та функціонування: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2010. 481 с.

148. Настюк В. Я., Белєвцева В. В. Адміністративно-правові режими в Україні: монографія. Х.: Право, 2009. 128 с.
149. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / кол. авт.; кер. авт. кол. Т. П. Мінка. Дніпро: ДДУВС, 2017. 480 с.
150. Національна поліція в умовах воєнного стану: зміни в законодавстві. *Lawin-War*. URL: <https://law-in-war.org/naczionalna-policziya-v-umovahvoyennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/>
151. Небитова Н. Ю. Взаємодія та співпраця органів Національної поліції України з іншими суб'єктами протидії торгівлі людьми. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 131–141
152. Озерський І. В. Взаємодія органів слідства та дізнання у боротьбі з організованою злочинністю (психолого-правовий аспект). *Економічні злочини: попередження і боротьба з ними. Президенту України, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників: міжвідомчий наук. зб. / за ред. А. І. Комарової, М. О. Потебенька, В. П. Пустовойтенка та ін. К., 2011. Т. 25. С. 538–543.*
153. Окопник О. М. Органи внутрішніх справ в організаційно-правовому механізмі реалізації виконавчої влади в Україні: монографія. Ірпінь, 2007. 178 с.
154. Олійник О. І. Народний комісаріат внутрішніх справ України (1917–1941 рр.): структура, функції, діяльність : дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Х., 2000. 205 с.
155. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Х. : Право, 2023. 252 с.
156. Основи управління в органах внутрішніх справ : мультимедійний навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Корулі. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 320 с.
157. Павленко П. І. Правовий статус службовця органів внутрішніх справ: проблеми загальної теорії: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01. Донецьк: 2003. 164 с.
158. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий

статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.

159. Панько Н. Г. Основні напрямки реформування органів внутрішніх справ. *Вісник Одеського юридичного інституту*. 2005. № 2. С. 136–141.

160. Паршак С. А. Механізм забезпечення прав учасників кримінального провадження у контексті правозахисної функції держави. *Європейські перспективи*. 2014. № 7. С. 157–162.

161. Пашинський В. Й. Забезпечення оборони держави: адміністративно-правові аспекти : монографія. К. : Маслаков, 2018. 408 с.

162. Пендюра М. М. Правове забезпечення національної безпеки України в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2005. № 2. С. 86–94.

163. Пирожков С. І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2003. № 1. С. 93–106.

164. Пирожков С., Селіванов В. Національна безпека України: сучасне розуміння. *Вісник Академії наук України*. 1992. № 9. С. 3–10.

165. Підготовка інформаційно-аналітичних документів в органах внутрішніх справ України: навч. посіб. / за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 126 с.

166. План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 р. № 792-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2024-%D1%80#Text>

167. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / за заг. ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1999. 702 с.

168. Подвірна Н. Умови ефективності управлінських рішень. *Українська національна ідея: реалії та перспективи*. 2011. Вип. 23. С. 118–122.

169. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні : монографія / І. О. Кресіна, А. С. Матвієнко, Н. М. Оніщенко та ін.; за

ред. І.О. Кресіної. К., 2016. 304 с.

170. Поліцейська діяльність: підручник / С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов, О. М. Мердова та ін.; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. К.: ВД Дакор, 2021. 372 с.

171. Поліція відкриває ситуаційні центри. *LexInform. Юридичні новини України* : сайт. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/politsiya-vidkryvaye-sytuatsijni-tsentry/>

172. Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 27.11.2015 р. №126. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/>

173. Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ МВС України від 03.08.2017 р. № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#n13>

174. Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1321-05>

175. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: наказ Генеральної прокуратури України від 30.06.2020 р. № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>

176. Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 30.06.2016 р. № 545 (у ред. наказу Національної поліції України від 25.05.2018 № 535). *Відомчий документ*.

177. Положення про штаб-департамент МВС Республіки Казахстан від 29.07.2014 р. № 477. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31598126

178. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Гловченко, В. С. Ковальський (кер.) та ін. К. : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

179. Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС України від 08.02.2019 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223->

180. Порядок застосування електронних засобів контролю: Наказ МВС України від 08.06.2017 р. № 480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-17#n14>.

181. Посадові інструкції працівників управління забезпечення діяльності Ситуаційного центру, затверджені начальником Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування 2023 р. *Відомчий документ*.

182. Правознавство : підручник для студ. вищих навч. закладів / ред.: В. В. Копейчиков, А. М. Колодій. К. : Юрінком Інтер, 2006. 752 с.

183. Прийма С. В. Поняття принципу в аспекті співвідношення з суміжними категоріями. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Вип. 28. 2014. С. 46–55.

184. Прикладний кримінальний аналіз на базі інформаційно-аналітичної системи «RICAS» : метод. реком. / Узлов Д. Ю. та ін. Х., 2018. 90 с.

185. Пристайко В. В. Ситуаційні центри як ключовий інституційний механізм державного антикризового управління: зарубіжний досвід. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2019. № 3. Т. 30 (69). С. 138–142.

186. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

187. Про внесення змін до Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 р. № 633. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/663-2017-%D0%BF#Text>

188. Про внесення змін до Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 25.05.2018 р. № 535. *Відомчий документ*.

189. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 р. № 2337-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>

190. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

191. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07. 2010 р. № 2411-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

192. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України: Наказ МВС України від 23.05.2017 № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17#Text>

193. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

194. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

195. Про Національну поліцію : Закон від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

196. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

197. Про організацію діяльності штабних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.05.2013 р. № 505. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0924-13>

198. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print>

199. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 28.12.2015 р. № 1550. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>

200. Про створення та забезпечення діяльності Головного ситуаційного центру України: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25.01.2015 р. введене в дію Указом Президента від 28.02.2015 р. № 115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-15#Text>

201. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV.

URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>

202. Проблеми протидії злочинності: підручник / О. Г. Кальман, І. М. Козьяков, В. В. Куц та ін.; за ред. О. Г. Кальмана. Харків: Новасофт, 2010. 352 с.

203. Проневич О. С. Поліцейська діяльність як вид державно-управлінської діяльності. *Форум права*. 2009. № 2. С. 350-356.

204. Прянішнікова І. В. Адміністративно-правові засади взаємодії засобів масової інформації з органами Національної поліції під час запровадження правового режиму воєнного стану: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2022. 235 с.

205. Публічна служба : системна парадигма : кол. монографія / К. О. Ващенко, С. М. Серьогін, Є. І. Бородін та ін. ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 256 с.

206. Райт Г. Державне управління. / пер. з англ. В. Івашка, О. Коваленка, С. Соколик. Київ : Основи, 1994. 191 с.

207. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін.; за заг. ред. О. Є. Користіна. К.: «ВАІТЕ», 2024. 444 с.

208. Реєстрація кримінальних правопорушень та ведення статистичного обліку : метод. рек. / О. В. Максименко, А. О. Шаповалова, В. І. Мотиль, М. О. Гелемей. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2023. 44 с.

209. Результати роботи з протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, за 2024 р. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/rezultati-roboti-z-protidiyi-zlocinam-vcinenim-v-umovax-zbroinogo-konfliktu-za-i-pivriccya-2024-roku>

210. Рудий Т. В., Кулешник Я. Ф., Ярован С. В. Практика кримінального аналізу у протидії кіберзлочинності. *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 23 берез. 2018 р.). Львів, 2018. С. 194-202.

211. Рябченко О. Зміст державного регулювання господарської діяльності. *Право України*. 2006. № 1. С. 81–84.

212. Сальнікова О. Ф., Посмітюх О. І., Петренко М. І. Ситуаційний центр як ефективний механізм стратегічних комунікацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 62–66.

213. Самбор М. Поліція та органи внутрішніх справ: роздуми про співвідношення понять. *Право України: Юридичний журнал*. 2016/1. № 4. С. 149–156.

214. Сердюк А. М. Поняття й елементи адміністративно-правового статусу патрульної поліції України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 1. С. 76–80.

215. Ситуативні центри органів державної влади : наук. розробка / авт. кол. : А. І. Семенченко, І. В. Клименко, А. В. Журавльов та ін. ; за заг. ред. докт. наук держ. упр., проф. А. І. Семенченка. К. : НАДУ, 2013. 60 с.

216. Ситуаційний центр Нацполіції: аналіз злочинності, оперативної обстановки та координація підрозділів. *112.ua*. URL: <https://112.ua/statji/situacionnyy-centr-nacpolicii-analiz-prestupnostioperativnoy-obstanovki-i-koordinaciya-podrazdeleniy-431302.html>.

217. Словник української мови: в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970-1980. Т. 10 : Т–Ф. 658 с.

218. Словник української мови: в 11 томах. Київ : Наук. думка, 1999. Т. 4. (І– М). 840 с.

219. Соловей О. М. Адміністративно-правовий статус штабів ОВС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 34. Ч. 2. Т. 2. С. 184–189.

220. Соловей О. М. Адміністративно-правове регулювання штабної діяльності в органах внутрішніх справ України: дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2019. 228 с.

221. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ :

Атіка, 2008. 624 с.

222. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

223. Ступак Д. Б. Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану: дис...докт. філос. : 081 – Право. Київ, 2024. 230 с.

224. Ступак Д. Б. Поняття та ознаки особливих адміністративно-правових режимів в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Військово-спеціальні науки. 2022. №1. С. 69–72.

225. Ступак Д. Б., Пашинський В. Й. Особливі адміністративно-правові режими в зарубіжних країнах: досвід Сполучених Штатів Америки та Франції. *Академічні візії*. 2023. № 25. URL: <https://zenodo.org/records/10399820>

226. Тарахонич Т. І. Правове регулювання та правотворчість: співвідношення понять. *Держава і право*. 2010. Вип. 49. С. 9–16.

227. Теорія держави і права : підручник. За ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

228. Теорія управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ : КНТ, 2007. 880 с.

229. Типове положення про підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві : наказ Національної поліції України від 22.12.2024 р. № 1345. *Відомчий документ*.

230. Титаренко О. О. Державне програмування протидії злочинності в Україні: монографія. Х.: Промарт, 2019. 698 с

231. Титаренко О. О. Зарубіжний досвід програмування протидії злочинності: можливості для України: монографія. К.: ФОП Маслаков, 2019. 192 с.

232. Тичина Д. М., Грицюк І. В. Концептуалізація державної політики у сфері правоохоронної діяльності: теоретико-правовий підхід. *Київський часопис*

права. 2024. № 1. С. 41–47.

233. Тичина Д. М. Загальнолюдські цінності як ідеали та компроміси: теоретико-правових підхід. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 6. С. 98–104.

234. Тишлек М. М. Генеза формування та розвитку функції кадрового забезпечення управління в органах поліції. *Держава і регіони*. 2022. № 4. С. 188–193.

235. Тишлек М. М. Принципи кадрового забезпечення управління в органах Національної поліції України. *Європейські перспективи*. 2022. № 1. С. 58–64.

236. Тлумачний словник української мови : 14 000 / уклад. : Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. Х. : Синтекс, 2005. 672 с.

237. Торбас О. О. OSINT при розслідуванні кримінальних правопорушень : підручник. Одеса : «Юридика», 2024. 180 с.

238. У Солом'янському управлінні поліції Києва запрацював новостворений Ситуаційний центр. *Українська асоціація власників зброї*. URL: https://zbroya.info/uk/blog/15570_u-solomianskomu-upravlinni-politsiyi-kiieva-zapratsiuvav-novostvorenii-situatsiinii-tsentr

239. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print

240. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Х. : Стильна типографія, 2017. 580 с.

241. Федотов Д. В. Інформаційна безпека як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2022. № 2. С. 287–291.

242. Федотов Д. В. Суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки в Національній поліції України. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 624–629.

243. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навч. посіб. Львів :

Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 288 с.

244. Форостян О. С. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах дії правового режиму воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 228–232.

245. Форостян О. С. Переваги та недоліки адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в умовах дії правового режиму воєнного стану. *Держава та регіони*. 2024. № 1 (83). С. 142–147.

246. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-І. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

247. Шевчук О. М. Взаємодія та координація органів державної влади щодо забезпечення державного контролю у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. № 8. С. 126-129.

248. Шинкарук Я. І. Правові засади організації та діяльність Міністерства внутрішніх справ Української Народної Республіки доби Директорії (листопад 1918–1921 рр.) : дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. К., 2006. 220 с.

249. Школьніков В. І. Використання методу кримінального аналізу для протидії організований злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 300-303.

250. Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій : навч. посіб. К. : Знання, 2010. 452 с.

251. Шнурко Я. В. Форми взаємодії національної поліції та засобів масової інформації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 538–540.

252. Шульга А. М. Правовий статус особистості, його види. *Право і безпека*. 2012. № 2. С. 19–22.

253. Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки і оборони: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 04.06.2021 р. введене в дію Указом

Президента України від 18.06.2021 р. № 260. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/4916.html>

254. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. № 3 (32). С. 73–78.

255. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Інститут держави і права ім. Корещького НАН України; заг. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Українська енциклопедія, 1999. Т. 2. 744 с.

256. Юридична енциклопедія: у 6 т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана. Київ: «Укр. Енцикл», 2003. Т. 5: П-С. 736 с.

257. Юридичний словник / авт.-упор. В. Г. Гончаренко. К.: ФОРУМ, 2006. 473 с.

258. Якимчук Н. Я. Поняття «правовий статус», «правове положення», «правовий модус» та «правовий режим»: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 11-18.

259. Code de la défense. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071307/2023-11-10/r

260. Ferguson A. The rise of big data Policing: Surveillance, Race, and the Future of Law Enforcement. *New York University Press*. 2017. P. 272

261. Gibson, H. (2016). Acquisition and Preparation of Data for OSINT Investigations, in: Akhgar, B., Bayerl, P.S., Sampson, F. (Eds.), Open Source Intelligence Investigation: From Strategy to Implementation, Advanced Sciences and Technologies for Security Applications. Springer International Publishing, Cham, pp. 69–93.

262. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.bundestag.de/gg>

263. Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правове забезпечення контролю за дотриманням вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 2 (2). С. 75-86.

264. Вітвіцький С. С., Ткаченко Р. О. Міжнародний досвід контролю органів місцевого самоврядування за діяльністю органів національної поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку. *Держава та регіони. Серія Право*. 2022. № 1 (75) С. 153-158.

265. Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правова основа взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1 (1). С. 80–94.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПРОСКТ

НАЦІОНАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ «БЕЗПЕЧНА ГРОМАДА»

Розділ 1. Опис проблем, що потребують вирішення

Загальні положення

Безпека людини визначається у ст. 3 Конституції України як найвища соціальна цінність. Забезпечення безпеки людини є одним з основних напрямів діяльності органів державної влади всіх рівнів.

Згідно зі ст. 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

У відповідності до положень статей 1, 12 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року № 2469-VIII, елементом національної безпеки є громадська безпека і порядок, а саме, захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина. Їх забезпечення є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз. Результатом реалізації життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, прав і свобод людини і громадянина є створення безпечних умов життєдіяльності в Україні і добробут її громадян.

Життєвим середовищем людини є територіальна громада і безпека кожної людини в основному буде забезпечена, якщо буде забезпечена безпека у територіальній громаді. Безпечна територіальна громада є необхідною умовою зростання рівня та якості життя людей, додержання їх прав і свобод.

Проблеми, що потребують вирішення

На даний час рівень безпеки в більшості територіальних громад України є недостатнім. До основних загроз безпеці територіальних громад належать:

наслідки російської збройної агресії;

поширення кримінальних правопорушень, перш за все посягань на життя та здоров'я особи, зокрема випадків домашнього насильства, крадіжок і випадків шахрайства, наркозлочинів, корупційних діянь, кримінальних правопорушень проти громадської та екологічної безпеки, проявів організованої злочинності;

поширення серед населення криміногенних форм соціальної поведінки – алкоголізму, наркоманії, ігроманії тощо;

високий рівень конфліктності в суспільстві, поширення різних форм агресивної поведінки;

недостатній рівень захисту об'єктів критичної інфраструктури, житлових та виробничих приміщень від пожеж та аварій;

високий рівень аварійності на дорогах;

недостатнє усвідомлення населенням необхідності дотримуватися правил забезпечення безпеки життєдіяльності, відсутність у більшості громадян відповідних знань та навичок;

інженерно-технічна та матеріальна застарілість наявних територіальних підрозділів системи МВС, місцевої пожежної охорони, захисних споруд, тощо;

недостатній рівень забезпечення готовності до реагування та взаємодії органів державної влади і громадян в умовах виникнення надзвичайних ситуацій усіх рівнів;

відсутність методик оцінювання загроз безпеці територіальних громад та реагування на них;

недостатній рівень обізнаності посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також інститутів громадянського суспільства в сферах забезпечення громадського порядку, захисту населення і територій від пожеж та надзвичайних ситуацій;

недостатність фінансування органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення безпеки громад;

недостатній рівень міжнародного співробітництва у сфері забезпечення громадського порядку, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій;

відсутні затверджені стандарти безпеки громади і система показників для оцінювання громад за ступенем безпеки, що унеможливило порівняння стану безпеки у різних громадах.

Концепцію розроблено для ефективної протидії загрозам безпеці територіальних громад. Концепція включає сукупність узгоджених економічних, соціальних, технічних, правоохоронних, інформаційних, виховних заходів, здійснюваних місцевими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами, громадськими об'єднаннями, окремими мешканцями територіальної громади з метою забезпечення безпеки громади у всіх сферах життєдіяльності.

Розділ 2. Мета і строки реалізації Концепції

Метою Національної концепції «Безпечна громада» (далі – Концепція) є формування передумов для створення нового рівня безпеки територіальних громад через запровадження нових та поширення існуючих механізмів, інструментів та форм забезпечення безпеки громад, стандартизації безпекових вимог, методів порівняння та імплементації кращих безпекових практик, шляхом залученням органів влади національного, регіонального та базового рівнів, приватного сектора, інститутів громадянського суспільства, неформальних утворень.

Концепцію передбачається реалізувати протягом 2026-2030 років.

Розділ 3. Принципи формування безпеки громад

Побудова безпеки громад в Україні здійснюється з дотриманням таких принципів:

- законності та верховенства права;
- субсидіарності та партнерства між органами влади всіх рівнів та приватним сектором;
- правової, організаційної та фінансової спроможності;
- відкритості, прозорості та громадської участі (партисипації);
- принципу поваги і дотримання прав та свобод людини та громадянина;
- принципу пріоритетності превентивних заходів.

Розділ 4. Завдання та заходи, спрямовані на розв'язання проблеми, із зазначенням строків виконання та відповідальних виконавців

Завдання Концепції

Завданням Концепції є визначити терміни і поняття; описати структуру складових безпеки громад; визначити та описати механізми, інструменти, форми, задіяні для створення ефективної системи громадської (публічної) безпеки на рівні громад; визначити критерії та показники оцінювання безпеки у громаді; передбачити створення стандарту безпеки громад та запровадження індексу безпеки громад.

Заходи, спрямовані на розв'язання проблеми, із зазначенням строків виконання та відповідальних виконавців

Основними короткостроковими/першочерговими завданнями є:

розробити та прийняти законодавчі, інші нормативно-правові акти з питань забезпечення безпеки громад;

визначити, на підставі аналізу наявних спроможностей щодо ресурсного, кадрового та фінансового забезпечення безпеки громад, відповідні органи та підрозділи, що реалізовуватимуть державну політику в цій сфері на національному, регіональному, субрегіональному та базовому рівнях;

налагодити ефективну координацію та взаємодію суб'єктів забезпечення безпеки територіальної громади;

залучити джерела позабюджетного фінансування програм безпеки громад, підготувати пропозиції для подання заявок на фінансування у встановленому порядку.

Основними середньостроковими завданнями є:

забезпечити нормативно-правову та ресурсну підтримку упровадження на національному рівні систем моніторингу і аналізу безпеки громад, нормативне врегулювання шляхів реалізації передбачених Концепцією інструментів безпеки громад;

розробити та впровадити механізми забезпечення і критерії оцінювання безпеки громад;

забезпечити включення компонентів безпекового середовища до стратегічних документів регіонального розвитку на відповідних рівнях, Плану

відновлення та розвитку України та регіональних планів відновлення та розвитку;

поширення у суспільстві необхідних знань і формування навичок щодо забезпечення і покращення безпеки громад, широке висвітлення питань безпеки громад в засобах масової інформації та на офіційних Інтернет- сторінках органів державної влади, МДА та ОМС.

Форми, інструменти, механізми реалізації Концепції

1. Однією з основних форм реалізації Концепції є Єдина інформаційна система Міністерства внутрішніх справ (далі – ЄІС МВС) – багатофункціональна інтегрована автоматизована система, що безпосередньо забезпечує реалізацію функцій її суб'єктів, інформаційну підтримку та супроводження їх діяльності і становить сукупність взаємозв'язаних функціональних підсистем, програмно-інформаційних комплексів, програмно-технічних та технічних засобів електронної комунікації, які забезпечують логічне поєднання визначених інформаційних ресурсів, обробку та захист інформації, внутрішню та зовнішню інформаційну взаємодію.

ЄІС МВС включає Єдину багатозонову систему цифрового радіозв'язку, Національну телекомунікаційну мережу та Єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу, а також забезпечує комунікацію з наступними реєстрами:

- єдиним реєстром зброї;
- реєстром адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху;
- інформаційним порталом Національної поліції України;
- Єдиним державним демографічним реєстром;
- Єдиним державним реєстром транспортних засобів;
- Електронним реєстром геномної інформації людини;
- іншими реєстрами та базами даних.

2. З ЄІС МВС взаємодіють наступні форми реалізації Концепції:

2.1 Цифрова інформаційно-аналітична платформа «Безпечна країна» – комплексна інтелектуальна система відеоспостереження з аналітичною складовою, та включає розпізнавання облич, розпізнавання транспортних засобів і номерних знаків, а також індикатор стану забруднення навколишнього середовища.

2.2 Система екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112, що включає координацію екстрених служб, управління ситуаціями на місці, а також службу аеромедичної евакуації.

2.3 Мережа центрів безпеки, що передбачає надання комплексних безпекових (в т.ч. поліцейських) послуг, медичної допомоги та захисту в разі настання надзвичайних подій і ситуацій.

2.4 Мережа поліцейських станцій для розміщення поліцейських офіцерів громади, що передбачає присутність представника державного органу орієнтований на потреби місцевого населення, щоденне забезпечення порядку на визначеній території та своєчасне реагування на проблеми громади і запобігання вчиненню правопорушень.

2.5 Комплекс безпекових заходів у закладах освіти, що включає використання безпекових технічних засобів та організаційних заходів, запровадження спеціаліста з безпеки в освітньому середовищі, класів безпеки, системи оповіщення про небезпеку, захисних споруд та зони укриття.

2.6 Системи оповіщення, що передбачає сукупність технічних засобів та організаційних заходів для своєчасного та повного повідомлення жителів територіальних громад.

2.7 Мережа (фонд) стандартизованих захисних споруд в публічних закладах (об'єктах з надання публічних послуг) та місцях скупчення людей.

2.8 Організовані громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону, місцеві та добровільні пожежні команди, добровільні формування цивільного захисту та громадські організації, діяльність яких передбачає пряме залучення жителів територіальних громад.

2.9 Система фото відеофіксації порушень правил дорожнього руху (далі - ПДР) в автоматичному режимі (СФАП), що включає фіксацію перевищення швидкості руху транспортного засобу та інших порушень ПДР.

2.10 Мережа ситуаційних центрів (кімнат) у тому числі мобільних для проведення планування та управління об'єднаними силами із забезпечення громадської безпеки і ліквідації надзвичайних ситуацій на рівні громад.

2.11 Система органів управління на рівні місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів місцевого самоврядування.

3. Інструментами реалізації Концепції забезпечення безпеки громад є:

3.1 Реалізація проєктів відновлення та розвитку громад, регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, згідно із Законом №156);

3.2 Реалізація проєктів регіонального розвитку різних рівнів, спрямованих на створення, підтримання та покращення стану безпеки громад згідно із Законом №156);

3.3 Договори в порядку державно-приватного партнерства згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 року № 2404-VI («Закон про ДПП»);

3.4 Договори щодо спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів, утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів та утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень згідно із Законом України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 р № 1508-VII (далі – «Закон про СТГ»);

3.5 Упорядкування та посилення ефективності діяльності громадських формувань, створених згідно із Законом про охорону громадського порядку і державного кордону;

3.6 Упорядкування та посилення ефективності діяльності пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони згідно зі статтею 63 Кодексу цивільного захисту України;

3.7 Упорядкування та посилення ефективності діяльності громадських організацій, створених з метою виконання окремих функцій у сфері цивільного захисту згідно зі статтею 29 Кодексу цивільного захисту України;

3.8 Підготовка нормативно-правових актів для регулювання взаємовідносин між центральними і місцевими органами державної влади та територіальними громадами в сфері забезпеченні безпеки на рівні громад в межах делегованих повноважень.

4. Механізм реалізації Концепції передбачає розробку НПА, необхідних для реалізації інструментів забезпечення безпеки громад, опрацювання в Плані реалізації Концепції організаційно-кадрових питань взаємодії суб'єктів забезпечення безпеки територіальної громади, вирішення питань фінансування заходів з реалізації Концепції.

Розділ 5. Складові безпеки громади

Структура безпеки громади сформована через застосування життєвого шляху жителя громади та передбачає дві групи безпекових компонентів – об'єкти та ситуації, що включають в себе окремі компоненти, які об'єднують в собі визначені складники.

Групи компонентів безпеки територіальної громади «об'єкти» включає сім компонентів безпеки громади: безпека публічних послуг, безпека інфраструктури, безпека в сім'ї і житлі, безпека ведення бізнесу, безпека праці, безпека дозвілля, безпека природного середовища.

Група компонентів безпеки територіальної громади «ситуації» включає чотири компоненти: надзвичайні ситуації (природного, техногенного характеру), порушення правопорядку (злочини, адміністративні правопорушення, прояви дискримінації, булінг і т.д.), воєнний стан у т.ч. мінна небезпека, інші випадки порушення безпеки.

Розділ 6. Критерії оцінювання рівня безпеки громади

Передбачено запровадження чотирьох критеріїв для оцінювання рівня безпеки територіальної громади. Критерії безпеки громади сформульовані з позиції споживача. Перелік критеріїв – комплексність, результативність, збалансованість, доцільність.

1. Комплексність – критерій, який характеризує ступінь готовності споруд та людей. Передбачає формальне оцінювання безпечності об'єктів, що задіяні при наданні публічних послуг, об'єктів інфраструктури, об'єктів житлового фонду, об'єктів виробництва, об'єктів дозвілля та об'єктів природного середовища державної, комунальної, приватної форм власності. Також, оцінювання формального рівня готовності органів управління, служб, жителів територіальної громади до запобігання та протидії надзвичайним ситуаціям, надзвичайним подіям. Показниками критерію комплексність – є стан безпеки об'єктів (школа, амбулаторія, бібліотека, народний дім тощо, дорожня інфраструктура, полігон і т.д.) на відповідність формальним нормативам та окремі статистичні показники, що описують ситуацію в окремих компонентах безпеки. Технологія оцінювання включає в себе наявність визначеного списку

об'єктів, формалізовані нормативи безпеки для окремих об'єктів, регулярний моніторинг об'єктів на предмет дотримання нормативів та моніторинг статистичних показників. Також, за формальними ознаками, оцінюється рівень готовності органів виконавчої влади територіальної громади, підрозділів безпекових служб, населення. Показниками – є наявність безпекових структурних підрозділів та підготовлених фахівців у виконавчих органах територіальної громади, наявність та рівень матеріально-технічного забезпечення безпекових служб, рівень обізнаності (поінформованості) населення.

Цей критерій не передбачає оцінювання рівня безпечності інженерних мереж таких як тепломережі, лінії електропостачання, система водопостачання, газопостачання тощо.

2. Результативність – критерій, що тісно пов'язаний з комплексністю, дає можливість оцінити ефективність дотримання формальних нормативів та вимог у разі виникнення відповідної ситуації. Показниками результативності є розмір нанесених збитків або розмір збитків, яких вдалося уникнути в разі виникнення надзвичайних ситуацій, надзвичайних подій; своєчасність надання безпекової послуги, проведення навчальних, інформаційних заходів. На цей критерій буде впливати час на реалізацію виклику пожежної охорони, машини екстреної медичної допомоги, патрульної поліції тощо. У свою чергу час на реалізацію виклику залежить від злагодженості дії диспетчерської служби, стану автотранспорту, стану інженерних мереж (доріг, мостів, переправ тощо).

3. Збалансованість – безпекові заходи та досягнутий рівень безпеки є економічно обґрунтованими. Визначається через співвідношення витрачених ресурсів (бюджетних та позабюджетних) на одиницю площі або кількість жителів громади, або як частка у структурі видатків відносно загального бюджету або бюджету розвитку територіальної громади.

4. Доцільність – вказує на баланс між безпекою та свободою, враховує обґрунтованість запровадження обмежень, які викликані безпековими заходами.

Узагальнивши результати оцінювань, встановлюється один з чотирьох рівнів безпеки громади.

Передбачені чотири рівні безпеки громади:

1. Високий рівень безпеки;
2. Середній рівень безпеки;
3. Помірний рівень безпеки;
4. Низький рівень безпеки.

Встановлення рівнів безпеки громад проводиться шляхом оцінювання окремих показників на їх відповідність визначеним критеріям безпеки. На підставі критеріїв та показників безпеки визначаються індекси безпеки громад, згідно яких формуються рейтинги безпеки громад.

Рівні безпеки територіальної громади встановлюються за Методикою розрахунку рівня безпеки громади та формування Рейтингу безпеки громад, що

затверджується спільним наказом Міністерства розвитку громад та територій і Міністерством внутрішніх справ.

Розділ 7. Очікувані результати від впровадження Концепції та показники їх досягнення

Реалізація Концепції сприятиме:

1. Підвищенню рівня безпеки жителів територіальних громад та якості надання безпекових послуг. Показниками досягнення результату є покращення статистичних даних щодо стану безпеки в громаді (щодо забезпечення правопорядку, статистики в сфері цивільного захисту) та водночас покращення рівня довіри до суб'єктів забезпечення безпеки громад. Після затвердження Методики розрахунку рівня безпеки громади показником досягнення результату є покращення індексу безпеки громади та позиції громади у рейтингу безпеки громад.

2. Підвищенню координації, ефективному використанню сил та засобів, ресурсів, задіяних органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, окремими жителями територіальних громад у забезпеченні безпеки. Показниками досягнення результату є відносні показники (на 1000 жителів громади у звітному періоді): зниження витрат (з урахуванням індексу інфляції) на забезпечення безпеки громади за умови досягнення результату за п. 1 цього розділу Концепції та збільшення кількості жителів громади та об'єднань громадян, що беруть участь у забезпеченні безпеки громади.

Після затвердження Методики розрахунку рівня безпеки громади показником досягнення результату є показник співвідношення суми витрат територіальної громади на забезпечення безпеки громади відносно місця громади у рейтингу безпеки громад.

3. Підвищенню обізнаності в питаннях особистої безпеки жителів громад та їх залученості до забезпечення безпеки в межах громади.

Показниками досягнення результату є відносні показники (на 1000 жителів громади у звітному періоді) збільшення кількості проведених органами державної влади, місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства заходів з безпеки громад, реалізованих навчальних програм в сфері безпеки громад та участі жителів громади у таких заходах та програмах; кількість діючих громадських формувань з охорони громадського порядку та охорони кордону, формувань місцевої та добровільної пожежної охорони.

4. Підвищенню сприйняття з боку місцевих органів влади та жителів громад державної політики у сфері забезпечення безпеки.

Показниками досягнення результату є: відносні показники (на 1000 жителів громади у звітному періоді) зниження кількості скарг від жителів громад на діяльність суб'єктів забезпечення безпеки громад та збільшення числа електронних петицій з пропозиціями покращення стану безпеки громад.

Після затвердження Методики розрахунку рівня безпеки громади показником досягнення результату є систематичність формування рейтингу безпеки громад.

5. Запровадженню державних стандартів безпеки для територіальних громад та визначенню їх рівнів безпеки.

Показниками досягнення результату є затвердження відповідного нормативного акту щодо стандарту безпеки громад та індексу безпеки громад.

Після затвердження Методики розрахунку рівня безпеки громади показником досягнення результату є проведення першого (пілотного) оцінювання громад (на рівні області) із визначенням їх індексів та формування відповідного рейтингу безпеки громад.

Розділ 8. Джерела фінансування, обсяг фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів

Фінансування заходів з реалізації Концепції здійснюється з державного та місцевих бюджетів у межах асигнувань, передбачених на відповідний рік, а також за рахунок міжнародної технічної та фінансової допомоги, інших позабюджетних джерел передбачених законодавством.

Фінансування заходів з реалізації Концепції передбачає використання коштів:

- Національних програм в межах Плану відновлення України;
- Державного фонду регіонального розвитку;
- субвенції соціально-економічного розвитку територій;
- місцевих бюджетів;
- приватних інвесторів;
- власних коштів підприємств, установ, організацій;
- фондів громад, як неурядових благодійних структур;
- міжнародної допомоги (фінансової, технічної, гуманітарної, консультативної, секторальної підтримки ЄС, інших міжнародних донорів, міжнародних фінансових організацій);
- інших джерел, не заборонених законодавством.

Розділ 9. Порядок проведення моніторингу, оцінки результатів реалізації Концепції та звітування

Забезпечення координації дій з реалізації цієї Концепції, здійснення контролю за її реалізацією, виконання плану заходів щодо її реалізації, проведення моніторингу стану їх виконання здійснюється Мінрегіон та МВС.

Інструментом оцінки результатів реалізації цієї Концепції є план заходів щодо її реалізації з визначеними індикаторами виконання.

Моніторинг заходів реалізації Концепції проводиться на державному, регіональному та базовому (у територіальних громадах) рівнях з метою виявлення та відстеження тенденцій реалізації планів заходів забезпечення безпеки громад на державному, регіональному та базовому рівнях, встановлення відповідності фактичних результатів реалізації заходів заявленим цілям, оцінювання причин відхилень від цілей та опрацювання пропозицій щодо коригування планів забезпечення безпеки громад.

Моніторинг проводиться відповідно до таких принципів: систематичності та системності;

доцільності;
 прозорості моніторингових процедур та відкритості;
 об'єктивності одержання та аналізу інформації під час моніторингу;
 відповідального ставлення до своєї діяльності суб'єктів, які беруть участь у підготовці та проведенні моніторингу.

Об'єктами моніторингу можуть бути:

документи стратегічного планування та реалізації державної регіональної політики в частині заходів із забезпечення безпеки громад;

документи, що розробляються для відновлення та розвитку регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, в частині заходів із забезпечення безпеки громад;

цільові програми та проекти забезпечення безпеки громад на регіональному, субрегіональному (районному) та базовому рівнях;

різні види діяльності учасників процесу забезпечення безпеки громад (планувальна, організаційна, управлінська тощо);

відповідність умов надання безпекових послуг (матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні, нормативно-правові, кадрові, фінансові, навчально-методичні тощо);

результати запровадження проєктів безпеки громад, інновацій.

Суб'єкти, які беруть участь у підготовці та проведенні моніторингу.

Участь у підготовці та проведенні моніторингу беруть:

суб'єкти, які проводять моніторинг (далі - суб'єкти моніторингу);

суб'єкти, які ініціюють проведення моніторингу (далі - ініціатори моніторингу);

суб'єкти, які здійснюють науково-методологічний супровід моніторингу.

Суб'єктами моніторингу можуть бути:

Мінрегіон та МВС, їх територіальні органи;

відповідні підрозділи обласних та районних державних адміністрацій.

Ініціаторами моніторингу можуть бути суб'єкти моніторингу, а також органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, інститути громадянського суспільства.

У разі, якщо суб'єкт моніторингу не є його ініціатором, для забезпечення проведення моніторингу ініціатор та суб'єкт моніторингу можуть за домовленістю визначати вид і рівень моніторингу, предмет моніторингу, порядок оприлюднення результатів моніторингу (інформування про результати моніторингу), права на використання інформації, одержаної за результатами моніторингу.

Періодичність проведення моніторингу визначається суб'єктами моніторингу.

Суб'єктами, які здійснюють науково-методологічний супровід моніторингу, є наукові організації, наукові, науково-методичні установи, інші установи, які належать до сфери управління Мінрегіону та МВС.

Звіт щодо реалізації Концепції подається Мінрегіон та МВС до Кабінету Міністрів України щорічно, не пізніше першого кварталу року, наступного за звітним.

Акти впровадження**ЗАТВЕРДЖУЮ**Начальник Департаменту
організаційно-аналітичного
забезпечення та оперативного
реагування

Національної поліції України

полковник поліції

Борис ВЕЖНАВЕЦЬ

_____ 2025 року

АКТ

впровадження в практичну діяльність Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України матеріалів дисертаційного дослідження аспіранта кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ Веклича Євгена Григоровича на тему «Адміністративно-правові засади організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України» за спеціальністю (081 «Право»)

Комісія у складі: заступника начальника Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування НП України полковника поліції Ходоровського Анатолія Леонідовича, начальника управління забезпечення діяльності Ситуаційного центру Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування НП України майора поліції Рябчука Андрія Валерійовича склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ Веклича Євгена Григоровича на тему «Адміністративно-правові засади організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України» за спеціальністю (081 «Право») використовуються в службовій діяльності працівниками Ситуаційного центру Національної поліції України для збирання, аналізу та узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій, а також під час розробки проєктів відомчих нормативно-правових актів, вдосконаленні методичних розробок, проведення занять з особовим складом у системі службової підготовки.

Комісія вважає, що сформульовані за результатами досліджень Веклича Євгена Григоровича пропозиції, висновки та рекомендації, які стосуються теоретичних, правових та організаційно-тактичних основ діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України, мають практичне значення і можуть використовуватися в роботі працівниками Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, а також представниками інших служб та підрозділів, які залучаються до роботи в СЦ.

Використання результатів наукового дослідження сприятиме підвищенню ефективності в організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України, своєчасному виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Члени комісії:

**Заступник начальника
Департаменту організаційно-аналітичного
забезпечення та оперативного реагування
Національної поліції України
полковник поліції**

Анатолій ХОДОРОВСЬКИЙ

**Начальник управління
забезпечення діяльності Ситуаційного центру
Департаменту організаційно-аналітичного
забезпечення та оперативного реагування
Національної поліції України
майор поліції**

Андрій РЯБЧУК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

2025 року

АКТ

10.04.2025

м. Київ

№ 39-017

Впровадження результатів дисертації
Веклича Євгена Григоровича «Адміністративно-
правові засади організації діяльності Ситуаційних
центрів Національної поліції України»
в освітній процес НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження
позитивного досвіду роботи у складі:

- завідувача кафедри адміністративного права та процесу, доктора юридичних наук, професора Пастуха Ігоря Дмитровича;
- головного наукового співробітника науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Тичини Дмитра Михайловича;
- т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності, кандидата юридичних наук, старшого лейтенанта поліції Горбенко Дар'ї Андріївни;
- провідного фахівця відділу забезпечення якості освіти, кандидата психологічних наук, доцента Волуйко Оксани Миколаївни
- завідувача загальної бібліотеки Гайдар Людмили Георгіївни.

Комісія розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», та наукові праці аспіранта заочної форми навчання кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ Веклича Євгена Григоровича «Адміністративно-правові засади організації діяльності Ситуаційних центрів Національної поліції України».

Проаналізовано основні результати дослідження Веклича Є.Г., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

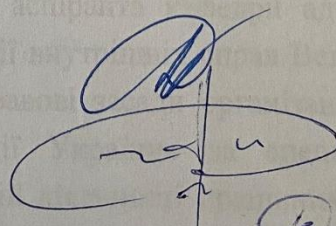
1. Веклич Є. Г. Становлення та розвиток Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 49–55. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.4.7>

2. Веклич Є. Г. Адміністративно-правовий статус Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 4 (86). С. 59–65. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.8>

3. Веклич Є. Г. Повноваження працівників ситуаційних центрів Національної поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2024. № 72. С. 36–39. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.6>.

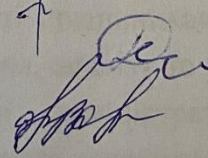
На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що праці Веклича Є.Г. містять науково обгрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Національної академії внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Публічна служба», «Публічне адміністрування», «Управління в правоохоронних органах» під час підготовки навчально-методичних та дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Члени комісії:

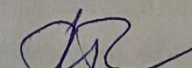
Ігор ПАСТУХ

Дмитро ТИЧИНА

Дар'я ГОРБЕНКО

Оксани ВОЛУЙКО

Людмила ГАЙДАР

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Веклич Є. Г. Становлення та розвиток Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 49–55. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.4.7>

2. Веклич Є. Г. Адміністративно-правовий статус Ситуаційних центрів Національної поліції України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2024. № 4 (86). С. 59–65. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.8>

3. Веклич Є. Г. Повноваження працівників ситуаційних центрів Національної поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2024. № 72. С. 36–39. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.6>

4. Веклич Є. Г. Організаційно-правова діяльність ситуаційних центрів Національної поліції України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені Вернадського*. Серія «Юридичні науки». 2025. № 1. Т. 36 (75). С. 48–53. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.1/08>

5. Доценко О. С., Веклич Є. Г. Особливості функціонування Ситуаційних центрів Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації: матеріали XIX наук.-практ. семінару (Київ, 20 черв. 2024 р.)*. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 16–20.

6. Доценко О. С., Веклич Є. Г. Ситуаційні центри Національної поліції України у забезпеченні безпеки в умовах воєнного стану. *Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали XI міжнар. наук.-практ. онлайн- конф. (Одеса, 24 жовт. 2024 р.)*. Одеса : ОДУВС, 2024. С. 5–7.